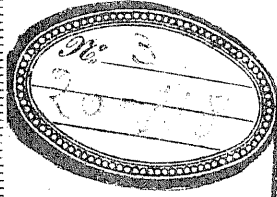
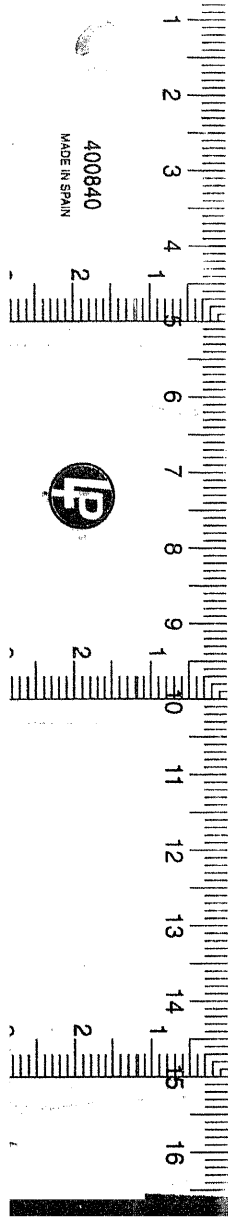

53
Dupl
G. a. 8.

9.

Administración Universitaria	
GRANADA	
Salida	
Expediente	
Tabla	
Número	822

[Faint handwritten text]

*Del colegio de la corte de Japón
de Granada. N-12663 B d*

CENSURA

ORIENTALIS ECCLESIAE.

De præcipuis nostri seculi hæretico-
rum Dogmatibus,

*Prohibita
batare ea purga-*

*Hieremia Constantinopolitano Patriarcha, iudicy, & mu-
tue communionis causa, ab Orthodoxæ doctrina aduer-
sariis, non ita pridem oblatis. Ab eodem Patriarcha Cō-
stantinopolitano, ad Germanos Græcè conscripta.*

A STANISLAO autem SOCOLOVIO, Serenissimi
Stephani Poloniae Regis Theologo, ex Græco in Latinum
conuersa, ac quibusdam annotationibus, ad proprias
Græcorum opiniones respondentibus, illustrata.

Ad Gregorium XIII. Pontificem Maximum.

*Accessit eiusdem Actoris Concio de Eucharistia Sacramento,
coram Poloniae rege habita.*

Omnia post editionem primam diligenter recognita, & à men-
dis purgata: etiam notis marginum illustrata, per. H. M.
FRANCIS. FEV-ARDENTIVM Franciscanti, in
Academia Parisiensi Professore theologum.

PARISIIS,

Apud Arnoldum SITTA RT, sub scuto Colonienfi,
monte Dni Hilarij.

CLo: Lc. XXC.III.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

1584

GREGORIO XIII.
 PONTIFICI MAXIMO,
 AMPLISSIMO RELIGIONIS
 Catholicæ propagatori.

S. V. M. M. A. PRIVILEGII.

Regiæ maiestatis privilegio cautum est, nequis alius quàm Arnoldus Sittart in alma Parisiensi academia Bibliopola, *Censurâ Ecclesiæ Orientalis, &c. omnia post primam editionem diligenter recognita & à mendis purgata: etiam notis marginum illustrata, per H. M. Francil. Feu ardentium Franciscanum, in academia Parisiensi Professorem Theologum.* Ante annos decem à Die impressionis absolutæ in suis regionibus imprimat, alibiue impressa importet, aut venalia habeat, pœna confiscationis librorum & alia illi, qui adversus ea fecerit, indicta: fufus Regio diplomate continetur. Dat. Parisijs XIII. Decemb. clo. cl. xxcii.

De Consilij Sententia.

VVALLET

PRE ac instituto belli sancitum est, GREGORIO XIII. Pontifex Maxi. ut qui transfugam in aliena castra transeuntem deprehenderit, illum Imperatori suo, aut cuipiam alteri ex Ducibus militiæ sistat, atque præsentet. Non dissimile quid hoc tali tempore in spiritali hac nostra militia deprehensum, ad sacrosanctum S. V. tribunal, eodem iure pro officio meo adfero. Cum enim ante hoc biennium, unâ cum Serenissimo Rege meo, Principe integerrimo, ac Religionis Catholicæ studiosissimo, principio regni illius, has oras Sarmatiæ nostræ peragro, atque perlustrâ, Leopolim Metropolim Russiæ, emporium apud nos imprimis nobile veni. Habet hoc ea urbs ante alia singulare, ut cum reliquarum planè omnium religionum ritus, & ceremonias ex antiquo admiserit, ab huius tamen sæculi hæresibus peculiari quodam Dei munere penitus sit libera, illisque summo studio ac diligentia mirè obsistat. Incidit tum fortè ibi in quendam Archimandritam Græcum, hominem non indoctum, nec illiberalem: cum quo, ubi multa de multis, ut fit sæpè, familiariter contulissem, devenimus tandem in sermionem, de his hæresibus, ac magistris earum, quæ hoc nostro infelici sæculo, orbem exercent Christianum. Ac cum utrinque

eam temporum nostrorum calamitatem hominumque temeritatem, abundè ita uti par fuit, deplorassemus, intulit ille, ad Patriarcham item suum istos ex Germania, non ita multo antè scripsisse, illique summa, fidei & confessionis suæ capita obtulisse, ac, ut in communionem eius Ecclesiarum reciperentur, studiose petisse: quos tamen ille tantum abest, ut recipiendos duxerit, ut etiam scripto quodam suo illa ipsa, quæ tum illi proposuerant capita, confutarit. Agnoui hoc idem planè quondam Pelagianos, temporibus D. Augustini fecisse, eodemque modo ab occidentali Ecclesia ad orientalem nequidquam confugisse. Obiicit eam rem his verbis Iuliano Pelagii discipulo D. Augustinus. Non est, inquit, quod prouocas ad orientales Antistites, quia & ipsi utique Christiani sunt, & utriusque partis terrarum fides ista una est, quia & fides ista Christiana est, & te certe occidentalis terra genuerat, occidentalis regenerauit Ecclesia. Quid ei quæris inferre, quod in ea non inuenisti, quando in eius membra uenisti? imò quid quæris auferre, quod in ea tu quoque accepisti? puto tibi eam partem orbis sufficere debere, in qua primum Apostolorum dominus uoluit gloriosissimo martyrio coronari. Cui Ecclesia presidens beatum Innocentium, si audire uoluisses, iam nunc periculosam iuuentutem tuam Pelagianis laqueis excussisses. Quid enim potuit uir ita sanctus Africanis respondere consiliis, nisi quod antiquitus Apostolica sedes & Romana cum cæteris tenet perseueranter Ecclesia? Hæc & alia his similia D. Augustinus. Latèbar iam tum, me nouas istorum artes, nouum nocendi studium deprehendisse. Et quoniã

eodem ipso tempore, homo ille Græcus Byzantium re-
petebat, petij, ut exemplum scripti illius Patriarchæ
sui ad nos mitteret. Quod ille libenter, & promptè se
facturum obtulit, ut & postea amici functus officio
fecit. Quod, ubi primum græcè legi, dici non potest:
quantam ex eius lectione voluptatem cepi: statimque
operam dedi, ut illud quàm diligentissime in linguam
Latinam, pro nostra tenuitate translatum, publicè no-
stris hominibus legendum proponerem. Idque pluri-
mas, easque iustissimas ob causas. Primum ut istos ho-
mines nihil non contra matrem suam molientes, nul-
lamque partem nocendi relinquentes proderè, eorumque
artes, clandestinaque consilia in lucem proferrem, ac dete-
gerem. Deinde, ut quatum eos ipsos huius suæ nouita-
tis pudeat atque redeat, quod cum nulla Apostolica, uete-
rique sede cõiuncti sint, quod successionem nullã demõ-
strare possint, quod ἀνεξαροί hoc est membra sine capite
mutila sint, uel ex hoc ipsorum factò demonstrè. Demum
ut quàm sit utriusque Ecclesiæ, occidentalis, inquam, &
orientalis de his rebus, quas isti ex sede sua comouerunt,
incredibilis cõsensus, summa cõcordia, ut non eadem
tatum dicamus oes, sed isdem pene uerbis etiam om-
nibus clarum fiat. Quo amplius conuiciari desinant,
hæc Latina esse, ab hoc uel illo Romano Pontifice pro-
fecta: cum hæc eadem ab his, qui Romanis, uniuersis
sique Latinis, insito quodam odio insensibilissimi sunt,
non minore studio atque contentione colantur atque
defendantur. Simulque perspiciant se non solum à
Romano Pontifice, sed ab ipso terrarum orbe, omni-
busque Ecclesiis defecisse: in eoque mentis suæ erre-
rem recognoscant, quod illud se sub his frigidis se-
ptentrionibus uidere, profiteri non erubescant,

P R Æ F A T I O.

quod uniuersus occidens & oriens orbis, longè antiquius & benignius ab illo diuino et cœlesti sole Christo Iesu collustratus, hæcenus nõ uiderit. Demum ne amplius in suis confirmandis, in cautaque plebecula decipienda, orientalis Ecclesia auctoritate, & testimoniis (quod quidem hæcenus fecerunt) abutantur, cuius contra se tam insignia referant testimonia. Postremò, ut agnoscant, nusquam sibi in orbe Christiano, nusquam in Ecclesia Catholica locum relictum esse, nusquam cum istis moribus, & sententiis consistere posse. Et quemadmodum ipsi in piè gremium eius matris, qua eos genuit, lactique suo aluit, spreuerunt, ab eoque longè aberrarunt, ita illos uicissim tanquam proteruos, parentibusque inobedientes filios, ubique sperni ac repudiari, ut illud Esaiæ in eis absurde completum esse uideatur: *Va qui spernis, nonne & ipse sperneris? cum defatigatus, desieris contemnere, tum ipse contemneris.* A castris in qua confugiunt, arcantur: ab illis, quos patronos parabant, accusantur: eorum, quos ipsi iudices communis cause constituerunt, sententiis condemnantur: ita, ut vel hoc solum tam clarum & illustre orientalis Ecclesia testimonium, & eos, & alios omnes, si modo secum consentire uelint, si ueritatem ipsam ex animo querant, & non ipsa pertinacia, opinionèque ingenij, ac studio nocendi vincantur, ab errore quidem reuocare, ad rectam autem & Catholicam fidem reducere merito debeat. Nam cum neque illi, neque nos, ut quidem isti dicunt, communis causa, propter priuatum cuiusque in re sua studium, a qui iudices esse possumus, detur sanè rectè hoc ab illis factum esse, quod ad eos iudices prouocarunt, qui neque cum hac, neque

P R Æ F A T I O.

cum illa parte coniunguntur. Quod autem eorum iudicium & sententiis acquiescere nolunt, quos ipsi iudices delegerunt, in hac quidem certè partè, iam non cum aliis, sed secum ipsi pugnant, suumque contumacem, & incurabilem morbum aperiunt, nec tam se in hac causa iudices, quam assentatores quæsiuisse, abundè docent. His inquam ex causis, hanc ipsam orientalis Ecclesia, de eorum confessione censuram, quam isti non sine causa suppresserunt, ipse magna ratione in lucem proferre uolui. Ad te autem potissimum Beatissime Pater, hanc totam causam deferendam æquissimum esse putavi. Primum, quod in castris Dei exercituum dux & Imperator secundum Iesum Christum sis, ad quem omnem cognitionem de perfugis pertinere, superius diximus. Demum, quod ante alios omnes, is studius, qua uel ad illustrandam, uel exornandam Catholicam religionem spectant, mirificè delecteris, quorum tot gymnasia, tot scholas, tot seminaria per orbem terrarum uno tempore inaudita liberalitate, & incredibili erga exteras nationes charitate, simul aperuisti: ut uerè te non nomine tantum, sed re ipsa multò magis, illius hominis agricolæ vicarium esse demonstres, qui largè & munificè seminat semen bonum, siue illud cadat secus uiam, & conculcetur ab hominibus, volucresque cœli comedant illud, siue super petram, & statim arefcit, siue inter spinas & suffocetur, siue in terram bonam, & ferat fructum centuplum: illiusque patris familias, qui primo mane ad conducendos operarios uinea sua egreditur, munificè operarios, ac uinitores omni hora in eam conducit. Quo fit, ut te tam diligente, & assiduo agri dominus

P R Æ F A T I O .

cultore, flores apparuerint in terra nostra, vinea florentes odorem dederint suum, fruges, quas iam infelix lolium plane obruerat, ita crescāt, ut ipsū lolium vix iam appareat. Deinde quod hoc idem Regē meum velle suspicabar, qui omnia sua, & suorum in hac parte S. V. subiecta esse expetit, quique item in hac Dei agricultura, non ita multis post passibus, vestigia S. Tuae secutus, & ipse strenue torquet aratrum. Quem quidem virum Deus ille immortalis, (cuius providentia omni providet seculo) tanquam alterum Abraham quendam, aut Iob, ex reliquis illis, florentissimi quondam Pannonici regni solum ferē, unā cum pietentissimo fratre suo, ad excitanda iterum in ea gente Catholica religionis semina, omnipotenti dextera sua, ab omni labe haretica, purum & liberum conseruauit, nec genu suum coram Baal flectere permisit: quem postea de domo, & de cognatione sua eduxit, in gentemque magnam, & regnum eximium, istius constantiae & pietatis causa, crescere fecit, pulcherrimisque, ac quasi repetitis ex potentissimis hostibus victorius, sedique S. V. inimicis, illustrauit, magnificentique exornauit, ac in dies magis ac magis nouo rerum successu ornat: & auget. Vt omnibus mortalibus, Regibus item & Principibus, specimen detur, eum qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei caeli non commoueri: & diuites quidem ac potentes sapius esurire, & egere, inquirentes autem dominum, non diminui omni bono. Vltimò quod te Pontifice, his ipsis studiis Romae operam dederim, quorum nunc hunc ipsum exiguum fructum in publicam utilitatem confero. Et contendere quidem ego sedulo, ut in hac mea versione, ab ipsius auctoris ver-

P R Æ F A T I O .

bis, ne latum quidem unguem, quoad eius fieri posset, recederem. Verum cum praesens Gracia, multum mutauerit dicendi genus, a priscaque illa orationis sinceritate, & sanitate, compositionis item & structura veritate, & concinnitate, plurimum discesserit, cumque hoc ipsum exemplar valde incorrecte, & inconcinne descriptum ad nos missum fuerit: necesse item, & ipse habui paucis quibusdam in locis, ad sententiam magis, quam ad verba, ipsam interpretationem accommodare, ita tamen ut omnibus sententiis integritatem, & religionem suam eandemque plane simplicitatem ac ut dicam, ruditatem, quantum possem, conseruarem. Reliquum est, ut hanc meam liberiolem S. V. compellationem deprecet, ac ipsius Paterna, & Apostolica benedictione, me, studiaque mea humillime submittam: Deum immortalem precatus, ut quam diutissime publica utilitati S. T. viuat, at demum cum gaudio, & exultatione, portans manipulum vberis confessionis suae, ad principem pastorem Christum redeat. Craconia, tertio Idus Aprilis. Anno à natiuitate Domini.

M. D. LXXXI.

INDEX ET SERIES PRÆCIPUORVM
capitum libri huius.

- Symbolum Nicœnũ approbatur: proprius Græcorum error de processione Spiritus S. asseritur. cap. I.
Articuli fidei summatim explicantur, & ad vitæ & morum institutionem accommodantur. II.
De peccato originis, baptismo, sacro chrismate & eorum qui baptisantur communionem. III.
De pœnitentia & peccatorum remissione. IIII.
De fide & operibus. V.
Neque nimis de gratia Dei præsumendum, neque desperandum esse. VI.
De numero & natura Sacramentorum. VII.
De ministris Ecclesiæ, & eorum honore. VIII.
De baptismo parvulorum. IX.
De cœna Domini, veritateque corporis & sanguinis Christi. X.
De officio confitentis, & eius qui audiendæ confessioni præest. XI.
De multis atque satisfactionibus, quas diuus Basilius, alij autem Græci appellare solent. XII.
De sacra Liturgia, hoc est, de incruento quod in Missa fit, sacrificio, cuius opus, finis, vniuersæque œconomia pulchrè explicatur. XIII.
De sacris ordinationibus, quas Græci vocant. XIIIII.
Neque preces, neque oblationes, dies festos, neque alia donaria, corrupta vita moribus ministrorum, vitari. XV.

- Omni magistratui à Deo constituto parendum esse. XVI.
De consumatione mundi. XVII.
De gratia & libero arbitrio. XVIII.
Deum non esse authorem malorum. XIX.
De sacris traditionibus, & præsertim Monachatu. XX.
De cultu & veneratione sanctorum. XXI.
Epilogus de quibusdã, vt isti vocant, abusibus.

Censura doctorum.

Ego subsignatus Ioã. Petrus Bourgogne Doctor theologus & gardianus Frânciscanorũ Minorũ Parisiensis, censeo librum qui inscribitur Censura Orientalis Ecclesiæ de præcipuis nostri seculi hæreticorum dogmatibus à Stanislao Socolonio Theologo è greco in latinum translatus perutilem esse Christianis omnibus: typis excudendum.
Bourgogne gard. qui supra.

Ad communem totius Catholicæ religionis vtilitatem hæreseonque profligationem hanc Censuram Ecclesiæ orientalis non parum profuturam censeo: ideoque dignam esse, quæ frequenter typis excudatur, & in multorum manus perueniat.

Fr. Franciscus Feuarentius, Parisiensis Theologus, atque ibidem sacrarum literarum professor.

EPISTOLA THEOLIPTI
Archimandriae, cum qua Constanti-
nopoly opus istud ad nos huc
est perlatum.

Τὸ λογιώτατον καὶ ἀειμονώτατον κλεινὸν σικλητικὸν τὸ ἐκ-
κλησιαστικὸν διδασκαλὸν καὶ ἐπίσκοπον Φιλίππου ἀγαθῶς χειροθετήσας.

ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ὑπερέστη.

ἐκ ἐπιώπινα, ἀλλ' ἔργα σου, πρῶτον, καὶ ἐπιμολογήματα
τὸ βιβλίον τὸ κατὰ τῆς λουπέρου, καὶ τὸ ἄρμα τὸ ἱερὸν τοῦ ἡ-
λιοπολίτου. καὶ δὲ ἐμὴν γένεσιν, ὅτι εἰχρόν ἐστι Κωνσταντινουπόλεως
ἐν τῷ πατριαρχίῳ, ἐν ᾧ εἶμι καὶ ἄλλ' οἱ. ἢ δὲ ἦλκε μω-
θεῖν, ἵνα ἐκ τῆς ἀφίξεως μὴ τὸ πρὸς ὑμᾶς, τῶν ἡμετέρων ὑδὲ ἀδελφῶν
ἐλθῆν, διὰ τοῦτο πολέμου καὶ τῆς ἀκαταστασίας. ἰαυδὲ ἐργου-
σῶσαι ἀμφοτέρων, ἡμετέρων καὶ ὑμῶν ἐλευθερίας. ἐρωτῶ Φιλίππου
αὐτοῦ.

Τὸν σεβασμώτατον καὶ ἐγγιστάτον καὶ ἱερώνυμον τὸν πα-
τριάρχου, ὡς ἐμὴν πρῶτον. ἡμῶν καὶ τὸν κατὰ πάντας Φιλί-
ππου καὶ ἀδελφῶν καὶ κληρικών τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν.

ἀπὸ τοῦ σὸν κύριον, πέμψον μοι τὰ βιβλία, ἃ εἰς ἐπιώπινα
ἐργαζομαι καὶ ἴδωμαι καὶ χεράματα τῶν κομμάτων πρὸς ὑμᾶς. ἢ
δὲ ἄλλοι ἐπιώπινα ἀπὸ τῶν ἡμετέρων, γράψον μοι καὶ ἀσκήσεις ὑπερ-
πέσι.

Vos misistis ad Ioannem : & testimonium perhibuit
veritati. Ioan. V.

Hiere.

HIEREMIAS
MISERICORDIA DI-
VINA, NOVÆ ROMÆ AR-
chiepiscopus, OEcumenicus
Patriarcha:

Sapientissimis, & doctissimis viris dominis,
IACOBO, Theologiæ Doctore, &
MARTINO Crusio, benè &
feliciter agere.

IV. multumque, & à vo-
bis desideratam, & à no-
bis pleno & integro in vos
studio conquistam & e-
laboratam viri doctissimi
Germani, in Spiritu sancto filij medio-
critatis nostræ charissimi, Epistolam,
iam tandem Dei immortalis munere
absolutam, charitati vestræ mittimus:
idque cum ea, qua par est, lætitia, ac spi-
rituali gaudio, paternique vultus erga
filios hilaritate. Precamur autē Deum
Opt. Max. eiusque omni parte beatissi-
mam matrem, ut vos item vtriusque ho-

minis, interioris, inquam, & exterioris, perfundat gaudio. Sin autem in quibusdam partibus dogmatum pietatis nostræ, prima statim quasi fronte, vos non exhilaramus, confidimus tamen, quæ vestra est sapientia, doctrinæque & prudentiæ vberras, nihil vos rectæ & sanæ doctrinæ antelatueros: neque instituta, & sanctiones planè nouas, ac quasi ex diametro, cum Euangelica IESV Christi Philosophia pugnantes, complexuros: neque in hac ex alia in aliam, à recta fide alienorum dogmatum, cōmigratione, tempus frustra consumpturos: neque consuetas, & præiudicatas opiniones vestras, cum omni recta ratione pugnantes, (homines enim sumus omnes, ideo timidæ parumque securæ sunt iuxta sapientissimi Salomonis dictum, omnes cogitationes ac studia nostra) potius quàm id, quod verum & sincerum est, sequuturos: magis autem ipsissimæ veritati, ac sapientiæ Domini nostri Iesu Christi, quam diuini eius discipuli, atque Apostoli, in suis canonicis ac salutaribus scriptis profitentur: quam omnes vniuersales & particulares sanctorum Patrum Synodi se-

quæta sunt: quam vnius Sanctæ Ecclesiæ diuinæ scientia pleni præcones atque Doctores nobis tradunt, omnesque in eam, communi concordia & voluntate, clarè consentiunt, animo & confessione adhefuros. Qui his quidem omnibus, qui eorum præcepta & instituta, verbo, & opere sequuntur, certam salutem regniq; cœlestis hereditatem, precibus suis conciliant: vt iterum illis, qui eorum sanctis mandatis & institutis non parent, eaque temerè transgrediuntur, supplicium, ac damnationem æternam accersunt: Si enim volueritis, inquit Scriptura, & audieritis me, bona terræ comedetis. Quibus sanè verbis, mediocritas item nostra, quæ & ipsa, CHRISTI Domini miseratione, successione quadam, hâc in terris, eius locum tenet, ad amabilem concordiam, & consensum cum ea, quæ apud nos est Iesu Christi Ecclesia, charitatem vestram cohortatur: quam, si verè, & ex animo, non tam verbis, quàm re ipsa, nobiscum ingressi fueritis, dici non potest, quantum, & in cœlo, & in terra, ex ea vtriusque Ecclesiæ coniunctione, futurum sit gaudium, quàmque

ad laudem, & gloriam Domini nostri
Iesu Christi cessuram esse, certissimam
spem habemus. Valete.

*Ex omnibus partibus Syntagmatis huius, Epi-
stola, hæc, viciosissime descripta, ad
nos perlata fuit.*

HIEREMIÆ

MISERATIONE DI-

VINA NOVÆ ROMÆ AR-
chiepiscopi, OEcumenici Patriarchæ,
Doctrina exhortatoria ad Ger-
manos conscripta.

ROSTE A Q V A M lite-
ras à Dilectione vestra no-
bis missas, simulque opu-
sculū, in quo summa ca-
pita fidei vestræ contine-
bantur, accepimus, ve-
stramque charitatem, complexi & ex-
osculati sumus, illud de quo inter nos
conuenit, & in quo item discrepamus,
ita vti postulatis, vobis aperiendum du-
ximus. Charitatis enim officium atque
debitum, Legis & Prophetarum adim-

pletio est, perfici autem charitatem,
certum est, non verborum inani strepi-
tu, sed factis & operibus præclare illam
restificatibus. Vt & preciosissimæ quæ-
que gemmæ, non inde precium & cõ-
mendationem suam accipiunt, quòd
laudantur, sed quia præstanti sua virtu-
te & operatione, illos, qui talia norunt,
in admirationem sui rapiunt. Quam
eandem charitatem erga nos, vos item
doctissimi viri Germani, præ vobis fe-
rentes, quantaque illius gloriatio sit, re-
ctè ex sacris scripturis edocti, hæc ve-
stra nobiscum communicare voluistis.
Quibus nos mutuò responsuri, in eo
maximè elaborandum putauimus, vt
nihil ex priuato nostro sensu dicere-
mus: sed ea omnia, quæ in medium ad-
ferrentur, ex sanctis, & vniuersalibus
septem Synodis, quas item & vos, vt
scribitis, præclare facientes, amplecti-
mini & exosculamini: ex sensu itè san-
ctorum Patrum, diuinitusque nobis
traditæ Scripturæ, interpretum, quos
sancta, & vniuersalis I E S V Christi
vnanimi consensu laudat, & approbat
Ecclesia, depromamus. Hi enim quasi
hæc omnia Spiritu sancto per eos spi-

rante, ac in ore illorum loquente: admirabili doctrina, variis signis, & portentis, tanquam lucidissima astra, orbem terrarum illustrarunt: horum doctrina, & institutio, nullo unquam ævo, nulla temporis diuturnitate, aut commoueri, aut aboleri poterit, ut quæ omnipotenti verbo Domini sit fundata, Christi enim Ecclesia, teste Diuo Paulo, columna est, & firmamentum veritatis: contra quam, ipsæ portæ inferni, iuxta diuinam & immortalem Iesu Christi promissionem, prauales non poterunt. Ecclie enim mali & peruersi homines, aliquam eius partem, prauis & alienis dogmatibus, perturbare, & transuersim agere possunt, ipsa tamen nihilominus stabilis, & inconcussa, fundata super firmam petram, perpetuò manet: eiusque veritatis præsidio, cui innititur, & eam in omnibus sequitur, validè fulcitur. Qui enim ciues & domestici Ecclesiæ Dei sunt, iidem per omnia veritatem sequuntur: ut qui veritati non adherent, illi itidem Ecclesiæ Dei membra, nullo modo esse possunt. Eidem veritati nos item insistentes, præsentem hanc sanam & incorruptam doctrinam,

ad publicam utilitatem, ac veræ fidei ædificationem instituimus: ac pro parte nostra in medium adferimus, etsi, dū id facimus, multum in ea re, eorum, qui diligunt Dominum, ope, & precibus opus habeamus: quo eius diuina & cœlesti gratia, mens nostra, in viam dirigatur pacis.

ANNOTATIONES.

Quas item & vos ut scribitis, &c. Quam falsi vtrique sunt, si enim vel has solas septem Synodos sequerentur, neque istis schismate, neque illis hæresi quicquam opus esset: cum eni his septem abundè explicatum sit, quid de quaque re sentiendum: quid quoque loco habendum sit. Ideò autem septem solas amplectuntur Synodos: quòd cum antea tacitas simultates tantum, cum occidentalibus intus alerent, tum iam post septimam Synodum apertos se hostes latinorum sunt professi, eosque hæreseos insimulare non dubitarunt. Primum, quòd iam planè desperarant fore aliquando, ut latini incredibili illorum ambitioni, cui semper mirè obstiterunt, essent subscripturi: & quæ, non solum se his sedibus Patriarchalibus anteferre voluerunt, in quibus illi, qui columnæ inter Apostolos dicebantur, confederunt: Antiochena, in-

quam, *Alexandrina* & *Hierosolymitana*: sed etiam illi, in qua princeps ipse *Apostolorum Petrus* confederat, & qui ex ore ipso *Dominico summam Ecclesie Dei gubernandae* acceperat. Secundo, quod *Imperatores eorum*, propter orientis imperij, ad occidentales Principes, ob haereses, rerumque *Christianarum* proditorem, praecipua summorum pontificum auctoritate translationem, qua circa illa tempora contigerat, nihil eos commune cum occidentalibus habere, nullamque obedientiam illis praestare voluerunt: quod tamen a volentibus, & sponte in omnem dissensionem effusis, facile impetrari potuit. Deinde, ob summum odium, maximamque inuidiam, quam ex gentis *Bulgarorum*, ac multorum aliorum *Sarmatiae* populorum, ad occidentales Ecclesias, qua in idem ferè etiam tempus inciderat accessione, conceperunt. Demum, quod in consequentibus *Synodis* maxime de *Saracenorum Imperio* comprimendo, *Terrae sanctae* restituenda, deliberabatur: cui pio conatui *Græci*, ob incredibilem, quod contra occidentales ex translato imperio conceperant odium, iniquissimè aduersati sunt, illique quantum potuerunt, obstiterunt. Postremo, quod in quarta *Constantinopolitana Synodo*, qua verè & propriè octava dicitur, & in qua, praeter trecentos octoginta septem *Episcopos Vicarij*

omnium primarum sedium, ac ipse praesens Imperator, adfuerunt, evidentiùs quasi, quam in aliis omnibus declaratum est, quam potestatem & auctoritatem *Romanus Pontifex*, in *Patriarchas Constantinopolitanos*, haberet: cum in ipsa eorundem urbe *Constantinopoli*, trecentis octuaginta tribus collectis *Episcopis*, *Adrianus Romanus Pontifex*, *Nicolai I.* successor, per legatos suos, resistens primum & reclamantibus *Imperatoribus*: postea autem assentientibus, & quasi poenitentiam agentibus, ipsiusque facti auctoribus: *Phocium*, ex *Magistro curiae* atque *militiae Praefecto*, à *Michaële Imperatore*, *Patriarcham Constantinopolitanum* factum, deiecit: grauique anathemate cum omnibus sequacibus, percussit: ordinationesque eius abrogauit: *Ignatium* in sedem suam, quam totis duodecim annis integerrimè tutatus est, restituit: unaque, qui, & quales, & ex quibus *Patriarchae* eligi, & creari deberent, docuit: atque ita uniuersum *Ecclesiae* illius statum & ordinem restituit. In eademque *Synodo* decernitur: omnes quidem honorandos *Patriarchas* esse, praecipue tamen *Sanctissimum Papam* senioris *Romae*: nec oportere etiam sententiam dicere in *uniuersali Synodo*, contra summos senioris *Romae Pontifices*. In eadem saluberrimum illud *Pij Imperatoris* *Basilicani* constitutum, de *Sedis Apostolicae* autho-

*ritate, testimonium: Neque enim, ut sacratissimus Patriarcha ad proprium regredere-
deretur thronum, Imperij mei opus, vel
excogitatio facta est: sed multū ante, sā-
ctissimus & beatissimus Papa Nicolaus,
quæ circa illū erant certissimè discēs, sy-
nodicè decreuit, reddi ei^o proprij throni:
& anathema, cum tota Sācta Roma-
norū Ecclesia, pronunciauit, cōtra resi-
stentes huiusmodi cōsilio ac sententiæ.
Hoc autē nos olim scientes, & patietes
anathematis iudiciū, promulgari, obse-
cūdare Synodico iudicio, Romanę Ec-
clesiæ necessariū duximus: & huius rei
gratia, reddidimus ei propriū thronum.
*Hæcque illa est causa, cur Græcis tātopere octa-
ua nō placeat Synodus. Quamquā Galis postea
interfuerunt Synodis, vndecimæ & duodecimæ
Lateranēsi, Florētina itē, quā illi octauā vocāt,
& cui Imperator, ipseque Patriarcha, vniuersæ
itē Græciæ Patres interfuerūt, eaque manu sua
obsignarūt. Sed idem odij, & ambitionis æstus,
omnia deiceps euertit ac perturbauit. Earū autē
rerū, quas diximus, authores eam ob causam hoc
loco nō appellamus, quia nemo, tam ex Græcis,
quā ex Latinis, eorū sæculorū historiā scripsit,
qui non idē doceat, atque testetur: tum ipsius o-
ctauæ Synodi actū, hoc idem clarè confirmant.**

SYMBOLVM NICOE⁶

NVM APPROBATVR: PRO
prius Græcorum de processione Spi-
ritus Sancti error asseritur.

CAPVT I.

Rimum igitur caput confes-
sionis vestræ, vniuersū Chri-
stianæ fidei dogma: id autem
sacrum sanctæ vniuersalis Ni-
cœnæ synodi complectitur
Symbolum; de vna, in tri-
bus personis, omnia excedente natura, & sub-
stantia Diuina. Quod quidem præclare à vo-
bis teneri, ac piè prædicari, libenter confitemur:
præter quàm quòd Nicœna Synodus, &
reliquæ cum ea consentientes, omnes decreue-
runt; Spiritum sanctum ex ipso solo Patre pro-
cedere. Quod quidem sacra illa & incorrup-
ta fidei Christianæ confessio; sacrum, inquam,
Symbolum, hoc ita esse, disertissimis verbis ex-
plicat; Spiritum, scilicet Sanctum, ex solo pa-
tre procedere. Quam quidem sententiam, à
trecentis decem octo plenis Deo patribus, in
Nicœna primū Synodo propōsitam; deinde
in Constantinopolitana à ceterum quinquaginta
confirmatam: quam reliquæ item vniuersales
quinque synodi; nihil addentes, nihil de-
trahentes, verum in idem planè vno Spiritu
sancto conspirantes; obsignarunt: qua deni-

que tot sanctissimi viri, qui in medijs illis temporibus claruerunt; à factis synodis edocti; confessi sunt: nos item cum illis omnibus, Dei gratia sequimur, atque confitemur. Quem quidem sensum præclare illius confessionis esse ex ipsius Symboli verbis, quod in medium adferimus, facilius quàm aliundè perspici potest. Credo in vnum Deum, patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilibus omnium, & inuisibilibus. Et in vnum Dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum, & ex patre natum ante omnia secula. Lumen de lumine: Deum verum de Deo vero: genitum, non factum: consubstantialem patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem; descendit de cœlis: & incarnatus est de Spiritu Sancto; & Maria virgine: & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis, sub Pontio Pilato, passus & sepultus est. Et resurrexit tertia die, secundum scripturas. Et ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum; Dominum, & viuificantem: qui ex Patre procedit: qui cum patre & filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per prophetas. Et vnam sanctam, Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor vnum Baptisma, in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi seculi Amen. Atque hic quidem

est ille veræ, & incorruptæ fidei thesaurus: ab ipso Spiritu sancto, ne quid ex eo aut auferatur, aut aliquid alienum, & adulterinum illi addatur, sanctè obsignatus. Hæc est illa diuina, sanctissima, perfecta, ac vniuersalis, per orbem terrarum fusi populi Christiani, tessera. Hæc est illa communis confessio, omnium sanctorum Patrum. Hic est certissimus vniuersæ Christianæ fidei limes: quem in pectore nostro recondentes: quem vtrisque manibus amplectentes: quem vbique magna libertate & alacritate confitentes; veluti quoddam cœleste, integrum, & incorruptum, nullaque parte contaminatum, sanctorum Diuinoque numine afflatorum hominum depositum ad extremum vsque finem vitæ nostræ conseruabimus. Quo precibus & intercessionibus eorum, qui nobis eam fidem exposuerunt, atque sanctè conseruarunt, tanquam mundam hostiam, eam pulcherrimam confessionem, & nos ipsi Sanctissimæ Trinitati offerentes; ab æterna liberemur damnatione, ac sempiterna in Christo cœlestis regni ipsius possessione potiamur. Quod vt consequamur gratia & misericordia Christi nostri; etiam atque etiam vehementer oramus.

ANNOTATIONES.

Niccæna Synodus. *Nusquam hoc decreuit Nicæna Synodus, in cuius symbolo, nō plura de spiritu sancto pronunciata esse quàm illud, Et in Spiritum Sanctum, restantur acta eiusdem Synodi: restā-*

tur duo gravissimi authores, illisque temporibus pro-
 ximi, D. Basilius, atque Gregorius Nazianzenus.
 Basilij verba in Epistola quadam ad Ecclesiam An-
 tiochenam, hæc sunt: Quoniam verò doctrina de
 Spiritu sancto indefinita est, quòd nondum
 comparerent impugnatores Spiritus sancti, an
 condemnandi sint qui spiritum Sanctum crea-
 tæ, & servilis naturæ dicunt, in ea Synodo
 nulla facta est mentio: nihil enim prorsus crea-
 tum est in diuina & beata Trinitate. hæc ille
 in Constantinopolitana igitur demum secunda uni-
 versali Synodo, quæ contra Eunomium, Photinum,
 Macedonium, Constantinopolitanum Episcopum, qui
 negabat Spiritum Sanctum Deum esse, eumque inter
 creaturas impie coniebat, collecta fuit, hoc totum
 additum est: Et in Spiritum Sanctum, Domi-
 num, & vivificantem: qui ex Patre procedit:
 qui cum Patre & Filio simul adoratur, & con-
 glorificatur: qui locutus est per Prophetas.
 In Romana autem Synodo, quam in idem tempus fre-
 quentissimam contra Arrium, Macedonium, Pho-
 tinum, Appolinarem, Damasus Romanus Pontifex,
 Roma congregauerat: & in qua item Petrus, Alexā-
 drinus Patriarcha, adfuit, hoc ipsum Filioque per
 quandam Constantinopolitanæ synodi interpreta-
 tionem, additum fuit. Cum enim centum quinquaginta
 illi Patres, qui item à Damaso, opera Theodosij Impe-
 ratoris Constantinopolim vocati erant, omnino, cum
 propter persecutionum vim, à quibus necdum, exitio-
 sissimè urgente atque defendente, Arrianam &
 Macedonianam impietatem, Constantio atque Va-
 lente, respirarant, tum propter Hæreticorum insidias

quas illis absentibus Ecclesiis illorum struxissent, ip-
 samque itineris longitudinem, & difficultatem,
 Romam ipsi venire non possent, eam de Spiritu san-
 cto confessionem, per Eusebium, & Priscianum E-
 piscopos, legatos ad Damasum, ceterosque Patres,
 confirmationis causâ, Romam miserunt: quæ per
 omnia idem sentientes sancti illi Patres, una cum
 Damaso pontifice, approbarunt: hocque solum, quod di-
 ctum erat, qui ex Patre procedit, per additionem hæ-
 rius particula Filioque propter eos hæreticos, qui tum
 dicebant, sanctum spiritum per filium fuisse factum,
 quos ibidem sancta anathematizat Synodus, & qui
 videm spiritum sanctum, filij quidem filium, patris
 autem nepotem dicebant, sanctè & piè interpretati
 sunt. Ita ex utriusque partis orbis terrarum senten-
 tiarum collatione, una perfecta, de Spiritu Sancto,
 confessio conscripta fuit: eum esse Spiritum vivificantem,
 qui ex Patre, Filioque, procedit: qui cum Patre
 & Filio simul adoratur, & conglorificatur. Qui qui-
 dem sancti patres, tam illi, qui Constantinopoli cū Im-
 peratore, quam isti, qui Romæ cum Damaso congregati
 erant, etsi loco distincti fuerunt, re tamen unum
 universale consilium constituebant: cum & ab eodem
 & sub eodem capite congregati fuissent: & in eodem
 spiritu, & eiusdem Spiritus sancti causa, ad eosdè etiã
 hæreticos dānandos, & conuincendos, collecti essent:
 ex mutuaque sententiarum collatione, & approbatione,
 unum universale symbolum ediderunt. Quorum de-
 incepta sententiam, sine vlla controuersa, vniuersa
 Ecclesia secuta est, vsque ad octauam synodum. Nam
 tum demum post octauam synodum, eam, de Spi-
 ritu sancti processione, tragædiam, recentiores Græci

edio, & malevolentia excitarent. Constant hæc omnia primum ex Epistola ea, qua orientales patres respondens Damaso, causam cur Romam venire non possent, explicantes: constant item ex eiusdem Damasi Epistola, qua Constantinopolitanis respondet Patribus, eorumque decreta approbat: constant ex Aetii viriisque Consilij: constant ex libro 9. Tripartita historiae cap. 16. constant ex Hugone Eteriano libro 3. de processione spiritus sancti, capite 16. & alijs multis auctoribus, antiqua vetustatis peritissimis fideque dignissimis.

Omnes vniuersales Synodi obsignarunt nihil addentes, nihil detrahentes, &c.

Dua sunt partes vniuersi prae textus, quo Graeci iniquissimum schisma suum, in quaestione, de spiritus sancti processione, velare, ac veluti integumento quodam tegere volunt. Primum falso Latinos, contraque sanctorum Patrum sententiam, & iudicium spiritum sanctum ex Patre & Filio procedere opinari. Secundo, quãuis hoc recte & verè dicatur, nõ tamẽ illos vel hoc vel aliud quicquam sacro symbolo adijcere debuisse. Et cum primum illud manifestè sit falsum, & erroneum, vt paulò post docerimus, posterius hoc, in quo se arcem negotij tenere putant, Canone potissimum Ephesini Concilij septimo, confirmant: cuius illa sunt verba: His igitur recitatis, (Canones autem Nicæni Concilij tum lecti erant) constituit sanctum Concilium, vt nemini liceat aliam fidem, vel proferre, vel conscribere, vel componere, quã eam, quæ præstituta, ac perscripta est à sanctis Patribus, qui in Nicænorum vrbe cum,

cum auxilio Spiritus sancti, coacti fuerunt. Qui autem audeat aliam fidem vel componere, vel producere, vel proferre, volentibus conuerti ad agnitionem veritatis, siue ex Gentilitate, siue ex Iudaismo, siue alia quacunque secta, vt hi siquidem Episcopi aut Clerici sint, isti ab Episcopatu, hi à Clero remoueantur, ac prohibeantur: sin autem laici sint, vt extrema detestatione & execratione, percellantur. hæc tenus sancta synodus Ephesina. Quo quidem Canone docent Graeci, post duo illa œcumenica Concilia, Nicænum, inquam, atque Constantinopolitanum, ita symbolum, ita fidem Christianam, ab Ephesina synodo conclusam & ob signatam esse, vt illi nihil amplius à quoquam mortaliũ addi, aut adijci liceat. Quod cum Latini in huius particula adiectione Filioque, sint ausi, meritò illos supra dicto anathemati subiacerent, seq. iuste ab illorum coniunctione & communionem distinxerunt. Atque hic est ille summus Graeci schismatis Aries, maximò præsidium. Verum longè aliam mentem sacri Canonis esse, quã isti putant, vel ipsa Canonis verba clarè docent. Primum enim, vbi dicit: Ne quis aut episcopus, aut Clericus, aut Laicus, quicquam adijcere audeat: proculdubio singulos & priuatos homines, non autem vniuersum concilium vel publicam auctoritatem intelligit, quod plenus ipsa Canonis occasio indicat. Cum enim post Nicænam, atque Constantinopolitanam synodum, singuli ferè Episcopi, in suis Diocæsibus, sua conscriberent symbola: eaque populis sibi subiectis proponerent: nec Episcopi tantum, verum & laici nonnunquam: eaque cum collectis demum vniuersalibus Synodis, publicè unusquisq; ambiciose

legi, ac recitari in Synodo vellet: & posteaquam item Theodoti Mopsuæ, Episcopi symbolum, à Chariso presbytero Philadelphæ, sacro etiam Ephesino Concilio oblatum, publiceque lectum esset: in eaque re plurimum periculi, & confusionis, moræque & ambitionis, sacra animaduertisset inesse Synodus, statim post eius lectionem hunc tulit Canonem: Ne quis in posterum, aut Episcopus, aut Clericus, aut Laicus, suum proferat symbolum: hocque genere & vnitatem fidei Catholicæ turbet: mouisque erroribus occasionem præbeat: & Sacras Synodos impediat: tempusque frustra extrahat, sed ut omnes communem fidei, à trecētis decem octo sanctis Patribus, in Nicæna Synodo, formulâ conscriptam, sequantur, illique adhæreant. Secundo, cum idem sanctus Canon doceat, & ne quis aliam fidem proferat, aut conscribat, manifestè explicat, nō illud prohiberi, ne quid Symbolo conueniens & consentaneum interpretationis causa addatur: sed simpliciter, ne quis aliam fidem conscribat, hoc autē est, diuersam, pugnantem, planeque cōtrariam ab illa, quam sancti tradiderunt Patres. Quomodo hoc nostro infelici tempore multi exoriuntur nebulones, qui vel Ebionem, vel Cheryntum, vel Arrium quendam sequuti: Lutherum item, aut Caluinum, aliam fidem componere non erubescunt, suaque somnia pro vniuersali Canone, & Regula fidei Christianæ, miseris populis, obtrudere non verentur. Tertio cum dicit, componere, producere, proferre, conscribere: non excludit interpretari, explanare, illustrare: quæ longè diuersa sunt, & nonnunquam planè necessaria. Non illud igitur sacer Canon docet, nihil simpliciter sym-

bolo addendum esse: sed hoc potius: nihil privato auctoritate, nihil privato sensu, pugnantis præsertim, & diuersum aut cōtrarium, his, quæ à sacris Synodis instituta sunt, confessioni fidei apponendum esse. Quamquam autem ex his ipsis sacri Canonis verbis hoc ita esse clarissimè demonstratum est: tamen & aliunde hoc idem manifestissimè doceri potest. Nisi enim symbolo aliquid adicere liceret, tum contingeret aliquem, ut quod corde creditur ad iustitiam, id ore confiteri ad salutē non permitteretur: contra quam Diuus Paulus docet, atque præcepit. Deinde, si amplius neq; illustrare, neque amplificare, neque obscura in fide Christiana explicare post Concilium Ephesinum liceret, frustra igitur paulo post contra Eutichen sexcentorū quadraginta Patrum Chalcedonen. Concilium conuocatum fuit, frustra & alia quæ post consequuta sunt Synodis: quæ non aliam ob causam conuocabantur, quam, nouis erroribus & hæresibus exorietibus, illustrandæ & explicandæ fidei Christianæ causa, eideq; Anathemati subiecta erunt concilia omnia. Verū ut propius ad id quod totā causam continet, accedamus. Fuit idē penitus Canon iisdem serè verbis à Nicæna etiam Synodo perscriptus, qui quanquam, ut multa alia, nunc in actis eius Synodi non reperitur, in ea tamē Epistola Liberij Pape, quam ad Beatum Athanasium Alexandria Patriarcham conscripsit, & quæ sic incipit: Iam à principio accepimus à Beato Petro principe Apostolorum, &c. his verbis legitur: Prædicta namque uti legimus, sancta decreuit Nicæna Synodus, aliam fidem nulli proferre licere, aut conscribere, aut componere, aut supere, aut aliquid docere, nec aliquid in fide vel intelligere, quod

horum Patrum decretis contrariū sit: Qui verò aliā fidē proferre, aut docere, aut aliud symbolū tradere illis, qui ad viam veritatis, de quacunq; fide, velint cōverti, aut ex Iudaismo, aut ex Gentilitate, si Episcopus sit, aut Clericus, priuetur: Episcopus ea dignitate, & Cleric⁹ clero: si verò monach⁹ aut laicus, anathematifetur. *Recognoscimus eadē verba, eandēque verborū sententiā Concilij Nicēni, quæ fuerūt Synodi Ephesina. Si igitur Canon hic hunc sensum habet, ut nō liceat quicquā Symbolo addere, uti quidem Græci putant: subiectū igitur erit eidem anathemati ipsum, quod paulo post sequentium est generale Constantinopolitanum Cōcilium: ipseque adeo magnus ille Theologus Nālianus Zenus, quem ex sententiā vniuersæ Synodi: propter eius præstantem doctrinam, qua tum exercebat, inter omnes symbolum illud conscripsisse, plurimi censent. Multa enim, ultra ea, quæ Nicæno continebantur symbolo, vel illustranda, vel explicanda veritatis causa, in ea synodo adiecta fuisse, multa detracta, non aliunde melius patet, quam ex vtriusque symboli mutua collatione. Et Nicæni quidem symboli forma hac est:*

Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium visibilibus, & inuisibiliū conditorē. Et in vnum dominum Iesum Christū, filium Dei, de Patre natū, vnigenitum, id est, ex substantiā Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verū ex Deo vero, genitū, non factū, consubstantialem Patri, hoc est, eiusdem cum patre substantiæ: per quem omnia facta sunt, siue, quæ in cælo, siue quæ in terra sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem def-

cendit: & incarnatus, & homo factus, passus est: & resurrexit tertio die, & ascēdit in cælos, inde vēturus est iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctū. Eos autē qui dicunt, erat aliquādo, quādo non erat: & antequā nasceretur, non erat: & quia ex non extantibus factus est, aut ex alia substantiā, vel substantia dicētes esse, aut conuertibilem, aut mutabilem filium Dei, hos anathematizat Catholica & Apostolica Ecclesia.

Constantinopolitani autem hæc.

Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cæli ac terræ, visibilibus omnium & inuisibilibus. Et in vnum Dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum, & ex patre natum ante omnia secula, Deū ex Deo, lumē ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, nō factum, hominifion patri, hoc est, eiusdem cum patre substantiæ, per quē omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit. Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine, homo factus: crucifixus est pro nobis, sub Pontio Pilato, & sepultus: tertio die resurrexit, ascendit ad cælos, sedet ad dexteram patris, iterum venturus est in gloria iudicare viuos & mortuos; cuius regni non erit finis. Et in Spiritū sanctū, dominum & viuificantem, ex patre procedentem, cum Patre & Filio coadorandum & conglorificandum: qui loquutus est per Prophetas. In vnam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confitemur vnum baptisma, in remissionem peccatorum: expectamus resurrectio-

nem mortuorum: & vitam futuri seculi. Amen. *Ubi multa detracta, multa addita esse, quis non videt? in quibus hoc est, incarnatus de Spiritu sancto ex Maria virgine: & hoc, & sepultus: & hoc, sedet ad dexteram patris: & hoc, cuius regni non erit finis: & alia, quæ sequuntur, ad finem usque symboli. Sed & Ephesina Synodus, eidem subiacebit anathemati. Multa siquidē & ipsa illustravit, ad fidē Christianā pertinentia: multa addidit: multa interpretata est. Et quanquā hæc clarissima sint, tamē si demonstraverimus eundem Spiritum sanctum, qui & in Nicæna prius, & postea in Ephesina Synodo, eius Canonis auctor fuit, & magister, ipsummet eiusdem interpretem, ac enarratorem, in consequenti Chalcedonensi Synodo fuisse, longēque alium sensum eius esse docere, nun amplius quidquam ad eam causam confirmandam desiderari poterit. In quarta igitur uniuersali Chalcedonensi Synodo, cum Eutiches, qui naturas in CHRISTO confundebat, libellum sacræ Synodo obtulisset, neque quidquam aliud se sentire professus fuisset, quā id, quod in Nicæno symbolo perscriptum esset, ubi ne verbum quidem vllum de distinctione naturarum positum erat. Indeque cum Patres ipsos cohortatus esset, ne aliquid symbolo contra Ephesinæ synodi Canonem addant, hæc inter cetera dixit:*

Hanc, inquit, fidem, memorata hæc anterior sancta & uniuersalis synodus confirmauit, cuius Præful fuit beatæ & sanctæ recordationis Pater noster, & Episcopus Cyrillus, eamque definitionem protulit. Qui præter ista addiderit aliquid, aut inuenerit, aut docuerit, eum damnationibus, quæ tunc scriptæ sunt, subia-

cere: quorum exemplaria in codice destinauit mihi memoratus Pater noster, & Episcopus Cyrillus, quæ & piè in manibus habeo. Subiiciens igitur me ipsum sanctæ synodo, definitionem eius vsque nunc custodiui. *Quæ ubi publicè lecta sunt, responsum est Eutichi, à sanctis Patribus, primum per Eusebium Episcopum Dorithæi: Mentitus es: non est definitio talis: non est regula hæc præcipiens. Deinde per Diogenem Episcopum Cysici: Dolosè, inquit, proposuit synodum sanctorum Patrum, quæ in Nicæa facta est. Accepit nāque additamenta à sanctis Patribus, propter peruersum intellectum Appolinaris, & Valentini, & Macedonij, & qui eis similes sunt: & additum est in symbolo sanctorum Patrum, Qui descendit, & incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine. Hoc idem igitur & isti sibi dictum putent, à sexcentis quadraginta sanctissimis Patribus, veterique Græcia dignis, eos mentiri, dolosēque eodem modo, in allegatione istius Canonis agere. Quid enim hac interpretatione claritas? quid istis verbis Spiritus sancti illustrius esse potuit? Ruit igitur firmamentum Græciæ: detractum est volamen maligni Schismatis, cum neque diuersum quidquam, neque priuata auctoritate, symbolo Latini addiderint, sed potius ex sententiis veterum, tam Græcorum, quā Latinarum Patrum, ut post docebimus, nonis heresibus urgentibus, illud interpretati sint: cum in prioribus illis uniuersalibus synodis, nondum plane de Spiritu sancto, totum dogma definitum, aut explicatum fuerit: uti quidem magnam illum Basilianam, in ea, quam scribis, ad Ecclesiam Antiocheam, Epistola, te-*

stari superius diximus. Sed & Patres ipsos temporis illius, imprimis autem Basilium, quem Chalcedonen-
sis synodus ministrum gratia, & eum qui primus doctrinam de Spiritu sancto illustravit, appellare so-
let, multa indefinitè, multa minus clarè, de Spiritu
sancto, ac quasi dissimulanter dixisse, ex quadam
Epistola Gregorij Naxianzeni perspicitur: ubi eam
querelam, quam Philosophus quidam contra Basi-
lium magnum, atque adeò ipsum Gregorium, in
quodam conuiuio proposuerat, his verbis exponit.
Cætera quidem laudentur viri illius, si ita
lubet, nec ipse quidem contradico: cæte-
rum quod maximum est, non illis concedam.
Orthodoxiæ nomine, frustra laudatur Basilius:
frustra Gregorius: ille, quia veritatem suis
disputationibus prodit, hic, quia tolerantia
sua, proditionis socium se præbet. Audiui si-
quidem Basilium Magnum, de patre quidem,
& filio, optimè ac præstantissimè, atque vt vix
quisquam alius facilè queat, differentem: Spi-
ritum autem sanctum conuellentè, ac deiicien-
tem. *Ac cum liberam Gregorij confessionem spiri-
tum sanctum Deum esse consentiis, idem Philosophus
attulisset: de Basilio ibidem sic inquit: Basilium au-
rem fidei doctrinam obscurè subindicat, ac velut
adumbrat, nec veritatem liberè profiteretur. Ad
deinde, quæ ipse Gregorius in Basilij defensionem di-
xerit, paulò post subiicit. Quoniam, inquit,
ego in obscuro positus, ac plerisque incogni-
tus, sic vt nec quæ loquar, nec an loquar, fer-
mè homines sciât; rursù philosophor: illius au-
tem maior habetur ratio, vt potè & à seipso cla-*

rioris, & ab Ecclesia: tum etiam, quia id omne,
quod dicit; in publico hominum cœtu dicit:
grauique hæreticorum bello vrgetur; nudam
præsertim à Basilio vocem arripere quærentiū,
vt eo (qui solus fermè reliquus est veritatis fo-
mes, visque viuifica) vicinis omnibus captis,
ac subiugatis, ex Ecclesia pulso, & exturbato,
malum istud in ciuitate radices agat: atque ab
hac Ecclesia nõ fecus, atque ex aggere quodam
& propugnaculo, terrarum orbem peruasser, ac
populeretur. Præstare itaque veritatis doctri-
nam cautiùs aliquanto, minusque liberè, profi-
teri, temporique quasi nebulæ cuidam cedere,
quàm eam aperta prædicatione opprimere.
*Deinde ipsum alloquitur Basilium: ab eo que petit, vt
quantum in doctrina de spiritu sancto sit progredien-
dum, quid de ea pronuntiandum ipse putet, sibi expli-
cet. Tu verò diuine vir, & sacro sancte facito, vt
nos doceas, quousque in disputatione de Spi-
ritu sancti diuinitate progredi: quasque voces
vsurpare: & quousque cautione certa que dis-
pensatione vti debeamus, vt ea, aduersus eos,
qui contradicunt, in promptu habeamus. Quod
idem in eius laudibus iisdem ferè verbis prolixius do-
cet. Sed hæc quidem hactenus.*

Quod idem Sanctissimi viri, qui mediis il-
lis temporibus vixerunt, confessi sunt. *Caca esse
eorum, qui nocere volunt, consilia, praeclare dixit qui-
dam. Euenit enim plerumque, vt non modo falsa se di-
cere non animaduertant, verum etiam pugnantia: ac
non tantum cum aliis, sed etiam secum ipsos pugna-
re. Quod idem in hac causa, Græcis ambitione elatis,*

evenisse video: nam & hoc falsum est veteres Patres ita, ut isti dicunt, sentire: & isti non magis cum Latinis quam cum ipsis Grecis incauti, & imprudentes, in hac parte pugnant. Et de Latinis quidem, nihil attinet dicere: de Grecis paucis id quod proposuimus demonstremus. Duo sunt potissima Græcia lumina, Divo Basilio, atque Gregorio, quos isti maxime suspiciunt, ac eos se in omnibus sequi profitentur: horum uterque eam proponit questionem: Cur Spiritus sanctus non dicatur filius filij. Quod nunquam facerent, nisi eundem, quemadmodum à Patre, sic & à filio procedere iudicarent. Uuat ipsius Basilij hac de re verba audire. Hic igitur lib. 5. contra Eunomium, eam in hunc modum proponit questionem. Quare, inquit, & Spiritus sanctus filius filij non dicitur, Et statim respondet: non illud quod isti volunt, quod ex filio non procedat, ex eoque suum esse non accipiat, (quod quidem proximè & propriè, si ita iudicasset, dicendum fuit,) sed contrarium.

Non, inquit, propter hoc, quod non sit ex Deo per filium, sed ne Trinitas existimeretur multitudo infinita, filiosque ex filijs, ut fit in hominibus, suscipere iudicetur. Sed dices, inquit, si Dei imago est filius, filij autem Spiritus sanctus, quare filius Spiritus sanctus non dicitur? hoc enim fortissimo argumento ad suam impietatem firmandam abutuntur Eunomiani: aut enim filium, aut creaturam iubes suspicari. Cum autem filius non appelleretur: propterea creaturam esse dicis illum, qui creaturam sanctificat. Hæc Basilius. Quid his verbis clarius est? quid hac consequentia magis perspicuum? Quid? v. necesse fuit D. Basilio alias causas eius rei querere

cur Spiritus sanctus filius filij, non dicatur: & non simpliciter, illam, qua verissima & simplicissima esset adferre: quod scilicet ex filio ita non procedat, quemadmodum ex patre filius generatur: si id tantus vir sensisset? At non dicit hoc, sed contrarium potè. Sicut, inquit, filius se ad patrem habet: sic & Spiritus ad filium. Propter eam, inquit, & Dei quidè verbum filius est, filij autem verbum Spiritus. Idem fere dicit magnus Athanasius in Epistola ad Serapionem: Talem inquit habet ordinem & naturam Spiritus erga filium, qualem habet filius erga patrem, &c. Quid hac oratione clarius? quid explicatius, aut quid euidèntius dici potest? nisi forte illud à nobis expectat, dū ijs de quoque verbis, ex patre filioque procedere, ipsos eorundem orientales patres usos fuisse doceamus. Pareamus igitur & in hac parte illis. Audiant primum D. Athanasium Alexandria Patriarcham in Dialogo, quem in Synodo Nicæna contra Arrium habuit, ita dicentem: Siquidem Spiritus ex patris filijque substantia non est: cur filius, cum sanctum Baptisma suis discipulis traderet, de eo fecit mentionem, dicens: Euntes in mundum vniuersum &c. Et alio loco. Ipse, inquit, spiritum dat, & quemcunque spiritus habet, à verbo habet. Et ad Serapionem scribens: Spiritus inquit, à verbo accipit iuxta Domini vocem: De meo accipiet, & annuntiabit vobis. Et in illo, vniuersi orbis terrarum iudicio omnibus seculis approbato simbolo: Pater inquit, à nullo est factus, nec creatus, nec genitus, Filius à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus. Spiritus sanctus à patre & filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.

Et in sermone de incarnata dispensatione: Ne credat quis, quod is quod non habebat, accipiebat: is enim supernè demittebat, vt Deus, & infernè ipse eum suscipiebat, vt homo. Ex eo igitur in eum descendebat: ex eius deitate in humanitatem ipsius. Audis? ipse supernè mittebat vt Deus: & ipse ipsum infernè suscipiebat, vt homo: & veluti Deus mittebat, veluti homo recipiebat: nam totus erat in terra: nulloque modo à cælo aberat: quippè, cùm in eo omnis deitatis plenitudo corporaliter resideret. Cum ergo carne esset circumscriptus, in Iordane conspiciebatur: sed deitate cùm esset incircumscriptus, paternum sinum non relinquebat, vnde ex eo in eum descendebat. Ideò nihil prodest, quod à vobis allatum est, imò pro nobis videtur facere, vobisque magnum importat detrimentum. *Audiant D. Epiphanium, qui sic in suo Anagyroto sermone inquit:* Spiritus sanctus ex patre & filio, tertius nominatione. *Et rursus:* vterque habitat in iusto homine: CHRISTVS & Spiritus eius, quod si CHRISTVS ex Patre creditur, DEVS ex Deo, Spiritus quoque ex ipso, vel ex vtroque: quemadmodum ait CHRISTVS: Qui ex patre procedit, & hic ex meo accipiet. *Et iterum.* Sed dicit quispiam: Ergo duos filios esse dicimus: & quomodo est vnigenitus? at quisnam es tu, qui contradicis Deo? Si enim filium nominat, qui ex Patre est: Spiritum verò sanctum, qui ex vtroque, &c. *Et rursus.* Spiritus sanctus, spiritus veritatis est, tertium lumen à Patre & filio. *Et demum.* Què-

admodum enim nemo nouit Patrem, nisi filius, nec filium nisi Pater, ita dicere audeo, nec spiritum nisi Pater & filius, à quo procedit, & à quo accipit, neque filium & patrem, nisi Spiritus sanctus, qui verè glorificat, qui omnia docet, qui ex patre & filio est. *Audiant aureum illud os Chrysostomum, in expositione Symboli Homil. 1 ad neophitos.* Ille est spiritus procedens de Patre & filio, qui diuidit propria bona singulis prout vult. *Et in alio Sermone.* Itaque credendum esse dicimus, Spiritum sanctum Patri esse & filio coequallem, & procedentem de patre & filio. *Ita & alio loco, fonti quidem patrem, flumini autem filium, aqua verò, quæ inde hauritur, Spiritum sanctum, testimonio utens Domini comparat, qui ait: Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* *Audiant Gregorium Nazianzenum, qui sic inquit:* Item aliam differentiam intelligimus, vnum nempe propinquum ex primo, scilicet, filium ex patre, alium autem ex propinquo, Spiritum sanctum ex filio. *Audiant iterum illustratorem illum doctrinæ de Spiritu sancto Basilium, qui in eodem lib. 3. contra Eunomium sic inquit.* Fuitne vnquam homo sic audax, qui diuinorum dogmatum inuouationes induceret? Cur enim necesse est, si dignitate ac ordine tertius est spiritus, natura quoque ipsum tertium esse? dignitate namque ipsum secundum à filio, cùm ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa causa dependeat, pietatis ratio tran- nit: natura verò tertia vti, nec à diuinis scri-

pturis docti sumus, nec à dictis possibile est, consequenter ratiocinari. Nam quemadmodum filius ordine quidem à Patre secundus est: quoniam ab illo & dignitate est, quia origo atque causa essendi, Pater ipsi est, & quoniam per ipsum accessus & adductio ad Deum Patrē est, natura verò nullo modo secundus, quoniam in utroque vna est Deitas, ita videlicet & Spiritus sanctus: etsi dignitate & ordine secundus à filio est, non tamen veresimiliter alienæ ipsum esse naturæ, inde consequetur. *Et in eo capite quod inscribitur: Quod spiritus diuina natura est:* Spiritus namque inquit, viuenti verbo ad creandum adiunctus, viuens potentia diuina, natura ineffabilis, ex ore ineffabili manifestata, ineffabiliter per sufflationem ad hominem missa, & secundum corporalem à Christo monstratam figuram, rursus ab eo per sufflationem reddita: conuenire namque decet creationi nouam reparationem. Conuenientiam autem figurauit, sufflans, quod non est alius præter illum, qui à principio sufflauit, sed idem, per quem Deus sufflauit, tum quidem cum anima, nunc verò in animam. *Audiant Cyrillum non in vno sed in multis locis, ac primò in expositione Ioclis Prophetæ super illum locum:* Effundam à spiritu meo. sic ait: In quantum etenim Deus ex Deo, secundum naturam filius est, cum natus sit ex Deo & patre: proprius eius, & in eo, & ex eo, spiritus est: quem admodum, & de ipso Deo & patre intelligitur. Et ex eo est, inquit: & ita ex eo: quemadmodum de ipso Deo & patre in-

telligitur: omne dubium quærentibus causam tollens. *Idem rursus in sermone ad Theodosium Imperatorem:* Baptisantem, inquit, IESUM in igne & Spiritu sancto, non alienum baptisantis effudisse spiritum, seruiliter & instrumentaliter, sed tanquam Deum secundum naturam cum autoritate summa, qui ex eo, & proprius eius est. *Et iterum in Theauris:* Legem igitur cum ferat Christus, ita condit eam tanquam in eo, & ex eo, sit spiritus eius. *Et rursus:* Nullam igitur naturæ differentiam filij & Spiritus sancti Paulus nouit, sed tanquam ex eo, & in eo, naturaliter sit, Dominico nomine eum vocat. *Et in expositione noni Anathematis sui:* Homo factus inquit, vnigenitus Dei filius, non minus permittit Deus, omnia habens quæcunque & pater, præterquam quod non sit Pater: & proprium habens, qui ex eo, & in eo inlitus est Spiritus sanctus. *Et alio loco:* Procedit quidem Spiritus sanctus ex Deo Patre, secundum verba saluatoris: non tamen est alienus à filio: omnia namque cum patre habet. Et hoc ipsemet docuit, dicens de Spiritu sancto: Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt: idè dixi vobis: ex meo accipiet, & annuntiabit vobis. Nam etsi à patre procedere spiritum sanctum Saluator dixit, non minus tamen est etià filij. Est autem filij, quæ admodum & patris. *Et in Epistola ad Nestorium:* Etsi est, inquit, spiritus in propria hypostasi, prout spiritus est non filius, non tamè ab eo alienus. Profluit enim ex eo, sicuti ex Deo & patre. *Et in sermone ad Theodosium Imperatorem:* Non

ex mēſura (inquit ſecundum Ioannem) dat ſpiritum filius, ſed ipſe eum ex ſe ipſo emittit, quē admodum & ipſe Pater. Quare B. Paulus omni in hoc differentia poſtpoſita, nunc quidē Deo & patri illum attribuit, nunc rurfus filio. *Et in illis quæ ad Palladiū in forma Dialogi ſcribit*: Mutabilis verò minimè inquit, eſt ſpiritus. Nam ſi mutabilitati ſubiaceret, ipſi diuinæ naturæ iſte defectus aſcriberetur: ſiquidē Dei & patris, nec non & filij eſt, qui eſſentialiter ex utroque, ſcilicet ex patre per filium, profluit ſpiritus.

Item in quinto ad Hermiam, reddens cauſam, cur ſpiritus filij, dicatur ſpiritus: Cuiusnam, inquit, proprium dicimus eſſe Spiritum ſanctum? Vtrum ſolius Dei, & patris? an etiam filij? an & diſiunctim vtriuſque & ſimul amborum, tanquam vnum ex patre per filium propter identitatem eſſentiæ? *Et in ſeptimo ad Hermiam*. Inhabitantem enim ſibi, & inſitum quis haberet eum, qui natura & verè Deus eſt, (de filio dicens) cum ſpiritum accipiat, qui non alienus & eſſentia diſiunctus ab eo eſt, ſed qui ex eo, & in eo, & eius proprius eſt, & æquè atque ille, Dominus eſt? *Et poſt pauca*: Miſit autem nobis è cælo paracletum, per quem, & in quo nobiſcum eſt, & in nobis inhabitat: non alienum in nobis affluens, ſed qui eſſentiæ ſuæ, & patris ſui proprius eſt ſpiritus. *Obſignemus rem totam primæ ſynodi teſtimonio, quæ dicit*. Spiritum ſanctum ex patre procedere, proprium autē eſſe filij, & ab eo ſcaturire. *Vnde manifeſtò conſtat*, falſò iſtos dicere, omnes ſanctos Patres diuerſim quid à Latinis ſenſiſſe.

ſiſſe. Et nō minus ab illis, quos duces ſequuntur, quā à nobis diſſidere, ac æquè ab vtriſq; iniquo Schiſmate diſiunctos eſſe. Cum inter veteres Græcos & Latinos, nulla ſit in hac parte differentia, præter id, quod Latini quidē ſummam quandam Patris & filij equalitatē declarantes, particula, Ex, quæ parem quandam, & æqualem vim deſignare ſolet, vtuntur: Græci autem veteres ordinem quendam in diuinis connotare volentes, ſæpius particula, Per, magis ad eam rem comparata vt ſolent: ita vt dicant, Spiritum ſanctum ex patre per filium procedere. Quomodo BASILIUS, Gregorius Niſſenus, Damascenus, & alij ſæpius loqui ſolent: vti quidem doctiſſimè, doctiſſimus ipſe, in eo libello, quem hac de re ad Laſcharum cōſcripſit, annotauit Beſarion, quorū vterque patrio ſchiſmate dānato, Latinis ſe adiunxerunt. Neque verò aut veteres Græci, aut ipſi Latini, dum Spiritum ſanctum ex patre & filio procedere dicūt, hoc ita intelligūt: vt aut duo principia ſpiritus ſancti conſtituāt, aut patris & filij perſonas cōfundāt, aut aliquā diminutionem perſonarum, vel imperfectionem proceſſionis faciant: quæ omnia imperitè & malitioſè noua Græcia nobis obijcit. Quod ita eſſe vt rectius intelligatur, rem totam pauca vt eſt, penitus explicemus.

Cū igitur vnaquæque res aut perſona duplicem quodammodo habeat formam & proprietatem: aliam quidem communem cum cæteris euſdem naturæ & generis rebus: aliam autem ſibi propriā & immediatam quæ & perſonā eius conſtituat, & ab alijs euſdem generis rebus eā diſtinguat, & ex qua omnia quæ ſequuntur, promanant: quam, perſonalem, conſtitutiuā, particularem, incommunicabilem, immediatam, prim-

cipium individuationis Philosophi appellare solent. Vnaqueque item simili modo in diuinis persona, hac utraque prædita est forma & proprietate: quemadmodum patris quidem persona, communem habet formam, qua cum filio & Spiritu sancto communicat ipsam Deitatem: secundum quam vnus est cum illis Deus: habet autem & aliam propriam, qua eius propriam constituit personam, eamque à filio & Spiritu sancto discernit: à qua item prima operatio, eaque immediata proficiscitur, quam cetera omnes consequuntur. Et forma quidem est atque proprietas paternitas ipsa, à qua & nomen, & rem ipsam patris accipit. Prima autem & propria operatio generatio ipsa: generare siquidem prima, & immediata est operatio patris. Cum igitur hæc sit prima, & immediata, & incommunicabilis patris proprietas, eiusque persona constitutiva: hæcque ipsa prima eius propria operatio generare inquam, necesse est omnes alias eius consecutivas esse non ut accidentia, quod in Deo non est: sed secundum naturam, & essentialiter. Vt enim prima & immediata cuiusque operatio, ab eius constitutiva forma pendet: ita omnes aliæ operationes hanc ipsam consequuntur. Cum igitur patris prima & immediata sit operatio generare: spirare autem, & reliquæ omnes secundæ & immediata sint operationes: necesse est per ipsam generandi vim, spirandi rationem provenire. Cum autem ipsa spirandi facultas Spiritus sancti sit productiva, necesse erit Spiritum sanctum ex patre per filium procedere. Vt quemadmodum generationem vi & natura sua, spiratio consequitur: ita Spiritus sancti productione, ipsam filij generationem consequi oportet, ipsumque Spiritum sanctum, ex patre et filio procedere: non tanquam à duobus principiis, sed

tanquam ab vno. Si enim ut à duabus personis proficiscitur Spiritus sanctus, sic à duabus formis distinctis, secundum quas producit, promanaret: tum necessario duo eius essent principia. Cui autem à duabus quidem personis producit, forma tamē qua producit, vna numero est, & omnino indistincta. Est enim ipsa diuina essentia vna, & eadem numero, communis ambobus: vna itē spiratio, secundum quam Spiritus sanctus producit, vni profecto & non plura eius erūt principia. Neque tamen patris & filij personæ hac ratione confundentur. Si enim in aliqua forma propria, eorumque persona constitutiva, Pater & Filius conueniret, utpotē in paternitate vel filiatione, tum merito confundi dicerentur, nunc autem manente cuiusque sua constitutiva, & incommunicabili proprietate, in ea tantum, que communis est, & qua iam constitutas sequitur personas, spiratione inquam ipsa atque Spiritus sancti productione, coniungi dicuntur. Ita nulla ratione eorum personæ inter se confundentur etiam si communiter Spiritum sanctum spirent, atque producant, cum unicuique eorum sua constitutiva & propria, incommunicabilis cum altero proprietas permaneat, qua à se inuicem distinguantur. Neque itē ob eam causam minor erit Spiritus sanctus Filio, quod ab illo producat: quia neque filius ea causa est minor patre, quod ab eo generatur, neque ideo minor Spiritus sanctus, quod nec patrem, nec filium producat: quia neque filius ideo minor patre, quod patrem non generet: sed solum Spiritum sanctum vnā cum patre producat. Neque item aliqua imperfectio processionis hinc colligitur, quod à patre per filium Spiritus sanctus producat, cum nullā imperfectionem inde res sumant, quod

per primas operationes & facultates suas, res alias producant atque constituant. Neque item illi calumnie relinquitur locus, cur non potius ex patre & Spiritu sancto filius, quam Spiritus sanctus ex patre & filio proficiatur: potentia siquidem generandi precedit, ut dictum est, spirandi potentiam, tanquam prima & immediata patris operatio: spirandi verò facultas, cum filij generationem sequatur, necesse erit, ut non filium ex patre per Spiritum sanctum, sed Spiritum sanctum potius ex patre per filium procedere, fateamur. Ex se ipso autē Spiritus sanctus procedere non dicitur, quod nihil sui ipsius sit principium: neque spirationem actiuam, quæ soli patri, & filio communis est, habere potest. Vnaquæque enim diuinarum personarum, manens in eo quod est, & suam proprietatē personalem seruans, communia ad inuicem habet omnia essentialia. Eodē modo Spiritus quoque: et si omnia communia habeat cum patre & filio: seruet tamē suam proprietatem, necesse est: quoniam spirare seipsum non potest, cum hoc repugnet eius proprietati. Hac autem omnia dignè Deo: supra omne tempus, & ad nostrum intelligendi modum, relatè sunt accipienda. Et sic omnia ab his facile explicantur: qui sponte errare nolunt, pertinacique contentione non vincuntur. Hanc autem & non aliam Latinarum de Spiritu sancto, sententiam esse ex D. Augustino, quem tanquam Ducem & Principem uniuersa occidentalis sequitur Ecclesia manifestum est: cuius illa sunt verba: Non inquit, duo principia Spiritus sunt pater & filius, sed vnum eius atq; principium sunt: pulcherrimoque exemplo, rem totam explicat. Quem admodum creaturæ nō tria principia, sed vnum, Pa-

ter, Filius, & Spiritus sanctus, ipsa Trinitas, est vnus Deus. Nam & si patrem, & filium, & Spiritum sanctum, creaturæ causam credamus, tamen ad patrem omnia referuntur: quia ab eo habet, & filius, & Spiritus sanctus, & ipsum esse, & creādi potentiam. Item quod vna & eadē numero, potentia creant, cum Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, & ex vna & eadem numero, & cōmuni diuinitate, siue diuina essentia procedant: idē vnus Deus, & creator est omnium. Idem de Spiritu sancti, ex patre & filio processione, sentiendū est. Namque vna & eadem spirandi potentia, quæ illis communis est. pater & filius, Spiritum sanctum spirant: & cū à patre hanc spirandi potētiam, vt cætera; filius per generationem habeat, vnus spirator, vna causa & vnum principium processionis Spiritus ambo sunt. Plura, qui de hac materia legere vult: legat præter concilium Florentinum, duorum doctissimorum, qui illi concilio interfuerunt: Græcorum libros Bessarionis, inquam, orationem dogmaticam ad Græcos: Gennadij autem Scholarij Patriarchæ Constantinopolitani librum defensionum quinque capitum: quæ in sancta, & Oecumenica Florentina synodo cōtinentur: quem librum nuper ad me Roma misit, Stanislaus Rescius, vir elegantissimus, Magni quondam Hosij familiaris: quibus eo maior fides adhiberi debet: quod ex Græcis ipsis orti, contra eosdem Græcos tam strenuè, pro veritate dimicauerunt. Et hæc quidē hæctenus.

CENSURÆ ORIENTALIS
ARTICVLI FIDEI SVM-
MATIM EXPLICANTVR,
ad vitæque & morum institutio-
nem accommodantur.

CAPVT. II.

AM verò ad secundum Caput instituti vestri accedentes, quod ipsos articulos fidei nostræ recenset atque enumerat, ita uti rerum ordo postulat, illud dicimus: hanc esse veram & unicam Christianam fidem, omnem rationem, & intellectum humanum, longè excedentem: ut potè, quæ sit vera & sincera vnus Dei in Trinitate confessio, quæ in his Sacri Symboli capitibus, tanquam in compendio quodam continetur, totamque rationem fidei nostræ ob oculos ponit. Quam omnes fideles rectè de religione sentientes, ac quicumque modò salui esse velint, liberè, ac sine omni cunctatione, profiteri tenentur. Quæ quidem religionis nostræ capita, qui item articuli fidei appellari solent, tanquam principia quædam & fundamenta vniuersæ doctrinæ Christianæ sunt, duodecimque numerantur, Duode-narium sanctorum Apostolorum numerum representantes.

Ex quibus quidem tres sanctissimæ Trinitatis confessionem continent: sex verò, si-

CAPVT. II.

20

lij Dei, ipsiusque verbi Incarnationem, totam denique, salutis nostræ œconomiam explicant: reliqui tres, ea, quæ ad futuram mundi consumationem pertinent, complectuntur.

Primus igitur articulus docet, vnã esse diuinam naturam, & non plures: Vnã, potestate, principio, omnipotentia atque dominatione.

Secundus articulus tradit, eam ipsam diuinitatem tribus non vna contineri personis, quantumuis ipsa substantia diuina vna & indiuidua sit in quibus hoc quidè est ingenitum, aliud autem genitum, illud verò procedens pater Filius & Spiritus sanctus à Sanctis Theologis dicta.

Tertius verò hanc ipsam Trinitatem vniuersorum esse opificem ex nihilo res omnes ad id, ut sint, producentem idque sub certo & definito tempore: tam ea, quæ mente intelliguntur, quàm hæc, quæ sub sensum cadunt, visibilia simul & inuisibilia omnia.

Quartus autem, propter eam curam & prouidentiam, quam circa nos hic ipse in Trinitate DEVS benignè gerit, æterni patris beneplacito, cooperante autem Spiritu sancto; Verbum DEI manens in sua diuina natura, ab omni alteratione & mutatione remotum, omnisque passionis expers, sineque omni fluxu atque corruptione; propter nos carnem factū esse: plenamque & perfectam nostram naturam in vno indiuiduo assumpsisse.

Quintus autem, verbum hoc ex incorrupta virgine natum esse: quæ eadem & ante partum, & in partu, & post partum, diuina verbi omnipotentia virgo sit conseruata.

Sextus articulus tradit, eundem sponte & voluntate sua, propter nos, nostramque salutem, carne passum esse, crucifixum item & mortuum, nulla in parte diuinitate eius diminutionem aliquam patiente, vt, in quam nulla affectio, nullus cadat interitus.

Septimus docet hunc eundem IESVM Christum, ita passum, tertia die, vi & potentia sua, à mortuis surrexisse, suisque discipulis sapiens apparuisse.

Octauus, post quadraginta dies magnificæ resurrectionis suæ, videntibus discipulis, eundem in cælos gloriose assumptum esse, atque ad dexteram patris consedisse, carnem & humanitatem suam, eiusdem gloriæ & adorationis declarasse, vt, quæ nunquam ab ea diuinitate, à qua semel assumpta est, separetur, sed perpetuo vnitate vinculo, cum ea coniuncta ac planè deificata, permanet.

Nonus, hunc eundem iterum de cælis in terram cum gloria patris venturum, vt reddat sempiternam quidem regni sui hæreditatem illis, qui ei sanctè, & piè seruiuerunt, impiis autè & flagitiosis hominibus, perpetuam damnationem.

Decimus, hunc ipsum vniuersam humanam naturam à morte excitaturum, animasque corporibus, in quibus prius vixerunt, redditurum,

in vna, & eadem omnes ætate: vt in iisdem corporibus recipiat vnusquisque mercedè, prout in vita gesserit: ipsaque corpora sine omni corruptione perpetuis temporibus duratura.

Vndecimus, eam quæ consequitur vitam, sempiternam futuram: vt potè iam vtraque parte nostra ab omni interitu vindicata.

Vltimus & duodecimus, hunc eundem CHRISTVM tam viuos, quàm mortuos iudicaturum: & impijs quidem ac perfidis æternam damnationem, pijs autem, & his qui in omnibus præceptis & iustificationibus eius strenuè sese exercuerunt, sempiternam gloriam redditurum.

In quorum Caputum, primam quasi parte, illud docetur, vnum esse Deum, vnum esse Dominum, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Nam & Patrem, Deum confiteri audimus, & filium item Deum de Deo, lumen de lumine dici. Et Spiritum sanctum, Dominum, appellari sentimus, totamque sanctam Trinitatem, vnius substantiæ, æqualisque gloriæ esse, patrem, & filium, cum sancto Spiritu, æternum, omnipotentem opificem; quod & omnes sancti Prophetæ vno ore cõfessi sunt, Deum inquam Patrem Verbum & Spiritum sanctum vnum in Trinitate Deum vbique celebrantes. Et cælestes illæ & diuinæ mentes apud Isaiam interna illa præpotentis Dei veneratione vnum canunt & confitentur Dominum.

Secunda autem pars Symboli illud continet hunc ipsum DEVM trinum in personis, vnum

autem in Diuinitatis suæ natura, patrem esse, filium & Spiritum sanctum. Et patrem quidē ingentum esse, omnique causa & principio carentem, auctorem autem & principium omnium earum rerum, quæ ex ipso sunt, existere: Filium autem genitum, Deum ex Deo: Spiritum verò sanctum Dominum viuificantem, & ex patre solo procedentem. Vnam item esse illorum naturam, vnam gloriam, vnam potestatem, vnam adorationem, idque ante omnia secula, illis verbis confitemur: Qui cum patre, & filio, simul adoratur, & conglorificatur.

Tertio verò capite illud demonstratur, vniuersam sanctam Trinitatem esse rerum omnium creatricem, atque opificem; quæ ex nihilo ea, quæ sunt, omnipotenti sua virtute produxerit. Itaque & Patrem creatorem cæli & terræ, omniumque aliarum rerum confitemur. Et filium item eum esse, per quem omnia facta sunt, agnoscimus. Et Spiritum sanctum Dominum omnia viuificantem, celebramus.

Quarto autem capite, ipsa Incarnatio filij Dei annunciatur, hoc ipsum scilicet verbum ex Spiritu sancto, & Maria virgine carnem factum esse.

Quinto demùm, eam ipsam Mariam matrem eius, perpetuam virginem conseruatam esse, ex qua Dei verbum, carnem nostram viuam, anima rationis particeps, voluntatēque ipsa præditam acceperit: purusque, ac simplex existens; duplex quodammodo nostræ salutis caus-

sa, fieri voluit vnus, ex duabus perfectis naturis, Diuinitate, inquam, & humanitate.

Sexto autem docetur, eundē Christum Deū, & hominem, in carne pro nobis crucifixum, passum, & sepultum esse.

In reliquis autem vltimis Articulis illud continetur, hunc ipsum à mortuis resurrexisse, ac in cælos assumptum esse, iterumque de cælis ad iudicandum viuos, & mortuos, venturum: futuram item mortuorum resurrectionē: pœnam & supplicium sempiternum: regnum itē, & præmium eodem modo.

Hæc igitur Capita Sacro continentur Symbolo, non solum si Christianæ Philosophiæ Theoriam spectes, verum etiam, si illud ad vitam & mores, æternæque salutis consequutionem, referre velis. Ideò enim propter nos, nostramque salutem, Verbum Dei de cælis descendisse docet, vt & nos ad formam & exemplum conuersationis eius, vitam, moresque nostros componētes, saluemur. Ideò passum, ideò mortuum, ideò resurrexisse; vt & nos in spem salutis erecti & excitati, perfectè virtutis viam ingrediamur. Ideò ad iudicium viuorū & mortuorum venturum profiteamur; vt ad acceptationem, & præparationem aduentus eius, excitemur. Ideò denique vitæ quidem æternæ certissimam spem, metum autem æterni supplicij, nobis idem symbolum proponit, vt inter spem & metum viuantes, certam operemur salutem. Per quæ omnia triplex illa animæ nostræ facultas, qua omnis eius natura continetur,

perfici, ac expurgari solet, mens quidem, & rationalis vis, pia æternæ Trinitatis contemplatione atque confessione, iræ autem & vindictæ impetus, Incarnationis memoria, appetitus verò, & cupiditas, futuræ resurrectionis prædicatione, ut in horum desiderium excitati, promptius curriculum mandatorum Dei decurramus.

Cùm verò septem sint principales virtutes, quæ cæteras continent omnes, Humilitas, inanis gloriæ contemptus, paupertas, ieiunium, castitas, patientia, tolerantia, & æquanimitas. Septem item contraria his vitia, superbia, vanæ gloriæ studium, amor pecuniæ, gula, prostituta pudicitia, fœcordia, iracundia postremò. Idem sanctissimum fidei nostræ Symbolum, ad eas quidem virtutes amplectendas nos studiosè cohortatur, à vitiis autem quàm maximè fieri potest, deterret. Et ad humilitatem quidem nos excitat tunc, cùm nobis proponit ipsum **DEI** Verbum, propter nos de cœlis descendisse. Ad contemptum verò inanis gloriæ, tum, cùm **DEVM** existentem, hominem factum esse docet. Ad paupertatem autem, ieiunia, castitatem, ac reliquas virtutes omnes, cùm hæc omnia nostra causa, eum in se recepisse confitetur. Ad tolerantiam item & patientiam, cùm eadem omnia patientissimè illum perulisse, & ad extremum, crucem & mortem nostra causa subiisse, nobis proponit. Singulis enim vitæ & conuersationis suæ partibus, singulos illicitos animi nostri motus, Saluator noster confutat,

atque perimit. Humilitate quidem sua, superbiam nostram: vnde incredulitas, ac in Deum blasphemiam oriuntur. Deiectione autem ac demissione sua, vanæ gloriæ studium nostrum: vnde inuidiæ, cœdes, mentis vesania profluunt. Paupertate sua, nostram auaritiam, quam furra, doli, mendacia, Dei & proximi dilectionis proditio, consequuntur. Ieiuniis suis, gulam nostram, quam ebrietas, luxus, profusio, peruersitas, ac inconditus rerum status, omnique praua consequitur cupiditas. Castitate & continentia sua, nostram impudentiam, pudorifque prostitutionem, ex qua omnis vitæ impuritas, ac fœditas, ab ipsaque Dei purissima & mundissima mente aberratio, promanat. Perseuerantia sua, nostram fœcordiam, animorumque inconstantiam, vnde dissidentia, ingratitude, mentis tenebræ, animi pusillanimitas oritur. Tollerantia denique & æquanimitate sua, nostrum impetum, ac iracundiam, in fraternūque exitium planè diabolicum furorem, vnde inueteratum odium, inimicitia, cœdes, cupiditas vindictæ, triumque primarum & summarum virtutum, Fidei, Spei, & Charitatis peremptio, nascitur. Quæ quidem virtutes, tanquam tres pulcherrimæ in honorem sanctissimæ trinitatis dedicatæ victimæ, eos qui illas habent plenè & integrè, cum eodè trino, & vno Deo, coniungunt & vniunt, ac quodammodo per gratiam deos nos efficiunt. Quare & nos fratres charissimi omnes, recta in Deum fide, eam partem animæ, quæ rationis est particeps, emū.

demus, atque exornemus: magis autem & aliis
 communibus virtutibus, fortitudine, inquam,
 temperantia, iustitia, atque prudentia, in qui-
 bus reliquæ omnes, tanquam in suis primis ra-
 dicibus continentur: sanctificantes nosmetip-
 sos, quantumque homini licet, ab omni per-
 turbatione liberi, vitam vniuersam ad exem-
 plum & imitationem I E S V Christi compo-
 namus, illiusque veram fidem, eiusque sanctif-
 simam vitam, vita, moribusque nostris repræ-
 sentemus, diligamus eum, eiusque præcepta
 impleamus, efficiamur templa eius, ac bonus
 D E I odor, sanctificati in operibus bonis, vt
 & immortalis vitæ, atque gloriæ, regni que cœ-
 lestis ipsius, perpetuis temporibus participes
 efficiamur: idque non ea solum iustitia,
 quæ operum est, sed multò magis
 diuina, & cœlesti eius gratia,
 vt ita demùm eius ve-
 rissimis potiamur
 promissis.

24

DE PECCATO ORIGI-
 NIS, BAPTISMO, SACRO CHRYS-
 MATE, & eorum qui baptizantur
 communione.

CAPVT III.

Etiam Caput confessionis
 vestræ illud docet, omnes
 homines peccato primi pa-
 rentis nostri obligari, quod
 idem & nos vobiscum affir-
 mamus. Dicit enim diuinus
 Psaltes: Ecce. n. in iniquitatibus conceptus
 sum, & in peccatis concepit me mater mea. Et
 ipse Dominus in Euangelio testatur, Nisi quis
 renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non
 potest introire in regnum Dei. Non aliam cer-
 tē ob causam, quàm vt primorum parentum
 noxa, atque delictum expietur, atque emunde-
 tur. Vt autem in hac parte idem sentimus om-
 nes, ita de regenerationis sancto baptismo,
 quod item sacro profitemur symbolo, Confi-
 teor vnum baptisma, in remissionem peccato-
 rum. Hoc inter nos & Latinos interest, quòd
 nos quidem eos, qui baptizantur, triplici
 mersione baptizamus, Latini verò, non re-
 ctè, vna sola contenti sunt. Oportet enim
 verustissimo Ecclesiæ more, tres personas in
 vna diuinitate hac ipsa trina mersione præ-
 dicare, ac profiteri, & ita tres adhibere emer-
 siones, atque immersiones, inuocato Patris,

& Filij, & Spiritus sancti, nominibus. Simul verò eadem terna, eius qui baptisatur, emersione, & immersione illius, qui propter nos carne crucifixus est, atque à mortuis resurrexit, triduanam sepulturam atque resurrectionem representari putamus. Illud etiam simul profitentur, oportere statim eum qui baptisatur, diuino inungi chrysmate. Ea enim vnctio, atque ad eò chrysmata ipsa, sigillum est atque obsignatio Christi, nosque ex ipso in ea vnctione gratiam accipientes, Christiani appellamur, Christi que Domini efficimur. Neque enim ille nos suo dedignatur nomine, siquidem & filios Dei, adoptione quadam, atque ad eò secundum gratiam & electionem, deos ipse nos vocare non erubescit. Vngens autè Sacerdos eum qui baptisatur sic dicit, sigillum & obsignatione Baptisatum sacra statim sequitur vnctio, neque omninò in aliud differtur, aut reicitur tempus. Sed & illud consequens & consentaneum esse videtur, vt huic ipsi qui baptisatus est, pars tremendæ communionis corporis & sanguinis domini impartatur, hic enim est finis & consummatio omnis mysterij. Vt sic ab omni errore liberi, ab omni item iniquatione & sorde peccati mundati, sacraque vnctione obsignati, & communiti, corporis, & sanguinis eius participes efficiamur, illique summè vniamur, vt inambulet, & inhabitet in nobis Christus dominus, nobiscumque sit omnibus diebus

Apud Simonem Thessalonicensem ex quo hoc torum ca-
put ad verbum de-
sumptum est, pro
iepedis ap-
pædus le-
gitur, magis Sacram-
mèto Cõ-
firmationis cõsen-
taneum quod per solos
Episcopos conferri solet
de quo hoc loco institutum esse ser-
monè, cū ex re ipsa
tū ex eodè Sermo-
ne Thessalonicensem
in eodem loco clarius pa-
tet.

bus vitæ nostræ. Quod nobis diuina eius gratia largiatur.

ANNOTATIONES.

Latini verò non rectè vna sola contenti sunt.

Oportet enim, &c.

Non eundem semper in hac cerimonia seruauit Dei Ecclesia ritum. Primo enim statim ab initio, & inculcandum unum Deum in tribus distinctis personis, tam necessariam eam trinam immersionem indicauit, quam ipsam trinam personarum prolationem: extat hac de re 50. Apostolicus Canon: Si quis Episcopus aut Presbyter, non trinam immersionem vnus mysterij celebret, sed semel mergat in baptisate, quod dari videtur in domini morte, deponatur. Nò enim dixit nobis Dominus: In morte mea baptisate: sed euntes docete omnes gentes, baptisantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Docet hoc idè Tertullianus: Christus, inquit, nouissimè madauit discipulis, vt tingerent in Patre, & Filium, & Spiritum sanctum; non in vnum: nam nec semel, nec ter ad singula nomina, in personas singulas tingimur. Docet etiam Basilus in libro de Spiritu sancto: iam, inquit, ter mergi hominem, vnde est traditum. Quin eò amplius præceptum Euangelicum hoc fuisse docet Pelagius Papa, ubi inquit: Multi sunt, qui in nomine solummodo Christi, vnica immersione sic asserunt baptisate. Euangelicum verò præceptum, ipso Deo & domino Salvatore nostro IESU Christo dicente, & tradente, nos admo-

net; in nomine Trinitatis, trina etiã mersione, sanctum baptisma vnicuique tribuere, dicente domino: Ire, baptisate omnes gentes; In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Itaque inter ceteras causas, cur Eunomiani rebaptisarentur, eam ponit 7. Canon 1. Constantinopolitana Synodi, quod in vnam demersionem baptisarentur. Postea tamen, vbi exorti sunt Hæretici illi, qui summam Trinitatem nõ personis tantum, sed natura etiam & substantia, distinctam esse docebat: hacque caremonia, ad suum confirmandum errorem abuti cepissent: prima Hispanica, & Gallica, Ecclesia, vna mersione, ad indicandum diuina nature unitatē, vsq̃ sunt. Qua de re consultus à Leandro Hispania Episcopo, Gregorius magnus, sic respondet: De trina verò mersione baptismatis nihil responderi veriùs potest; quã quod ipsi cõfistis: quia in vna fide nihil efficiat sanctę Ecclesię cõsuetudo diuersa. Nos autem, quòd terriò mergimus; triduanę sepulture Sacramenta signamus. Et dũ terriò infans ab aquis educitur, resurrectio triduanı tēporis exprimitur. Quod si quis, & fortè pro summe Trinitatis veneratione existimet fieri: neque hoc aliquid obfistit baptisando, semel in aquis mergere: quia dum in tribus personis vna substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in baptisate, vel ter, vel semel immergere: quãdo, & in trib⁹ mersionib⁹ personarũ Trinitatis, & in vna potest diuinitatis singularitas designari. Sed quod nũc hucusque ab Hæreticis infans in baptisate terriò mergebatur; siendũ apud nos esse non cenſeo: ne, dũ mersiones numerant, diui-

nitatem diuidant: dumque quod faciebant, faciunt; se morem nostrum vicisse glorientur. Cuius responsum postea Concilium Toletanum 4. cap. 5. secutum, hac de re, in hunc ipsum decreuit modum: Propter vitadum autem schismatis scandalum, vel hæretici dogmatis vsũ, simplã teneamus baptismi mersionē: ne videantur apud nos, qui terriò mergunt, hæreticorum approbare assertionem, dum sequuntur & morem. Et ne fortè cuiquam sit dubiam, huius simpli mysteriũ Sacrameti, videat in eo mortem, & resurrectionē Christi significari. Nam in aquis mersio, quasi ad infernum descensio est: & rursus ab aquis emerſio, resurrectio est. Item videat in eo vnitatem diuinitatis, & Trinitatem personarũ ostendi vnitatem, dum semel mergimus: Trinitatē, dum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, baptisamus. Romana tamen Ecclesia, vt illo tēpore, ita & nunc trina vtitur mersione: quod nos aliundē melius patet, quã ex ipso Romana Ecclesię Sacerdotali, ex cuius forma, Roma Sacramenta administrari solent, vbi sic ratio baptismi instituitur. Tũc Sacerdos accipiat puerum diligenter: & baptiset eum sub trina immersione, sanctissimam Trinitatem semel inuocans: vel affundendo aquam super caput pueri, secũdum consuetudinē loci illius, dicendo: Petre, ego te baptiso, in nomine Patris ✠, & semel immergat: & Filij ✠, & secundo immergat: & Spirit⁹ sancti, Amē ✠, & tertio immergat. et cũ surrexerit de fonte, Sacerdos facit signũ crucis de chrysmate, in vertice illius, &c. Quẽ eundē planè ritũ fuisse tēporibus suis, restatur hic

verbis Ambrosius, Interrogatus es: Credis in Deū patre omnipotentē, Dixisti, credo: & merxisti, hoc est, sepultus es. Iterū interrogat⁹ es: Credis in Dominū nostrū Iesum Christū, & in crucem eius? Dixisti, Credo, & merxisti: idē & Christo es cōsepultus, qui enim Christo cōsepelitur, cū Christo resurget. Tertiō interrogat⁹ es: Credis & in Spiritū sanctū, Dixisti, Credo, tertiō merxisti: vt multiplicē lapsum superioris etatis, absolueret trina confessio. *Damnant igitur isti illud quod ignorant, quod schismaticorum atque hereticorum est proprium: Vt autem in hac ceremonia, non eundem ritum semper sequuntur est Ecclesia: ita nec in illo; vtrum mergi, an aspergi tantum illi, qui baptisantur, debeant. Mergebantur sepius: aspergebantur tamen etiam nonnunquam, vt eo tempore, quo ad mortem ducebatur D. Laurentius, quendam, vrce allato, ab eodem baptisatum esse legimus. Quomodo item illi, qui Clinici dicebantur baptisari solebant: qua de re sic scribit D. Cyprianus lib. 4. cap. 7. Existimamus, inquit, in nullo mutari & debilitari posse, beneficia diuina: nec minus aliquid illic posse contingere, vbi plena, & tota fide, & dātis, & sumētis accipitur, quod diuinis muneribus hauritur. Neque enim sic in Sacramento salutari, delictorum cōtagia, vt in lauacro carnali & seculari, sordes cutis, & corporis abluuntur, vt & sapone, & nitris, & cæteris quoque adiumentis, & dolio, & piscina opus sit, quibus ablui & mundari corpusculum possit: aliter peccus credentis abluuntur: aliter mens hominis, per fidei merita mundatur. Et paulō post. Vnde, inquit, apparet, asperzionem quoque aquæ, instar lauacri*

Tom. 4.
lib. 2. de
Sacramēt.
cap. 7.

salutaris obtinere: & quando hæc in Ecclesia fiunt, vbi sit & dantis & accipientis fides integra, stare omnia, & consummari, ac perfici, eos saluari aqua, & fide legitima, Christi gratiam consecutos. Et hæc hætenus. Plura hæc de re qui cognoscere velit, legat VValaphredum, Strabonem libro de Exordiis, & incrementis rerū Ecclesiasticarū cap. 26. Claudium de Sanctis decima repetitionis capite 4.

Sigillum & obsignatio, &c. Formam hæc verborum Sacramenti confirmationis, olim fuisse testatur Canon septimus Concilij 1. Constantinopolitani. Signatos, inquit, siue vinctos, primū sancto chrysmate, & frontem, & oculos, & nates, & os, & aures, & eos signantes dicimus: Signaculum doni Spiritus sancti. Non dissimilis est item ea formula, qua nunc in Ecclesia vtimur: Consigno te signo sancte Crucis, & chrysmo te oleo salutis: quam item vetustissimam esse, patet ex D. Ambrosio, de iis, qui mysterijs instituuntur, cap. 7. Signauit te Deus Pater: confirmauit te Christus Dominus, & dedit pignus Spiritus in cordibus tuis, sicut Apostolica lectione didicistis.

Neq; omninō in aliud differtur aut reiicitur tēpus, &c. Fuit hoc quidē in veteri Ecclesia receptū, vt qui baptisaretur, siue illi paruuli, siue adulti essent, idē simul per sacrum unguentum, manuūque impositionem, confirmarentur, & sacra Eucharistia reficerentur: vnoque ac eodem planē tēpore, tria simul in vno conferebantur Sacramenta, Baptismus, Confirmatio, atque Eucharistia. Idque eam ob causam, quod nullū perfectum Christianum esse iudicabant, qui per manuum impositionem Spiritum sanctum non accepisset,

reminenque Eucharistia dignum esse putabant, qui non idem confirmatus esset: quin, ne inter consummato s quidem Christianos, illi locus erat, qui nondum sacro unguento delinthus esset. Patet hoc in primis ex Epistola 4. Clementis ad Iulium, & Iulianum, ex illis verbis: Omnibus ergo festinandum est, sine mora renasci Deo, & demum cōsignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam Spiritus sancti percipere: quia incertus est vniuscuiusque exitus vite. Cum autē regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformi Spiritus gratia, ab Episcopo, vt memoratum est, confirmatus, quia aliter perfectus Christianus nequaquam esse potuit, nec sedē habere inter perfectos si non necessitate, sed incuria, aut voluntate remanserit: vt à B. Petro accepimus, & ceteri S. Apostoli præcipiente Domino docuerūt, &c. Patet hoc idē ex Tertulliano in libro de resurrectione: Caro, inquit, abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt anima cōsecretur: Caro signatur, vt & anima muniatur: caro, manus ipositione adūbratur, vt & anima spiritu illuminetur: caro corpore & sanguine Christi vescitur, vt & anima de deo saginetur, &c. ubi tria simul sacramēta cōiuncta audi, ablutionē, manuum impositionē, corporis atq; sanguinis Domini alimentū. Et de præscriptione Hæreticorū: ringit & ipse quosdā utiq; credētes, & fideles suos: signāt & illi in frontibus milites suos celebrāt & panis oblationē. Vbi enim dicit: In frōtibus signāt: clarē ostendit, non de baptismo, in quo vertex signatur, sed de cōfirmatione, i qua frōs inungi solebat se agere. Deinde cū dicit, milites suos alludit ad usum confirmationis, qui est, militē Christi

roborare. Et in lib. de baptismo: Dehinc, inquit, manus imponitur, id est, statim post baptismū, &c. Patet hoc idem ex D. Ambrosio: Sequitur spiritale signaculum, quod audistis hodie legi: quia post fontem superest, vt perfectio fiat, quādo ad inuocationem sacerdotis, Spiritus sanctus infunditur: spiritus sapientiæ, & intellectus: spiritus consilij atque virtutis: spiritus cognitionis, atque pietatis: spiritus sancti timoris, septē quasi virtutes spiritus. Et omnes quidem virtutes ad spiritum pertinent, sed istæ, quasi Cardinales, sunt quasi principales. Quid enim tam principale, quā pietas? Quid tam principale, quā cognitio Dei? Quid tam principale, quā virtus? Quid tam principale, quā consiliū Dei? Quid tam principale, quā timor Dei? Sicut timor seculi infirmitas, ita timor Dei, magna est fortitudo. Istæ sunt septem virtutes, quādo consignaris. Urbanus etiam in Epist. 1. generaliter docet, omnes fideles post baptismum cōfirmari debere. Quæ res in causa fuit, vt sapē veteres Scriptores ita ferē coniungant sacramentum confirmationis, cum sacramento baptismi: vt sacramentum sanguinis, cū sacramento corporis domini, coniungitur. Inde in vetusto libello Romani ordinis legitur, Pontificem in die Pasche egredi, à fonte in sacrarium, ibique sedere, & expectare, dum infantes, qui baptisati sunt vestimtur, ac demum per eum confirmentur. Vt autem eum morem venerandæ vetustatis, vt qui pro temporibus illis rationem probabilem habuit, præsens Ecclesia non damnat: ita maxime in sacra cōmuniōne paruulis conferenda, neque sequitur, neque nec sarrarium esse putat.

Non sequitur partim propter indispositionem eorum, & periculum irreuerentiæ, cuius rei maximam rationem habendam esse, diligenter præcepit ipse Dominus Paulus. Vt enim ex parte corporis, solidioris cibi, propter ætatis teneritatem, capaces paruuli non sunt, lactoque solo reficiuntur: ita multò minus huius cibi longè solidioris capaces esse possunt: partim, quòd esca hæc probatione sui ipsius opus habeat, diiudicatione item communis mensa à sacra, & mystica refectio: tum ipsa memoria, & annuntiatione mortis dominica, siue qua omnino sumi, & manducari non debet. Quæ omnia cum in ætatem paruulorum non cadant, meritò illis Ecclesia sacrâ non porrigit communionem. Vt autem his de causis, aliisque multis, hunc morem ipsa non sequitur: ita neque ad salutem quidem necessariam esse putat: siquidem per baptismi lauacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptam iam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non possunt, neque illi sententiæ eos subiectos esse: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Impariter siquidem se & illis Christus Dominus in hac etiã parte, eo modo, qui illi soli cognitus est: cum per ætatem commodè sacramentaliter illo frui nõ possint, tum scilicet cum vniuersa Ecclesia, cuius illi sunt membra, pro omnibus visis, & mortuis offert, & manducat hoc Sacramentum. Quod vel ex suo Nicolao Cabasila Græci abundè discere possunt, qui, ubi modum explicat, quo mortui huius Sacramenti participes efficiuntur, hæc inquit: Ergo dixerit quispiam: si quis etiam viuorum, bona quidem, quæ dicta sunt, in anima habeat, ad mysteria autem

non accedat, habebit illinc nihilò securius sanctificationem: Non quilibet: sed si quis non potest corporaliter accedere, sicut defunctorum animæ, quales fuerunt ij, qui in desertis errabant montibus, de speluncis, & foraminibus terræ, qui ad altare sacerdotem nullo modo videre poterant. Eos enim Christus ipse hac sanctificatione inuisibilitèr sanctificabat. Vnde nam potest hoc sciri? quòd vitam in se habebat: non habituri, nisi huius essent Sacramenti participes. Ipse enim Christus dixit: Nisi comederitis carnem filij, hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Et vt hoc significaret, multis horum sanctorum misit Angelos dona ferentes. Si quis autem cum posset, ad mensam non accesserit, fieri non potest, vt, quæ ex eis prouenit, sanctificationem assequatur: non quòd non accessit solum modo, sed quòd cum posset: non accessit, & propterea clarum est, quòd bonis, quæ debentur Sacramenta, vacuam habet animam.

Hæc ille.

DE POENITENTIA,
PECCATORVMQVE
Remissione.

CAPVT IIII.

VARTVM caput, modum
& rationem remissionis pecca-
torum continet, in quo, illud,
omni studio obtinere vultis,
per solam fidem nos proprie
peccatorum remissionem con-
sequi. Catholica autem Ecclesia, fidem, illa,
quidem imprimis requirit: tamen non quam-
cunque fidem, sed illam quæ viua sit, quæ tes-
timonium à bonis habeat operibus. Nam fi-
des sine operibus, vt inquit Iacobus, mortua est.
Vnde Magnus ille Basilius ait: Neque inquit,
superna gratia in eum, qui seridè, & studiosè,
virtutem complexus nõ sit, descendere potest:
sed vtramque quasi temperari & consociari, o-
portet: tam conatum & intentionē humanam
quàm supernæ eius, quæ ex fide prouenit, gra-
tiæ præsens auxilium: vt ad perfectum virtutis
decus perueniatur. Itaque & ipsa dimittendi
peccata potestas nõ simpliciter: neque absolu-
tè concessa est, sed in respicientis obedientia,
& cõsensu cū eo, cui animæ poenitētis cura de-
mandata est. Qua de re, sic scriptū est: Dico vo-
bisq̃a si duo ex vobis cõfesserit super terrā, de oī
re quacūque petierit, fiet illis à patre meo, qui
in cœlis est. In cuius aut vel qualis peccati re-
missione cõfētire debeāt, nõ est quod rogetur:

Mat. 18.

CAPVT IIII.

38

cū lex Euangelica, nullum in hac parte pec-
catorum faciat discrimen, sed omnium munifi-
centissimum illis omnibus, qui dignè poeniten-
tiam agunt, promittit veniā. Verè autem & cõ-
uenienter poenitere hic dicitur, qui illius affe-
ctū induit, qui dixit: Iniquitatē odio habui, &
abominatus sum Et qui illa omnia facit, quæ in
Psal. 6. Et in aliis, de bonis operibus explicata
sunt: quiq̃ue prestati sua virtute, bonorūq̃ue
operū exercitio, vberius & prolixius oīa pecca-
ta & defectus suos, Zachæi exēplo, cõpensare
studer: qui item in animo cõstanter proposuit
suo, purū & immaculatū ante conspectū Dei se
cõseruare: ociosum nõ esse: virtutē sequi, ipsiq̃;
cõfessionī suæ per oīa satis facere. Quæ. n. à no-
bis requirūtur, illa sunt: futuræ resurrectionis fi-
des: vêturæ retributionis, millēq̃; bonorū, quæ
sanctis preparata sunt firma spes, & expecta-
tio: vt itē Christū Iesū, verū Deū esse credamus:
vt vniuersam Christianā fidē rectā, & salutarē
esse profiteamur. Hæc igitur cõfiteamur oēs,
hæc amplectamur: fidē nostrā bonis operibus
repræsentemus. Neque enī ea, que nostra sūt, iu-
stum Dei effugiūt oculū. Quare pro viribus, bo-
nis operibus incūbendū est: neq̃; humanæ im-
becillitatis infirmitas prætexēda, aut in excusa-
tionē ignauitæ, & inertie adferēda. Expertus enī
est in omnib⁹ Pontifex noster, infirmitatē no-
strā, ideo & cõpati poterit, & condonare his,
qui peccant. Si igitur peccauimus, ad eius ge-
nua qui sine omni peccato est, per veram poe-
nitentiam atque confessionem prouoluamur:

Psal. 118.

perfectam ab omni malo abstinentiam vndique demonstramus : cum summa fiducia ad portum pœnitentiæ recurramus , vt inueniamus misericordiam , & ea omnia , quæ nobis maximè salutaria quærimus . Neque enim est vllum peccatum tantum , quod bonitatem & misericordiam Dei vincere possit. In hoc enim magnificentiæ & liberalitatis illius vis conspicitur ; hoc verè regium, Deoque dignum donum est: peccata fontibus condonare, si modo pœniteant, si tempore opportuno exorent. Nam in fine mundi non iam ad largiendum & condonandum ; sed ad iudicium conserget dominus . Dum igitur tempus habemus ; accedamus ad veræ pœnitentiæ remedium : accedamus cum omni spe & fiducia ad misericordiam Iesu Christi : expurgemus conscientias nostras omnemque tergiuersationem ac diffidentiam procul ab animis nostris remoueamus: qui enim eunctatur ; qui dubitat cum fiducia accedere non potest; hoc enim dicit Scriptura . Tempore inquit acceptabili exaudiui te & in die salutis opem tulit tibi. Relicta siquidem est nobis post primam salutaris lauacri naufragium pœnitentia quasi secunda salutis tabula . Regnemus cupiditatibus nostris : vera pœnitentia & confessione expugnemus illas. Reges firmius potentiores longe his qui purpura & auro induti magnificè incedunt: affectus & cupiditates nostras in ordinem satellitij mancipemus . Qui enim in peccatis persistunt , illis salutis & veniæ vt quidem in

omnibus ferè sacre scripturæ locis proclamatum & denunciatum est , nulla spes relicta esse videtur.

DE FIDE, ET OPE-

RIBVS.

CAPVT. V.

Quintum caput confessionis vestra, non multum à proximo quod de pœnitentia atque remissione peccatorum, instiruum fuit, diuersum est. Docet enim, nõ per aliqua bona opera, aut satisfactiones, sed per solam fidem, Dei que gratiam, nos saluari. Fides autem Catholica hæc est. Tunc vnumquemque suorum remissionem consequi peccatorum, cum per veram pœnitentiam, fidemque viuam, per bona opera, sese prodentem atque commendantem, ad Deum conuersus fuerit, vt iam superius diximus, nec dicere vnquam desinemus. Dicit enim scriptura : Qui ex Deo est, facit mandata Dei. Et rursus: Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse introibit in regnum cœlorum. Et non auditores, sed factores legis iustificabuntur. Et alio loco: Vos amici mei estis, si feceritis omnia quæ præcipio vobis. Quibus similia Magnus ille Basilius docet: Recordemur, inquit, conditionis, qua nobis cœleste regnum promissum est. Dominus enim

Ioan. 8.

Mat. 7.

Rom. 2.

Ioan. 15.

In proce-

mio

Athenico-

rum

Cap. 2.

Mat. 5.

Iesus Christus ascendens in montem, suæque Sanctæ doctrinæ quasi prima fundamenta & principia iaciens, primâ illam beatitudinem, promissionem habentem regni cœlestis, orbi denunciat: Beati pauperes Spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati qui lugent quoniâ ipsi cōsolabuntur: Et sic deinceps reliquarū virtutū refert labores, & præmia. Et in alio loco, vltimæ retributionis cōpellationē, benedictionemque in parabola Pastoris, segregātis oues ab hædis, mūdo predicēs, inquit: Venite benedicti patris mei, possidete regnū, vobis paratum ab origine mūdi: esuriui, enim, & didistis mihi comedere, &c. Et alio loco, vendite quæ possideris, & date elemosynā: facite vobis sacculos, qui non veterascant, thesaurum non deficientē in cœlis, quod fur non appropriat, neque tinea corrumpat. Hæc quidē, & talia opera scriptura sacra, docet esse: per quæ quis regno cœlesti dignus efficiatur, & sine quibus impossibile sit, vt regnum cœlorum quisquā ingrediatur. Sic. n. apud Matthæū decernit clarè Dominus: Nisi abundauerit iustitia vestra, plusquam Scribarū, & Pharisæorum, non potestis ingredi in regnum cœlorum. Et rursus: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicuti paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Et apud Ioannem ad Nicodemum. Nisi quis renatus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei. Quomodo & illud dixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, De quibus enim vna est senten-

Luc. 12.

Mat. 18.

Ioan. 3.

ria, liquet idem periculum esse, si alterum illorum prætermittatur. Si enim dominus dicit, vnum iota aut vnum apicem legis non præteriturum, priusquam omnia compleantur, quantò magis omnia illa, quæ in lege Euangelij promittuntur, compleri necesse est, ipso Domino dicente: Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Vnde Iacobus Apostolus, Mat. 24. confidenter denunciauit dicens: Quicumque autem totam legem seruauerit, offenderit autem in vno, factus est omnium reus. Hoc autem ex eo didicit, quod ipse Dominus, Iacobi 2. post tot diuinas promissiones, post tot excellentia testimonia, post tot beatitudines Petro concessas, illud tamen vltimò illi comminatus est: Si non lauero te, non habebis partem mecum. Paulus verò, qui Christum inse loquentem habuit, clarè docet, quid sit Ioan. 3. illud, quod nos à regno cœlesti excludat: quodque æternæ damnationi subiiciat: nūc quidem definitè, & per partes: qui enim talia agunt, morte digni sunt. Nunc verò in ipso genere decernit: Iniusti regnum cœlorum non hæreditabunt. Et dominus ipse, Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei. Ex his igitur & similibus instruimur, sic demùm Diuinis & æternis promissis dignos nos effici, atque certa & non fallaci spe, ea expectare posse, si illa omnia, quorum merito regni cœlestis promissio facta est, & sine quibus eius gratia dene-

Mat. 8.

Mat. 24.

Iacobi 2.

Ioan. 3.

gata est, plenè & legitimè perfecimus: et si ab omnibus illis rebus nos cohibuerimus, quæ eius acquisitionem impediunt: Oportet enim certamen hoc placendi Deo, non modo ab omni malo liberum esse, sed etiam inoffenso, ac inculpabili pede, per vniuersum mandatorum Dei curriculum decurrere. Ita Diuo Paulo, post summam illius & inenarrabilis in nos charitatis, & dilectionis Dei, & Christi ipsius commendationem, præcipiente: nullam, inquam, cuiquam dantes offensionem, vt non reprehendatur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibentes nosmetipsos tanquam Dei ministros. Scriptum est enim: vt exhibeat sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut quid huiusmodi, sed vt sit Sancta & immaculata. Et alia multa in hanc sententiam dicuntur, quæ diligens lector, in omnibus Sacrae scripturae partibus, facile inueniet. Quale est & illud Pauli: Gratia, inquit, Deo, quod fuistis quidem serui peccati, obediistis autem ex corde in eam formam doctrinae, in qua traditi estis. Vt quemadmodum cera subiecta sigilli figura, cedit, atque in eandem ipsam speciem exactè formatur, sic & nos, prælo Euangelicæ doctrinae subiicientes nosmetipsos, iuxta eundem Paulum, secundum interiorum hominum figuremur: expoliates veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, eum, qui renouatur in agnitionem Dei secundum imaginem eius, qui creauit eum. Vt quemadmodum excitatus est Christus à mortuis, sic &

nos

nos in nouitate vite ambulemus, vt ea quæ debemus, quæque ea gratia quæ accepimus digna sunt, & nos ipsi ex parte nostra conferamus, in eoque, æterni parentis, in nobis voluntas, ac beneplacitum compleatur. Certamine enim opus est, & eo magno & legitimo: ne talem & tantam gratiam eius, quæ in Christo est, dilectionis, in vanum accepisse videamur. Ad quam quidem rem consequendam, vel imprimis nobis superno ac cælesti auxilio opus est, quod nos in omnem partem virtutis, & honesti, manu quasi deducat. Lubricam & præcipitem ingressi sumus viam multam diuinam gratiam, ne huc vel illuc declinemus quasi amissi, atque libra quadam, nobis opus est. Neque omnino aut præsidio, aut vlli iustitiæ, meritisque nostris, in tali cursu rectè conficiendo, confitendum nobis, vt in cælum, sine omni deducamur errore: via enim præsens hæc, vita nostra est, & ideo superna manu ductio opus habet. Si enim in urbem aliquam, vbi antea nunquam fuimus, ingressuri, ducem & præmonstratorem viam quærimus: quanto magis in cælum vsque peregrinatione suscepta superna ope, & auxilio, indigebimus, quæ & iter nobis demonstrer: & pedes nostros, ne vnamquam in mortem prolabantur, firmet: & ad portas quasi ipsas æternæ felicitatis, nos deducat. Multæ enim sunt in hac via arduæ calles, multa diuerticula, & ideo superno fulcimento, cui innitamur, cui adhareamus, plurimum opus habemus. Et deducere quidem, atque iter monstrare diuinæ opis est,

E

2. Cor. 6.

dignos autem nos, ut manu eius regamur, atque gubernemur, exhibere, nostri est studij, nostri meriti. Si enim impuri & inquinati fuerimus: nequaquam sanctam eius dexteramprehendere poterimus. Opus igitur est ex hac parte omni studio virtutis: opus est omni munditia & castitate vitæ, ut Dei prehenditione, & adiutorio digni inueniamur. Sed & D. Chrysostomus exponens secundæ ad Corinthos Epistolæ illum locum: Obsecramus ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, ait: Charitas, inquit, Dei constringit nos, hoc est, premit, impellit, urget. Ne ergo tempus & opportunitatem prodamus, sed ea gratia par studio, & diligentiam adferamus, nec repellamus tantum donum. Non enim sola fides nos Deo reconciliat, sed eò amplius, vitam honestam præ nobis ferre oportet, idque quod iustum, ac cum omni virtute coniunctum est, sequi. A peccatis enim liberatum, amicumque Dei factum, iterum iisdem flagitiis contaminari, hoc quidem est, in priores inimicitias relabi, ac in vacuum gratiam Dei, iuxta vitæ verbum accipere. Nō modo. n. ea gratia quam accepimus, si impurè, si incontinenter viuemus, nihil iuamur, sed longè maiorem etiam inde acquirimus damnationem: quod post tantum cognitionis lumen, post tantum cœleste donum, scientes & prudentes, in eadem relabamur mala. Quandiu igitur ad calcem non perueuimus: quandiu in vinea Domini operamur: quādiu undecima non elabitur hora, opus promoueamus: vitam rectam, cum omnique virtute coniunctā exer-

ceamus. ut æternis illis perfruamur bonis. Si enim nos tū, cū adhuc omnibus malis onusti eramus, apprehendit, ab omnique flagitiorum onere releuauit: quātō magis iā ab his omnibus liberatos, bonaque nostra qualiacūque, prōptè, & ex animo conferentes, non repudiabit? Nam si in eodē peccatorū luto hærebimus: vel hæc ipsa incredulitatem in nobis parient. Nam ut defectus fidei, vitæ est causa pessimæ, sic item animus, vitis contaminatus, vbi in profundum malorum venerit, contemnit. Vbi autem omnia contempserit, ne credere quidem vult amplius: illudque Davidicū semper occinit: Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Et, Labia nostra à nobis sunt, & quis noster est Dominus? Ad extremum autē: Dicet insipiens in corde suo, non est Deus: omnis enim qui mala facit, ait Dominus, odit lucē & nō venit ad lucē. Quandiu igitur largitatis & munificentiae tempus est nemo animum despondeat. Tunc autem demum desperationis tempus erit vbi thalamus nuptialis claudetur, vbi illi, qui piè & sanctè vixerunt, Abrahæ potentur sinu. Nunc autē tempus hoc nondum aduenit: nec dum enim theatrum solutum est, necdum stadiū & cursus confectus: adhuc certamen feruet: nondum premia certaminis sublata. Intendamus igitur vires, excitemus studium, cursu opus est & eo vehemētiter: ipsa enim perfectio queritur. Eam ergo vitam, quæ sit optima, complectamur, rectæ fidei vitam honestam, & eā, quæ cum Dei mandatis coniuncta sit, sociemus. Si enim quis fidem se ha-

Psal 93.

Psal 11.

Psal 13

bere dicit, viuit autem turpiter, hic vel eam ipsam fidem, & doctrinam suam, quā dicit se habere graui cōtumelia afficit, ac stultus puerque meritò habetur. Neque enim conuenit, virum semper circa elementa versari, neque sapientē in solis fundamentis iaciendis, omne tempus consumere, sed ad reliquas etiā ædificij partes, sese aliquando trāsferre oportet, ipsamque summitatē ac perfectiōnem, toti ædificio imponere. Si enim semper circa elementa versamur, si in solis fundamentis consistimus, sic quidem nihil vnquam proficiemus, sic plenum salutis ædificiū cōstruemus nunquam. Neque, si vt sapientes edificatores, fundamentum ponemus vt iterum in eo cum D. Paulo superædificemus, ita ne sapientes quidem iudicabimur vnquam. Si ergò Christum amamus, vti quidem meritò amare debemus, virtutis ingrediamur iter, & si in aliquo delinquimus, ipsi ex nobis pœnā sumamus. Neque gehennam metuamus tantum, quantum illud, ne Deum offendamus, ne ve ex amico, inimicum nobis faciamus. Hoc enim omni gehenna grauius est, quando ille iratus, suum benignum à nobis auertit vultum, in quo, quantum insit mali, paucis recognoscamus. Si quis, latronem, aut alium quempiam maleficum, ad supplicium duci videns, Rex præsertim ipse, misericordia & pietate permotus, in redemptionem illius perditī hominis nō vulgare aliquod precium, sed ex se natum v-nigenitum filium, quem charissimum habeat, vt illius occidatur loco, tradat: neque solum e-

ius causa occidi illum patiat, sed etiam omne crimen ab ipso nocente, in filium innocentem transferat, quò illum, qui iam ad vltimum supplicium ducebatur, seruet, ac ab omni infamia vindicet. Deinde post hæc omnia, vbi ad summum dignitatis gradum illum euexerit, post eam salutem, post eam gloriam, quæ nulla oratione dignè explicari potest, aliqua contumelia, ab illo, in quem tot contulerit beneficia, ille ipse Rex afficiatur: an non plures mortes hic potius siquidem aliquid mentis sanæ haberet, eligeret, quàm vt tam ingrati animi crimina obnoxius esse videatur: Atqui mutato nomine de nobis fabula narratur. Hoc igitur nobiscum & ipsi reputemus: summumque dolorem ob ea flagitia, quibus tam benignum & clementē dominum offendimus, corde & animo concipiamus. Neque idē, quod tanta toties à nobis iniuria affectus, summa sua patientia, ac longanimitate, nos perfert, animis efferamur: imò Matt. 5. hoc ipsum maxime nos moueat atque terreat. Si enim quis, iuxta Domini præceptum, in dextram maxillam percussus, porrigat & sinistram, plus sua profectò patientia, & moderatione, inimicum percellit, quàm si sexcentos illi referat pugnos: aut si maledictis quis proscissus, nō modo vicem non reddat, sed etiam homini inimico bona precetur, plus certè hominis petulantis impudentiam confundit, quàm si multis probris illi vicem retulisset. Quod si in humanis, nostram insolentiam, patientia, & tollerantia aliena, maxime confundit, quanto magis Dei

patientia, & longanimitas, nostram improbitatem, ac insolentiam percellere debet, quantoque magis metuendum est, si quotidie peccantes nulla nos sequitur diuina vindicta, sed potius eius benignitas ac humanitas ubique fouet: ne, ea patientia, carbonēs congerantur in caput nostrum, ne ve in diem iræ & ultionis, omnis hæc, quæ nulla oratione explicari potest, reponatur pœna. Hæc nobiscum rectè expēdentes, ante omnia peccata metuāmus. In his enim est summa ultio: in his gehenna: in his infinita mala. Nec metuamus tantum, sed omni etiam studio, & diligentia fugiamus, Deo quæ assidue, in omnibus placere contendamus. In hoc enim situm est cœleste regnum: in hoc vita æterna, in hoc mille bona. Hac enim ratione, eamque solā ob causam, & regno cœlesti potiri, & bona futura cōsequi poterimus, quib⁹ vtinā, gratia & misericordia eius, potiamur omnes. Et si enī prouocat nos ipse, et si vult saluos fieri omnes, tamē & nos ipsi supplices illi sim⁹: recōciliemur Deo: neque ab illo resiliamus vnquā, sed potius spe, & animo toto, ad eum erigamur. Ne, inquit Paulus, in vanum gratiam accipiamus. Non enim; quia obsecrat, ait Chrysoſtomus, non, quia legatos supplices mittit, propterea negligentes esse debemus, sed propter illud ipsum, magis etiam cōtendamus, vt placeamus illi & spiritualem mercem congeramus. Et si enim salutis nostræ princeps causa gratia est, tamen & ille eiusdem salutis auctor efficitur, qui multis præclarè gestis, multis sudoribus, eam sibi com-

2. Cor. 6.

parat, ac quasi manibusprehendit. Si autē quis, ultra hæc, quæ dicta sunt, hæc ita interpretari velit, se non in vacuum gratiam Dei accepisse, hoc est, nulla ex parte se in eā spirituali gratia offendisse, nulloque modo illa abusum esse, ne hic quidem planè à vero huius loci sensu aberrabit: cum & illi, qui donum linguarum acceperant, aliquādo eo se superbius efferentes, vehementer reprehensi sunt. Contingit enim sapius donis spiritualibus, non ita, vt par est, vti. Nos igitur in charismatibus, iuxta præceptum Pauli, irreprehensibiles simus, vt nulla detur offēso cuiquam, vt non vituperetur ministeriū 2. Cor. 11. nostrum, in laboribus multis, in vigilijs, in ieiunijs in castitate, dūque super sumus, quæ spiritus sūt, operemur, omnēque hoc peregrinationis nostræ reliquū tempus, in timore & veritate, in virtute Dei, sanctè, & piè, transigamus: omnia nostra, in Deum omnium bonorum auctorem locupletissimum, referentes, omniaque præclarè gesta, ita vt æquum est, & vti decet, illi adscribentes.

E iij

NEQUE NIMIS DE
GRATIA DEI PRAE-
sumendum, neque des-
perandum
esse.

CAPVT. VI.

Psal. 142.

SEXTO loco docetis oportere quidem, Christianum hominem, in bonis operibus sese exercere, neque tamen in illis nimis confidendum esse. Dicit enim David: Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine. Cui respondentes illud dicimus, Fidem principalem quidem esse, ac fundamenti instar: opera autem velut id quod natura sua fidem consequi debet. Necessaria autem ad salutem eadem opera esse dicimus, propter domini praeceptum, mercedemque: ternaque vitae praemium, reportantibus omnibus, qui se ita, ut oportet, in illis exercuerint. Illa item verè bona opera esse iudicamus, quae vera & recta fide seiuncta non sunt. Dicimus item, neminem debere in solis bonis operibus confidere, aut ex illis sese nimis, more Pharisaeo, efferre: sed etsi omnia fecerimus, iuxta tamen praeceptum Domini, seruos nos inutiles dicere debemus. Omnia siquidem nos inuitiae illi quae ex Deo est, primo, & principaliter accepta

Luc 17.

CAPVT. VI.

37

referre oportet: cum id, quod nos ipsi conferimus, paruum quid, aut planè, si cū diuina munificentia conferatur, nihil sit. Quod quidem pulchrè à sancto Chrysofostomo in hunc explicatur modum: Ne inquit, ociosos nos introducat in regnum caeleste dixit: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Non igitur de bonis operibus superbè aut magnificè se efferre oportet, explere autè illa maximè est necessarium: sine enim bonis operibus, saluari omninò impossibile est. Si enim Christo Domino (nos illis verbis monenti, Si hæc, inquit, scitis, beati eritis si feceritis ea) parebimus magnè profecto vtilitatem inde percipiemus. Oportet enim post caeleste donum, ac benignissimi parentis munificentiam, nostra item qualiacumque sequi bona opera. Nam si solam infirmitatem nostram prætexitimus, si ipsam bonitatem Dei iactamus, ea autem quæ in nobis sunt præmittimus, hac quidem ratione nullam ex ea opinione consequemur vtilitatem. Quomodo enim Deo nulla ex parte placato, eius, ad curandas peccatorum nostrorum cicatrices, opem & misericordiam implorabimus, Audiamus, quæso diuini Chrysofostomi, illa Psalmi verba interpretantem: De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam. Hinc ait, duo discimus. Primum, non posse nos simpliciter quidquam à Deo impetrare, nisi ipsa nostra, primò in medium attulerimus. Primum enim dicit, clamaui, tum demum infert, & exaudivisti me. Secundum autem perseverantem ora-

1. Pet. 5.

Ioan. 13.

Psal. 125.

tionē, lachrymisque plenam, ad flecendū cœlestem patrem, vt votis nostris annuat, magnā vim habere. Ne autem dicat quis, peccatorem se esse, ac sexcētis inquinatum fordibus, & ideo nec posse, nec audere ad Deum accedere, ab eoque supplex veniam petere, eiusque nomen sanctissimum inuocare: eam excusationem cōsequenti aufert oratione: Si iniquitates, inquit, obseruaueris domine, domine quis sustinebit? Ac si diceret: nemo. Non enim quisquam mortalium potest, non, si illi exacta totius vitæ gestorum ratio sit referenda, ante Deum consistere: non venia, & beneuolentia eius, dignus inueniri. Vbi enim misericordiam ab eius iustitia seiunxeris, vbi ipse iustus iudex iustam, in manus ceperit causæ nostræ lancem, vt in ea pœnas peccatis nostris debitas reponat, quis erit, qui se huic sententiæ credat? qui eam sustinere possit? & qui non potius certum contra se expectet decretum, certum interitum? Hęc autem ed dicimus, non quo ignauia & socordia fenestras aperiamus: sed eos consolantes, qui cadunt in desperationem. Quis enim gloriari potest mundum se cor habere? Aut quis potest liberè profiteri se absque peccato esse? Nā quid de aliis dicam, si vel ipsum Paulum in medium adduxero, & eorum quæ fecit rationem, summo iure ab eo poposcero: non profectò poterit sustinere, non tantæ rationi par esse. Quid enim poterit dicere? Prophetas legit abundantius cæteris, vt qui legis patrum diligens esset amularor: signa vidit quæ fiebant: neque ta-

Acto. 22.

men prius credidit, quàm illa ipsa horrenda visione, in terram deiectus, & prostratus est, vocēque mirabili cœlirus delata, percussus. Quod priusquam fieret, tanquam torrens quidam agens & vertens miscebat & confundeat omnia. Quid coriphæum illum Apostolici collegij Petrum, post innumerabilia quæ vidit miracula, post tam amicam & sollicitam ipsius Christi præmonitionem, an non ob triplicem illum abnegationis lapsum arguet? Nisi igitur magnus ille iudex misericordia & pietate sua potius quàm exacta censura, nobiscum examē facere voluerit, nemo certè erit, qui iudicium eius sustinere possit: nemo qui debitor non remaneat. Vnde Paulus dicebat: nihil mihi conficius sum, neque tamen in eo iustificatus sum. Et Propheta: Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit? Neque frustra aut superfluè, bis idem repetit verbum, Domine: sed ex summa quadam admiratione, & stupore, immensæ eius clementiæ, infinitæ maiestatis, vastique pelagi bonitatis eius. Sciebat enim rectè, sciebat, quàm in multis offendimus omnes, & quod etiam ea, quæ nobis parua delicta vidètur, apud illius iustum Tribunal magnam mereatur pœnā. Quoniā, inquit, apud te propitiatio est, hoc est, non in nostris rectè factis, sed in tua bonitate sitū est, vt tantam effugiamus dānationē: nisi enim tuæ benignæ pietatis participes facti fuerimus, nostræ certè vires & merita, nunquā à tua futura ira nos eripere poterūt. Quāuis enim nūc par sit misericor-

Matth. 26.

1. Cor. 4.

Psal. 129.

Psal. 129.

Esaia. 43.

dia & iustitia tua, ac utroque ex æquo abundes, tamē illa magis, quàm hac, uti soles. Hoc enim ipse profiteris: Ego sum, qui deleo iniquitates, id est, hoc est meum proprium, hoc meæ bonitatis peculiare opus. Sis quantumuis iustus, abundes meritis, nunquam tamen illa, nisi cum mea misericordia & humanitate coniungantur, erūt tanti, ut te ab æterna damnatione vindicare possint. Et alio loco: Ego suffero vos: verē enim apud Dominum misericordia, vera apud eum est propitiatio, ideo in accipienda ratione est munificus, & liberalis. Propter nomen tuū, inquit, sustinui te Domine, quasi diceret: Propter nomen tuum plenū humanitatis & pietatis, expectavi salutem & redemptionem meā: nam si ad mea respexissem, iam olim desperassem, iam olim omnem fiduciam abiecissem: nunc autem legi tuæ adhærens, & mandata tua implens, meliorem concipio spem. Tu enim dixisti: Quantum distat cælum à terra, tantum consilia mea à consiliis vestris distincta sunt, & viæ meæ, à viis vestris remotæ. Et iterū: Secundum altitudinem cœli à terra, confirmavit dominus misericordiam suam, super timentes ipsum, hoc est non eos tantum servaui, qui se rectē gesserūt: sed peccatoribus etiā pepercit, ac inter eorū quotidiana delicta, meā in eos diuinā curam, illorūque gubernationē magnificē ostendi. Et apud Ezechielem dicit. Non propter vos ego facio, sed propter nomen meum, ne prophanetur inter gentes. Nos enim inquit Propheta, non sumus digni, ut seruemur

Psal. 129.

Esa. 55.

Psal. 102:

Ezech 36

neque nobis virtus nostra magnam spem pollicetur: propter autem ipsum nomen tuū, optatam expectauimus salutem. Hæc que vnica nobis, eaque certissima relicta est salutis & incolumitatis spes, & quasi sacra anchora: si pœnitēbimus, Dei pietatem & humanitatē nos cōsecuturos. Si enim audieritis, inquit scriptura, Esaia. 6. bona terræ comedetis, sanctaque promissa hereditate adire poteritis. Neque omninō desperādum est, neque vnquam animo concidendū: si sexcentæ sint minæ, si sexcenti terrores, qui nos in desperationem adducere velint, certissimamque mortē nobis ob oculos ponant: omnia enim summo illi Parenti sunt facilia, & expedita, ac ea, quæ hominibus plerūque impossibilia esse vidētur, ab eo facillimē explicantur. Apud eū enim est fons vitæ & redēptionis, pelagus salutis, perpetuū scaturiens, inexhaustūque benignitatis thesaurus. Vbi. n. est misericordia, illic est etiā redemptio. Nec simpliciter redemptio, sed multa, & copiosa, sed ipsum immensum clementiæ pelagus. Et si ergo simus à peccatis proditi, non tamē oportet animo cōcidere, nec desperare. In eo enim tribunali, in quo vera pietas & benignitas præsidet, nō omnia exactē computantur, non omnia ad rationē reuocantur, iudice, propter magnam suam misericordiam, & ad parcendum facilitatem, multa prætermittente: multa condonante. Huiusmodi enim est Deus: nempē qui assiduē miseretur, semper condonat: misericors enim, & miserator est: & qui omnibus pœnitentibus, ac

pro viribus suis in bonis operibus se exercen-
tibus, præsentem confert salutem. Cum igitur
talis & tantus sit, ac ubiq; diffusa est clementiæ
eius magnitudo, apudq; eum vera est misericor-
dia, copiosa redemptio: clarum est eum popu-
lum suum seruaturum, nec vnquam æterna dā-
natione puniturum. Conferamus igitur, cum
omni studio ac prudentia, ea quæ nostra sunt
& ille vicissim per benignè & munificè, sua in
nos impendet, vt potè cuius est immensa mise-
ricordia, ineffabilis bonitas. Vera enim sapien-
tia est, vita laudabilis, in oculisq; Dei casta, &
munda, seseq; humilians & deiiciens. Illi autè
qui sine omni pœnitentia in peccatis persistunt:
qui terram ventrèmq; solū aspiciunt: qui in
fœdo voluptatum volutantur cœno: qui cœ-
lum aspiciunt nunquam: qui misericordiã Dei
nō quærunt, ægri sunt: cumq; grauissimè infir-
mentur, ne hoc quidem perferunt: sed omni-
nō sanos se esse putant. Cum meliùs sit, in quo-
uis fœdissimo volutari luto, quàm cœno pec-
catorum inuolui: nam illi quidem faciliè lauari
possunt: his autem, qui se peccatis in eum mo-
dum contaminat, nisi eam fœditatem, non hac
sensibili aqua, sed multi laboris & tēporis pœ-
nitētia multis lachrymis, multo sudore, & simi-
libus spiritualibus expiationib⁹ emundent, cer-
tissimū est propositū exitiū. Quam quidē nos
veram pœnitentiam, atq; satisfactionē esse pu-
tamus, & nō eam, vt dicitis, quæ peccata pecu-
nia redimat. Nā qui se tali quæstu contaminat
hic quidem diuinam irā grauissimè prouocat,

sexcentas in se congerit calamitates, iustamq;
Dei vindictam effugiet nunquam. Peccata au-
tem talis, quomodo remittet; cum eius praua
intentio quæstum potius, quàm peccatoris sa-
lutem, sibi proponat? Nā illè quidē sordes, quæ
corpus extra inquināt, faciliè delentur, hæ verò
quæ intus animo cōcipiuntur, vix, & cum ma-
gno labore, eluuntur. Ex corde enim prodeūt,
ait Dominus, cogitationes prauæ, homicidiã,
adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia
blasphemias, & similia. Quare & Propheta sup
plex Deum rogat: Cor mundum crea in me
Deus. Et alius nos hortatur: Munda à malicia
cor tuū ò Hierusalem. Quo ipso loco, quid no-
strum, quid item Dei sit, nobis præclare innui-
tur. Et alio loco: Beati mundo corde, quoniam
ipsi Deum videbunt. Emundemur igitur, quā-
tum vires & facultas nostra patitur, mēsq; no-
stra capit. Qua autem ratione: docet idem Do-
minus: Lauamini: mundi estote: auferte malum
cogitationum vestrarum ab oculis meis: & ne
efficiamini similes sepulchris dealbatis: vt in
oculis tantum hominum mundi & innoxij si-
tis: sed ita auferte, tanquam Deum arbitrum
& inspectorem rerum omnium vestrarum ha-
beatis. Quiescite peruersè agere: discite benè
facere. Si fuerint peccata vestra vt coccinum;
quasi nix dealbabuntur. Vides primum opus
esse, vt ipsi lauemus nos, & tunc demum, à Deo
dealbamur. Nemo autem, etsi in profundum
peccatorum deuenerit, desperare debet: nō, si
in habitū & naturā ipsam vitia transferint: nō-

Matt. 15.

Psal. 50.

Ierem. 4.

Matt. 5.

Esaiæ 1.

Matt. 23.

Esaia. 1.

dum tamen planè animo concidendum est: eã enim ob causam eorum colorum. exemplis vitur, qui non sola superficiè tenus hærent: sed penitus totam rem ingrediuntur: tamen in cõtrariam etiam constitutionè transire posse docet. Si fuerint, inquit, ut coccinum, quasi nix dealbabitur: & si fuerint rubra quasi vermiculus: veluti lana alba efficiuntur. Non aliud talibus exemplis docere, quàm præclarum nobis benè sperandi argumentum adferre volens. Contendamus igitur quantum possumus omnes, mundi sumus, bona opera complectamur, neque festucam alterius: sed nostram trabem, ex oculis nostris eicere curemus. Sic enim demùm gratia & misericordia Dei futurorum bonorum participes dignè effici poterimus: spēsque nostrā, nos non confundet. Magna enim bonorum operum, magna pœnitentiæ vis est. Siquidem ita fedè contaminatos, sic puros & nitentes, per hæc ipsa nos Deus efficit. Neque tamen dum bona opera laudamus, id agimus, ut ex his efferamus, aut totam fiduciam in illis reponamus, multum enim in hac parte peccaremus: sed ita ea coli volumus, ut quæ fidem natura sua consequatur: ut quæ ad salutem planè necessaria sunt: & ad quæ iuxta cuiusque vires exercenda, omnes præcepto Dei obligantur. Si enim illi qui in nomine I E S V dæmonia, eiecerunt, prophetarunt, quod tamen vitam huic fidei respondentem non habuerunt, à Domino reiciuntur: quantò magis si negligentes fuerimus, eadem illa vox nobis

nobis item metuenda erit: Non noui vos. Credamus igitur rectè ad laudè gloriamque, eius: sed & viuamus honestè; hocque idem ad eandem laudem & gloriam eius referamus; cum alterum sine altero nullo modo quicquã prodesse possit, obesse autem quàm plurimum. Si enim rectè de ipso sentientes, honestè iuxta eius præcepta non viuimus; tum hac demùm ratione duplici contumelia illum afficimus, quòd cum eum dominum & magistrum esse recognoscamus, contemnamus tamen; nec eius horrendum tribunal exhorrescamus. Nam si Græci, & hi, qui foris sunt, impurè viuunt, hoc quidem mirum non est, neque tanta animaduersione dignum: eos autem qui Christo nomina sua dederunt, qui tantis mysteriis consignati sunt, tantæque gloriæ participes facti, improbè & turpiter viuere, hoc verò omnium est indignissimum, hoc non ferendum, hoc nulla venia aut misericordia dignum. Sin verò uti Græcè sic quidam putant, summæ illi, & quæ omni mensura caret, misericordiæ Dei confidimus, solaque gratia Dei, ipsi stupidi & ingrati, saluari speramus, hoc quidem nullo vnquam pacto fiet, neque ea præsumptio nobis aliquid vtilitatis adferet. Vel nostra saltem comparemus, etiam si nihil sit nostrum, quod planè perfectū sit: confert tamen aliquid, mentemque ac sententiam nostram, qualis sit, indicat, quòd grati, quòd Dei præceptis parentes sumus, quòd ea, quæ recta, & honesta sunt, sequimur, ne veluti stupidi quidam, & sensus expertes, ignaui &

Statuae i-
gitur sa-
gaz le-
ctor, de
loci sen-
tentia,
quod vult
mibi nihil
certi in
mentem
venit. Ba-
siliius in
Psal. 33.

ociosi, in paradysum transferamur. Quod certè
nunquam, nisi prius nostros qualescunque co-
natus, cum Dei gratia coniunxerimus, conse-
qui poterimus. Vbi enim peccatis adheremus,
stulti & amentes merito censetur: vt qui illis
rebus adhæreamus, quæ non modo nos iuuare
nihil possunt, sed ne ipsum esse suum habent,
nihilque penitus sunt, quæque omninò fugere
& odisse debebamus, vt porè, quæ & Deum
nobis offensum reddunt, & nos ipsos longissi-
mè ab eo remouent. Quotiesque nobis peccã-
dum est, cogitemus primùm, mentèque conci-
piamus, tremendum, & ineffabile illud Christi
tribunal, vbi in alto & sublimi solio, ipse iustus
iudex confidebit, assister autem illi vniuersa
creatura, gloriam & maiestatem eius
reuerita, ob eam, quæ illi omnium
dictorum & factorum red-
denda erit, rationem.

42

DE NVMERO ET NA-
TVRA SACRAMENTORVM.

CAPVT VII.

SEPTIMVM Caput confessio-
nis vestræ illud docet, vnam
sanctam Ecclesiam Catholicam
vos sequi. Sacra item Ecclesiæ
Sacramenta, carimonias demũ,
& sacrificia, ritè, & legitime ad-
ministrare. Ad quod illud dicimus, præclare
nobis sanctos tradidisse Patres, vnam Sanctam
Catholicam, & Apostolicam totius populi
Christiani Ecclesiam esse: eorum hominum,
qui ea omnia quæ legibus antiquis perscripta
sunt, à sacrisque Canonibus definita, ab ipso
denique Spiritu Dei per Sanctos Patres sanc-
ta, & firmata, piè & sanctè seruant & tuentur.
In ea item ipsa Catholica & Orthodoxa Eccle-
sia septem diuina Sacramenta esse: baptismum
scilicet, sacri vnguenti vntionem, sacram com-
munionem, ordinem, matrimonium, pœnitentiam,
& extremæ vntionis oleum. Nam cum
dona Spiritus sancti teste Isaia, septem sint,
septem item Sacramenta, quæ ab eodem
Spiritu sancto vim efficiendi habent, sint o-
portet. Non plura autem nec pauciora esse, vel
ipsa plena rei partitio demonstrat. Omne enim
Sacramentũ, vel ad generationè & propagatio-
nem hominũ refertur, & tales sunt illæ, quæ in

Domino suscipiuntur nuptiæ: vel ad consequendam eternam salutem, & talis est sacerdotalis ordo, & ea, quæ per ipsos sacerdotes, vel in ipsis sacerdotibus efficiuntur: quæ vel omnibus inferuiunt, & communia sunt, & talis est baptismus, confirmatio, extrema unctio, communio item sacra: vel quibusdam tantum, talis autem est, in consecratis quidem Deo sacer ordo, ipsaque consecratio, uti in laicis diximus esse nuptias: in his autem qui post baptismum delinquent, penitentia, ac extrema sacro oleo perunctio: quæ veluti medicinæ quædam lapsis post peccatum sunt relictæ, ut vel ipsam remissionem peccatorum conferat, vel reliquias earum fordidum, quæ per penitentiam expurgatæ non sunt, emundent. Sacramenta autem hæc dicuntur, quod in sensibilibus signis & symbolis, spirituales & arcanos contineant effectus. Quæ quidem omnia Sacramenta sacra sanciantur Scriptura, certamque ac definitam materiam, & formam, efficientem item, aut potius dicam, instrumentalem habent causam. Vti baptismi quidem, materia est aqua, forma autem, verba sacerdotis illa: Baptisetur seruus Dei, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: instrumentalis autem causa sacerdos est: nisi quid aliud præceps necessitas exposcat: nam, & tum ab alio, quàm à sacerdote collatus baptismus, vim suam retinet. Similiter autem & in aliis omnibus, certam itidem materiam & formam, instrumentalemque causam, similiaque omnia inuenire licet. Baptismus igitur, nos per Spiritum

tum sanctum regenerat. Nam cum mundam illam & impassibilem generationem nostram, vitio primi parentis nostri, perdiderimus, in iniquitatibusque nostris concipiamur, iuxta magni Regis quærelam, & in peccatis conceperit vnumqueneque nostrum mater nostra, datum est lauacrum diuinum, ad eluendas eas maculas, quod eas emundet & expurget sordes, sacer inquam baptismus. Sacrum porro chrysm, siue confirmatio, primum illud sigillum imprimit, ipsamque imaginem diuinam, in nobis renouat, roburque animæ auget, quæ omnia inobedientia primi nostri parentis, vel perdita, vel labefacta in nobis fuerunt. Quare ipsius Spiritus sancti nobis confert virtutem, eiusque bono odore nos prolixè perfundit: estque Christi nota atque sigillum. Sacra verò communio, nos cum Christo iungit: per eamque veri corporis, & sanguinis eius, participes efficimur. Et ut per illam lethalem escam, omnes mortui sumus, ipsoque paradiso exuti, & ab omni diuina consuetudine exclusi, ita per corporis & sanguinis IESU Christi spirituale alimentum, vitæ item eternæ restituimur, & corruptionem quidem deponentes, cum ipso immortali Deo coniungimur, qui propter nos carne nostra mortalis fieri voluit. Sacer autem ordo, ea potestate & facultate nos donat, qua est ipse præditus, qui fecit & creauit nos. Cum enim nihil earum rerum quæ sunt, sine ipso esse possit, ea causa in mundum venit, ut nos ad benè beatæque viuendum deducat, eam ipsam vim & facultatem,

Vniuersa hæc descriptio Sacramentorum sumpta est ex libro Simonis Thessalonicens. de septē Ecclesiæ Sacramētis ex Capite primo. Psal. 50.

quam propter nos suscepit, & in nostra exercuit natura, nobis item in sacerdotali reliquit ordine, per quem omnia nobis conficiuntur sacra, & sine quo nihil sacrum, nihil Deo dignū esse potest. Et quemadmodum à principio omnium rerum, quæ sub aspectum cadūt, nos dominos & principes constituit, ita nunc longè excellentius per sacerdotium, ipsosque Sacerdotes, principes nos & praesides esse voluit, cœli enim ipsius clauēs Apostolis, illisque omnibus, qui perpetua successione in eorum loca suffici debent, credidit. Nuptiæ verò condescensionis cuiusdam & indulgentiæ diuinæ, hinc in hac mortali vita esse videntur, ob liberorum susceptionem, donec vniuersitas hæc cum sua corruptione consistat. Neque enim voluit Deus, ut more belluarum, ex fluxu & sordibus homo concipiatur, verum cum spontè in mortem prolapsus esset, permisit Deus, ut more reliquarum animantium, successionem suam propaget, ut vel hinc saltem cognoscat, in quem statum, per inobedientiam parentum suorum coniectus sit, donec resuscitet nos, ac priori immortalitati restituat, ille qui natura sua immortalis, propter nos mortuus est & resurrexit. Propterea & ipse benedixit nuptiis, ut non sine cœlesti benedictione, ortus nostri initia & principia iaciantur. Pœnitentia verò correctionem, & restorationem à lapsu efficit. Quandoquidem post sacrum Baptisma, nulla iam alia curatio superest, quæ sit purè gratuita, & ex dono, sine certaminibus, sine la-

boribus nostris, præter eam, quæ fit per conuersionem, per lachrymas, eorumque delictorum, quibus Deum offendimus, plenam detestationem, ac per ipsam peccatorum fugam. In quo solo remedio & curatione, remissionis peccatorum, nobis relictum est donum. Vnde & monachus ipse eorum, qui ita ut dignam est, ea vocatione vtuntur, profluxit, qui nihil aliud est, quàm veræ pœnitentiæ professio, pignus atque arrabo. Sacrum verò oleum, siue vltima vinctio, nobis diuinitus tradita, & ipsa est diuinum Sacramentum, atque ceremonia, diuinæ nobis misericordiæ Typum representans, quæ in redemptionem & sanctificationem illis, qui à peccatis conuertuntur conferri solet, proptereaque & ipsa remissionem peccatorum præbet, & ex multis infirmitatibus nos subleuat, eosque, qui illa dignè vtuntur, sanctificat. Et hæc quidem omnia salutis nostræ remedia, ipse Iesus Christus Deus & dominus noster nobis tradidit, & sancti eius Apostoli. Nam cum ex duplici natura constemus, anima, inquam, & corpore, dupliciter item hæc remedia nobis tradita sunt: uti reuera & ipse Iesus Christus, duplex quodammodo nostra causa fieri voluit, Deus, inquam, & homo, quatenus inuisibili quidem gratia Spiritus Sancti, inuisibili modo spiritaliter, animas nostras sanctificet, rebus autè sensibilibus aqua, inquam, oleo, pane & vino, & cæteris similibus, spiritu Dei sanctificatis, emundentur, & sanctificentur corpora omnium

nostrum: vt sic omni ex parte nos saluet, ad eamque perfectionem, in qua nos olim creauerat, iterum restituat. Quo item modo aliquādo à mortuis excitabit, vt vnusquisque recipiat, prout gessit in corpore suo. Et de Sacramentis quidem, quid vnumquodque sit, quantumque ad salutem conferat, hactenus à nobis dictum sit. Vnde autem singula principium acceperint, nunc paucis exponamus. Matrimonium igitur imprimis ab ipso Deo omnium rerum omnipotente auctore, ab initio constitutum, sancitumque est, tum, cum in paradiso Adamum cum Eua coniunxit. Post verò, vbi mundo salus apparuit, ab ipso Christo IESU confirmatum, partim, dum primo miraculo, conuersę aque in vinũ, honestatur, partim dum Mosaica lex, quæ dato libro repudij, vxorẽ dimittere permittebat, in ea parte clarè perficitur illudq; docetur, à principio sic nõ fuisse, sed propter duritiã cordis eorum, qui legẽ acceperant, id concessum esse. Et illis item verbis: Quos Deus coniunxit, hominem separare non debere. Sed & Apostolus, Honorabile connubium in omnibus, & thorum immaculatum esse docuit, magnumque Sacramentum inter Christũ & Ecclesiam esse pronunciauit. Sic à principio quidem creationis Sacramentum hoc institutum est. In nouo autem, ita vt dictum est, testamento confirmatum. Sacer autem ordo, vt interim illud quod ante datam legem fuit, vmbatile sacerdotium, propter traditionis obscuritatem prætermittatur, ab ipso vniuersitatis

Deut. 24.
Matth. 19.

Hebr. 13.
Ephes. 5.

Domino, in Moysc & Aarone clarissimè, vnà cum ipso verbo Dei cultu institutum fuit, ipsi legali cultui, per omnia respondens. Illi autem, qui in lege gratiæ hoc tali honore digni habiti sunt, primum quidem ad eam rem ab ipso Dei filio, vt quidem ipsa testatur sacra scriptura, delecti sunt, qui in hunc modum suos compellat discipulos: Non vos, ait, me elegistis, sed ego elegi vos de mundo. Deinde verò in ipso Pentecostes die, descendente super illos Spiritu sancto, eosque Sacerdotes & Pontifices creante, perficiuntur atque consecrantur, qui ipsi postea eos omnes, qui eorum successores futuri erant, per manuum impositionem consecrarent, tantique doni participes effecerunt. Sacrum verò nouæ legis Baptisma, vt alia illa veteris legis baptismata, quæ vmbra tantum futurorum bonorum, non rem ipsam habebant, prætermittamus, tam factò, quàm verbo nobis ab ipso Domino traditum est. Facto quidem & exemplo tum, cum in Iordane baptisari voluit, verbo autem, tum cum super omnes cœlos ascensurus, duodecim illos præstantissimos viros, in orbem vniuersum cum ea legatione misit. Euntes, docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Sacræ porro vnctionis Sacramentum, etsi quidem verbis sacræ scripturæ non explicetur, ab ipsis tamen Christi Dei discipulis nobis traditum esse certum est, sacer siquidem Dionisius, diuinorum mysteriorum princeps, hoc ita esse proculdubio à D. Paulo instructus, in sacris

Matth. 3.

Matth. 28.

fuis scriptis nobis tradidit. Quem virum, merito primo loco post sanctos Apostolos, sacra veneratur Ecclesia. Sanctissimum autem inter omnia sacra arcana; communionis sacramentum, typicè quidem, & in figura, omnibus illis designabatur legalibus sacrificiis, verè autem, & re ipsa à Domino ad mortem pro nobis ituro, ante illam ipsam vesperam, quo legitimum Pascha cum suis manducauit mysticè, traditum est. Tum enim iuxta ritum à Moyse perscriptum, cœna facta, nouum nobis tradidit sacrificium, panem frangens, ac inter eos qui mensè assidebant, diuidens, propriamque carnem appellans: similiterque calicem, plenum vino, aqua mixto & temperato, illudque mistum, verum & proprium sanguinem suum re ipsa esse denunciens, illisque porrigens, ac ita eos in sui memoriam facere perpetuis temporibus præcipiens: illud scientes, quod quotiescunque hoc ipsum facturi essent, toties Domini & Magistri sui mortem annuntiaturi erant. Sacrum verò pœnitentiæ sacramentum, typicè quidem, & in figura in illis omnibus sacrificiis, quæ in lege Moyse pro peccato offerri iusserat, adumbratum fuit, verè autem, & perfectè ab ipso Domino tum institutum, cum eam ipsam potestatem remittendi peccata suis tradidit discipulis, dicens, Quorum remiseritis peccata, remittentur illis, quorum retinueritis, retenta sunt. Et præcipuè Petro excellenti quodam modo, promittens se illi daturum claves regni cœlestis, vt quæcunque ligauerit super

Ioh. 20.

Mat. 16.

terram, ligata sint & in cœlo, & quæcunque soluerit super terram, soluta essent & in cœlis: Cùm enim Petrus interrogasset, septiesne amplius, fratri peccanti delicta condonaret? respondit Dominus: Non septies, sed septuagies septies, imò toties, quoties peccauerit, condonandum illi esse. Extremam autem vñtionem, etsi consentaneum est, ab aliis quoque Apostolis profectam esse, manifestissimè tamen à sancto Iacobo, in eius catholica Epistola traditur: Tristatur aliquis vestrum, oret, & quo animò est, psallat: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei. Et hæc quidem ille sic ordinauit: indeque vsque ad nostra tempora hæc, ita, vt ab illo instituta sunt, à nobis sanctè, & integrè seruantur. Hæc igitur sunt Ecclesiæ Dei Sacramenta, totque numero, hocque modo & ratione, quod dictum est, nobis tradita: quibus, qui dignè perficiuntur, participes fiunt diuinorum ac cœlestium donorum. Scire autem nos oportet, omnium eorum sacramentorum principem quasi, & omnia conficientem, sanctissimam & gloriosam mortem Domini nostri Iesu Christi causam esse, ex qua, & per quam, in omnes qui modo eius participes efficiuntur, vniuersa hæc dona, & gratiæ promanât, atque profluunt. Quo autè modo & ratione id fiat, alterius negocij & instituti

CENSURÆ ORIENTALIS
potius est, quàm præsentis, quod longè alium
scopum, & finem habet explicare.

DE MINISTRIS ECCLE- SIÆ, ET EORVM HONORE.

CAPVT VIII.

CTAVVM caput confessio-
nis vestræ testatur. Quamuis
Ecclesia Dei sit congregatio fi-
delium atque sanctorum, nihil-
ominus sacramenta, etsi à pra-
uis, & hypocritis administren-
tur ministris, ea non vitari, neque quicquam
illis, qui per illa sanctificantur, propter mini-
strorum prauitatem, iuxta Euangelicum dictum,
decedere: Super cathedram Moyse, sederunt
Scribæ & Pharisei, &c. Dicimus igitur & nos,
etiam per improbos, & indignos ministros, sa-
cramenta rectè confici, ipsos tamen ministros,
nil uil illis iuuari, imò maximo inde damno affi-
ci. Eos tamen, qui per manus eorum, ita sacra-
menta accipiunt, eandem nihilominus utilita-
tem percipere, ac eodem planè modo sanctifi-
cari. Dei enim gratia est, quæ etiam per indi-
gnos ministros operatur, & quæ ipsa perficit
sacramenta omnia. Quare & eos ipsos mini-
stros, qualescunque illi sint, colendos esse do-
cemus, ne pretextu hypocritarum (fuit enim &
Iudas inter Apostolos) eos, qui probi & hone-

Mat. 23.

CAPVT VIII.

47

sti sunt, contemnamus. Exponens enim D.
Chrysolomus Epistolam ad Timoth. sic in-
quit: Qui honorat, inquit, sacerdotem, Deum
quoque honorat: qui uerò sacerdotem spernit,
ad id sensim prolabitur, ut in Deum ipsum ali-
quando contumeliosus euadat. Qui vos in-
quit, suscipit, me suscipit: Et qui uos spernit,
me spernit. Et sacerdotes, ait scriptura, eius, in
honore habere. Hinc Iudæi Deum spernere di-
dicerunt, quia Moysen contempserunt, quia la-
pidibus illum impetebant. Nam qui pie sacer-
doti afficitur, longè maiore pietate Deum re-
uerberitur. Etsi enim malus fuerit sacerdos qui-
spiam, attendit Deus, quòd sui gratia illum e-
tiam, qui dignus honore non est, obsequiis fo-
ues, ipseque tibi præmia exsoluet. Si enim qui
Prophetam in nomine Prophetæ suscipit, mer-
cedem Prophetæ accipiet, profectò & qui ce-
dit, & obtemperat sacerdoti, eumque propter
dominum honorat, & ipse à domino benedi-
ceretur, mercedeque sua non destitueretur. Super
cathedram, inquit, Moyse sederunt Scribæ &
Pharisæi: Omnia ergò quæcunque dixerint uo-
bis facere, facite, secundum autem opera eorū
ne faciatis. An ignoras quid sit sacerdos? An-
gelus utique Domini est, non ex se ipso loqui-
tur, si despicias, non illum despicias, sed Deum
qui illum ordinauit. Sed unde, inquires, cõstat,
Deum fuisse illius ordinationis authorem? Ni-
si enim tu hanc habeas fidem & opinionem,
spes tua inanis facta est: Nam si nihil per illum
operatur Deus, neque lauacrum habes, neque

Ecclef. 7.

Mat. 10.

Malac. 2.

Numeri
22. & 24.

myſteriorum particeps es, neque benedictionibus fruere. Non ergo Christianus es. Quid ergo? Deus omnes ordinat æque dignos & indignos. Non omnes quidem ille ordinat, per omnes tamen ipse operatur, salutem populi molliens, non illorum intuens merita. Nam si per Aſinæ os, si per Balaam ſcelestum hominem, populi cauſa loquutus est, multò magis loquitur per ſacerdotem plebis ſuæ gratia. Quid enim non agit Deus ſalutis noſtræ cauſa? quid non loquitur? per quem non operatur? Si enim per Iudam operatus est, & per Prophetas, quibus dicturus est, Non noui uos: diſcedite à me, qui operamini iniquitatem: si igitur, uel hi etiam Dæmones in nomine eius eiecerunt, non magis per Sacerdotes diuino miniſterio famulantes operabitur? Namque si præpoſitorum uitas diſcutere pergimus, ipſi quoque doctores noſtros ordinare debemus, peruerſoque ordine naturali, quæ ſupra ſunt, infra conſtituentur, ut ſuperius pedes, inferius uero ſit caput. Audi quid Paulus dicat: Mihi autem pro minimo eſt, ut à uobis iudicet, aut ab humano die. Et iterum. Tu, quid iudicas fratrem tuum? Si fratrem iudicare non expedit, quantum minus magiſtrum? Nam ſiquidẽ hoc ſtatuit Deus, bene facis, peccaſque ni facias, ſin uero contra præcipit, noli præſumere, neque ea coneris, quæ ſuper te ſunt, neque limites tibi poſitos tranſiſias. Inſurrexerunt aduerſus Aaron, poſt vituli formatam effigiem, Chore, Dathan, & Abiron. Quid ergo? nonne illi periire? Qui-

1. Cor. 4.

Rom. 14.

ſumc. 16.

libet quæ ad ſe pertinent, ſolicite curet. Nam ſiquidem fidei dogma peruertat, etiam ſi angelus ſit, obaudire noli, ſin uero recta docet, noli uitæ, ſed uerbis intendere. Habes Paulum, uerbis te, operibusque ad id, quod rectè & honeſtè eſt te informantem. Non diſtribuit pauperibus, inquires, non bene diſpenſat Eccleſiæ res. Vnde id tibi cõſtat? noli illum damnare, antequam diſcas, reatum caue, plurima quippe ex ſimplici ſuſpicionem iudicantur. Imitare Deum tuum, audi ipſum dicentem, Deſcendens uidebo, ſi ſecundum clamorem ſuum conſumantur, an non, ut rectè ſciam. Quod etſi didiciſti, & examinaſti, & uidiſti, expecta iudicium, noli præripere Chriſti iudicis ordinem; illius eſt munus iſta diſcutere, non tuum, tu ſeruus uſtimus, non dominus eſ: ouis ipſe eſ, paſtorem noli curioſè diſcutere, ne eius quoque criminis reus tenearis, quod illum accuſare præſumis. Et quomodo, inquires, id mihi dicit, quod ipſe non facit? Non tibi ipſe dicit. Nam ſi illi obtemperas, mercede priuaris; Chriſtus hæc admonet. Plus aliquid dicam. Ne Paulo quidem obedire oportet, ſi quid dixerit proprium, ſi quid humanum; ſed Apoſtolo Chriſtum in ſe loquentem circumferenti. Non igitur mutuo iudicemus nos: ſua quiſque rectè diſcutiat, uitamque diiudicet ſuam. At debet ille, inquires, melior eſſe, quàm ego. Cur, te obſecro? Quia ſacerdos eſt. Et quid non habet ille amplius, quàm tu? non labores? non pericula? non angores? non ærumnas? Furatur,

Genef. 18.

Rom. 14.

inquires, & sacrilegus est. Vnde hoc nosti ô homo? cur te ipsum per præcipitia impellis? sunt verba ista plena arrogantiae: nempe si quis dixerit, ille purpuram habet: quamuis id scias, aures obstrue. Quid ergo hoc in loco periculum minimè necessarium suscipis? Non carent reatu hæc verba. Audi quid dixerit Christus: **Matt. 12.** Dico autem vobis, quòd omne verbum ociosum, quodcumque loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Cur te ipsum quouis arbitraris esse meliorem? cur non ingemiscis magis, ac pectus tundis, atque in humum respicis, imitatio Publicanum? Et si enim melior sis, hac fœda existimatione tua, cuncta perdidisti. Melior es, tace, vt persistas esse melior: quòd si loquaris, omnia exinanisti. Tuam igitur & non alienam examina vitam. Tu de sacerdote dicis: Non sum, sicut iste sacrilegus, & non omnia prorsus amittes? Ista necessariò dicere, ac plurimis verbis prosequi cogor, non sacerdotum tantum gratia, sed vestri: nam vereor ne hac elatione, virtus exhauriatur vestra, in iudiciumque decidatis. Audi denique quid dicat admonens Paulus: Opus autem suum prober vnusquisque: & tunc in semetipso tantum habebit gloriã, & non in altero. Nam, dic oro, si saucius proficiscaris ad medicum, num omis-
Gal. 6. sa cura vulneris tui, studiosè medicum percunctaris, vulnus ille habeat, nec ne? Nunquid enim si sacerdos malus sit, inde solatium capiet subditus: nihil minus. Cæterum, dabit ille quidem scelerum suorum debitas pœnas, dabis etiã

& tu

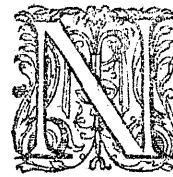
& tu tuorum criminum pœnas. Cuius ergo rei gratia, inquires, præsidet? cur præpositus est? Ne, quæso, doctores nostros maledictis impetamus vt ne nosmet potius lædamus. Nostra, vt dixi, omnia discutiamus, & neminem penitus maledicemus. Reueremur diem illam, qua illuminati ab illis sumus. Patrem qui habet, etsi mille patiatur incommoda, omnia patris reuerentia cõteget. Noli enĩ, inquit, gloriari in ignominia patris tui, neque enim tibi tam gloria, quam probum est. Etsi sensum amiserit, veniam habe. Longè hæc magis in patre spiritali dicenda sunt: Reuerere illum, quod tibi diebus singulis diuina ministrat: scripturas relegi facit tui gratia: exornat domum: propter te vigilat: propter te vota persoluit: pro te DEVM precaturus adstat: tui causa preces exoluit. At malus ille est: & hoc ad te quid? Nūquid enim qui malus non est, ipse tibi magna ista & diuina largitur? Absit. Fides enim tua ad omnia valer, neque tibi iustus quispiam proderit, nisi ipse fidelis sis: neque nocebit malus, si fueris ipse fidelis. Per vaccas in arca operatus est Deus, cum populum saluare vellet. Num enim sacerdotis vita, num virtus tantum conferre potuissent? Nò possunt, quæ DEVS ipse largitur, velut sacerdotali virtute perfici: omnia quippe diuinæ sunt gratiæ: Symbolum iste tantummodo implet. Intuere, quantum inter Iesum & Ioannem interest: Et audi dicentem Ioannem: Ego opus habeo à te baptifari, & tu venis ad me. Sed tamen, cum tantum interest, descendit Spi-

G

ritus, quem non habebat Ioannes, neque Ioannes ipsa descendere fecit: Cur ergo istud fit? Ut scias sacerdotem symbolum implere tantummodo, Deū autē oīa operari, Deū omnia perficere. Sacra ipsa oblatio, siue illā Petrus, siue Paulus, siue cuiusvis meriti Sacerdos offerat, eadē est, quā dedit CHRISTVS ipse discipulis suis, quāque Sacerdotes modò quoque conficiunt. Nihil habet ista, quā illa, minus. Cur id? Quia non hāc sanctificāt homines, sed CHRISTVS, qui illā ante factauerat. Qui autē hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat christū esse, qui nunc etiā adest, atque operatur. Hęc igitur sciētes (neque enim absque certa ratione hęc omnia dicta sūt sed vt sententiam vestram sensumque corrigamus, cautiore que in posterū faciamus) omni studio & diligentia conseruate. Nam si semper audimus, & nunquam audita perficimus, nihil ex his quę dicuntur, emolumentum percipimus. Attēdamus ergo nobis ipsis quāso diligenter, & quę dicta sunt, magno studio implere curemus. Deleamus ea, quę praua à nobis dicuntur, ex cordibus nostris, ea autē quę recta sunt, in consciētiis nostris imprimamus, horū perpetuò memores. Ea quę vera & honesta sunt, iuxta sanctorū Patrum, tā scriptā, quā nō scriptā traditionē, perficiamus, ac iugiter sactę Trinitati gloriā referamus, quam decet laus & gloria in sempiterna secula seculorum. Amen. Torum hoc Caput ex D. Chrysofomi 2. Epistola ad Timotheum, Cap. 1. Homil. 2. est desumptum.

42
DE BAPTISMO
PARVVLORVM.

CAPVT IX.

NONVM caput confessionis vestrę docet, infantes baptisandos esse, neque tempus maturioris ætatis expectandum, quod & nos eodem modo, ne diuturna dilatio, aliquid adferat periculi, facere solemus. Hęc autem non alia ratione à nobis fiunt, quā ea quę superius capite secundo defensionis nostrę declarata est: nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non ingredietur in regnum cœlorum. Non tantum autem baptisamus infantes, sed etiam cœnæ dominicę, ita vt dictum est, participes facimus. Docet enim magnus Basilius, eos, qui ex Spiritu sancto regenerati sunt, spiritali etiam alimento opus habere. Et ipse Dominus grauitè interminatus est: Nisi māducaveritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem ipsius, non ingrediemini in regnum Dei. Necessarium igitur omnibus ad salutē vtrumque Sacramētum esse putamus, Baptismū, inquam, & sacram. communionem.

Ioan. 3.

Ioan. 6.

DE COENA DOMINI,
VERITATEQVE CORPO-
ris & Sanguinis Christi.

CAPVT. X.

Ecimum caput de cœna Do-
mini decernit, non quidē pro-
lixiore illo & fusiore tractatio-
nis modo, sed hoc ipso, vt ita
dicam, claro & compendioſo:
multa enim in hac parte devo-
bis referuntur, quæ nobis nullo pacto probari
possunt, Ecclesiæ igitur sanctæ illud iudicium
est. In sacra cœna, post consecrationem & be-
nedictionem, panē in illud ipsum corpus IESV
Christi, vinum autem in illum sanguinem, vir-
tute Spiritus sancti transire, ac immutari, pane
fermentato existente, vt verus sit panis, & non
azyma. Dominus enim ea nocte qua tradeba-
tur, accipiens panem, & gratias agens, fregit &
dixit: Accipite & comedite, hoc est non azyma,
aut figura corporis mei: sed, hoc est ipsum cor-
pus meum, & sanguis meus. Neque verò aut
tunc, cum illis porrigebatur ea caro, quam ipse
Dominus gerebat, in cibum dabatur Aposto-
lis, aut sanguis in potum, aut nunc in diuina
misteriorum administratione, tanquam corpus
illud sursum translātū de cœlo iterum descen-
dat, (blasphemū enī hoc est:) sed & tunc, & nūc
transformatis & transmūtatis, gratia & inuoca-

Mentem
sua & me-
ra. Et ad-
prie.

CAPVT. X.

43

tionem Spiritus sancti, qui omne hoc perficit &
consumat Sacramentum, speciebus, per diui-
nas & sacras preces, dominicaque verba, ipso
quidem pane, in verum corpus Domini, vino
autem in verum sanguinem transeunte, & im-
mutato. Panis enim quem ego dabo vobis, Ioan. 6
dicit Dominus, Caro mea est, eos qui credunt
sanctificans atque sanctos efficiens. Vt quem
admodum ipse Dominus partem recipiēs no-
stræ mortalis massæ, Theanthropos, hoc est,
dominicus homo factus est, nostrique cor-
poris & sanguinis particeps, sic & nos, cor-
poris, & sanguinis eius participes facti, posi-
tione quadam, & eius gratia, dii quodammodo
efficimur. Non igitur amplius, aut figura, aut
azyma est ille panis dominici corporis, qui à
Sacerdote consecratur, sancteque tractatur,
sed illud ipsam verum corpus Christi, sub spe-
ciebus fermentati panis contentum, ipso do-
mino, vt iam superius magis in parte à nobis
explicatum est clarissimè atque apertissimè,
multis in locis, id ita esse affirmante. Quod
idem, vt & illud, quod de processione Spi-
ritus sancti à nobis superius dictum est, & alia
item quadam his similia, à nobis prolixius in
magis proprio loco explicabuntur tum, cum
scilicet ad illam orationem vestram respon-
debitur, quæ dicit: Vos in omnibus cum Lati-
nis consentite: differentiam autem inter vos,
& illos, tantum de quibusdam abusibus esse.

G iij

ANNOTATIONES.

Pane fermentato existente, ut sit verus panis, &c. Putant moderni Græci, Azyma panem non esse, & ideo nullo modo sacramentum corporis & sanguinis Domini, in illo confici posse: vel si sit, non tamen in eo Christum Dominum sacramentum hoc instituisse, indeque Latinos per exprobrationem Azymitas appellant, ut & ipsi vicissim dicti sunt fermentarij. Primum igitur illud planè falsum est, Azymos panem non esse, cum ipsa sacra scriptura sapius panem appeller: Exodi 12. Et azymos panes cum lacte: & subcinericijs panes azymos. Et 29. Tolle panes azymos. Nume. 6. Canistum quoque panum azymorum. Iosua 5. Et azymos panes. Iudic. 6. Tolle carnes & azymos panes. Luc. 24. Et cognouerunt cum in fractione panis: quod diebus azymorum factum fuit, &c. Posterius autem illud, Christum Dominum in extrema cæna Azymis non esse usum, sed fermentato pane, inde demonstrare volunt, quod non in die Pascha, sed potius ante eum ipsum diem, cænam hanc, Dominus cum discipulis suis manducavit: idque quatuor locis Scriptura confirmare nituntur. Primum Matth. 26. Marci 14. Luc. 22. Vbi in consilio Iudeorum, illud decernitur, ne in die festo propter tumultum populi, Christus Dominus comprehédatur: atqui eo ipso die, quæ comprehesus est, cænam hanc peregit. Ergo hoc tempus, dies festus paschæ iuxta id quod decretum erat non fuit. Secundo Ioannis 13 vbi docet Evangelista: Ante diem festum paschæ, sciens Iesus, quia venit hora eius, &c. Tertio Ioan.

16. Ipsi autem non intraverunt in pratorium, ne contaminarentur, ut comederent Pascha. Quarto Ioannis: Iudæi autem quia pasceue erat et cat. Hinc igitur colligunt Christum Dominum non in die Pascha, sed potius ante eum diem suum celebrasse Pascha, & ideo Azymis non esse usum, sed potius fermentato pane. Sed & hoc totum falsum est. Scribunt enim uniuersi tres Evangelistæ: Prima autem die Azymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, ubi vis paremus tibi comedere Pascha? addit Lucas 22. capite, quando necesse erat immolari Pascha. Si igitur primo die Azymorum accesserunt ad eum discipuli, ut parent illi Pascha, necesse fuit tum vfos fuisse Iudæos Azymis, à quibus dies ille primus Azymorum dicebat ur. Et si eodem die necesse fuit immolari Pascha, ut duo dicunt Evangelistæ, certè tum Pascha fuisse, nullo modo negari potest. Quod cum aliquando contra Græcos propositum fuisset, illique tam euidentibus testimonijs respondere non possent, tanta vis est contentionis & pertinacis, ut tres reliquos Evangelistas errasse potius dicere mallent, ab ipsoque Ioanne correctos esse, quam ut id, quod verum esset, faterentur. Cum igitur tres Evangelistæ, ita ut dictum est, clarissimis & disertissimis verbis testentur, primum illum diem Azymorum extitisse, & necesse tum fuisse celebrari Pascha: ipse profecto trium Evangelistarum in una re consensus docet, aliquid aliud in illis Evangelij verbis subesse, quæ Græci adserunt, præter id quod sonare videntur. Et in illo quidem loco non est magna difficultas, vbi docent in consilio Scribarum conclusum fuisse, ne CHRISTVS Dominus in die festo caperetur. Neque enim illud docet Evangelista, hoc penitus definitur, & conclusum

fuisse, sed tantum in consilio propositum. Tunc congregati sunt, inquit, principes Sacerdotum, & seniores populi, in atriam principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, & consilium fecerunt, ut Iesum dolo teneret, & occideret. Dicebat autē: Nō in die festo, &c. Sed de tur sanē illos ita tū cōstituisse, atq; decreuisse, cū tamē res arbitrij eorum non fuerit, sed illius potius qui oblatum est, quia ipse voluit, & quando voluit. Et quemadmodum non tum occisus est, quando illi concupierunt, nec eo modo, quo illi voluerunt, ita etiam ne tunc quidem comprehensus erat, cū illi statuerant, sed tunc cum ipse voluit, ut quidam nostri seculi doctissimus vir annotavit: ut vel eo ipso demonstraretur, non istorum arbitrio, rem totam gestam esse, sed aeterni patris ordinatione, ipsiusque filij charitate, qui animam, quam nemo ab illo auferre potuit, ipse, quando, & quo modo voluit, pro nobis posuit. Parasceue autem illud, propter quod Iudaei non ingressi sunt praetorium, neque passi sunt pendere corpora ad vesperum crucifixorum, quale fuerit, ipse explicat Evangelista, non simpliciter prima die a Iymorum, quae erat 14. Luna, aut ipsius Pascha, sed magna die Sabbati. Sic enim scriptum interpretatur Evangelista: Iudaei ergo quoniam Parasceue erat, ut non remanerent in cruce corpora Sabbato, erat enim magnus ille dies Sabbati, rogauerunt Pilatum, & cat. Vbi non dicit magnus dies Pascha, sed magnus dies Sabbati. Qui quidem dies, in totū illis octo diebus Pascha, atque a Iymorum, celeberrimus propter concursum duarum solennitatum. Sabbati si, inquam, & Pascha habebatur, & quem Iudaei maiore etiam solennitate aliquando celebrabāt, quam ipsa primum diem a Iymorum; & quem eundem

2. Cor. 6.

per excellentiam Pascha nonnunquam appellare solebant. Quomodo item & ille locus Ioannis intelligi potest, cum dicit: Ante diem festum Pascha: ut intelligatur ea dies, quā postea magnū diē Sabbati appellat, cū praefert dicit, nō ante diē Pascha, sed ante diē festū Pascha: illū. n. solū ex octo illis diebus, ita uti dicitur est, propter magnā solennitatē per excellentiam, diem festum Pascha appellabant: quod clarē similis locus eiusdem Ioan. cap. 12 indicat. Iesus autem ante sex dies Pascha venit Bethaniam. Quanquam etiam ita locus ille intelligi potest, quomodo communiter intelligitur, ut ante diem festum Pascha intelligatur: hoc est, priusquam vespera ipsa aduenisset, à qua Iudaei diem festum Pascha ex lege Domini inchoare solebant. Cuius totius rei, nullum locupletiores auctorem habere possunt, quam ipsum Graciae principem Chrysostomum, cuius ista verba sunt. in cap. 26. super Matthaeum. Vnde inquit, liquidō pater, cupiditate interficiēdi Christum prauaricatos fuisse, ac alia die, Pascha comedisse. Nō enim Christus tempus Pascha transgressus est, sed illi audacissimi homines, & nulle transgredientes legis praecipua. Quibus ita explicatis, clarum est ipso primo die a Iymorum; quando necesse fuit immolare Pascha: Christum Dominum, iuxta trium Evangelistarum testimonium, suum item celebrasse Pascha, nonūmq; & inuentum agnū aeterno patri eodē vesperē obtulisse: & ideo a Iymis & non fermentis usum esse. Verum, siue Christus Dominus in ipso die Pascha manducauerit Pascha, siue ante diem festum Pascha, ut isti volunt, hoc tamen negare non possunt, Christum manducasse Pascha, ipsumque agnū pa-

schalem, qui sepius pascha dicitur. Sic enim dicunt ipse discipuli: Vbi vis paremus tibi Pascha? sic ipse Dominus. Magister apud te vult manducare Pascha: & desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum. Quod si ita est, pascha iuxta legem Dei Exodi 12. Deuter. 16. absque azymis non comedebatur: Ergo & Christus Dominus, cum manducaret pascha, azymis secundum legem Dei vescabatur. Hocque ita fuisse, princeps ille Graecorum docet Chrysostomus, cuius illa verba supra Matthaeum sunt. Dominus demonstravit, quod à principio circumcisionis suae, usque ad diem Paschae extremum, non erat contrarius diuinæ legi. Non indoctas igitur fabulas, sed veritatem ipsam, Christi-que institutionem, ac exemplum, sacra Romana Ecclesia secuta cuius fides nunquam deficere debuit in azymo pane sacrum hoc confici Sacramentum: quam rem ut potè à diuina sapientia profectam, pulcherrimè demum ac verissimè sunt consecuta conuenientia, partim, ut designetur corpus illud & sanguinem sine vlla peccati aut virilis seminis commixtione conceptum, talèque à Domino susceptum esse, partim, ut & illi instruantur qui ad eam mensam accedunt, ut & ipsi cum omni puritate mentis, & corporis, purgati ab omni vilitate & corruptione peccati non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiae, sed in azymis sinceritatis & veritatis eam carnè manducant, & ebibant sanguinem: partim etiam, ut ostendatur cibum hunc viæ & peregrinationis non patriæ esse. qualis ille panis azymus fuit. Neque illud obstat, in quo frigidè exag gerando, nimius est Simeon Thessalonienfis, ne Iudaizare videamur. Nam si ipse Dominus primus

auctor & institutor huius Sacramenti, nihil metuebat, ne in hac parte Iudaizare videretur, cum in azymo pane, ita uti demonstratum est, hoc instituebat Sacramentum, certè multò minus nobis metuedum est, cum in hac parte dominum, & magistrum nostrum sequamur. Quod si omnes ritus veteris legis nobis sunt fugiendi eam ob causam, ne Iudaizare videamur, tum imprimis ipsum sacrum Paschae nobis repudiandum erit, quo ritu & caerimonia nihil magis est Iudaicum. Sed quemadmodum in Paschatis celebratione, idè non Iudaizamus, quia longè alio fine & intentione Pascha nostrum celebramus, quam ipsi Iudaei celebrabant, sic item in ipso panis azymi usu nequaquam Iudaeos sequimur, cum id alio fine & scopo, quam ipsi Iudaei facere solebant, facimus. Quanquam autem his tantis rationibus nitatur Latina Ecclesia, ea tamen moderatione in hac parte utitur, ut contrarium usum non damnet, modo in amore & charitate atque obedientia, à Graecis, ex eorum recepto ritu, obseruetur. Quinimò, & ipsum satis conuenienti ratione, institutum esse docet, ad significandum scilicet, quod verbum patris indutum est carne quam in suam quodammodo conuertit naturam, sicut fermentum mixtum farinae, eam immutat in suam naturam. Et quod maximum est, ipsa eadem Latina Ecclesia, ad detestationem Nazareorum, qui legalia, Euangelio miscebant, tanti sper, dum res tulit, & dum scandalum remotum est, eodem ritu aliquo tempore usa est. Ad extremumque decreuit, tam in azymo pane, quam in fermentato triticeo pane, corpus Christi veraciter confici, sacerdos: & que in altero illorum ipsum domini corpus conficere debere, vnumquemque

scilicet iuxta suam Ecclesiam, siue occidentalis, siue orientalis consuetudinem. Isti autem culicem semper colant, camelum autem deglutiunt, nouasque causas dissidiorum semper querunt. Sed de fermento hactenus: qui plura hac de re cognoscere velit, legat ex Graecis quidem Simonens Theſſalonienſem de Sacramentis 2. cap. Ex Latinis autem Innocentium lib. 3. ca. 4. de Sacrificio Missae. Leonem nonum in Epistola ad Imperatorem Constantinopolitanum. D. Anselmum in Separato de ea re libello. D. Thomam, Parte 3. Q. 9. A. 4. Apulensem in suo defensorio Parte 2. Thurecremstum in apparatu super decreto unionis Graecorum. Ante omnes autem praecipue Gennadij, scolarij Patriarchae Constantinopolitani caput secundum defensionis. 5. cap. sanctae oecumenicae Synodi Florentinae, quod, uel totum caput hoc loco adscriberemus, nisi metueremus, ne scriptum hoc ultra modum excresceret.

Ea caro quam ipse Dominus, &c. Modum, quo corpus Christi sub speciebus sit panis, & sanguis, sub speciebus uini contineatur, explicat. Quod scilicet, non per loci mutationem, ut omnes illi, qui ubiquidistae appellantur, erronee sentiunt, sed per ipsam transmutationem, atque transubstantiationem modo soli Deo, eiusque sanctissimo Spiritui cognito. Nemo enim nouit quae sunt hominis, nisi spiritus hominis: neque ea quae sunt Dei, nisi spiritus Dei.

Gratia & inuocatione Spiritus sancti, &c. Pro quo impetrando, pulcherrima illa postulationes à vetustissimis Liturgiarum scriptoribus compositae sunt. A D. Iacobo quidem & Clemente illa: Rogamus igitur, ut mittas Spiritum sanctum tuum, super hoc sacrificium, qui efficiat hunc panem

corpus Christi tui: & quod in hoc calice est, sanguinem Christi tui. Et iterum à D. Iacobo illa: Rogamus, inquit, ut Spiritus sanctus adueniens sancta, bona atque gloriosa eius praesentia sanctificet, & faciat hunc quidem panem corpus sancti Christi tui, & calicem hunc pretiosum sanguinem Christi tui. A Basilio uero. Rogamus, inquit, ut ueniat Spiritus sanctus tuus super nos, & super haec propofita munera, & benedicat ea, sanctificet, & faciat hunc quidem panem, ipsum pretiosum corpus, & uinum pretiosum sanguinem domini, & Dei, & Saluatoris nostri IESV Christi, qui effusus est pro mundi uita. A Chrysostomo uero in eum modum: Emitte ait, spiritum tuum, & fac hunc panem pretiosum Corpus Christi tui: quod uero in hoc calice est, pretiosum sanguinem Christi tui: transmutans ea Spiritu tuo sancto.

Sacris ad Deum precibus, &c. Arbitrantur plerique ex Graecis, non solis uerbis domini pretiosum corpus & sanguinem IESV Christi confici, sed aliis item sacris ad Deum precibus, gratiarum item actionibus, iubilationibus, confessionibus, postulationibus. Ex quibus qui ita sentiunt, ut forma quidem & natura ipsius consecrationis, in uerbis Domini constituta sit, reliquae autem preces & postulationes ornatus cuiusdam & decoris causa, tum ipsius sanctorum IESV Christi uerborum planioris interpretationis & enarrationis adhibeantur: ut illud in tot precationibus, per separatam Patris, & Filij, & Spiritus sancti inuocationem designetur, totam simul sanctam Trinitatem, ad tanti mysterij omnipotentem

productionem, simul, & quasi in eodem instanti cōuenire: isti præclare de hac tota re indicant: Tum si easdem illas orationes, ad nostram potius, quam donorum sanctificationem, ac in mysticum IESV Christi corpus conversionem, ita referri arbitrantur, ut etsi omnes illa alia preces & postulationes absint, quas tamen à principio paucas fuisse certum est, si modò ipsa IESV Christi verba, non simpliciter, nec historice referantur, sed cum deuotione, & intentione sacerdotis, tanquam potentis regis edictum & mandatum ex persona ipsius regis, à præcone, eius sacerdote proferantur, plenam & perfectam consecrationem fieri: ut item si cætera omnes orationes & postulationes adsint, verba autem illa Domini desint, nullo modo tantum confici mysterium. Et hoc ipsum verissimè dicunt. Illa enim omnia, quæ antecedunt, & sequuntur, quasi apparatus quidam, & expositio eorum verborum sunt: quæ si in vno instanti possent cum verbis Christi proferri, nihil esset conuenientius. Sed, cum propter humanam imbecillitatem simul pronunciari non possunt, alia quidem antecedant, alia consequantur oportet, non iam sua quidam natura, cum unum hoc solum sit indiuisum opus, vna actio, quam ipsa necessitate, & nostra infirmitate ita postulante. Qui inquam ex Græcis, aut Latinis, ita sentiunt: illi profecto præclare & verissimè de tota sacra Liturgia œconomia statuunt. Nam & in Baptismo similiter illa sola dominica verba, etsi cætera absint. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: vel Baptisetur seruus Christi, &c. regenerat & sanctificant, nouamque faciunt creaturam: cætera tamè rectè & conuenienter, vel ad mysterij explicationem

vel ad ministrorum sanctificationem, vel ad maiorem dignitatem & ornamentum referuntur. In qua quidem sententia D. esse Iacobum Clementem, Basilium, Chrysostomum, & omnes alios, rectè de tota natura huius Sacramenti indicantes, clarissimè eorum docent Liturgia, atque adeò ipsum Nicolaum Cabasilam, cuius hac de re libet hoc loco adscribere iudicium. Cum veneradam illam cœnam narrauit, & quomodo ipsam ante passionem dedit factis suis discipulis; & quod accepit calicem: & quod accepit panem: & actis gratis sanctificauit: & quod dixit ea, per quæ significauit mysterium: & cum ea ipsa verba dixit: deinde procedit, & orat, & supplicat, diuinas illas voces ipsius vnigeniti seruatoris nostri, etiam in donis propositis applicans: ut suscepto eius sanctissimo & omnipotente Spiritu, conuertatur quidem panis, in ipsum pretiosum & sanctum eius corpus. Hæc quæ orauit, & dixit: vniuersû sacrificiû peractû, & perfectum est: & dona sût sanctificata, & hostia integra & perfecta effecta est: & magna hostia & victima, quæ pro mûdo mactata est, supra sacrâ mensam sita, cernitur: panis enim nō ampli⁹ figura dominici corporis, neque donû ferens imaginè veri doni, neque ferens aliquâ descriptionè ipsius seruatoris passionû tanquã in tabula: sed ipsum verum donum, ipsum sanctissimum corpus Domini: quod omnia illa verè suscepit probra, contumelias, vibices: quod crucifixum, quod interfectum, quod sub Pontio Pilato pulchrum testimonium confessum est: quod colaphis

appetitum cōtumeliis affectum, spūta passum est, & sel gustauit: similiter & vinum ipse sanguis, qui exiliit occiso corpore, hoc corpus & sanguis, qui ex Spiritu sancto constitutus est, natus ex Maria virgine: qui sepultus est: qui resurrexit tertio die: qui ascendit in cœlos, & sedet ad dexteram patris. *Hac Cabasila. Si qui autem sunt, qui ita sentiunt, ut non ipsis verbis domini sed orationibus & postulationibus quibusdā, hoc tale mysterium confici existimēt: vel saltem verbis illis prepotentibus, Christi Dei optimi maximi, orationes & postulationes cooperari ac aliquid virium & potestatis addere: hi cum omnipotentis verbi Dei detrahant potestati, plūsque humana deuotioni, quā diuina virtuti tribuant, hominēque Deo anteferant: non tantum vehementer errant sed etiam graui impietate, & blasphemia sese obligant. In qua sententia Marcus ille Ephesinus fuisse videtur, pertinacia & ambitionis, Nona Gracia, vnicus vindex, paris causse similis patronus. Verūm hac de re qui plura cognoscere velit: legat Nicolaum Cabasilam cap. 27. 28. & 29. in Liturgiæ expositione. Legat item eundem Ephesinum, in separato de ea re opusculo. Legat amplissimum Bessarionem in libro de Sacramento Eu-
charistia: quibus scilicet verbis corpus Christi conficitur, verissimē & luculentissimē rem eam totam explicantem.*

DE OF-

57
DE OFFICIO CONFISSENTIS, ET EIVS, QUI
audiendæ Confessioni
præst.

CAPVT XI.

VNDECIMVM Caput,
remissionē peccatorum,
ei qui cōfiteatur, ab eo qui
sit œconomus, & admini-
ster eorum mysteriorum,
conferri debere, enūciat:
illud tamē excipit, vt om-
nia peccata recenseantur, aut per singulas spe-
cies enumerentur, non esse necessarium. Scri-
ptum enim est: Peccata quis intelligit? Cui capi-
piti respondentes dicimus. Primum quidem
hunc ipsum talem œconomum & dispensato-
rem, non alium, quā spiritualem medicum,
omni spirituali doctrina, ad eam rem perfectē
instructum, & informatum esse debere. Dein-
dē, cum qui confiteatur, tum demū perfectā
peccatorum suorum consequi curationem, si
peccata omnia, omnēsque eorum partes, quan-
tum animus illi sufficit, & quantum meminisse
potest, cum contrito & humiliato corde re-
censuerit, atque confessus fuerit, feceritque ea
omnia, quæ maximē illis peccatis, quæ admi-
sit, aduerfantur: scilicet, vt arrogantiam, humili-
H

Psal. 12.

litate corrigat: turpis lucri studium, eius, quod iniuste quaesuit, restitutione, ac propriae substantiae amplius in pauperes erogatione, in aliisque eodem modo, iuxta canones nobis perscriptos, ac à sanctis Patribus traditos. Quae quidem omnia gratis, & propter Deum, non autem propter aliquam lucri & quaestus spem, & expectationem, administrari debent. Cùm hac re, nihil sit foedius, hácque satisfactione, nihil Deo magis ingratum, & odiosum esse possit. Illorum enim spiritualium, qui lucri causa cauponantur potius, quàm administrant diuina Sacramenta, ex ipsaque sacra doctrina durescunt, aliena item in se recipiunt peccata, aliaque eius generis faciunt, reprehensibile est ministerium: ideoque nunquam tales diuinum effugient iudicium, æternumque exitium consequentur. Nòsque eos homines, qui in his deprehenduntur, grauiter spiritualibus animaduersionibus castigamus, ac publico decreto, ab omni spiritali dignitate remouemus. Neque enim pecunia, aut muneribus, spiritualia liceri debent, neque his talibus satisfactionibus peccata redimi, sed eius, qui confessus est, ita vt diximus, contrito & humiliato corde, contrariorumque studiorum exercitio, ac perfecta ab omni malo fuga & abstinentia. Quae autem vel per obliuionem vel animi pudorem confiteri prætermiserint, precamur pium & misericordem Deum, vt & hæc ipsa simul cum cæteris, illis condonare velit: confidimusque eos talium etiam à Deo

ueniam consecuturos. Quae quidem omnia, hisque similia, magnus ille spiritu Basilius docet: Omne, inquit, delictum apud eum qui praesidet, referre oportet, malicia namque silentio tecta, occultus ac sub cute latens, morbus est.

Remedia autem, & curationes, iuxta medicorum artem & exemplum, sunt illis, qui curantur, adhibenda, vt non tam ægris medicus infensus sit, quàm cum morbis ipsis pugnet, prauisque affectibus occurrat, ac veluti ex aduerso pugnet, asperiorémque & duriorém, si ita opus sit, animæ morbis nonnūquam adhibeat viuendi rationem: vt vanæ quidem gloriæ studiū, per intensionem eorum exercitiorum, quæ humilitatem pariunt, curet: somni & quietis immoderationem, diurnis in oratione vigiliis: corporis segnitiam, laboris sedulitate: gulam, & ingluuiem, inedia, & similia, eodem modo. Illius autem, qui curatur, munus erit, in meliorem partem omnia interpretari, neque correctiones, atque iniunctas pœnas, tyrannidem esse putare, sed potius tanquam salutare remedium, ab ardenti salutis suæ studio profectum, magna pietate amplecti. Turpe enim est eos, qui corpore infirmantur, tantum medicis fidei habere, vt siue incidant illi, siue vtant, siue amarissima quæque remedia propinēt, eos tamen pro benefactoribus suis reputent: nos autem, erga animarum nostrarum medicos, vbi per laboriosam curandi rationem

Hæc ex
Athenicis
Basiliij ad
verbum.

editum.

Hæc ex
cōtracta-
rum regu-
larum B2
filij ca. 81.

ad 1. Cor.
9.

Psal. 13.

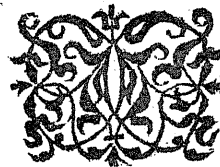
Ibidem.

ad Tit. 1.

salutem nostram studiosè procurant, non sal-
tem eodem modo affectos esse. Illi autem qui
obiurgat, diligenter prouidendum erit, ne eo-
dem modo cum piis, & ex animo pœnitenti-
bus agat: & cum illis, qui nihil curant, plane-
que indifferentes sunt, etiam si nonnunquam
in eadem vtrique incidant peccata. Pius enim
& timoratus homo, cum Deum timeat, certat
ac luctatur, vt Deo placeat: eiusque voluntati
obtemperat; in ipsoque conatu, ob aliquam
nonnunquam non prouisam circumstantiam
casu, ac contra suam voluntatem offendit, at-
que labitur. Ille autem qui contemnit ac indif-
ferens est, cum nullum neque sui, neque Dei
habeat rationem, nullumque inter turpe & ho-
nestum discrimen ponat, in primis & maximis
delinquit rebus, duosque lethalissimos patitur
morbos: aut enim DEVM contemnit, aut il-
lum esse penitus negat: quas duas potissimas
in animis nostris causas, & radices omnis pec-
cati esse, testis est scriptura. Nunc quidem dixit
impius, vt peccet in semetipso: Non est timor
Dei ante oculos illius. Nunc verò dixit insi-
pens in corde suo, non est DEVS. Itaque vel
Deum negligit, atque ideo peccat: vel illum
penitus esse, negat, & hac ratione in studiis suis
corrumpitur, etsi nonnunquam ore Deum cō-
fiteri videatur. Deum, inquit scriptura, verbis
se nosse confitentur, factis autem negat. Quod
cum ita sit, increpationum quoque, atque mul-
tarum, non eundem esse debere modum, om-
nes existimare debent. Amplius autem scire

oportet, eam gratiam, quam gratis ipsi accep-
imus, gratis quoque impendendam esse, neque
inde vllam mercedem ad quæstum & volu-
ptatem nostram; instituendam esse. Sic enim *Matt. 10.*
præcipit Dominus, Infirmos curate, mortuos
suscitate, leprosos mundate, dæmones eiicite,
gratis accepistis, gratis dare. Et diuus Paulus: *1. Thef. 2.*
Neque enim aliquando fuimus in sermone
adulationis, sicut scitis: neque in occasione
auaritiæ, Deus testis est: nec quærentes ab ho-
minibus gloriam: neque à vobis, neque ab al-
liis, cum possemus vobis oneri esse, vt Christi
Apostoli: sed facti sumus paruuli in medio ve-
strum, tanquam si nutrix foueat filios suos. Ita
desiderantes vos, cupidè volebamus trade-
re vobis, non solum Euangelium Dei, sed
etiam animas nostras, quoniam
charissimi nobis facti
estis.

H iij

DE MVLTIS, ATQVE
SATISFACTIONIBVS, QVAS

D. Basilius τὸ ἐπιτιμία alij au-
tem Græci ἑξήκοντα, *hexēkonta*,
appellare solent.

CAPVT. XII.

DE DECIMVM Caput
confessionis vestræ docet: eos
qui post baptismum in pecca-
ta prolabuntur, remissionem
peccatorum tum cōsequi, vbi
conuersionem, & pœnitētiā

Mat. 18.

suam, ad Deum contrito corde, & sana fide, re-
stati fuerint. Nos verò in hac quoque parte
vobis respondentes, illud dicimus, hæc qui-
dem à vobis verè dici. Ipse enim præcepit Do-
minus, dimittere peccata, non septies, sed se-
pruagesies septies, certo & definito vtens nu-
mero ad incertum, & indefinitum designan-
dum. Et alio loco. Quod ad me veniet, non ei-
ciam foras. Quod autem omnes planè Cano-
nicas satisfactiones, peccatorumque expiationes
penitus eiicitis de eo ita statuimus. Siqui-
dem satisfactiones istæ, tanquam quædam cu-
rationes & remedia morborum, à spiritualibus
viris adhibentur, nulla habita ratione quæstus,
aut priuatæ vtilitatis: contra superbos, auaros,

Ioan. 6.

CAPVT. XII.

60

gulosos, intemperatos, inuidos, iracun-
dos, ignauos, ac contra alios omnes, qui se
variis contaminarunt flagitiis: tum hæc ipsa re-
media esse, plurimumque valere: ac magnam
vtilitatem adferre dicimus: vti quidem ante
nos sancti, & Deo pleni patres, eos, qui con-
uertuntur, qui que respiscunt, Canonicè expia-
ri præcipiunt. Si autem satisfactiones istæ ad
lucrum, & quæstum eorum, qui eas iniungunt,
referuntur tantum, nec rectum salutarēque
finem respiciunt, neque ad eam rationem, quā
singulis peccatis curandis sancti definierunt, ac
perscripserunt patres: tum & nos tales satis-
factiones reiicimus, malèque & frustra eas ad-
hiberi putamus, planèque cum illis pugnamus.
Neque tamen quemquam absoluius, nisi
primò iustas pœnas & castigationes, illi pro
peccatis admissis iniungamus: idque plurimas
ob causas.

Primùm vt per spontè & voluntate susce-
ptas afflictiones, ab eis pœnis, quæ illis ipsis
inuitis aliquando subeundæ essent, liberentur.
Nulla enim res est, quæ Deum magis
nobis placatum & propiciū reddat, quàm
spontè & liberè suscepta disciplina, atque
correctio. Vnde & Gregorius dicit, Lachry-
marum, misericordiam & pietatem mercedem
esse.

Deinde, vt hæc ipsa voluntate suscepta af-
flictio, fontem & radicem omnis mali, arden-
tem scilicet voluptatis cupiditatem, ex carne

nostra euellat, ac planè extirpet. Contrariis enim morbis, contraria remedia adhibenda esse nouimus.

Tertiò, ut ipsa correctio, sit velut frænum, & retinaculum quoddam, & quasi animæ compes, ne iterum in eadem, vel deteriora prolatur mala.

Quartò, ut labori & duriori vitæ, per hæc exercitia assuefcamus. Laboriosa enim res est virtus, & ideò studio, & multo laboris exercitio, opus est.

Vltimò, quo nobis & aliis omnibus persuadeamus, nos peccatum, verè, & ex animo odisse. Hæc tamen omnia tùm prætermittimus, vbi debitum mortis: animæ exitum vrget; summum & primum remedium remissionis peccatorum statuentes, verum & constans, pœnitentis non relabendi in peccatum propositum, ab eoque auersionem perfectam. Remittimus autem, potestate eius, qui dixit: Quorum remisieritis peccata, remittentur eis, & c. Vbi simul & pœnam illis benignè à clementissimo parente condonari piè credimus. Cuius rei, tanquam pignus quoddam, & certam Arram, sacræ & diuinæ Eucharistiæ donum eis tribuimus. Et pœnitere quidem verè, & ex animo, in voluntate situm est peccatoris: implere autem, vel non implere, impositam satisfactionem, in ipso Dei situm est iudicio. Et ideò nonnunquam Regia planè sola sua immensa humanitate, & munificentia, remissionem nobis con-

Ioan. 5.

fert peccatorum. Quod quidem latroni illi in cruce pendenti, ac solam sui memoriam in paradiso fieri, petenti, contigisse legimus. Si tamen amplius pascat quis elurientes, potest sitientes, ac reliqua misericordiæ opera, quæ aliquando ipse iudex in medium proferet, & quæ sacrum explicat Euangelium, exercuerit, hic non solum remissionem consequitur peccatorum, sed etiã ab omni pœna liberabitur. Ex omnibus enim virtutibus, maximè necessaria est Eleemosyna. Qui enim vel docuerit saltem, (docet sancti Patres) alterum proximi misereri, hic ipse centuplù ex ea sua præstanti cohortatione, & doctrina, his ipsis, quos docet, in egentes largè conferentibus, referet fructù, paremque ferè cum illis qui conferunt, ipse recipiet mercedem. Nam vel sermones & cogitationes omnes nostras, ad vtilitatem proximi referre dignum est. Ut enim obsoniù sine sale, ita sermo sine veritate: & ut opera sine fide, principium & inchoatio sunt, absque fine, sic virtus sine eleemosyna mortua est. Ut enim nullum animal, vno solo pede graditur: neque vlla avis, vna sola penna volat: neque vlla nauis, vno tantum latere, aut transtro nauigat: neque vlla domus, vno solo pariete clauditur, ita neque ex his, qui ad certam salutem vocati sunt, saluari quisquam poterit, qui eleemosynam cù reliquis virtutibus quas exercet, nõ cõiuxerit. Ipsa enim sola prætermissa, dānat sua absentia, impēsa autē saluat, sua ad alias virtutes adiectione. Ut enī, si quis Deū amicū habet, facile &

cæteros omnes sanctos amicos sibi comparare poterit, sic omnis ille, qui eleemosynis erogandis munificus est, facile alias item virtutes propter eius necessarium, cum illis nexum & coherentiam, acquireret: quanquam non contrà. Neque verò quispiam hoc loco in excusationem adferat eos, qui in montibus atque speluncis viuentes perfecti sunt, tanquã sine omni eleemosyna Deo placeant: siquidem & isti omnibus rebus inter pauperes distributis primum, sic demùm illos, qui in vita superfluis, in mediis tumultibus reliquerunt. Age verò, vel ex ipso communi sensu atque ratione, ytilitatem facilitatemque, eleemosynæ, possessionumque abdicacionis, quæstum denique ipsum, perpendamus. Dic enim mihi, si cui mensario mille auri libras deberes, nec soluendo esses, hic autem misertus tui, eam tibi proponat conditionem, si hoc solum quod reliquum domi tuæ haberes, illi dederis, cætera se tibi statim benignè condonaturum: tu autem in deposito tuo, solos vt ita dicam, tres terencios habeas, an non & hos illi cum omni alacritate præferres? Si item in hostili terra captiuus esses, sique tibi ferro & compedibus vndique vincto, perpetua seruiendi in vltima miseria necessitas incumberet, ac deinde post proclamaretur, te liberum futurum, si modò ea, quæ tibi superfluis, egentibus distribuas, an non illa etiam, quæ tibi essent multum necessaria, libenter impenderes? Ad hæc, si venalis hæc mundi habitabilis pars esset, tan-

toque precio æstimaretur, quanti constant omnia tua bona, num non vniuersa tua libenter conualesces: modò huius habitabilis terræ dominus efficiaris, extremòque damno iudicares te affectum, si fortè ab eo mercatu, tantòque lucro excideres. Iam verò, si quis tibi decrepita iam ætate, in vltima paupertate morituro, subito, absque omni tuo labore, iuuenem te facturum optimè sanum, immortalem etiam ac ditissimum polliceretur, si vnã solam aliquam ex tuis possessionibus, conferuis tuis largiaris, an non illud rotum statim, in illos largissimè profunderes? Si autem omnium hominum pauperrimus esses, Rexque aliquis Regem te paulò post immortalem facturum polliceretur, si vnum solum præceptum eius diligenter seruaueris, an non omni studio in eam rem incumberes, vt illud præceptum omni ex parte, nulla in te diminutum cõserues? Si quis item, ex mundi huius principibus, sexcenta in tuum vsum sua conferret bona, vnum autem solum ex his bonis, quæ tibi contulerit, à te fortè iterum repetat, idque non sua, sed tua causa, ob tuique amoris erga se probatione, nonne quod perit, statim libens restitueres? Quid si pro tuis plurimis excessibus, iudex quis ^{in domum.} presentem mortis turpissimæ, atque extremæ infamiæ sententiam, hodie in te sit laturus, post autem centesimam partem bonorũ tuorum, Senatui, atque populo, ad redemptionem vitæ, & honoris tui, te conferre iubeat: an non libenter vel dimidia parte bonorum

tuorum te priuares, ac redimeres? Age, si quis in vno oculi momento, tibi omnem beatorum quietem demonstret: omnes item pœnas eorum qui damnati sunt, & ab his quidem liberationem, illorum autem vsum & fruitionem, tibi polliceatur, petat autem eo nomine à te, nescio quid exiguum: num non omnia tua libenter illi dares? Atqui hæc omnia, sine omni controuersia, solam nobis posse præstare elemosynam, ne mireris: qui enim amat pauperes, & miseretur eorum causa Dei, hic, & omnium debitorum suorum remissionem consequetur, & à dura diaboli seruitute liberabitur: & vniuersum quasi per exiguo precio sibi comparabit mundum: & planè renouabitur iuuentus eius, immortalisque permanebit. Obtinebit item regnum cœlestè: & tanquam seruus bonus, & fidelis, omnia bona domini sui hæreditabit: illaque per beata inuitatione, Venite benedicti Patris mei, possidete regnum vobis paratum ab origine mundi, dignè reuera dirabitur: ab omni que liberatus pœna, omnium bonorum sempiterna fruitione potietur. Quare mea quidem sententia, non committendum est nobis, vt præsens hæc vita de manibus nostris elabatur: sed quâdiu superstites sumus, quotidie de mensa nostra, de panibus nostris, de omni accessione rerum nostrarum, deuestimētis, & reditibus nostris, aliquid indigētibus impartiedū est. Qui enim miseretur pauperum, hic fœneratur domino, quin imò magis omni ex parte thesaurizat, atq; conuehit in horreum cœlestè. The-

Matt. 25.

Pro. 29.

sauros colligis corporis? collige & animæ: provide non solum aliis, sed etiam tibi habe rationem non tantum præsentis temporis, sed etiam futuri. Idèd bos agricola, diutius à nobis fouetur, quod non sibi tantum, sed & nobis laboret: porcus statim maectatur, quod sibi tantum, vètrique suo seruiat. Apis utilis & fructuosa, quia aliorum mellificat causa: Scarabæus inutilis, quia seipsum laute curat. Quin in hoc potius Dei gratiã recognoscas, illique immortales gratias agas, quod te dare potius, quã ab aliis petere dignatus est: quod locupletem, & fixas sedes habentem potius, quàm vagum, & mendicum: liberum & gaudètem, quàm seruum, & mœrentè: sanum, ac aliis mutuantem, quàm ægrum & debitorem benigna sua misericordia esse voluerit. Cogita quanti te redimere iustum esset, ne tristissimam simul, & iustissimam sententiam iudicis audias: Discede à me serue nequam, & ignaue. Et illam: Auferte ab illo talentum. Et illam: Vincitis pedibus eius, & manibus: & illam: Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem, non noui vos. Quanta item pecunia illud comparet libenter quis, vt illam vocem audiat? Venite benedicti Patris mei: Et illam: Serue bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituã intra in gaudium Domini tui. Recumbe cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cœlorum. Hæc igitur & talia rectè apud se quisquam reputans propter liberalem & munificam largitatem, in hac quidem vita exaltabitur: in futura au-

Matt. 25.

Matt. 7.

Matt. 25.

Matt. 8.

tem, æternam gloriam & salutē à Deo immortalī consequetur. Eleemosynam autem illam esse existimamus, non si vnus tantū aut semel misereris, sed omnium, sed semper, sed omni modo. Et huius quidem tāquam cognati, illius verò tanquam amici, alterius vt vicini, alterius veluti tibi ante cogniti: huius autem vt hominis solam, vel hoc enim, hominem esse, magnam misericordiæ vim habet. Et alium quidem sola propensione animi, alium benignis & humanis moribus, alium oratione, aliū re ipsa, iuues, atque exhalares. Et hunc quidem cibo reficias, illum potu: hunc vestias, alium domo excipias: humanitate alium, honore alium preueni, aliisq; modis omnibus quibus poteris singularis, cū quibus viuus, benè facere non desinas: Duce in omnes liberalitatis & munificentiaē partes Iesum Christum imitatus, qui, quem tandem modum te beneficiis afficiendi prætermisit? Aut quid facere tui causa potuit, quod non fecerit munificentissimè? vt sic & regno eius cœlesti dignus efficiaris. Sic igitur quis in eleemosynæ distributione se gerens: de omnibusque benemerendi; eleemosynam occasionem accipiens, ac tanquam medicinam & regulam sanandorum peccati vulnerum, adhibens spiritaliter, Deoque dignè, non autem quæstus & utilitatis causa, facile suorum lapsuum remissionem consequetur, ac veram eorum curationem reperiet. Non solum autem pietatis studia, ac reliqua Deo chara opera, viuos iuuant, sed & illis, qui in peccatorum suorum confessi-

one ex hac vita excefferunt, plurimū utilitatis adferunt. Quamuis enim magna sit diuina seueritas, longè tamen maior est eius pietas: & horrendæ quidem sunt comminationes, imperuestigabilis tamen eius humanitas, plena trepidationis contra fontes decreta, ineffabile tamen misericordiæ pelagus: Vnde diuinæ scientiæ Princeps Dionysius Arcopagita docet: Preces, inquit, nostræ, supremi numinis misericordia & benignitate opus habet, vt Deus misericors, quicquid per humanā fragilitatē peccatum est, illi qui mortuus est, condonare velit: ipsumque collocet in luce & regione viuentiū, in sinu Abrahamæ, Isaac & Iacob: non animaduertente, neque imputante bonitate diuinæ humanitatis, eas, quæ illis ex humana infirmitate adhaeserunt, maculas: Quandoquidem nemo, vt sacra testatur scriptura, mundus est à sordibus. Sed & Gregorius in Epiraphio Cæsarij fratris, viuorū pia opera mortuis prodesse, eodem modo docet: Auditū est, inquit, memorabile præconium: ac luctus matris, ob præclarum, sanctumque promissum, exhauritur, quo omnes filij facultates, eius nomine, in pauperes & funerale munus daturū se recepit, ita, vt iis nihil sit relictum, qui eiusmodi bona spe, atque expectatione deuorauerant. Et paulò superius: Atque hæc à nobis & alia quidē persoluimus, alia verò persoluturi sumus, anniuersarios honorēs & cōmemorationes offerētes: hoc autem est, iusta, quæ pro illis, qui ex vita excefferunt, à viuis suscipi ac obiri solent. Sed & Diuus

Chrysoſtomus ad Philippenses ſcribens, inquit: Gentiles quidem ſimul, ea quæ mortuorum ſunt, vñ cum illis exurunt, quantò magis te fidelem & Chriſtianum decet ſimul cum mortuo, ea, quæ eius fuerant, per manus pauperum in cælum transmittere? non vt hæc ſimul cum corporibus illorum, in cineres redigantur, ſed vt magis illorum augeatur præmium & gloria: vt, ſi peccator fuit, hæc ratione peccata eius expientur: ſi autem iuſtus, vt augmentum quoddam fiat præmij, atque mercedis. Et alio loco: Cogitemus ea, quibus eos, qui ex hac vita decedunt, iuuemus: feramus illis conuenientem opem, eleemoſynâ dico, atque ſacras oblationes. Hæc enim illos multum iuuant, multum reficiunt: Qui autem hæc facit, non ſolum illis prodeſt, ſed etiam ſuæ plurimum commodat animæ: Et ite. Ne, inquit, negligas, quâdiu in hac vitâ es ſuperſtes; ea omnia, quæ ad animam tuam ſpectant, rectè diſponere vel in ipſo fine vitæ tuæ. Mada tuis, poſt mortem tuâ, transmittere tuâ poſt te, opemque tibi bonis operibus ferre, eleemoſynis, inquam, atque ſacriſiciis: His enim redemptorem tuum placare, tibi que reconciliare poteris. Accepta ſiquidem hæc illi ſunt, & grata. Scribe in teſtamento, vltimaque rerum tuarum legatione, cum filiis & cognatis tuis Chriſtum hæredem: contineat eadem pagina, iudicis tui nomen, que liberorū. Neque item obliuiſcaris pauperum, pro quibus ego apud te ſponſor, & certus ſum promiſſor. Neque tamen cum hæc dicimus, illud ſpectamus,

etiam; vt aliquam vel occaſionem, vel excuſationem, atque prætextum demus cuiquam, cum in hac vita eſt, eleemoſynis. Deum non placandi, hoc enim abſurdum eſt: verum & viuos & morituros egentium recordari, eorumque rationem habere, vt dictum eſt, pium & ſalutare ducimus, preceſque iuſtorum multum efficaciſſe docemus. Nam & Gregorius Magnus Pontifex Romanus, cui ad altare Dei miniſtranti cœlitus diuinum aſſiſſe angelum legimus, ſanctis ſuis precibus, Traiani Imperatoris animam ſeruare dicitur. Et ſancta Tecla prima martyr, ſuam Phalconelam, aliaque multa his ſimilia, in ſacris Eccleſiaſticis hiſtoriis, facile quiſque reperiet. Quibus de rebus, qui plura cognoscere velit, leget librum D. Damasceni, de his qui in Chriſti fide dormierunt, indeque facile diſcet opera pietatis, ac ſacras Liturgias, quæ pro mortuis inſtituuntur, magnam vim habere, illiſque plurimum prodeſſe.

ANNOTATIONES.

Auditum eſt inquit, &c. ſcribit pro his bonis, ab aula & auaro ſiſco, iam quaſi direptis, ad Sophroniū præfectum Gregorius: vbi his laudibus ornat hunc eundem fratrem ſuum. Erat quondam non obſcuro nominis tuus quoque Cæſarius, imò, niſi me fraternus amor fallit, perquam ampli & ſplendidi: eruditionis laude illuſtris: ſingulari morum probitate commendabilis: amicorum etiam copia clarus, quorum primum te, tuamque nobilitatem eſſe, tum ipſe credebat, tum nobis perſuadebat.

DE SACRA LITVRGIA,

HOC EST, DE INCRVENTO,
quod in missa fit, sacrificio: cuius opus,
finit, vniuersaque œconomia, ple-
nissime explicantur.

CAPVT XIII.

TERTIO DECIMO loco do-
cetis, vsum diuinorum my-
steriorum, non solum eò cõ-
paratum esse, vt sint Symbola
quãdam & characteres, atque
notã, quibus populus Chri-
stianus, ab his, qui foris sunt, distinguatur, sed
multo etiam magis, vt signa sint & testimonia
amoris & beneuolentiã erga nos diuina. Nos
verò eam totam rem sic explicamus, hocque
nostrum est in ea parte iudicium. Dominum
nostrum Iesum Christum vniuersa salutis no-
stre in hoc mundo œconomia completa, prius-
quam ad patrem suum, vnde venerat, reuertere-
tur, in memoriam & commendationem suã
magnificè erga nos misericordia, eiusque, quã
nostri causa susceperat, humilitatis, sacram Hie-
rurgiam, & quã in ea continentur sacra myste-
ria nobis reliquisse: primumque, vt dicitur, sa-
crum Hierarcham D. Iacobum, qui frater Do-
mini vocabatur ordinasse. Si igitur, inquit, ma-
gnus ille in diuinis Dionysius, ipsorum san-
ctorum preces, vel in hac etiam vita, an non
(id est multo magis) post mortem in fidelibus

ad d. p.
p. w.

CAPVT XIII.

66

iuuandis efficaces sunt, quanto longè maiorem
ipsa sacra mysteria, sacraque sacrificia nobis ad-
ferunt vtilitatem. Quanta enim ex omni sacri-
ficio, quod Deo piè & purè offertur, promanet
vtilitas, quantumque tremenda hæc arcana, at-
que sacrificia, ad placandum Deum peccatis no-
stris offensum, valeant, Deus ipse, primus ante
omnes, iam ab ipso mudi initio, multis modis,
diuinãque operationis suã argumentis demõ-
strauit. Iustus siquidem ille Noë, post vniuersa-
le illud diluuium, vt in postremum omne tem-
pus infirmitati, & fragilitati humanã, iratũ re-
conciliaret, ac placatum redderet Deum, (vt
pulchrè magnus eam rem explicat, Cyrillus) v-
bi primum de arca egressus est, sacrificium ob-
tulit Deo: maiestatem illius, precatus, ne iterum
vna sententia, in totum sæuiat humanum ge-
nus, qua deuò exitiali diluuiò vniuersi absor-
berentur mortales. Cuius voto placatus, & an-
nuens benignissimus Deus, respondit: Nequa-
quam vltra maledicã terrã, propter opera ho-
minum. Sensus enim, & cogitatio humani cor-
dis, in malum prona sunt ab adolescentia sua.
Si igitur sacrificium Noë, nihil aliud, quã vm-
bram, & figuram quandam, in se cõtinens, tan-
tum momenti ad placandum vniuerso generi
humano Deum habuit, quanto magis vni geni-
tus Dei filius pro nobis sacrificium & oblatio-
nem offerens, reconciliabit nos æterno suo pa-
rẽti, tum cum integra & plena spe, ac fiducia, ad
eius sacra accedimus mysteria: Nã eos, qui sine
fide hæc sacra tractãt, indèque vel remissionem

peccatorum, vel salutarem aliquam vtilitatem referre se posse, arbitrantur, multum errare vel ipsi putamus: cum quicquid ex fide non est, peccatum sit. Illos verò, qui ita affecti sunt, ut ipsum quidem opus, & effectum sacræ sanctorum mysteriorum celebrationis esse putent, donorum scilicet in diuinum corpus & sanguine mutationem: finem autem, eorum, qui rectè & firmiter credunt, per ea sanctificationem, ac peccatorum remissionem, regni que celestis acquisitionem hereditariam, hisque similia, credunt, hos quidem beatos & felices esse predicamus. Vt autem res ipsa, & opus, finisque tanti mysterij, hic, & talis est, ita reliqua omnia, que fiunt, in eadem sacra Hierurgia, præparationem & consummationem quandam tanti operis esse putamus: vt potè preces, psalmodias, sacrarum literarum lectionem, & omnia illa, que vel ante donorum sanctificationem, & post sanctificationem, sacrosanctæ dicuntur, & fiunt. Quamuis enim omnia ea, que sancta, & salutaria sunt, gratis, & sponte sua nobis conferat benignissimus Deus: nihilque nos ipsi ad eam rem planè de nostro conferamus: eaque omnia, que in his mysterijs accipimus, mera sint Dei dona, & gratiæ: vt tamen ad ea recipienda & conseruanda, apti & idonei simus, à nobis necessario postulat: neque alio modo, nobis eam sanctificationem impartit, nisi prius sanctè & ritè ad ea recipienda nos disposuerimus. Ita ille baptisat, ita vngit, ita conuiuio excipit, sacræque mensæ participes facit. Hoc autem significauit in pa-

rabola feminis: Exiit, inquit, qui seminat semen bonum, non vt terram aret, aut agrum vertat, sed vt aratam, & subactam, conseminet. Tota enim aratio, & subactio, totus ad recipiendum diuinæ gratiæ semen apparatus, in nobis positus est, à nobisque proficisci debet. Cum igitur maxime necessarium fuit, ad percipienda hæc mysteria, rectè instructos & præparatos nos accedere, oportebat certè talem item apparatus & accessum, in tota diuini sacrificij œconomia, atque structura, inesse: vt quidem & inest. Hocque illud est, quod sibi volunt, & quod referuntur hæc ipsæ tam multiplices & variæ cærimoniæ, sacræ inquam preces, psalmi, & quicquid aliud in hoc mysterio sacrosancto fit, aut dicitur. Sanctificant enim nos hæc omnia, atque disponunt: partim quidè, vt hæc cœlestia dona rectè percipiamus, partim, vt eam sanctificationem, que hæc consequitur, conseruemus, perpetuòque apud nos retineamus. Dupliciter autem hæc omnia nos sanctificant, atque disponunt, Vno quidem modo, quo ab ipsis precibus inuamur, & psalmis & lectionibus: nam & orationis fructus est, mentem ad Deum alleuare, remissionemque peccatorum impetrare. Et sacra psalmodia similiter, Deum nobis reddit propiciū, & quod illinc dependet, momentum siue auxilium attrahit: Immola, inquit, Deo, sacrificium laudis, eripiam te, & glorificabis me. Sacræ verò scripturæ lectio, diuinam annunciat bonitatem, humanitatemque, iustum deinde & æ-

quum eius iudicium, & eius metum in animos nostros immittit, & dilectionem in eum accendit, & ita ad eius seruanda mandata, multam promptitudinem, & animi salacitatem adfert. His autem omnibus, & Sacerdotis & populi, dici non potest, quanto pulchrior, quanto diuinius efficitur animus, & ad susceptionem, & ad conseruationem tantorum donorum, multo aptior, in vtrifque redditur: qui quidem est proprius sacri sacrificii finis. Priuatim autem & peculiariter Sacerdotem, vt non indignè ad sacrificium peragendū accedat, præparât: quod quidem, vt dictum est, mystetij celebrandi proprium est opus. Et proinde hoc ipsum in multis precum locis situm est, hocque ipse Sacerdos precatur, ne indignus videatur, propositis donis, sed vt puris, mūdisque manibus, lingua, & animo, tanto mysterio deferuiat. Et hic quidem primus modus est, per quem ad ea peragenda mysteria, qui ex ipsa vi, & efficientia eorum verborum, quæ dicuntur, vel canuntur, proficiscitur, adiuuamur. Alius autem modus est, quo, & per hæc ipsa, & præterea per omnia alia, quæ in sacro perficiuntur sacrificio, sanctificamur. Qua parte, scilicet his omnibus, videmus Christum figuratum, eaque omnia, quæ ille nostræ causæ spontè, vel gessit, vel perulit. Singulis enim sacre Hierurgiæ partibus, siue sacris lectionibus, siue psalmodiis, siue omnibus aliis, quæ toto tempore sacrificij administrantur, nihil aliud fit, quàm vniuersa saluatoris nostri, redemptionis nostræ causæ, suscepta

œconomia, representatur: ita, vt quæ in tota ea salutis nostræ administratione prima fuerunt, primis item sacre operationis partibus designentur: quæ verò secundo loco facta sunt, per ea, quæ item secundo loco representantur: vltima verò illis, quæ postremo loco exercentur, ita vt illis omnibus, qui hæc diligentius examinare vellent, liceat omnes salutis suæ partes, in tota sacra Hierurgia, tanquam oculis subiectas intueri. Ipsa enim sacrorum donorum consecratio, ipsum sacrificium, mortem Domini annunciat: eius item præpotentem à mortuis resurrectionem ac in cælos gloriosam ascensionem: quoniam præciosa hæc dona, in ipsum dominicum corpus, & sanguinem, mutantur, quod hæc omnia suscepit, quod crucifixum est, resurrexit, & ad cælos ascendit. Ea autem quæ ante sacrificium dicuntur, & fiunt, designant illa omnia, quæ ante mortem fuerunt: aduentum scilicet in carnem eius, ostensionem, & perfectam manifestationem. Ea verò quæ confecta consecratione, & oblatione peraguntur, sancta & vera patris æterni, vt ipse, inquit Dominus, promissa, representant: Spiritus, inquam, sancti in Apostolos descen-
Luc. 24.
Acto. 1.

& ordine, oculis, & aspectibus humanis, subiiciens. Illi siquidem Psalmi, qui quasi in vestibulo, atque ingressu mysterij canantur: & ante hos, ea, quæ in donorum propositione fiunt, & dicuntur, prima tempora œconomix significant. Ea verò, quæ post consequuntur, sacra scilicet scripturæ lectio, ea causa recitantur, vt per hæc, & ad studium, cultumque virtutis prouocemur, atque inungamur: & vt Deum nobis propiciam reddamus: vtque ea, quæ Christi œconomiam significant, audiamus. Et partim quidem hymnis hæc ipsa Deum perfonant, & ad virtutem nos cohortantur, eosque qui canunt, sanctificant: partim autem, talia ab Ecclesia ita electa & disposita sunt, vt sufficiant ad significandam Christi peregrinationem & politiam. Fiunt igitur ea omnia, quæ in sacra Liturgia peraguntur, vt quidem ipsa forma, & figura ordinis, & totius sacra Hierurgix declarat, atque continet, instituti vsus gratia. Significant autem etiam aliquid ex operibus vel actionibus, vel passionibus Christi, quemadmodum prima introductio Euangelij ad altare: oblatio item preciosorum donorum. Fit enim vtrumque primùm, vsus ipsius, & necessitatis causa. Nam & Euangelium, idè primùm adfertur, vt legatur: dona deinde, vt sacrificium exactè perficiatur: vtrumque tamen, significat seruatoris ostensionem atque apparitionem: primùm quidem illud, incipientis manifestari obscuram, & imperfectam: hoc verò postremum vltimam illam & perfectissimam. Vt au-

tem hæc, quæ dicta sunt, principium & mediū salutis nostræ declarant, ita finem & consummationem operis vniuersi, illa omnia, quæ in ipsa donorū oblatione perficiuntur, designant. Vti quidem primus ex omnibus D. Iacobus ille, qui frater domini dicebatur, ab ipso Christo Domino instructus nobis tradidit: vt quidem & plurimi sanctorum Patrum Canones testantur: & Ecclesiasticæ historiæ docent: & veritas ipsa, vsusque apud nos perpetuus confirmat. Post verò Magnus Basilius eodem modo, quod & ipsa forma eius Liturgiæ, quam nobis perscripsit, docet, & diuinæ preces, quas item nobis tradidit, abundè repræsentant. Sed & Chrysostomus: In hanc seruatoris œconomiam omnia docet referri: vt nobis ipsorum contemplatio ante oculos posita, animas quoque sanctificet, & ita ad capiendâ sacra dona, reddat idoneas. Et quemadmodum tùm, cum semel in ara crucis, ea ipsa hostia, oblata est, orbem erexit vniuersum, sic & nunc considerata, mentes nostras efficit diuinâ. Quanquam quod magis est, ne tùm quidem, cum in cruce pendeat, aliquid vtilitatis attulisset, nisi considerata, & credita fuisset: cuius item causa, & prædicata est, & vt crederetur, ipse Deus, innumerabilia machinatus est. Neque enim alia ratione posset, quod suum est, facere, aut aliquem seruare, si eos, quos curare & seruare debuit, quod fuerit, latuisset. Sed tùm quidem, cum nostræ salutis causa suscepta fuit, Apostolica prædicatione publicata, reuerentiam ergà CHRISTVM,

fidem, & dilectionem, in animis gratorum hominum efficiebat: nunc autem ab his, qui iam crediderunt, in his ipsis diuinis mysteriis studiosè inspecta, beatas has affectiones, non quidem denuò inserit, verùm iam insertas, conseruat, & renouat, & auget: & in fide quidem firmiores, in pietate autem & charitate, ardentiores, & feruentiores nos facit. Nam si ea, quæ in nobis non fuerint, vt sint, effecit, hæc eadem multò facilius, seruare, custodire, atque renouare poterit. Quibus autem virtutibus ornatum, ad ea sacra mysteria accedere sit necesse: & sine quibus ea aspicere sit impium ac nefarium, illa sunt, religio, fides, ardensque in Deum charitas. Eamque ob causam oportebat contemplationem, quæ nobis posset hæc inferere, in sacrificij constitutione significari, vt non mente solùm, sed etiam quodammodo oculis ipsis videremus: summè, inquam diuitis Christi paupertatem, eius, qui sua maiestate complet omnia, in aliena terra hospitia & peregrinationes: eius, qui est benedictus, contumelias, & opprobria, impassibilis passionem: & quantum ipse odio habitus: quantum nos dilexerit: tantusque cum esset, quantum seipsum humiliauerit: & quid passus, quidve agens, hanc tantam præstantem, & admirandam in conspectu nostro præparauerit mensam: vt ita salutis nouitatem admirantes, multitudinèque misericordiarum eius, stupore percussi, reuerentiam eum, qui sic nostri misertus est, qui tantam nobis attulit salutem:

illi nos, animasque nostras credamus: illi vitam nostram commendemus: igne item ardentis dilectionis, corda nostra erga illum accendamus. Vbi enim tales fuerimus, tùm demum poterimus, & securè, & familiariter, in tantorum mysteriorum igne versari. Neque enim sufficit ad hoc, vt tunc tales simus, ea, quæ Christi sunt, aliquando didicisse, & ea scire, sed necesse est etiã tunc mentis oculos illic figere, & ea actu contemplari, omni alia cogitatione tali tempore ex animo reiecta: si modo velimus, ad eam sanctificationem, quæ ex his donis prouenit, vt iam diximus, animum nostrum aptum, & accommodatum, reddere. Non enim ipsis solis verbis oportet veram pietatem metiri, sed magis rebus, & operibus ipsis. Sub aspectum enim, vt ita dicam, hoc ipsum sacrificium, omnia deducit, ipsamque contemplationem, animis nostris infert: vt sic euidentius nobis per oculos impressa imaginatio, penitus non det locum oblivioni eius mensæ, sicque pleni diuinis cogitationibus, participes efficiamur sacrorũ mysteriorum, sanctificationem sanctificationi addentes, & à gloria in gloriam subleuati. Et hic quidem est sensus, hæc mens, quasi in compendio oculis nostris subiecta, totius Christiani sacrificij. Habent tamen deinceps singulæ partes, peculiare suas contemplationes, & rationes: vt ipsarum precum harmonia, ipsum opus sacrũ: ipsa viuorũ & mortuorũ sanctificatio. Ante autem omnia per totã mysterij celebrationẽ, appareret saluatoris nostri susceptę carnis œconomia.

Cur enim non statim in altari proponuntur sacra? Quia offerebantur quidem Deo sacrificia ab antiquis, partim ratione carentium animalium cedes, partim vasa autea, & argentea: corpus autem Christi; etiam vtraque habere videtur. Nam & ipsum, in honorem & gloriam Dei Patris, mactatum est, dedicatum autem ab initio Deo. Et donum erat ipsi, quia primogenitus. Dona enim hæc Deo offeruntur, tanquam primitiæ vitæ: & quod mutatur panis in ipsum corpus Christi, vnde & abscinditur & separatur, ab his, quæ sunt eiusdem generis: & sectio quædam tantum, & non totus offertur panis: (Passionemque & mortem Domini in eo imprimunt.) Et quandiu quidem panis hic in propositione situs est, panis solum purus & simplex est, ad ministerium Dei tantum dicatus. Post verò panis ille verus, qui de cælo descendit, efficitur, verbique ipsa veritate, verè & realiter immutatur. Et hæc quidem, in eum sensum recuperatæ salutis nostræ accepta, talia sunt. Si verò rationabiliter, atque ad mores & vitam relatè, hæc referre atque interpretari voluerimus, mille linguis opus esset: neque tamè rem totam pro sua dignitate explicare possemus. Iussit enim ipse Dominus, vt hæc in memoriam eius peragantur, ne ingrati & immemores simus. Illa enim est, vel in humanis prima, & summa beneficii, ab eo, qui illud accipit, benefactori, recompensatio, si illius sit memor, earumque rerum, per quas beneficio affectus est. Huius autem conseruandæ memoriæ, ho-

mines multas rationes excogitarunt, sepulchra, inquam, statuas, columnas, dies festos & celebres, publica demum certamina. Quarum rerum omnium finis est vnus, ne præstantes viri, eorumque erga nos merita, vlla vetustate, quæ rerum omnium edax est, consumerentur. Vt autem in illis statuis, quas præstantibus viris, pro rebus præclarè gestis, erigimus, victorias, quarum beneficio seruati sumus, vel inscribere, vel depingere solemus, ita in his ipsis diuinitus nobis traditis, & relictis donis, mortem illam sacram, cuius beneficio seruati sumus, in cuius virtute omnes inimicos nostros deiecimus, effingimus, planèque imprimimus. Neque verò rudem aliquam, & mortuam formam, & imaginem in eis inscriptam habemus, quod in cæteris fit, sed illud ipsum viuum corpus, & sanguinem, victoris & seruatoris nostri Iesu Christi, sacris ad Deum precibus, gratiarum item actionibus, iubilationibus, confessionibus, postulationibus confectum atque consecratum. Petimus autem ab illo primum pacem, & salutem animabus nostris. Magna enim vtilitas est diuinæ pacis: vel potius, magna huius virtutis in omnes partes necessitas. Cuius enim animus multis perturbationibus, tanquam fluctibus iactatur, atque fluctuat, illum possibile non est, quietè cum Deo coniungi, ac conuenire posse. Quemadmodum enim pax, multa, vnum quodammodo reddit, ita perturbatio, vnum, multa efficit. Non pacem autem in hoc loco tantum petimus, sed etiam salutem animabus nostris:

Mat. 6.

fic enim ipse Christus præcepit, primum quæ-
rere regnum Dei, ut sic omnia adificiantur no-
bis. Regnum autem Dei nihil aliud est, quàm
certa quædam salus animarum nostrarum. Sed
ut Christi ipsius veri capitis, ita & Ecclesiæ cor-
poris eius, in his mysteriis forma quædã, & re-
præsentatio conspicitur, non tanquam in si-
gnis tantum, sed tanquam in corde membra, &
in arboris radice ramus: & sicut dicit Dominus,
tanquam in vite palmites insunt. Nō enim est
hic solum nominis communitio, vel analogiæ si-
militudo est, sed res eadem. Etenim corporis
Christi & sanguinis mysteria, quæ participan-
tur, in humanum corpus non mutantur, sed ip-
sum in illa mutatur, vincuntibus illis, quæ sunt
præstantiora. Nam etiam ferrum, cum igne ha-
bens consuetudinem, sit ignis, non autem dat
igni, ut sit ferrum: & quemadmodum ferrum
inflammatum, non ferrum, sed ignem aperere
videmus, ferri proprietatibus ab igne omni-
bus absumptis, ita etiam Christi Ecclesiam, si
quis videre potuerit, eo ipso, quod ei unita est,
& est eius carnis particeps, nihil profecto a-
liud eam esse videret, quàm ipsum verum
I E S U Christi corpus. In huncque ipsum mo-
dum dicit Paulus, Vos estis corpus Christi, &
membra ex membris eius. Non eius tantum in
nos curam, & prouidentiam, aut instructio-
nem, & admonitionem, item nostram in eum
subiectionem, significare volens, illum quidem
caput, nos autem corpus appellauit: (qua ra-
tione item & nos quosdam cognatos, amico-

Ioan. 15.

1. Cor. 12.

rum membra, exuperantia quadam orationis
vrentes, vocamus,) sed illud ipsum significans,
quod dicebat, fideles scilicet, per hunc sangui-
nem viuentes in Christo vitam, & verè ab ipso
capite dependentes, hoc corpore indutos esse.
Fit autem in ipsa sacra Hierurgia, sanctorum
item memoria, tum, cum ipsa proponuntur
dona, & tum cum offertur sacrificium. Do-
num enim est reuera, sacrumque donarium, ra-
tionalisque victima, hoc tantum mysterium.
Quam excellenti quodam modo perficimus,
recordantes eorum, quæ pro nobis facta sunt,
crucis, & aliorum, quæ Christus pro nobis
sustinuit. Et alio item modo memoriam per-
beatæ matris illius facientes, multa in eius lau-
dem & gloriam dicentes, ad intercessionem
quoque sanctorum omnium, exorantes, of-
ferentes, rationalem ex illius donis & datis,
illi ipsi cultum offerimus, hymnis & benedi-
ctionibus suam maiestatem laudantes. Sicque
ipsa oblatio perficitur inuisibile sacrificium, sit-
que specierum mutatio, in ipsum corpus & san-
guinem Iesv Christi, diuina operante gratia in-
uisibiliter, mysticis precibus, hæc talia dona
mutantibus. Vocatur autem potissimum eu-
charistiæ nomine hoc ipsum sacrificium, atque
rationalis cultus, hoc quidem ob eam causam,
quod nullum inducit factum, sed solum vrens
verbis sacramentalibus, hanc D E O offert o-
blationem, mutationemque diuini corporis
& sanguinis efficit, illud verò ab eo, quod est
amplius, quodque primò & præcipue spectat,

Rom. 6.

ἀνάμνησις.

atque operatur, gratiarum inquam, actione. Longè enim plures gratias agendi occasiones habemus, quam supplicandi. Multò enim plura accipimus, quam ea sunt quibus opus habemus, omnia enim penè, quòd quidem ad Deum attinebat, accepimus, qui nihil reliqui fecit, quod nobis non dederit. Sed hæc quidem assequendi, nondum tempus aduenit, in quo genere est corporum immortalitas, & cœleste regnum, alia verò iam consecuti, non retinemus, eiusmodi est remissio peccatorum, aliaque bona, quæ per sacramenta nobis suppeditantur. Et fontes quidem primi factorum missæ mysteriorum isti fuerunt: Christus Deus noster, ipse primus & summus pontifex, & qui ab eo quasi immediatè profluxerunt, ipsi inspectores, & ministri eius sancti Apostoli, qui facti sunt, tanquam ex fonte flumina laticantia ciuitatem Dei, qui iuxta præceptum dominum, ea, quæ in auribus audierunt, in rectis, & supra domos prædicare debuerunt, & impletum est, quod diuinus David prædixit; Non sunt sermones neque loquelæ, quibus non audiantur voces eorum. Collectio igitur vniuersarum caerimoniarum sacræ hierurgiae facta est: Primum à D. Iacobo Apostolo, fratre domini, Hierosolymitano Episcopo, ut quidem testatur 32. Canon concilij in Trullo habiti his verbis; Nam & Iacobus Christi domini nostri secundum carnem frater, cui Hierosolymitanæ Ecclesiæ Thronus primus est creditus; & D. Basilius Cæsareæ Archiepiscopus, cuius gloria omnem terrarum orbem

orbem peruasit, mystico nobis in scriptis tradito sacrificio, ita tradendum in sacro mysterio ex aqua & vino sacrum poculum ediderunt, ut quidem in sacra peragitur Liturgia. Inueniuntur tamen & significationes quædam, per monumenta Ecclesiastica sparsim, & ipsum D. Marcum Euangelistam, suæ item Ecclesiæ, sacræ & mysticæ oblationis hierurgicas, ceremonias similiter, composuisse. Siue autem eam ob causam, quod vtriusque Apostoli volumina fuerint deprauata, (quemadmodum posterioribus temporibus, ipsius Clementis constitutiones, itidem) siue ob prolixiorum rerum sacrarum expositionem, medicæ quadam ratione, à sancto patre nostro magno Basilio breuius, & concisius ordinata sunt, deinde ab ipso D. Chrystomo, certo non constat Hoc vnum certo scimus, quod à maioribus nostris, duo Tomi nobis relictæ leguntur, hætenusque extant, ex quibus sacram celebramus Liturgiam, ipsius inquam magni Basilij, atque sancti Patris nostri Ioannis Chrystomi. Vno Spiritu sancto vterque, conscriptus, vniusque & eiusdem traditionis, præter id, quod sancti Basilij superat, & plenior est verbis, diuus autem Chrystomus, compendiosius & concisius loquitur. Ex his igitur sacris libris ad hanc usque diem mysticum offerimus sacrificium, ita, ut magnæ quidem quadragesimæ, sacri Pascaris, Dominicis diebus, & quibusdam aliis magni Basilij Liturgiam legamus, atque ex illa sacrum oblationis mysterium perficimus, in aliis autem die-

bus Diuini sequamur Chrysoftomum. Cùm igitur hæc, quæ apud nos est Dei Ecclesia, princeps sit aliarum Ecclesiarum, in omnique cognitione, & gratia Dei familiam ducat, ac incōtaminata quadam sinceritate, gloriatur splendore Apostolicarum & Patriarum traditionū, ac non ita pridem primas partes orthodoxæ veritatis retulerit, ac in caput sit constituta, æquum est vniuersam Christianorum rempub. atque Ecclesiam, sic, & non alio modo, diuina mysteria, sacrāmque Liturgiam, sanctè celebrare, vt & ipsa celebrat. Quòd si necessitas aliquo in loco postulet, vt vetusta consuetudine Liturgia peragatur, nimirum, vel secundum D. Iacobi institutum, vel D. Marci fortasse, his, quæ pietatis & compendij sunt conseruatis, in laudem Dei præpotentis, libera ab omni rerum mundi huius impedimentis, cōsideratione & discretionē adhibita, sacra nobis peragenda est Liturgia. Ita vt primò & principaliter sanctificationem, ex ea diuinorum donorum communionē, consequamur: vt in ipsam substantiam animæ nostræ, per ipsum corpus nostrum transeat. Hoc enim significans B. Paulus ait: Qui adhærent, inquit, domino, vnus est spiritus, vtpotè, quod in anima primò & præcipuè, hæc vnio, & coniunctio consistat. Ibi enim propriè homo, ibi sanctificatio, quæ vel ex virtutibus humano etiam studio partis profiscitur, consistit: inde etiam ipsum peccatum ibi itidem ea curatione, quæ ex donis promanatur, homo curatur: corpori enim omnia ex

α δὲ ἀνέγ-
κει τὸ πρι-
νέμεναι
τῶν χριστι-
ανῶν ἢ ἐπι-
στραφῆναι με-
τὰ τὴν ἰ-
μὴν ἰαχῶ-
σου ἢ τοῦ
μελέων τῶ-
ν λῶν πρὸς τῆς
ἐπισκοπίας
καὶ κλη-
ρατικῶν φε-
ρακῶν.

Cor. 6.

2. 15.

anima adueniunt. Et quemadmodum à malis cogitationibus, quæ ex corde exeunt, inquinatur, ita etiam inde est ei sanctificatio, siue ea quæ à virtute, siue quæ à sacramentis, sed longè excellentius, longè melius, longè perfectius, prouenit. Duobus enim modis diuina hæc Hierurgia, & sacrum hoc mysterium nos sanctificat. Vno quidem modo ipsa mediatione, eò quòd offeruntur dona, siue ipso oblationis actu, eos qui offerunt sanctificant, & eos pro quibus offeruntur, Deumque illis propitium reddunt. Alio autem modo, sacra ipsa participatione & communionē, quia nobis verus cibus & potus, vt dicit Dominus, fiunt. Ex quibus quidem Ioan. 6: modis, primus ille communis est viuus atque defunctis, etenim pro vtrisque offertur sacrificium. Secundus autem modus solis viuētib⁹ proprius est, cùm mortui amplius, nec comedere nec bibere omnino possint. Quid igitur dicet aliquis? Propter eà ne, nec sanctificatur hac sanctificatione, quæ prouenit ex participatione, & deteriori sunt in hac parte conditione mortui, ipsis viuētib⁹? Minimè. Nā & his quidē CHRISTVS se cōmunicat, eò modo quo ipse nouit: qui item vt vobis clarius innoscat, vt & cætera alia multa ad hanc rem pertinentia, ex ipsa interpretatione sacræ Liturgiæ & hoc & alia multa discere poteritis.

K ij

Tertio decimo loco docetis, &c. *Sumptum est hoc totum ferè Caput ex Nicolai Cabasila, viri imprimis pijs & longè doctissimi, libro, de diuino altaris sacrificio: ex quo eodem in locis quibusdam corrigi & illustrari potest.*

Sacram Hierurgiam, &c. Non vno, nec eodem nomine, hoc loco Græci, vt & tota vetustas, sacrificiū altaris ornant, atque explicant. Nunc enim communissimo, eoque vsitatissimo λειτουργίας nomine vtuntur quàm Strabo θυσιῶν ὑπηρεσίαν, hoc est, publicum muneris ministerium, & functionem interpretatur: quomodo Isocrates dicere solebat: Magistratum functiones λειτουργίας, ἢ ἐργασίας, hoc est, ministeria, non quasi faciendi artes esse. In re sacra, primis hoc vocabulo vsus est diuinus Lucas ἐπιποθεῖται ἡμετέρι τῆς λειτουργίας cōpleti sicut dies ministerij eius, hoc est, sacrificij, quād in vice sua obibat Zacharias. Et in actis, λειτουργῶν δὲ αὐτῶν τῶν ἁγίων καὶ ἡρώων quod Erasmi interpretatur, cum illi sacrificauerūt Domino & ieiunauerūt: quo dein ceptis vocabulo, omnes alij consequentes scriptores, in hoc mysterio sunt vsi, Nunc ἱερουργία hoc est sacrā operationem vocant, quo nomine D. Ignatius Apostolicus temporibus proximus vti solet. Nunc μυστήριον, quasi summi mysterij nomine vtuntur: quo nomine Gregorius Nazianzenus delectatur Nunc ἁγία, id est, summa carmonia, quomodo Sinesius ἁγία ἀπόψιν τῆς, hoc est, arcana mysterium, hoc sacrū appellauit. Inde Lucianus eam ob causam saluatorem nostrum cruci affixum esse dicit, quod nouam in Palestina ἁγία, hoc est ritum & sacrificiū constituerit. Hinc

Christum τολμαχὸς primum tanti mysterij conditorum, magnus Dionysius appellare: ipsum autem sacrificiū τὰ δὲ τελετὰ, quasi carmoniam carmoniarum absolutissimūque ritum, & sacramentum nominare solet. Vocant item εὐσφοεῖν hoc est, oblationē quo nomine, & si ipsa dona aliquando & munera, que vel ad conficiendum hoc sacrificiū, vel ad ministrorum victum conferri solebant, appellantur, quæ proprie à veteribus ἁγία εὐσφοεῖν dicebantur: sapius tamen ipsam rem sacram designant, quomodo ipsum cōcilium Nicenum vtitur: Neque inquit regula, neque consuetudo tradidit, vt hi qui offerendi sacrificiū non habent potestatem, his qui offerunt corpus CHRISTI, porrigant, vbi verbo εὐσφοεῖν, Patres illius concilij vtuntur. Sic ipsi Apostoli, Canone 3. & 7. ἀλλὰ εὐσφοεῖν appellare solent. Sic Ignacius: Non licet sine Episcopo, neque baptizare, neque εὐσφοεῖν id est offerre. Vocant item hoc idē mysterium nunc quidem simpliciter θυσιῶν, quomodo ipsi Apostoli Canone 3. quomodo Ignacius ἡ δὲ θυσιῶν προσκομιζέτω οὐδὲ δοχίω ἐπιτάλαι id est, neque sacrificiū immolare, neque cœnam celebrare, sacrificiū simul & communionem complexus, quod vtrumque Latini Missæ nomine appellare solent. Quomodo item & D. Lucas nomine δοχίω vsus est. Nunc verò cum ad ditione quomodo Nazianzenus ἀνασκευάζειν θυσιῶν, hoc est, in cruentum sacrificiū: Iustinus εὐσφοεῖν ἁγίω θυσιῶν, id est, quod offertur sacrificiū appellat: ἱερουργίαν, id est, quod offertur sacrificiū, quomodo sapius Chrysostomus, ἀγάπην, id est dilectionem, quomodo Tertullianus, & alij plurimi εὐχαριστία, ἢ εὐχαριστία, collectionē atque gratiarum actionem vsu passim omnes appellant

Iustinianus oportuerit oblationē in nouellū nominat, sed & hac hactenus.

Illi siquidem Psalmi qui quasi, &c. *Frustratim* hæc ex Cabasila proiciuntur, potius quàm continentur, proinde libet totum locum Cabasila apponere. Quæ autem post Psalmos, sacrarum literarū lectiones, & alia id quod sequitur. Nam etsi dicatur alius esse vsus lectionum & Psalmodiarum, ea enim adsumpta esse, vt scilicet ad virtutem nos vngant, & vt Deum propitium reddant, nihil tamen prohibet, quò minus & hoc, & illud possint, & eadē, & fideles ad virtutē inducant, & Christi œconomiam & dispensationem in carne significēt. Quemadmodum enim vestes, indumenti quidem vsus implent, & corpus tegunt: eò autem quòd tales vel tales sunt, nonnunquam & artificium, & vitam, & dignitatem eorum, qui induti sunt, significant, ita etiam se habet in his. Quia enim diuinę scripturæ, & verba diuinitus inspirata, & hymnos Dei comprehendunt, & ad virtutem adhortantur, eos, qui legunt & canunt, sanctificāt. Quia autem talia electa sunt, & ita sunt ordinata, & aliam habent potestatem, & sufficiūt ad significandam Christi peregrinationem, & eius institutionem. Neque enim ea solūm quæ coluntur, & leguntur, sed ea etiam, quæ in celebrando peraguntur, eodem modo se habent. Fit enim vnumquòdque, præsentis vsus gratia: significat autem etiam aliquid ex operibus, vel actionibus, vel passionibus Christi.

Cur enim nō statim in altari proponuntur, &c.

Duo sunt intra ænotheca id est, sanctum tabernaculum in orientali Ecclesia Altaria: vnum maius in medio domus, quod variis nominibus appellant Sacram mensam, Sancta sanctorum, Cathedralam, Locum Dei, Requiem, Propiciatorium, magni sacrificij officinam, Christi monumentum, & eius gloria tabernaculum: totque item vocabulis ab antiquissimis Patribus insignitur: ex quibus colligere licet, quàm magnificè illi senserūt de eo sacrificio quod in hoc peragitur altari, longè secius, quàm nostri prophani isti rerum diuinarum inquinatores. Est & aliud minus altare, in quo sacerdos sacra preparat, quod prophetis dicitur, quasi propositio, quòd panis consecrandus in eo primum ponitur.

Quia offerebantur quidem primo Deo sacrificia. *Integer locus & sententia Cabasila hæc est:* Initium autē ducamus ab eorū, quæ in propositione fiunt & dicuntur, contemplatione, & ipsa eorū allatione donorūmq; oblatione. Cur enim non statim ad altare ducuntur & sacrificantur, sed primū tanquā dona Deo dedicantur? Quia offerebantur quidē Deo sacrificia ab antiquis, ratione carentiū animalium cedes, & sanguis. Offerebantur autem etiam dona, quæ admodum vasa aurea, vel argentea. Corpus autē Christi etiā vtraque habere videtur. Etenim sacrificiū quidē postterius exitit: quādo pro gloria patris est interfectus: de dicatus autē erat, & oblatus Deo, ab initio: & donum erat ipsi preciosum, & tanquam adsumptū, vt nostri generis primitiæ, & propter legē, quòd erat primogenitus. Ea de causa, ea, quæ nunc offeruntur,

Iustinianus æponouadn oblationē in nouellā nominat, sed & hac hactenus.

Illi siquidem Psalmi qui quasi, &c. *Frustratim hæc ex Cabasila proiciuntur, potius quàm continentur, proinde libet totum locum Cabasila apponere. Quæ autem post Psalmos, sacrarum literarū lectiones, & alia id quod sequitur. Nam etsi dicatur alius esse vsus lectionum & Psalmidarum, ea enim adsumpta esse, vt scilicet ad virtutem nos vaguant, & vt Deum propitium reddant, nihil tamen prohibet, quò minus & hoc, & illud possint, & eadē, & fideles ad virtutē inducant, & Christi œconomiam & dispensationem in carne significēt. Quemadmodum enim vestes, indumenti quidem vsus implent, & corpus tegunt: eò autem quòd tales vel tales sunt, nonnunquam & artificium, & vitam, & dignitatem eorum, qui induti sunt, significant, ita etiam se habet in his. Quia enim diuinę scripturæ, & verba diuinitus inspirata, & hymnos Dei comprehendunt, & ad virtutem adhortantur, eos, qui legunt & canunt, sanctificāt. Quia autem talia electa sunt, & ita sunt ordinata, & aliam habent potestatem, & sufficiūt ad significandam Christi peregrinationem, & eius institutionem. Neque enim ea solùm quæ coluntur, & leguntur, sed ea etiam, quæ in celebrando peraguntur, eodem modo se habent. Fit enim vnumquòdque, præsentis vsus gratia: significat autem etiam aliquid ex operibus, vel actionibus, vel passionibus Christi.*

Cur enim nò statim in altari proponuntur, &c.

Duo sunt intra ævum hæc id est, sanctum tabernaculum in orientali Ecclesia Altaria: vnum maius in medio Iudææ, quod variis nominibus appellant Sacram mensam, Sancta sanctorum, Cathedram, Locum Dei, Requiem, Propiciatorium, magni sacrificij officinam, Christi monumentum, & eius gloria tabernaculum: totque item vocabulis ab antiquissimis Patribus insignitur: ex quibus colligere licet, quàm magnificè illi senserūt de eo sacrificio quod in hoc peragitur altari, longè secius, quàm nostri prophani istius rerum diuinarum inquinatores. Est & aliud minus altare, in quo sacerdos sacra præparat, quod prothesis dicitur, quasi propositio, quòd panis consecrandus in eo primum ponitur.

Quia offerebantur quidem primo Deo sacrificia. Integer locus & sententia Cabasila hæc est: Initium autē ducamus ab eorū, quæ in propositione fiunt & dicuntur, contemplatione, & ipsa eorū allatione donorūmq; oblatione. Cur enim non statim ad altare ducuntur & sacrificantur, sed primū tanquā dona Deo dedicantur? Quia offerebantur quidē Deo sacrificia ab antiquis, ratione carentiū animalium cædes, & sanguis. Offerebantur autem etiam dona, quæ admodum vasa aurea, vel argentea. Corpus autē Christi etiā vtraque habere videtur. Etenim sacrificiū quidē posterius extitit: quādo pro gloria patris est interfectus: de dicatus autē erat, & oblatum Deo, ab initio: & donum erat ipsi preciosum, & tanquam adsumptū, vt nostri generis primitiæ, & propter legē, quòd erat primogenitus. Ea de causa, ea, quæ nunc offeruntur,

per quæ corpus illud significatur, non statim ad altare ducuntur, & sacrificantur, sed hoc quidem fit postea: prius autem Deo dedicantur, & dōna pretiosa Deo, & fiunt, & vocantur. Ita fecit CHRISTVS. Quando enim panem & vinum, manibus acceptum, ostendit Deo & patri tanquam dona ea Deo offerens, & dedicans ostendit. Et vnde nam hoc constabit? Ex eo, quod Ecclesia hoc facit, & ea dona vocat. Non enim id faceret, nisi CHRISTVM hoc fecisse sciret. Audiuit enim ipsum iubentem: Hoc facite: & non dissimiliter eum est imitata.

Iussit enim ipse Dominus, vt hæc in memoriam eius peragantur, &c. *Rem totam sic explicat Cabasila.* Sed quam de causa hæc iussit? & ad aliquid respiciens, hanc recordationē à nobis exegit? Ne ingrati & immemores essemus. Est. n. benefactoribus ab iis, qui beneficio affecti sunt quedā gratiæ relatio, eorum meminisse, & eorum per quæ beneficio affecti sunt. Huius autē cōseruandæ memoriæ, homines multas rationes excogitarūt, sepulchra, statuas, columnas, dies festos & celebres, certamina, quorū omnium vnum est, institutum, nō finire, vt viri præclari & præstati virtute, obliuioni mādētur. Tale est etiam, quod dicit seruator: Alij quidē alia, obliuionis quærūt remedia, vt recorderent eorū qui ipsos beneficio affecerunt, vos autē in meā recordationē hoc facite & quemadmodū ciuitates fortium virorū per quos victoriā assecutę sunt, vel qui eis salutē attulerūt, aut res earū recte gesserunt, columnis inscribunt,

ita etiā in his donis, nos mortē domini adscribimus, in quauersa sita fuit, aduersus malignū, victoria. Et per statuas quidem, ciuitates solum habent figuram corporis benefactorum: nos autem ab hac oblatione nō habemus figuram corporis: sed ipsum corpus eius, qui fegessit fortissimē. Hoc ipsum etiā antiquis constituit, vt in figura facerent, id, quod nunc est in rerum veritate. Id enim erat Pascha, & agni occisio. In memoriā reuocat cędis illius ovis & sanguinis, qui seruauit Hebræis in Aegypto primogenita. Et hæc quidem est ratio recordationis.

Sed & Christi ipsius veri capitis, &c. *Tractat hæc in hunc modum Cabasila.* Significatur autem Ecclesia in mysteriis, non tanquam in signis, sed tanquam in corde membra, & in arboris radice ramus: & sicut dixit Dominus, tanquā in vite palmites. Non enim est hic solum nominis communiō, vel analogiæ similitudo: sed res eadem. Etenim corpus Christi & sanguis, mysteria, sed Ecclesiæ hæc sunt cibus, & verus potus: & eorum particeps effecta, non eā mutat in corpus humanum, veluti aliquid alium cibum: sed ipsa in illa mutatur, vincentibus iis, quæ sunt, præstantiora. Nam etiam ferrum cum igne habens cōsuetudinem, fit ignis: non autē dat igni, vt sit ferrum. & quemadmodum ferrum inflāmatum, nō ferrum, sed ignē apertē videmus, ferri proprietatibus omnino ab igne deletis: ita etiā Christi Ecclesiā, si quis videre potuerit, eo ipso, quod ei vnita est

& est eius carnis particeps: nihil aliud videbit, quàm ipsum corpus Domini. Propter hanc rationem: Vos estis corpus Christi, inquit Paulus, & membra ex parte. Non enim Christi in nos curam, & prouidentiam, instructionemque & admonitionem, & nostram in eum subiectionem significare volens, illum qui dem caput, nos autem membra appellauit, sicut & nos cognatorum vel amicorum membra vocamus, hyperbole vtentes, sed illud ipsum significans, quod dicebat, fideles scilicet iam per hunc sanguinem viuētes in Christo vitam, & verè ab illo capite dependentes, & hoc corpore indutos. Propterea non est à ratione alienum, hic Ecclesiam per mysteria significari.

Sicque ipsa oblatio perficitur inuisibile sacrificium, et cætera. *Clarius hæc idem Cabasila in hunc modum tractat*: De ipso autem sacrificio, operæpretium est illud quarere. Quia enim non figura sacrificij; neque sanguinis imago, sed verè est mactatio & sacrificium.

Quæramus, quid est, quod sacrificatur: panis, an corpus Domini: videlicet, quando dona sacrificantur, prius, quàm sunt sanctificata an postea? Et si panis quidem est, quod sacrificatur, primum quidem quodnā fuerit panis sacrificium. Deinde, non est hoc nobis misterium, videre panem mactatum: sed agnum Dei, qui sua morte tollit peccata mundi. Sin autem ipsum Dominicum cor-

pus sacrificatur, hoc certè ne fieri quidem potest. Non enim amplius occidi vel percuti potest cum iam ab interitu, & corruptione alienum & immortale effectum sit. Quod si fieri posset, vt adhuc aliquid tale pateretur, oportet esse & qui crucifigerent, & omnia alia conuenire, quæ illud sacrificium effecerunt: siquidem non figura mactationis, sed vera mactatio esse ponitur. Deinde, quomodo Christus semel est mortuus & suscitatus, non amplius moritur & semel passus est in consummatione seculi: & semel dicitur oblatus, vt multorum peccata auferret? Si enim in vnaquaque mysterij celebratione ipse sacrificatur, quotidie moritur. Quid ad hæc ergo dicendum est? Sacrificium, neque; antequam panis sanctificetur, neque postquam est sanctificatus, peragitur, sed eo ipso tempore, quo sanctificatur. Sic enim necesse est omnia, quæ de eo creduntur, conseruari, & nihil omnino excidere. Quænam autem ea sunt? Sacrificium hoc, non esse imaginem, & figuram sacrificij, sed verū sacrificiū: nō esse panē, id, quod sacrificatur, sed ipsū Christi corp⁹: & propterea vnū esse agni sacrificium, quod semel factū est. Et primum videamus, an nō figura, sed re ipsa sacrificiū sit mysterij celebratio. Quod, n. est ouis sacrificiū, quæ ab eo, quod nō est omnino occisum, in occisū fit mutatio, hoc etiā hæc fit: panis enim, qui est in sacrificatus, mutatur tunc in id, quod est sacrificatum. Mutatur enim à pane non mactato, in ipsum corpus Christi, quod verè mactatum est. Vnde, quem-

admodum in oue mutatio, verè sacrificium operatur: ita iam hic propter hanc mutationem id, quod peragitur, verū est sacrificiū. Mutatur enī non in figurā, sed in ré mactationis, in ipsū corpus Christi, quod sacrificatū est. Sed, si panis quidē manēs fuisset sacrificatus, panis esset, qui mactationē suscepit: & fuisset mactatio rūc panis sacrificiū. Quoniā autē vtrāq; murata sūt, & in sacrificatū, & panis: & factus est pro infacrificato quidē sacrificatus, pro pane autem corpus Christi, propterea mactatio illa, nō in pane sed tāquā in subiecto cōsiderata, corpore Christi, non panis, sed agni Dei sacrificium, & est, & dicitur: clarū est autē, quod his positis, nihil necesse est, multas fieri oblationes corporis Domini. Quia enim fit hoc sacrificium: agno non tunc occiso, sed pane mutato in agnū occisum, clarum est, quod fit: qui dem mutatio, sed non tunc fit occisio: & sic id, quod mutatur quidē, multa, & mutatio sæpè: id autē, in quod mutatur, nihil prohibet vnum & idem esse, sicut vnū corpus, ita etiam occisionem corporis vnam. Et hæc quidem de his.

Princeps sit aliarum Ecclesiarum, & cæt. *Qui fuerunt ab antiquo principes Apostolorum, & quasi columna, qui itē principes Ecclesie, ex Paulo, Actis q; Apostolorum, clarū est. Clarum item ex Concilij Nicæni, quod isti sūt in omnibus sequi dicunt, Canone 6. & 7. & 39. in cuius Synodi patrum Catalogo, & subscriptionibus, ne nomen quidē Byzantini Episcopi reperitur. Clara itē, sunt Cōstantinopolitanorū Patriarcharū ad Damasū, Leonem I. Gregorium item I. &*

ceteros Pontifices istius primatus causa, ne quidquam factā postulata. Clara illorum verè Apostolica responsa. Verū noua nobilitas semper in recensendis titulis, & stemmatibus, multum est odiosa, quantoque minus illis abundat, tanto illa magis iactat, & ostentat. Illudque maxime in Græcis nunc apparet ambitionis tale vicium esse, quod vltimum sapientem deserat: nam & illos olim iam omnia planè deseruerunt: factus tamen quidam, & ambitio, in illis adhuc apparet. Non habere autem illos vllam legitimam causam, cur sibi hunc vendicent primatum vel Canon, quem pro ea ambitione in Constantinopolitano Concilio ipsi tulerunt, abundè indicat, qui talis est: Constantinopolitanæ ciuitatis Episcopum, habere oportet primatus honorem post Romanum Episcopum, propterea, quod sit noua Roma. Si ergo ideo primatum obtinere debet, quia noua Roma est, cur igitur veteri se anteferunt? Verū nos hac de re non plura dicemus, sed potius Patriarcham Patriarchæ opponemus, totumque tractatum Gennadij Scholarij Patriarchæ Constantinopolitani de isto principatu, quo maiorem fidem res habeat, ut & istorum & aliorum oculi confodiantur, huic loco apponemus.

GENNADII SCHOLA
rij Patriarchæ Constantinopoli-
tani defensio de Prima-
tu Papæ.

Sec̃tio i.

ECCENunc quintum & ultimū
decreti caput accedit, ut suam res-
ponſionem accipiat. quemadmodū
& precedentia. Ergo quia labo-
rem explicandi, quæ mihi de qua-
tuor primis capitibus viderentur,
non defugi, nequaquam decet hoc aut ſilentio invol-
uere, aut debita reſponſione fraudare. Equum eſt i-
gitur omni adhibito ſtudio, & de hoc capite quæ di-
ci poſſunt afferre, ne & ipſum debita ſibi careat por-
tione, imò & alijs adiungatur ſacrorum patrum, &
doctorum, diuinis, & theologiceis testimonijs commu-
nitum, ut cumulatè, quod polliciti ſumus, præſtemus.
Quidnam verò hoc eſt, Eccleſiæ caput, Papæ primatus
quemadmodum ſacræ ſynodi decretum aperte clamat.
Præterea decernimus Apoſtolicā ſedem & Ro-
manum Pontificem in vniuerſum orbem pri-
matum obtinere, eundemque eſſe beati Petri
principis Apoſtolorum ſucceſſorem, & ipſius
Chriſti in terris vicarium patrem, & magiſtrū
omniū Chriſtianorū. Hoc proſeſſo, neſcio quomodo
quis inficiari poſſit, cum apertiſſimè Chriſtus, &
omnes doctores, maniſteſtius quam ſi vel tonitruum
perſonaret, hoc ipſum vociferentur, Chriſtus ergo an-
tè ſuæ paſſionis tempus, ad Philippi Caſaream per-
gens, interrogauit diſcipulos ſuos dicens: Quem me

Mat. 16.

dicunt homines eſſe filium hominis? animad-
uerte exquisitum theologiæ ſermonis ſenſum: nam
quando de communibus hominum ſententijs percontat-
ur, Apoſtoli occupant reſponſionem dicentes per ſin-
gulos: Quidam Iohannem Baptiſtam, alij dicunt
Heliam, alij Hieremiam, alij vnum ex Prophe-
tis Quando verò de illorum ſententia explicanda in-
terrogat, & quam exiſtimationem de eo haberent,
cum diceret: Vos autem quem me eſſe dicitis: tunc
nemo Apoſtolorum locutus eſt, quia ipſi aliorum præſi-
des erant Petrus autem iſs, & toti orbi terrarū præ-
ſidebat. & ij quidē tanquam præſides aliorum ſen-
tentia explicabant. At cum Petrus Apoſtolorū præ-
ſes eſſet, pro illis offert reſponſionem, illi enim primatiū
velut eiſdem ſcholæ ſocij detulerunt: vnde & auda-
citer Chriſto reſpondet: Magiſter interrogas quem te
dicimus eſſe? tu es Chriſtus filius Dei viui. Conſi-
dera magnificam petri confeſſionem: idē & ſaluator
ad eum: Beatus es Simon Bariona: quia caro &
ſanguis non reuelauit tibi, non humana ſapientia
hoc te docuit, neq; ab hominibus didicisti,
ſed Pater meus, qui in cœlis eſt, hanc tibi admi-
rabilem theologiā reuelauit, pater igitur meus te
docuit. Ego autem tibi dico, quod tu es Petrus,
& ſuper hanc petrā ædificabo Eccleſiā meam, &
portæ inferi nō præualebūt aduerſus eā. Neq; hic
ſubſtitit, imò progrediens, dicit: & dabo tibi claues
regni cœlorū: & quæcūq; ligaueris ſuper terrā,
erunt ligata & in cœlis, & quæcūque ſolueris
ſuper terram, erūt ſoluta & in cœlis Quis ergo ſe
Chriſtianū profeſſus hæc abnegabit? niſi forſe Chri-
ſtianifimum exere velit.

- Sectio 2.
Ioan. 20. *Sed quid huic obiciant: qui id oppugnant? ad omnes hoc dixit Christus, ubi dicit: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Et alibi: Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici Et rursus: Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ. Et alibi: Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. Hac & nos confitemur, dicimusque, quod incommune hos constituit magistros orbis terrarum, & omnibus gratiam tribuit peccata dimittendi, quoniam usque ad orbis terminos ipsos destinavit Necesse enim erat eos habere potestatem baptisandi, docendi prædicandi, & omnibus gentibus dicendi, quæ opus esset. Cæterum erat utile, vel potius necessarium, hoc caput habere, ut inter eos esset ordo, & caput: ne sine capite aberrarent, unde confusio magis oriretur, quam vno: ex quo dissolutio & ordinis perturbatio esset onscusa: quia ubi non est ordo, ibi dissolutio: nam ordinis perturbatio dissolutionis principium, Gregorius cognomento theologus id confirmat: nam mundanos principatus videmus perturbari, discindi, atque aboleri, quando inter se iuncti non sunt: quoniã si duo de primatu regna decerent, utrumque extinguitur: hoc & saluator dixit: Omne inquit, regnum in seipsum diuisum, desolabitur, igitur in commune ad omnes hoc Christus dixit: (nemo negabit hoc:) sed seorsum Petro: Tu es Petrus. & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam-
& reliqua,*
- Luc. 10:
Mat. 16.
Matt. 16.
Luc. 11.

& reliqua, ne oriretur inter eos diuisio, vt diximus, ac perturbatio. Si ergo ea vera sunt, quod mandata potestates, quando disiuncta sunt, intereunt, & dilabuntur, quomodo Christus debuit Ecclesiam suã omittere sine capite? vt confusio sequeretur, & ex confusione destrueretur. Sed vt supra omnem ordinem positus: & vt existens is, qui ordinem constituit voluit & ordine suam societatem, videlicet Ecclesiasticam, contineri: & vt ipse in terris erat caput, Dominus, & magister discipulorum, & pater, & pastor: sic cum decreuisset ad paternum thronum ascendere, Petrum præfectum ipsis constituit patrem & magistrum: & vt uno verbo dicam, suum vicarium ac successorem. Ostendit autem, & alibi ante suam passionem, se principatum, primatũ, & Petro tradidisse, ubi dicit: Petre, scãpius expetiuit fathanas vos, vt cribraret sicut triticum, ego autem rogavi pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Audis hoc, ego rogavi pro te, & illud: Tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos? quid tibi videtur, scilicet confirmare fratres? nisi eum esse illorum principem, & eos confirmare, Et alibi idem ostendit dicens: Simon vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle, & apperies os eius, inuenies staterem, illum sumens da pro me & te: ex eo cognouerunt discipuli, Petrũ ipsis principem præfeciße. Hac Christus ipse antequã pateretur, enunciauit, vt dictũ est. Post resurrectionẽ autẽ (vt Ioanni tonitruũ filio videtur, qui scripsit Euãgeliũ) Petrus intus in iucundissimũ Domini vultũ, inquit: Domine quid placet tibi, vt ego faciã? Iesus interrogauit

Luc. 22.

Mat. 16.

Ioan. 21.

Mar. 3.

hunc ter, Petre amas me, & in unaquaque interrogatione pastorem illis designavit, dicens: pasce oves meas: pasce agnos meos, *Qui terna interrogatioe contristatus, ait ubertim flens, Domine, tu scis omnia, tu scis quia amo te. Cuius dominus triplici interrogatione, voluit triplici abnegationi mederi. Postea terra constituit ipsū pastore, ut magistrum: idque multis ostendemus rationibus & testibus, præcipue verò Ioannes Damasci oculus, in vita Barlaam, et Ioasaph, Indorū, testatur ita dicens: Aufugit hostis diabolus. ob Petri pœnitentiā, pudore suffusus: at ille rursus princeps electus erat, veluti terræ magister. Idem sapiens Leo imperator in exapostolaris dicit. Partī quidē post diuinā resurrectionē, ter, Petre amas me, in terrōgās Dominus, suarū omniū cōstituit pastore paratū verò Simoni oueis tradidit ad pascēdū, ut charitatē mutuā repēderet, requirēs ab eo curā pascēdi: & idē dixit: Petre si amas me, pasce agnos meos. Petrus verò intelligēs, quod magnū est primatus, & multæ virtutis egēs, vidēs q̄, Ioanē, quē valde Christus diligebat, q̄ sequebatur ait. Hic autē quid? quasi verò dicens, me domine & magister designas caput discipulorū, hūc autē à te dilectū quid iubes esse? qui & petiit ab eo federe à dextris suis, & anteq̄ peteret, curavit à matre id fieri ut vel à dextris, vel sinistris collocaret ipsum, in gloria saluatoris. Ex quibus apperte colligitur hic cathedra primatus. Quod si de cælesti cathedra doctores hoc intellexerunt tamen et hoc pacto possumus interpretari. Sed ne cui occasio praberetur exponēdi quod de omnibus dixit discipulus, quæcūque solueritis & quacūque ligaueritis: respōdet Dominus, velut eū increpās: Petre si cum volo manere, donec rursus veniā, quid ad te? tu sequere me.*

Ioan. 21.

Matt. 20.

Nā sequere, nihil aliud ostēdit, nisi sequere me hoc baculo pastoralis: ac veluti quādo ego vobiscū erā, custodiebā vos, cū pater esē vester, caput, et magister, sic et tu sis pro me & sequere me, in hoc principiū patris, docēs, et cōfirmās fratres tuos: te enī in terra esse volo prome. Ideoq; manet vsq; ad hāc diē, & manebit Petrus Christū sequēdo per successores suos, ut orationis progressū declarabitur. Ex his saluator suā mentē ostēdit, ut dictū est, antequā pateretur, et post resurrectionē. Ceterū sācti patres, & acta œcumenicorū conciliorū, manifestissime idem cōprobāt. Quid igitur iure aduersus hac potestis afferre: nisi forte id quod à multis audio prædicari, quod hi vitā Petri non viuūt: nā ille pauper, hi verò sunt diuites: & aliud vitæ genus nunc Papa ducit quā Petrus: quomodo est ergo successor eius? Duo animaduerto hīc reprehēdi, quæ omitti nō possunt. Primum quod ille pauper erat, hic diues. Secundū, aliud genus vitæ vivebat ille, aliud hic. Ad primū quidē illis sic respōdēdū est: scilicet, quod opes, & ea, quæ possidet nō ipse sibi cōparauit, neq; per vi ab aliquo extorsit, sed ante multas atates & annos, nō tātū ante schismā, et diuisionē Ecclesiarū, sed paulō post Christi assumptionē in cælū, et ante sanctā magnā & primā synodū magnus Cōstātinus Imperator inuictus, Siluestro, sanctissimo, suū moq; pōsifici, largitus est: quæ admodū in edicto cōtinetur & in sacris Canonū libris inuenitur. At et nos id ad verbū apponemus, ne aliud videamur afferre, quā propria eius verba sonāt. Equū esse iudicauimus, unā cū omnibus satrapis nostris, et vniuerso senatu, optimaribus, & cuncto populo imperio Romana gloria subiacti, ut sicut S. Petrus, vicarius ex persona filij Dei, est constitutus in terris, ita & Episcopi successores principis Apostolorum ampliores

Sectio. 3.

Decretū
inuicti Im-
peratoris
& Magni
Constanti-
ni, ad sā-
ctissimū
Siluestrū,
Romanū
Papam.

principatus potestatem, quam regnum gloria nostra habet, obtineant. Hoc & à nobis, & à nostro concessum est imperio. Et volumus ipsam principem Apostolorum, & successores ipsius, ex eius persona, primos apud Deum esse patres & defensores. Et sicut nostra Imperialis potestas in terris colitur & honoratur, ita eius sanctam Romanam Ecclesiam, veneranter honorari decernimus: & amplius, quam nostrum imperium, terrenumque thronum, sedem sacratissimam beati Petri, gloriosè exaltari. Sancimus etiam ut principatum teneat, tam super quatuor sedes, Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quam etiam super omnes in uniuerso orbe terrarum Ecclesias Dei. Et pontifex qui per tempora ipsius sanctae Romanae Ecclesiae exstiterit, celsior, & princeps cunctis sacerdotibus totius mundi existat: & eius iudicio, quae ad cultum Dei, vel fidem Christianorum, vel stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. Aquum est enim, ut ibi diuina lex obtineat apicem & primatum, ubi sanctus legislator Christus Iesus saluator noster, missus beato Petro iussit cathedram tenere: & ubi crucis patibulum passus est, & beatae mortis calicem bibit, vestigijs inhaerendo, sui nostrique magistri: & ibi gentes capita inclinare, propter confessione nominis Christi, ubi eorum magister Beatus Paulus protensa ceruice, propter Christum, coronam martyrii suscepit: & ut usque ad mundi consummationem ibi quiescant magistrum, ubi sanctorum suorum reliquiae conquiescunt: & ibi prae in terram proidentes caelestis regis Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi ministerijs inseruiamus ubi seruiuimus illi superbo regi. Tradimus igitur ipsis sanctis Apostolis beatis

Petro & Paulo & post hos beato Siluestro, & omnibus successoribus eius, qui usque ad consummationem mundi ascensuri sunt ad sedem beati Petri, ab hoc die palatium imperij nostri Lateranense, quod omnibus mundi palatijs praefertur, & supereminet: deinde diadema siue coronam capitis nostri, simulque & loram, nec non & superhumeralia, quod imperiale assolet circumdare collum, verum etiam chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia, Imperialia indumenta, seu etiam dignitatem imperialem praesidentium equitum: conferentes ei etiam imperialia sceptrum, simulque cuncta signa & bñda, & reliqua ornamenta imperialis culminis, & gloriam potestatis nostrae. Viris etiam diuersi ordinis, reuerendiss. Clericis sanctae Romanae Ecclesiae seruientibus, illud culmen singularis potentiae, & praecellentiae, habere sancimus: cuius amplissimus noster senatus videtur gloria adornari, id est, patricios, & consules effici: nec non & caeteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decorari. Et sicut imperialis est decorata militia: ita clerum sanctae Romanae Ecclesiae, adornari decernimus. Et quemadmodum imperialis potentia, diuersis officijs cubiculariorum nec non & hostiariorum, atque omnium excubitorum: ita & sanctae Romanae Ecclesiae decorari volumus. Et ut amplissime pontificale decus praefulgeat decernimus: ut clerici eiusdem Romanae Ecclesiae lintheaminibus, id est, candidissimo colore decoratos equos equitent: & sicut noster senatus calceamentis utitur, siue sandalijs, albo ex lintheamine: ita & caelestia sicut terrena, ad laudem Dei decorentur. Prae omnibus autem licentiam tribuimus, & concedimus beato Siluestro, Episcopo Papae Romanae urbis, & successoribus e-

ius, beatis Episcopis ad honorē & gloriā Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi, & magna Apostolica Ecclesia: ut si quis senator propria cōsilio clericare voluerit, et in religiosorū numero clericorum cōnumerari in magna et Apostolica Ecclesia: nullus ex oībus praesumat impedire. Preterea decernimus, ut ipse religiosissimus pater Silvester magnus Episcopus, & eius successores oēs Episcopi, ferāt diadema, siue coronā, quā ex capite nostro ipsi tradidimus ex auro purissimo, et preciosis margaritis, ut ipsi adornatum capitis utatur ad laudē Dei & honorē sanctorum Apostolorum. Ipse vero beatus Papa Silvester, sub corona, siue papalithia, quā habebat, ad gloriā Dei et sancti Petri, noluit ferre coronā ex auro & margaritis, et ideo quia ipse noluit ex auro coronā, nos splendidiss. lorū, quod significat sanctā resurrectionē, capiti sancto eius, nostris manib⁹ imposuimus: & tenentes frenum equi ipsius, pro reuerentiā beati Petri, stratoris officium illi exhibuim⁹: statuetes eodē loco, oēs eius successores singulariter uti in processionib⁹, ad imitationē imperij nostri. Vnde ut pontificalis apex nō vilescat, sed magis quā terreni imperij dignitas, gloria et potētia decoretur, ecce tā palatium nostrum, ut praediximus, quā Romanā urbē, et oēs Italiae siue occidentaliū regionum prouincias, loca, ciuitates, castra, beatissimo pontifici et patri nostro, et vniuersali Papa Siluestro, tradidimus, atque reliquimus ipsi, et successoribus eius potestatem, et robur firmum imperialis iurisdictionis. Et per hoc diuinum iussum, et pragmaticum constitutum, sanctis patribus Romanae Ecclesiae, in perpetuum decernimus permanenda. Vnde congruum perspeximus, nostrum imperium et regni potestatem, ad orientales transferri regiones, et in Byzantiae prouincia optimo loco, nomini nostro ci-

uitatem adificari, & nostrum illic imperium constitui: quoniam ubi principatus sacerdotum, & Christiana religionis caput, ab imperatore caelesti constitutum est, iustum non est, ut illic imperator terrenus habeat potestatem. Huius vero imperialis decreti paginam, propriis manibus roborantes, super venerandas reliquias sancti Apostoli, & principis Petri posuimus, & ibi iurauimus haec omnia inconcussa seruare, & successores nostros Imperatores, in archiuis nostris haec custodire, tradidimus patri nostro, sancto, & vniuersali Episcopo, & Papa & per eum omnibus successoribus eius Episcopis, domino & saluatore nostro Iesu Christo annuentes, iubemus omnia, quae supra scripta sunt, firmiter in secula obseruari.

Vides, quo pacto inuictus imperator, magnus dico Constantinus is fuit, qui elargitus est, quae nunc ab Ecclesia possidentur: quodque neque per vim accepit, neque alicui extorsit, & quod cuncta ad honorē & gloriā caelestis regis terrenus cōsecrauit, quodque omni reuerentia & pietate adhibita liberalissimē Ecclesiae donauit. Ea accepit Silvester diuisissimum ob causas: unam quidem propter fidei feruorem, & imperatoris propositum, ne eius animi pietatem scandalizaret, si munus reiecisset: alteram, ut Ecclesiae reuerentiam apud omnes excitaret, quae egestate premebatur, & persecutionem patiebatur, & contemebatur, ab impiis tyrannis & imperatoribus, qui Constantinum precesserant. Ad haec, ut terrena potestate frueretur, quoniam complures habebat aduersarios, & tūc, & in praesentia habet spirituales & mundanos. Qui mentem habet, intelligat: nam in egestate constituta, denud fuisse exagitata, ut sub Constantino

Sectio 4.

euenit, & sauior consecuta esset persecutio, quam tunc sub quibusdam, qui palam quidem Christianissimum profitebantur, clam verò Graciam religionem amplectebantur: negantes penitus Christi in carne presentiam, sepiusque tentantes eam imminuere, & ad nihilum redigere. Tertiã quoque responsionem merito adiungemus: quòd primi admirabiles summi pontifices, multò antè prouiderunt, & omnium primus B. Siluester, scilicet, quod in extremis dieb⁹, apud homines fides imminuenda foret, nec eundè feruorè & reuerentiã habitura quam iam inde à principio obtinebat inops & egens Christi Ecclesia: quoadque habètes, prauallituri foret, nò habentes autè pro nihilo futuros, propterea decreuerunt ut aliquid haberet ad sumptus faciendos Ecclesia, ne ab ullo contèrteretur. Quicūque enim Romanã Ecclesiã conspexerint, ut ipse conspexi, qualèque reuerentiã, terra reges & principes eo se conferentes, ipsi exhibet, ij profectò mecum testabuntur, me vera dicere: nam si inops esset, in nullo prorsus honore haberetur apud eos qui inani gloria tantū promouentur, & per vim coli volunt. Quid ergo ideo non est Ecclesia? & hac de causa non debemus obediètiã, & honorè ei prestare, quòd opulenta est, & potestatem magnam habet: absit tãta absurditas: nam & Christumet insimulabimus, qui mendicus natus est, & mendicitatem exercuit & inopiam predicauit: postea docuit se esse terræ regem sempiternum. Et rursus, data est mihi omnis potestas & in cœlo & in terra. Et iterum, quando ueniet filius hominis in potestate sua: num dices hac uera non esse minime profectò minime. Itaque Ecclesia contigit, ut sponso eius Christo, scilicet inopem esse geritam ex infructuosa Iudæorum synagoga, pati-

latim verò effectam diuitem ex aqua uidelicet & spiritu, nunc autem opulentam, magnamque potentiam consecutam. Ad secundum, quòd summi pontifices in presentia, Petri uitam non uiuunt, respondendum: quamquam asperum alicui dictu uidebitur, si præsidem, fratres, Romana sedis incusatis: cur non & incusatis orientis pontifices, qui ueterū Pontificum & Apostolorum uitam non uiuunt? hoc est, Alexandrinum, qui non uiuit, sicuti Marcus: Antiochenum, sicut Ignatius, cognomine Deifer: Hierosolymitanum sicut Iacobus, qui fuit Domini frater: Constantinopolitanum, sicut Andreas protocletus, sed Romanum tantum reprehendere uultis? Quanam id de causa? quia Latinus & barbam radit atque quarta feria & parasceue oleum ac pisces comedit. Hac igitur sunt, quæ carpere scitis: auaritiã, ebrietatem, inscitiam, nescitis carpere. Si peccatores ut uos arbitramini, sunt Romani pontifices, quid ad uos? non nostrum est disquirere & damnare nostros principes, propheta apertè clamante: principi populi tui nò maledices, sed nec insurgere aduersus pastorem omnibus licet: audimus enim dicentem Dominum: Super cathedram Moysis, sederunt scribæ & Pharisæi: omnia quæcunque dixerint uobis facere, facite: secundum verò opera eorum nolite facere: quoniam poterant & illi Domino respondere, non teneremur pontificibus obedire, quamuis in Moysis cathedra sedeant, quia sunt peccatores: at id non dixerunt: sciebant enim, quòd in cathedra Moysis sedere, ostendit eos potestatem Moysis habere, quamquam essent peccatores, & Moysis uitam non uiuerent, quòd propheta & sancti non erant, sicuti Moyses. Ita &

hi beati Petri sedem regunt, potestatemque illius habent: ac veluti principatum gerentes, & domini, iubent, nos vero subiicimur. Sin autem vitam Petri non viuunt, in villicationis die, rationem verbo reddent: at nos pro illis non reddemus: quod enim eis nos debemus, agimus: & obedientiam pro virili exhibemus. B. Gregorium audite dicentem: Oues, pastores nolite pascere, neque ultra fines vestros insurgere: satis est vobis si bene pascamini.

Sed ut penitus os vobis obstruam, ostendere vobis ex testimonio sanctorum doctorum Ecclesiam incipiamus: quod Romana Ecclesia alias antecellat, & monarchiam obtineat, tanquam inter ceteras, potior, atque excelsior: inquit Anacletus: Sacrosancta Romana & Apostolica Ecclesia, non Apostolis, sed ab ipso Domino & saluatore nostro, primatum obtinuit, sicut beato Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram, ædificabo Ecclesiam meam, quam beatissimi Apostoli, Petrus & Paulus, suo martyrio consecrarunt. *Diuus Marcellus ita scribit:* Rogamus vos, vt non aliud doceatis & sentiatis: quàm quod à beato Petro, & reliquis Apostolis, & patribus accepistis: ipse enim est caput totius Ecclesie, cui ait Dominus: tu es Petrus, super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: eius enim sedes, primitus apud vos fuit: quæ postea iubente domino Romam translata est, cui adminiculatè gratia diuina hodierna præsidemus die. *Itē Leo Papa ait:* Cū beatissimus Petrus Apostolus à Domino acceperit principatum, & Romana Ecclesia in eius remaneat institutis, nefas est cre-

dere, quod sanctus Episcopus, discipulus illius, Marcū, qui Alexandrinā primus gubernauit Ecclesiam, aliis regulis & traditionibus sua decreta firmauerit: cū sine dubio de eodē fonte gratiæ, vnus spiritus discipuli fuerit & magistri: nec aliud ordinatus tradere potuit, quàm quod ab ordinatore suscepit. *Præterea, hoc decreto Constantini confirmatur, quod in Canonicis constitutionibus legitur, in quo præter alia multa & hoc habetur:* Decernentes sancimus, vt sacrosancta Romana Ecclesia principatum teneat, tam super quatuor fedes Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quàm etiam super omnes in vniuerso orbe terrarum Ecclesia Dei: ex quo colligere possumus, eum Romanam Ecclesiam veluti principem omnibus præponere, cui non solum Antiochia Ecclesia, verum etiam Constantinopolitana, & reliquæ, commendantur. *Gregorius Dialogus ita dicit:* Constantinopolitana Ecclesia sedi Apostolicæ subiecta est. *Item ex Synodo Constantinopolitana:* Constantinopolitanæ, inquit, ciuitatis Episcopum habere oportet primatus honorem, post Romanum Episcopum. *Ad hæc Anacletus dicit:* Romana sedes primatu, Dei gratia exornatur, quæ à Domino, non ab alio eum cepit: & sicut cardine ostium regitur, sic huius Apostolicæ sanctæ sedis auctoritate oēs Ecclesie Domino disponete reguntur. *Item Callistus, dicit:* Nō decet à capite mēbra discedere: sed iuxta scripturæ testimonium omnia mēbra caput sequantur, nulli verò dubiū est, quod Apostolica sedes, mater sit oīni Ecclesia-

rum, à cuius regulis, nullatenus nos conuenit deuiare. *Item Gregorius aperte dicit*: Nulli fas est, vel uelle, vel posse transgredi Apostolicæ sedis præcepta, nec nostræ dispositionis mysteriū. Sit ergo ruinae suæ dolore prostratus, quisquis Apostolicis uoluerit contrariè decretis, nec locū deinceps inter sacerdotes habere, sed exors fiat à sancto mysterio: *Itē Cyprianus sanctissimus dicit*: Quicumq; Petri cathedrā, in qua Ecclesia fundatur, dereliquerit, in ea ulterius esse nō audeat. *Itē Nicolaus summus Pontifex ita scribit*. Romanā Ecclesiā solus Christus fūdauit, & supra petrā fidei mox nascētis erexit, qui B. Petro, æternæ uitæ clauigero, terreni simul & cœlestis imperij iura commisit. Nō ergo qualibet terrena sapientia, sed illud uerbum, quo constitutum est cœlū & terra, per quod deniq; omnia condita sunt elemēta, Romanam fundauit Ecclesiā. Illius certè priuilegio fungitur, cuius auctoritate fulcitur. Vnde non dubium est, quia quisquis cuiuslibet Ecclesiæ ius suū detrahit, iniustitiā facit, qui autem Romanæ Ecclesiæ priuilegiū ab ipso summo omniū Ecclesiarū capite traditū auferre conatur, hic proculdubio in hæresim labitur: & cū ille uocetur iniustus, hic est dicēdus hæreticus, fidem quippe uolat qui aduersus eam agit, quæ est mater fidei. *Item Pelagius addit*: Turpissimū esse chisma, quodq; homines eodem modo, ab alienigenis potestatibus conterentur, & canonicæ scripturæ auctoritas, & antiquorum canonum ueritas docet. Qui igitur ab Ecclesiastica sede scinditur,

in schismate ipsum esse nemo ambigit: quòdque aduersus Romanā & œcumenicā Ecclesiā conatur mēsam erigere: & ut schismaticum est Romanā Ecclesiam pro capite non habere, sic & hæreticum iura eius auferre: apertū est enim quòd quicumq; ab unitate fidei vel societate, Petri Apostoli quolibet modo semetipsum separauerint, tales nec uinculis peccatorū absolui, nec ianuam possunt regni cœlestis ingredi. *Et hæc quidē occidentales patres doctores sine reuersione sic uti uides, & aperte pronunciat. secundum hos orientales doctores, in testes adducemus, eosq; inter se consentire, manifestissimè comprobabimus.*

Et primus Damasci præclarum lumen accedat: hic enim in oratione, in Domini transfigurationem, à se conscripta, cuius principium est. Eia festum diem celebremus, ô Deo cara societas, post alia multa, sic de proposita questione disserit. Ut homo quidē interrogationem proponit: ut uerò Deus, latenter ostendit, qui proximè secuturus est: quem sua præcognitione prædestinauit dignum Ecclesiæ præsidem, hunc tanquam Deus inspirat, & per eum loquitur. Qualis autem est interrogatio: quem me dicitis esse? at Petrus ardentis incensus zelo, & sancto actus spiritu, respondit: Tu es Christus filius Dei uiui, ô beatum os, ô labia felicissima, & paulò post, hæc est fides recta, & inconcussa, super quam, ut super Petram, Ecclesia est firmata, ex qua dignè cognomen accepisti: hanc portæ inferi, hæreticorum ora, dæmonum machinamenta incurfionibus vexabunt, at non præualebunt: armis

sectio 6.

oppugnabunt, at non vastabunt: tela infantium sunt, & erunt eorum vulnera: languescent illorum linguæ, & in ipsos conuertentur: sibi ipsi perniciem struit, qui se opponit veritati: hanc ipse suo redemit sanguine, tibi verò vt fidissimò seruo, in manus tradit: hanc inconcussam & mergi nesciam, tuis precibus serua, quia nunquam subuerteretur, nunquam vastabitur, secura fiducia Christus dixit, à quo cælum firmatum est, terra fundata, & manet incòcussa, nam verbo cœli firmati sunt. Et paulò post, Christum deprecare, qui te regni clauigerum prædicauit: qui peccata ligare, & soluere est elargitus. Et post alià quædã rursus dicit: Sed cur Petrum, Ioannem, & Iacobum assumpsit: Petrum, vt verè ostenderet testimonium à patre testificatum: verbâque à se dictâ comprobaret, quemadmodum pater cœlestis ei reuelauit: & vt eum, qui princeps futurus erat, & totius Ecclesiæ clauū suscepturus. *Animaduertis quod Petri & præsidii, & totius Ecclesiæ principatum obtinenti clauum tradidit: profecto surdo aspidi, & aureis obstruenti sunt similes, qui neque audire volūt, nec videre. Nimirū inquit, at Petro tantum hoc datum est, sed non eius successoribus. Hoc, vt à facuis prolatus verbum, omnisque sensus expertibus silentio præterire oportebat, quoniã nulla planè indiget responsione. Sed in gratiam eorum, qui volunt eos strenuè propellere, id ipsum vt omnis inscitia refertum refellamus: alioquin, si id concesserimus, Catholicam fidem subuertemus, & Christum falsum prædicasse dicemus, &*

alia infinita absurda, inde sequentur: si Christi fides vsque ad Petrum & ceteros Apostolos perdurauit, postea verò non: si Petro tantum & Apostolis tradita est, at non eius successoribus. O stultitiam nimis apertam, ô mentem peruersam: quomodo Synodi sunt constitutæ in Ecclesia subsidium? quomodo canones synodales instituti sunt, si potestatem non habuerunt? quomodo magnus Constantinus obedientiam syluestro exhibuit in omnibus, tanquam Petro? vt antea ex eius decreto scriptum est: quomodo Romanorum Imperator Alexandro Papa, inclinata ceruice, collum eius pedi submitit, cum diceret: super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. At ille respondit: non tibi, sed Petro obedientiam exhibeo: & pontifex: & mihi & petro? Quomodo igitur non erubescitis, hæc pronuntiando? quomodo heretici à summo pontifice fuissent expulsi, à sacrisque conciliis: si vsque ad Apostolos Ecclesia valuisset, postea verò non? quomodo hæc non dixerunt, qui per temporum vices, hostes & inimici Ecclesiæ Dei extiterunt? heretici nimirum. Illi enim ab œcumenica Ecclesia pulsi, & exagitati, hoc dicere nō audebunt: vos vero hæc afferentes, illorum defensionē suscipere videmini. Oportet igitur, Arium Macedonium, Nestorium, Dioscorum, Seuerum, ceterosque impij illius cœtus hereticos, resurgere, gratiâque vobis reddere, & obnoxios esse: quia, quod illi ne in mentē unquam venit, vos eorum suscepta defensione afferitis. Sed quod multa & infinita absurditates hinc orientur, & cæcis & manifestum, ideoque satis de his.

Sectio. 7.

Afferemus etiam alia testimonia, & sententias sanctorum Doctorum Ecclesie aperte comprobantium propositam à nobis questionem, quod Pontifex Romanus, totius Ecclesie caput est, & magister: & ipsi tantum datum est iudicare, & de fide inquirere, & ordinare totum orbem terrarum, atque hereticos sedibus pellere, & orthodoxos restituere. Ac primum vobis sententiam latam contra sacrum Chrysostomum in hoc testem adducemus, qua iniuste damnatus est ab illis, qui Constantinopolitanae res gerebant, & exilio multatus. Cuius rei Innocentius Papa certior factus, Imperatorem cum uxore, ceterisque sacerdotibus & pastoribus, excommunicationi subiecit, ea conditione, nisi Chrysostomum in suam sedem reuocaret. Nam de Chrysostomo lata sententia, & in gratiam Eudoxiae damnato, in Cucussum Armeniae oppidum acerbo exilio ablegarunt: quam remis, ad Innocentium sanctissimum Romanum pontificem detulit: non enim habebant aliud quod confugerent orientales pontifices, nisi ad Romanum pontificem, cum iniuriis afficerentur: dictum Domini ad Petrum in memoriam reuocantes. Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Quamobrem D. Innocentius, sacri Ioannis acceptis literis Constantinopolim scribit, ut Ioannem in suam sedem restituant. Quibus dicto non parentibus, ac Ioanne vita functo, iterum ad Arcadium, & Eudoxiam Imperatores, literas scribit, huius exempli.

Epist. Innocentij
Papæ.

Vox sanguinis Ioannis fratris mei, ad Deum clamat, aduersum te ô Imperator, ut olim iusti Abel, contra fratricidam Cain: sed omni ratione vindicabitur. Neque id commisisti tantum, verum etiam paci

paci tempore persecutionem magnam in Ecclesiam Dei & sanctos eius instituisti: magnum terra Doctore, è sua sede indemnatum pellendo, Christum etiã unã cum eo insectatus: neque verò vicẽ eius doleo, quia is hereditate accepit cum sanctis Apostolis in Dei saluatoris nostri Iesu Christi regno: quanquam non ferenda est ea iactura, sed animo angor, primum reputans salutem animarum uestrarum: postea ob eos, qui illo destituuntur, & esuriunt sua sapientissima doctrina preceptu, ac monitis imbui: neque solũ Constantinopolitana ciuitas detrimentũ sensit eius melliflua lingua, sed & omnis occidentalis plaga est viduata, eo amisso diuino viro, vniuersa liercula sua assu, qua hæc voluit excitari tragædia. Peruntamen huius mundi ultionem ea non effugiet, et æternã postea paucis diebus interiectũ, sentiet decedendo: quamuis enim Beatus Ioannes hanc vitam reliquerit, fidem tuendo & fluctuantes confirmando, in sempiterna tamen secula, inexhaustã gloriam, atque immortalem, est consecutus. Ad hæc, noua Dalida Eudoxia sensim erroris nouacula te abradens, aduersus semet maledictionẽ comparauit, ex ore multorum vinciendo onus peccatorum graue, atque intolerandum: hoc præterea adiuncto proximè perpetratis facinoribus. Ideo ego peccator, & minimus, ut cui sedes est credita magni Petri Apostoli, interdico tibi, & illi, participatione interactorum mysteriorum Christi Dei nostri. Præterea, qualemcunque Episcopum, vel clericum in ordinibus constitutum, sancta Dei Ecclesia, qui ausus fuerit auxilium præbere, & communicare vobiscum, ex quo tempore legeritis presens vinculum, deponi iubeo. Quod si vos, ut potestatem habentes, alicui vim inferatis, & transgressi fueritis canones vobis traditos à

Saluatore per sanctos Apostolos: scitote, quod non ad paruum vobis imputabitur peccatum, in tremenda die iudicii, quando non poterit vlla dignitas mundana prodesse, & qua latens, in omnium conspectum aspicienda effundentur. Arfacium verò, quem vos in sedem Episcopalem pro magno Ioanne induxistis, post mortem etiam deponimus cum omnibus eiusdem sectæ Episcopis, atque socijs: indignus enim est, tanquam adulter Episcopatus: nam omnis plantatio, quæ non plantauit pater meus celestis, eradicabitur, nec nomen illius in sacris voluminibus inscribatur. Theophili depositioni addimus excommunicationem, anathematizationem, & plenam à Christianismo separationem.

Animaduertis ex hoc loco auctoritatem illius diuine sedis, quod non solum viuentem deposuit Arfacium, verum etiam defunctum. Arfacium dicit, quem in sedem Ioannis induxistis: & defunctum deponimus: quod idem est, ac si dixisset, nolimus eum pontificum in libro inscribi, in futuro iudicio: nam in eo facile iubemus Ioannem aureum Constantinopolitanum pontificem esse, nunc & in futurum: Arfacium nullo pacto. At Theophili Alexandrini depositione (eo quod in synodo Thessalonica coacta, in Eudoxia gratiam curauit, ut damnaretur, & in exilium pelleretur Chrysostomus) non fuit contentus diuinus hic summus pontifex: quanquam synodalis erat ea depositio, coramque legatis, Adiecit excommunicationem (ò malum) & plenam à Christianismo separationem: ò rem admirabilem: eum, qui semel baptisatus est in nomine sanctæ Trinitatis, & in Christianorū albo inscriptus: hic de libro delet,

& exiit Christianismo: Hoc liquido ostendit potestatem, quam habet ea diuina sedes. Si ergo ut vos creditis, Petro tantum tradita est, non eius successoribus: quonam pacto Theophilus, Arfacius, Arcadius, Eudoxia, & ceteri, à Romano Pontifice depositi, & damnati, non responderunt: tuas reprehensiones non estimamus: quod Petro tantum, non tibi datum est id? at id quidem non potuerunt, nec dicere ausi sunt: imò veniam errorum ab eo petierunt. Sed hoc plane sufficit, ut arbitror, ad comprobandum Petri & reliquorum Apostolorum successores, eandem potestatem obtinere, neque minorem horum successores.

Nunc ad alias probationes & indubitata testimonia accedemus, quod is, & non alius, caput est plenitudinis Ecclesiæ ex Epistola Imperatoris Iustiniani, ad Epiphanium Constantinopolis Patriarcham, in sancta synodo Trulli, ab ipso coacta: cuius principium.

Imperator Iustinianus Augustus. Cùm recta, et inculpata religio, quæ profitetur, et prædicat sancta Dei catholica et Apostolica Ecclesiæ, nullo modo innoatione admittat: nos doctrinam sanctorum Apostolorum, & eorū, qui post illos in sanctis Dei Ecclesiis versati sunt, sequentes, æquum esse existimauimus, notam, & testatum omnibus spem, quæ nobis est relinquere, & cetera eiusdem Epistola, in qua aperte perspicitur fides, & confessio ipsius, erga catholicam Ecclesiæ.

Postea in sequenti alia Epistola, cuius principium idem, Imperator Epiphанию sanctissimo, & beatissimo Archiepiscopo huius regni urbis, & œcumenico Patriarchæ, hæc scribit.

Cùm tuam sanctitatem scire velimus omnia quæ ad Ecclesiasticum statum pertinent, necessarium esse

duximus hac Epistola eidem significare, & per eam eidem aperire, quæ inuoluta sunt, quæ & eandem scire confidimus. Nam cum hic quosdam alienos à sancta Catholica, & Apostolica Ecclesia, inuenerimus sectantes errorem impiorum Nestorij, & Eutychetis, & eorum blasphemis uti, diuinum promulgauimus edictum, quod & tua sanctitas nouit, quo hæreticorum insaniam confutauimus: cum nihil penitus immutauerimus, vel mutemus, vel transgrediamur Ecclesiastici status, qui hucusq; Deo fauente perdurat, ut tunc notum est beatitudini: sed per oia seruamus statum unionis sanctissimarum Ecclesiarum quæ cum sanctissimo Papa, & Patriarcha veteris Romæ transacta est, ad quem his consentanea conscripsimus: nunquam enim feremus, quin omnia, ad statum Ecclesiasticum pertinentia, ad illius beatitudinem, uti ad caput sanctissimorum Dei sacerdotum, deferantur. Et quia quoties in his partibus hæretici exorti sunt, sententia & iudicio illius ueneranda sedis, sunt repressi, licet & nobis dicere scilicet, & concludere: quod omnes, qui uolunt & habent ipsum pro capite, sancti sunt: & veri Dei sacerdotes, et serui fideles: qui uero nolunt, neque habent eum pro capite, non sunt Dei sacerdotes. Ita enim sacra illa synodus decreuit, cum dicit, ut capiti omnium sanctissimorum sacerdotum Dei.

Quod uero iudicium omne Ecclesia Dei in eo situm sit, audi: quod quoties in his partibus, orientalibus scilicet, hæretici exorti sunt, iudicio & sententia eius sunt repressi: quare qui eum non sequuntur, schismatici sunt & in hæresim delabuntur. Ideo cuncta quæ agunt ad uulserina sunt, & inutilia. Huius rei testis est sancta Synodus Carthagenensis, ex Epistola, quam sancta Sy-

nodus Carthagenensis, & magnus Cyprianus, ad Iouianum dedit, cuius est principium: Cum in unum conuenissemus dilecti fratres, inquit, cum sit unum baptisma, unus Spiritus sanctus, una Ecclesia, unione fundata super Petrum Apostolum, iam inde à principio, ut Christus Dominus noster dixit, propterea omnia, quæ ab ipsis scilicet schismaticis, & hæreticis aguntur, falsa, stulta, inania, & adulterina sunt. Audis quod adulterina et inania uocat, quæ præter iustionem eius sunt gesta? sic cum ab omni parte fides exagigaretur, inde presidium parabatur. Anastasius sancti Maximi discipulus inquit: Cum fides concordissime ab omnibus exagigaretur, nisi speciali gratia opelem tulerit qui semper succurrit, semine religionis apud veterem Romam nobis relicto, ad confirmandam promissionem mentiri nesciam, quæ facta est principi Apostolorum: Quanam est promissio quæ facta est principi, si nosti: illud est: ego orauit pro te, ut non deficiat fides tua: & illud: confirma fratres tuos: & illud, portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Ex disputatione sancti Maximi cum Theodosio quodam Casarea Episcopo: Theodosius: Excipe uocem, neque scrutaris illius sensum. Maximus: nouas profecto & ab Ecclesia alienas de uocibus inducitis leges: si secundum uos non opus est scripturarum & patrum uoces scrutari: totam scripturam abiicimus, ueterem & nouam. Audiui enim Dauid dicentem: beati qui scrutatur testimonia eius: in toto corde exquirent eum, & iterum: mirabilia testimonia tua: ideò scrutata est ea anima mea, & Dominus in Euangelis: Scrutamini, inquit, scripturas.

psal. 129.

Ioan. I.

Certior ergò fiat dominus meus, quia non feram excipere vocem sine sensu, qui in ea latet, ne siā manifeste Iudæus. *Theodosius*: Si quid dixerint patres, dieo, & id scriptura, facio: duas naturas, duas voluntates, duas operationes: ingrediere nobiscum, adiungete, & vnio fiet. *Maximus*: domine non audeo hac de re à vobis capere assentionem, cum sim simplex monachus, sed quoniam pupugit vos Deas, vt exciperetis sanctorum patrum voces, vt Canon docet, Romanam de hac re scribitè, vel Imperator, vel Patriarcha, vel Synodus, quæ ibi est: & post alia, neque vitabit Imperator, vel Patriarcha: imitari Dei humilitatem, inter seseque concorditer constituere, synodali petitione, ad Romanum Pontificem transmissa: & omnino, si reperiatur ratio Ecclesiastica, quæ id concedat ob rectam fidei cōfessionē, cōuenite super hoc inter vos.

Sectio 9.

Vides tu, qui non vis Petri successores eandem cum Petro potestatem habere, quomodo non alius ex Patriarchis potest de fide disquirere, & ordinare tantum, nisi Romanus Papa? quo pacto hoc audeatis dicere, & impudèter blasphemare? nam hac de vobis solum, audire exhorresco, nedū asserero scilicet, quod Christi fides vsque ad Petrum permansit, post Petrum, & vsque ad hanc diem, non permansit: vos verò qua ratione id dicatis, quod totum est blasphemia, mirum est: quoniā si hoc concesserimus, tota fides dilabitur, & perit. O tuā patientiā Christe Rex: quomodo tuā fidem & Ecclesiam tuam permisisti Petro tantum, aut non eius successoribus? quō hucusque administrata est? quō sumus baptisati? quō synodi constitutæ? quō heretici eiectione?

Ecclesia illustrata est, capite sublato? quomodo Ecclesia hucusque perdurasset? (dicam fortasse audacius) nisi omnino caput habuisset, & potestatem, & unum pastorem, & regem, secundum Euangelicam vocē unum ouile eius, & vnus pastor: multis capitibus, res non eger: vbi pastores vni non subiciuntur, destruunt magis, quàm construunt: & subuertunt propè pātius quàm dirigunt. Quomodo saluator ait, ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad seculi cōsummationem: non enim vsque ad seculi cōsummationem in hac vita petrus mansurus erat: quare per hoc verbū manere, hic in presenti seculo, declaratur Christū manere, vna cum successoribus Petri, ceterisque Apostolis. Legite & scitote, & attentè audite, quod qui hoc dicunt catholicā fidē & œcumenicas synodos evertunt, omniāque sancti tradiderunt & docuerunt, inania, et & stulta efficiunt. Legite acta synodalia, & percipite ex ijs Ecclesia caput, ac Petri monarchiā, quoniā et in eius successorib' manet. An nescitis, Ephesinā synodū, latronis more, à Dioscōro Patriarcha Alexandrino, cōuocātā, et à Iuuenali Hierosolymitano, et ab aliis eiusdē sectæ Episcopis, cōtra verā fidem Flauiani Cōstātinopolitani Patriarchæ, sanctissimū Leonem Papam, illum diuinum solum eam disieciße, et anathemati supposuisse? Epistolā que misisse ad Chalcedonensem sanctā Synodum perferendam, qua accepta illam sanctam Synodum orthodoxæ fidei columnā eam vocasse? & secundum eam de propōsita questione iudicasse? Episcoposque acclamasse: æterna Leonis memoria: vt Leo credit, ita nos credimus: vt Leo docet, ita nos prædicamus. Ac dum synodus celebraretur, Eutychianistas monachos à Martiano Imperatores:

1. Ioan. 4.

Matt. 25.

Psal. 118.

petiisse, ut synodus disuiceretur, & symbolum Nicæ-
 num sufficeret: nihilque prater ea quæreret, ab eisq;
 sanctam synodum postulasse, ut Epistola sanctissimi
 Leonis subscriberent, ac non obtemperantes, ut here-
 ticos condemnasse? Vides & audis, quod œcumenica
 sancta synodus sexcentorum triginta patrum, nil egit
 aliud, quàm quod sanctissimus Leo Papa docuit solus?
 quodque heretici disuicere synodum conati, synodus postu-
 lauit, ut vel Leonis Epistola subscriberet, vel anathe-
 mate ferirentur: cui non paretes anathematizati sunt.
 Quomodo igitur vsque ad Petrum mansit, postea non?
 nam Leo quingentos prope annos à Petro vixit. Quo-
 modo Athanasius ad Iulium, Chrysostomus ad In-
 nocentium, Ignatius tertius ad Nicolaum, Theodore-
 tus ad Leonem, Maximus ad Martinum, & ceteri or-
 rientis sacerdotes eiekti, ac suis sedibus pulsi, vel ipsi
 venientes confugerunt, vel literas dantes, significaue-
 runt, vnde literis acceptis suas sedes receperunt: nisi
 ij summum pontificem ac Petri successorem agnouis-
 sent, ut qui poterat eis esse presidio? quomodo reges
 & principes inspectis Papæ literis tacuissent, ac illis
 permisissent suas recipere sedes, quibus expulsi sunt: si
 Petri tantum potestas fuisset, ac non eius successorum?
 Satis igitur, ut arbitror, ostensum est: quod non solum
 ad Petrum tantum, verum etiã ad eius successores eadẽ
 potestas exteditur, vsque ad huius seculi cõsumationẽ.

sectio. 10. Ostendetur prater ea, quod sine illius assensu, non
 potest œcumenica synodus, vel omnino vocari synodus
 vel auctoritatem habere: quod in multis quidem alijs
 licet intueri, ut in præcedentibus exposuimus, & in se-
 quentibus exponemus. Præcipue verò in vita sancti Ste-
 phani iunioris, de quo Metaphrastes diligenter scribit

vigesimatertia die Nouembris, vbi D. Stephanus ab
 hereticis accusatus, quod eorũ se non subiiceret synodo
 quã antea condiderant contra venerandas & sanctas
 imagines, cum eum subscribere decreto cogeret ab ipsis
 promulgato: legite, mihi, inquit, vestrum decretũ
 ceperuntque dicere, decretum sanctæ & œcume-
 nicæ sextæ synodi. Ne progrediaris vltteriũ fac-
 cer Stephanus magna voce clamauit. Quomo-
 do sanctam vocare audetis vestram synodum,
 quæ facta prophanauit? ipsa enim in suis actis
 constituit, non vocare Apostolos & martyres
 sanctos. Sed quò pergis? ad ædem Apostolorũ,
 ad templum D. Gregorij martyris. Vnde venis?
 ab æde quadraginta martyrum. Propterea dicit
 diuinus vir, quomodo vestra synagogam sanctã
 vocare audetis: cũ ea facta violarit: neq; vult fã-
 ctos vocare sanctos? O magnã inscitiã! Aposto-
 los Dei & saluatoris nostri IESV Christi non
 vultis vocare sanctos, & vestrum satellitium
 aduersus Ecclesiam coactum vocatis sanctum!
 quo pacto œcumenica appellabitur vnquam,
 in qua Romanus præses nõ præfuit? sine cuius
 assensu non possumus res Ecclesiasticas ordi-
 nare? Intelligis œcumenicam synodum non posse vo-
 cari, nisi Romanus Pontifex eam constituat: ac sine eo
 impossibile esse res Ecclesiasticas ordinari? quomodo
 ergo vos hac non percipitis? quoniam peritos videre,
 atque audire non vultis. Et ideo, quia semel cor vestrũ
 falsa credulitate imbutum est: non potestis audire ve-
 ritatem, vel cernere. Maximus præterea ab hereticis
 exagitatus veterem Romam se contulit, vbi Mar-
 tinum sanctissimum Papam nactus est: quem die de-

cinatertia Martij, & nostra Ecclesia pro sancto colit: quanam de causa, quia illum Eccles. caput esse agnoscebat, eo confugit ex eo loco Epistolā conscribit ad Marinum Cypri presbyterum, cuius principium, Diuina lege scdm Deū, locupletatus pater venerande: Subdit paulo post, ex synodalibus actis Martini sanctissimi Papæ nostri, de quo nunquā scripsisset, ut de sanctissimo Papa, nisi dominum totius Ecclesie cognouisset: eaque de causa rogauit, & synodum suorum Episcoporum cogeret, & impij dogmatis auctores anathematizaret, qui vnā tantū voluntatem in Christo esse conuincantur: hoc in synaxario apud sanctum Maximum scriptum est: legat quilibet die decimatertia Augusti. Si ergo ut vos arbitramini, is non est, qui possit ordinare, inquirere, confirmare, dirigere, administrare Ecclesiam Dei, ut gubernator dirigit nauim: quomodo hac gesta sunt? & alia multa his similia: quæ propter sermonis prolixitatem omittimus: nā si de ijs voluerimus dicere, in illis exponendis tempus nobis deerit. Quomodo cum ipsos excommunicationi subiicisset, qui ab eo anathematizati sunt, non contradixerunt, quamquam essent Episcopi, Patriarcha Archiepiscopi: sed tanquam patri obtemperantes paruerunt, nunc verò, & qui neque ante pedes posita cernunt, contradicunt: quos ego Ecclesia aduersarios, hostes, & inimicos esse iudico: & conspiratores aduersus Apostolicos & Synodales canones, qui rectè docuerūt nos Ecclesie subiici oportere. Nā statim à principio 133. Iustitiani Nouella: Sancimus inquit, secundum sanctorum decreta, sanctissimum veteris Romæ Papam, primum esse omnium sacerdotum. Constantinopolitanum verò, secundum locum

obtinere post Apostolicam sedē. Præterea quintus Canon Sardicensis Synodi, eodem modo eadē scribit: etiam Anastasius sancti Maximi discipulus: post historiam sancti Maximi, post quædam alia inquit: Ad hæc & Martini Papæ sanctissimi, & capitis Apostolici & martyris, totius Ecclesie occidentalis principis. Item magnus Gregorius Theologus in Epitaphio in magnum Basilium inquit, quod eius ætatis Papa duos Episcopos misit, Luciferum & Eusebium, ad Eccles. Casarea Cappadocia pacificandā, quomodo in orientē misisset ad Eccles. cõponendas: nisi princeps & gubernator fuisset totius orbis terrarum? Præterea Anatolius Constantinopolitanus Patriarcha à Dioscuro heretico est electus. Sanctissimus verò Leo Papa, in Epistola ad Marcianum Imperatorem post alia multa ait: Electionem Anatolij Patriarchæ, nullā habita quæstione, omisimus: eò quòd orthodoxæ fidei se adiunxit, Ecce ex hoc deprehenditur: quod si Anatolius Dioscuro hæresim sequutus esset, ab eo utriusque fuisset iudicatus: nec valetis contradicere, nam is erat Constantinopolitanus Patriarcha: & si huius iudex: ergo & cæterorum Alexandrini, Anthiocheni, Hierosolymitani: itaque omnium iudex. Apapetus Papa præterea ipsemet Constantinopolim est profectus, ubi Anthimum Trapexuntium, qui erat Constantinopolitanus Patriarcha, sed hereticus, sede deiecit: in locumque eius sanctissimum Menam suffecit. Vnde hoc? nisi quod in omneis obtinet imperium: & quia iam inde ab initio id Apostolo Petro à Deo tributum est, & successoribus eius. Proclus præterea de Romani Pontificis a sensu, in sedem Patriarchalem euectus est, secundum Zonaram. Ecce ostensum est:

Romanum Pontificem de Anthimo Constantinopolitano iudicasse. Leo sanctissimus Dioscorum Alexandrinum, & Iuvenalem Hierosolymitanum condemnauit: & ut de hareticis iudicium tulit. Felix sanctissimus Petrum Antiochenum deposuit, & anathemathi subiecit. Quamobrem, cum Romanus sit summus Pontifex, in omnes Patriarchales sedes obtinet principatum: quomodo ergo tunc, nunc vero non nemo dicere hoc audebit. Sed tunc & nunc & usque ad seculi consumationem habebit imperium. Et ut plene intelligatis, nos vera dicere, & quam habeat potestatem ea diuina sedes, ad verbum Felicis Epistolam adiungemus, quæ sic habet:

Secdō II. Tua humanitati ea significari oportet, quæ rerum ordo postulat, quod & significari par est, in utilitate serenitatis imperij tui: ac veluti ad efferam rogo, ut meas preces admittas apud amicos & rectas aureis tuis, tanquam Christianissimus Imperator: nulloque pacto, pietas tua, existimet nos alium magis beneuolentiam quam te prosequi: eo tamē excepto, qui te cupit cum Deo pacem habere. Quoniā tu fidei corde permotus, de temporalis sedis potestate non ambigis, atque aeterna vitæ retributionem, ex superna voluntate pendere arbitraris: à mea paruitate suscipere digneris venerabilem & diuinam beatissimi PETRI principis Apostolorum confessionem: cui cum regni clauis credita sint, Christianissimo imperio tuo præparabit in cælis cum angelis mansorem: qui cum primus incommutabilem & inculpata in Dominum nostrum IESUM CHRISTUM fidem declarasset, ab ipso saluatore beatificatus est. Nā cum dixisset ad Dominum tu es Christus filius Dei: cuius responsum ab eo tulit, Beatus es Simon Bariona,

Gloriosissimo & serenissimo filio zeno ni Augusto, Felix Episcopus in Domino salutē.

quia caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est: & super hanc confessionem tuā edificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: ut ex ea tolleretur unde suum cognomen accepit quod est Christus Iesus & Deus, omnipotentis filius, petrus primogenitus diaboli filius, cum indignè se in Antiochenam sanctam Dei Ecclesiam intrauerit, & pontificiam sedem Ignatii martyris conquinauerit, qui Petri dextra pontificatum accepit, & Eustathij confessoris & præsidis 318. sanctorum patrum, qui apud Nicæam coacti sunt, ausus est, dicere, non oportere Christum vocare filium Dei secundum diuinam saluatoris sanctionem, diuinarumque scripturarum traditionem & patrum expositionem: sed unū ex trinitate passionem pro nobis sustinuisse, secundum diuinitatis essentiam: veluti Arius, Apollinaris & Eunomius tradiderunt. His verbis admixtus salutaris humanitatem conuellere secundum quam Christus passionem sustinuit. Fertur etiam & unus ex nostris, tanquam de semine Abrahamæ progenitus, multiplicitate Deorum inuexisse: nam sensus verborum tres Deos inducit, mortuum unum duoque viuos: abolet autem & consubstantialem, sanctasque synodos reddit irritas: Nicænam, Constantinopolitanam, & Chalcedonensem. Quin & Mariæ virginitatem nō recipere reperietur. Si enim verbum ex ea incarnatum non suscepit humanitatem: quid virgine opus est: cur Gabriel dixit ad illam, quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei: & dabit ei Dominus sedem David patris eius. Præter hæc impia & contumeliosa facinora, cum adulterare trifagium conatus sit addendo, crucifixus propter nos, in infinitas absurditates rē adduxit. Ac

quamvis sapius à nobis, & à tua in Christo fraternitate sit monitus, & orientalibus, & ab Acacio Archiepiscopo vestra regia urbis, & Christi amico, conuertere se nunquam voluit. Propterea nunc facta Dei Ecclesia, ex materno affectu, non cessat, tanquam ad precipuum eius filium verba faciens dicere. O Christi amice Imperator, cultus nostri vinculum, quo vincuntur fideles, dissolui ne patiaris: Christi domini, & vni geniti filij tui cognomen, ne permittas violari: sanctissimam hymnodiam, qua & urbem vestram seruant periclitantem, tanquam ab angelis tradita, inuolantam conserua: Petrum Ariana superstitionis sectatorè, ab Antiochena Ecclesia deturba. Quamobrè Petrus mea fide abrogata scindit mundi consensum? quamam de causa Petrus scindit tunicam meam de super contextam? Deus Pater principi Apostolorum praecepit, quomodo vocari suum filium oporteret: vni genitus in Petri cõfessione fundauit me: Spiritus sanctus quotidie testatur mihi, dicens: ne quid iudices scire, nisi Iesum Christum, eumque crucifixum. Inimici inobedientes, dolosi, extra vineam positi, vni genitum Dei filium mactantes & lapidantes, & ligno crucis affigentes, eius vestem non diuiserunt: & Petrus vestem meam discindet? porta inferi non praualebunt aduersus me, & Petrus conatur meum parietem demoliri? Ego religiosissime Imperator te regno pulsum reduxi, improbos, & meis dogmatibus non parentes pro tuo funere tradidi, & potentia tibi viam reseravi: inimicos, vnà cum eorum impio dogmate, deiici antiquum tibi imperium, à Deo impetraui, qui in caelis regnat, à quo imperium accepisti. Respice ad tuum praedecessorem Imperatorem Marcianum, eiusque si-

Ioan. 29.

ad Cor. 12

dem libens amplectere: heticam Petri tyrannidem radicatus quã primum euelle: Valentini Eutichei q; discipuli ab arce deice, & ab Ecclesiastica administratione simulque & à sacerdotali dignitate precipitari decernere. Reputa tecum o Maxime legitime fili, & inuicte Imperator, quã certa vltione Chalcedonensis synodus sit vindicata, & qua pena de tuo hoste supra: libera populos ab haretica Petri doctrina: hac tecum legatione fungitur sancta Dei catholica & Apost. Eccles. & ab ea ob iã expositas causas depositum in posterũ in communionẽ ne recipiatur: vestrisq; diuinis literis, ut paries inter eum & Antiochenã Eccles. intercedat, efficit: in locum verò illius, virum sufficite, qui operibus sacerdotium exornet, acerque sit custos Chalcedonensis sacra synodi, suorumq; decretorũ. Oportet Deus imperiũ vestrũ sepe in pace custodiat.

Vides potestatem, quam obtinet ea diuina sedes? Sectio 12.
audis, quo pacto induit non solum Petri personam, verum etiam ipsius Iesu Christi: cum dicit, Petrus fidei meã tunicam scindit. Inspicite igitur & videte sedulo totam Epistolam, & agnoscite auctoritatem Romanae Eccles. adiungamini illi & vos, nec veritati aduersemini: quamuis enim ex persona Eccles. loquatur, is est tamẽ qui eccles. dirigit ac gubernat. Addim^o et præter hæc, orientalium doctorum testimonia. Cyrill. B. Alexandria Archiepisc. in thesauris ita scribit, Quod oportet nos tanquam membra caput sequi, id est, Rom. pontificẽ & Apostolicã sedẽ: à qua debemus petere quid credere, & sentire debemus ac tenere: quia ipse tantum est confutare, dirigere, redarguere, confirmare, ordinare, soluere, & ligare. Audistu qui Cirillo contradic-

noſtri officij eſſe, ut mēbra corpus, ita & nos Apoſto-
 licam ſedem ſequi, quod quo ad eam ſolum pertinet di-
 rigere, & gubernare catholicam Dei Eccleſiā. Si ergo
 ita ſcribit: ut ſentit, ſcribit: ſi ſic ſentiebat, ita & a-
 gēbat: ſi is obedientiam & reuerentiam tūc Romano
 pontifici exhibebat: quis contradicit: niſi indoctus for-
 taſſe, vel ſtultus. Hac igitur mecum reputanti: ſubdit
 mihi vehementer ridere, ſeu deſlere potius, ac vice co-
 tum dolere, qui ſpontē oculos comprimunt aduerſus lu-
 cem, nec veritatem ſoſtinent audire. Quis eſt, qui ne-
 get confeſſionē ſublimi voce ab Eccleſia decantatā, ſive
 fidei ſymbolum: in quo apertē conſitemur, vſam ſac̄tā
 catholicam, & Apoſtoſicam Eccleſiā, in omnis terra
 parteis diſſeminatam: hanc nemo vnquā dixerit vnā
 niſi ceterē omnes tanquam mēbra coagmētata, ſecun-
 dum beatum Paulum, eam, veluti caput, ſequuntur:
 quæ omnia ſimul iuncta, vnum conſciunt corpus: &
 ut ſecundum eūdē Apoſtolium, nō poteſt pes vel ma-
 nus, vel aliud corporis mēbrum capiti dicere, nō opus
 habeo te: ita nec cetera Eccleſia, Romana poſſunt Ec-
 cleſiæ dicere: nō indigem⁹ te. Oēs ab illa auctoritatē ca-
 piunt, & omnes ab illa confirmantur: teſtabuntur id
 omnes doctorum ſcripturæ. Illa nāque, ut caput oīa
 membra recognoſcens, & de omnibus æquē ſollicita,
 ut quod in ſuprema ſitū ſit parte, mareret, ſi mēbrū ali-
 quod læqueat, curāq; illius gerit, et ad ſanitatē perdu-
 cit, ut dictū eſt. Inquit. n. & apertē clamat, Quis in-
 firmatur, & ego nō infirmor: quis ſcādalizatur,
 & ego nō vror: ſi verò mēbrum aliquod abſcinda-
 tur, marceſcit, & male olet, ſed caput (quod aliqui
 nec laborib⁹, nec cruciatib⁹ cedit) minime lædit. Opor-
 tet autē, qui ſymbolū cōſtituit, et vnā Eccleſ. prædicat
 noſſe,

noſſe, qualiſnā ea ſit, vna ſancta, & Apoſtoſica Eccle-
 ſia: ea eſt, aut occidentalis, aut orientalis, quod idē eſt,
 ac ſi dicas, Latina, vel Græca: alia nāque præter has nō
 reperietur: alia enī præter has ſuperſtitiones ſunt, ſal-
 ſa ſynagoga, & hæreſibus referat. Enumera diligētē,
 & vide, quod, ſi Græcorū arbitrarij Eccleſiā eſſe hāc,
 quā ſymbolum deſignat, in nihilum Petri confeſſionē
 cōcludū: aduerſus quā portas inferi nō præualituras,
 profeſſus eſt Chriſtus: nam omnis Græcorū Eccleſia, imò
 vero totus oriens, à Mahomete abſorptus eſt. Nōne vi-
 demus oēs Patriarchas, atq; Epiſcopos, ac ſacerdotes, in
 poteſtatem veniſſe Mahometū, & ab eo petere ſacerdo-
 tij facultatem: & pedibus eius aduoluntur, et pro eo
 etiā inuiti deprecatur? In quo loco collocatis, Porta in-
 feri, id eſt, hæreticorum ora aduerſus Chriſti Eccleſiam
 non præualebunt: eo loco, vbi non ſolum ora hæreticorū
 dominantur illi, ſed etiā impij, & alienigena, imperiū
 tenent: eo loco, vbi nec ſacrificare tutò poſſis, nec nola,
 vel tintinabulum, nec crucis ſignum apparet: eo loco,
 vbi nemo liberè poteſt dulce Chriſti nomen proferre: ſi
 verò protulerit, in duas partes diſcinditur: eo loco, vbi
 ſi ſacerdotes ſacrificātes inuenti fuerint, Chriſti hoſtas
 ingrediuntur atque ſubſannant: proterunt altaria, et
 profanant, & ſancta projiciunt, & plagas ſacerdotib⁹
 inſigunt, & protendant, & derident Chriſtianorum
 religionem: nequaquā. Sed ibi oportet eſſe vbi Chriſti
 ſignum refulget, & Eccleſia exornantur, nola, imagi-
 nes, & altaria omnia, magno cum cultu conſpiciuntur
 & adorantur, & ſacerdotibus eminus reuerenter aſ-
 ſurgunt populi: ibi, vbi palam Chriſti fides prædica-
 tur: ibi, vbi terra reges, & principes venientes, ad ſa-
 cra loca inſpicienda, & Apoſtolorum capita adoranda,

Marci 16.

una cum illis, & presidē eorum pontificem adorāt, & eius pedibus aduoluntur: ibi, ubi festi dies, psalmodiæ, preces sine metu celebrantur: ubi nemo reformidat sibi quinquam aduersari: ibi, ubi summus pontifex, doctores, & prædicatores, in omnem terram dimittit, ad prædicandum & annunciandum verbum Dei, Christi imitatione, imò saluatoris nostri vices in terris gerens: nam sicut is Apostolis dixit: ecce mitto vos, cunctes in mundum vniuersum, prædicate Euāgelium omni creaturæ: ita & hic in vniuersum orbem magistros mittit magna cum cura: qui non solum ad Christianos proficiscuntur, sed etiam ad omnes gentes, vel ex sancti Fracisci ordine, vel Dominici, vel ex alia regula. Ergo ibi Ecclesiam confitebimur, ubi non est hæresis, nec iniquitas neq; infidelitas: imò verò firma fides, & incōcussa. At non ita apud orientales, ubi abundat iniquitas & infidelitas. Nec meus sermo est hic, sed Theodorus Studites prodeat, & dicat hoc testimonium quod nemo poterit inficiari in decima quinta Catechesi, quam legis quidem, at non intelligitis, quia nō vultis: videtur enim doctor hic aduersus oppugnatores imaginum pugnare, quando dicit: Audio autē, quod Romæ, principis Apostolorū Petri clauis proponūtur ad adorandū, atq; in honore haberi: quanquā nō clauis sensibiles dominus ei tradidit, sed intellectuales, ad ligandū & soluendū: at illi argenteas populo proponūt ad adorandū: tāta igitur apud eos est fides: & tibi solida Petra fidei secundū Dei verbū fundata: hinc verò vt videtur, abūdat infidelitas, ac improbitas: Fides quod et beatus hic, ibi cōfiteatur solidā esse fidē: nec in Petro tantū, sed et in eius successorib. Hæc quidē

cum audiat. et videatis, nec possitis contra respicere, velut aduersus resurgens & coruscans lumen veritatis, ad ea confugitis, quia nefas est dicere, scilicet peccatorem esse Romanum pontificem, & carnalibus voluptatibus inseruientem: & ideo nolle vos honorem & reuerentiam debitam exhibere.

Ac tamen si his, in præcedentibus responderimus, Sectio 13.
exactius rursus vobis dicimus, quod apertè mendaces estis: nā non quia peccator est, refugitis ei obedire, sed quia Latinus est, & barbam tōdet. Si enim illum vitaretis propter peccatum, vosmetipsos vitaretis: quia estis peccatores. Quomodo ergo nostis eum iudicare, vestros verò non iudicatis? omnes ne orientis sacerdotes sancti sunt? vos hoc non potestis demonstrare: non ergo illum tanquā peccatorem deuotatis, quia nec vos sine peccato estis, sed quia Latinus, & ab opinionibus vestris esariat: Vos namque Latinos, tanquā à fide alienos, existimatis, & ab eis refugere, tanquā à facie serpentum simpliciores edocetis: atque liquidò patet. Ac si quis ex Latinis videtur sanctus, vos hunc salutare non vultis: imò verò maledicta ingeritis. Græcos quāuis flagitiosissimos & stultissimos, si solum aduersos Latinos dicant, omnium sanctissimos arbitramini: inter alios quidē multos, quosdā, qui vocatur Palamas, & Ephesi Marcum, hominem nec satis mentis competentem, sed tumidum, sapientia ostentatorem, nulla virtute, vel sanctitate subnixos: quia loquuntur solum & scribunt contra Latinos, extollitis & celebratis: eorumque imagines exornatis: festumque agentes diem colitis, ac veluti sanctos adoratis. Latinos verò, quamuis iam pridem Ecclesia pro sanctis colēdos dixerit, vos incoherenter blasphematis: ita & de summo

pōtifice facitis: nā illū omninō Christianū esse nō exi-
 stimatis, quia Latinus: id enim sub dentibus strideris
 maledictis incessentes, et eorum, qui rerum potiuntur,
 metum reueriti, ad aliud quasi aranei umbrā, cōfugi-
 tis, eum peccatorē appellantes, ac cetera cōmitia effran-
 dētes. *Cauete ne id audiat: Qui vestrum est sine*
 peccato, primus lapidē tollat, id est, qui peccatum
 non cōmisit, incipiat iudicare de peccato: et nō iudi-
 cate, vt nō iudicemini: ne captetis occasione fratres,
 in peccatis: non est officij vestri de peccatis principum
 vestrorū inquirere, doctoribus omnibus aperte clamā-
 tibus, et Ioāne lingua aurea, in multis quidē oratio-
 nibus et in oratione, cuius est titulus, quod oportet
 colere suos magistros spirituales, nō maledice-
 re illis, principum orationis. Nulla res ad loquēdi
 licentiā magis allicit: paulō post inquit: Si qui pa-
 tri vel matri maledicunt, parentibus secundū
 carnē, ex lege morte moriuntur: quali-nā dign^o
 erit pōna, qui virū spirituale magis, quā multi
 parentes necessariū, audet maledictis incessere?
 nō reformidās, ne terra dehiscēs, ipsum de me-
 dio tollat, vel fulmē cōelo demissum, maledicā
 linguā adurat. Audistis, quid Moysi sorori cōtri-
 gerit, cūm fratrē suum accusasset, & principem,
 quomodo impura facta est, & in leprā incidit,
 maximāque infamiā subiit: fratrēque de ea sol-
 licito, Deūque deprecante, veniā non impetra-
 uit: & paulō post, & Deū placare nō potuit, sed
 magnā pōnā perpeffa est: vt intelligamus, quā
 magnum crimen sit principes redarguere, & de
 aliorum vita iudicare: *Et post pauca:* Si in carna-
 libus parētibus ita, quātō magis in spiritualib⁹

Ioan. 8.

Matth. 8.

Num. 12.

parentibus hanc seruare legē oportet: & vnū-
 quēq; in vita laborare & sollicitū esse, ne in illa
 dte audiamus: Hypocrita, cur festucam vides in
 oculo fratris tui, trabē verō in oculo tuo nō vi-
 des? *Et statim postea,* cūm principes à subditis co-
 luntur, id ipsis obiicitur, vt Heli dixit Deus: ce-
 pi te ex domo patris tui. Si vero cōtumelia af-
 ficiātur, vt in Samuele, nō te abiecerunt, inquit,
 sed me. Qui sacerdotē honorat, Deū honorat:
 qui didicit sacerdotem cōtemnere, in via pro-
 gressus, & aduersus Deū erit cōtumeliosus: qui
 vos recipit, inquit, me recipit: & honorifica, in-
 quit, sacerdotes tuos. Inde Iudei didicerūt Deū
 contēnere: quia moysen contēpserūt, eumq; la-
 pidibus ipetiuerūt. Ac si quis sacerdotibus de-
 bitā exhibuerit reuerentiā, multō magis id erga
 Deum egerit: & quāuis improbus sit sacerdos,
 vidēs Deus, quod eius causa etiā indignum ho-
 noras, ipse retributionē reddet tibi. *Et rursus post*
 pauca: An nescitis quod sacerdos nūcius dei est?
 nō. n. ex se dicit, q dicit. Si cōtēnis sacerdotē, nō
 eū contēnis, sed Deū, qui ipsum elegit: & vnde
 dignoscitur, inquit, Deū ipsum elegisse? Ergo si
 hac es in opinione, spes tua inanis est reddita: si
 n. per eū dñs nihil operatur, neq; lauacrū habes
 neq; mysteriorū es particeps: & benedictionib⁹
 non frueris, non igitur Christianus es. Quid er-
 go inquit, omnes eligit Deus? per omnes ipse
 operatur, quanquam indigni sunt, quia popu-
 lus saluatur: nam si per asinam, & Balaam scele-
 Num. 22.
 stum hominem operatus est, multō magis per
 sacerdotem: Si per Iudam operatus est, & per

falsos prophetas prophetantes, quibus dicit, nescio vos, discedite à me, qui operamini iniquitates, multò magis per sacerdotes operabitur: nã si nos principũ vitã scrutari oporteret, oporteret & nos magistrũ eligere: & quę supra sunt, infra fient, supra pedes, infra caput: si fratre tuum tibi iudicare nõ concedit, multo magis neq; tuum doctorẽ. *Et post pauca.* Tu ovis es, ne sis anxie curiosus aduersus pastorem, ne de his, quę tu arguis, illum plectaris. Et quo pacto me admones ipse nõ faciẽs? non ipse tibi dicit, si ei credis, mercedem nõ accipies, Christus hæc docet, ne iudicemus nos mutuò, sed sua vnusquisq; *Et paulò post,* ne maledicamus rogo magistris. Si quis patrẽ habuerit multis criminib⁹ obnoxiiũ, nõne ea obregit: ne exultes, inquit, in dedecore patristui: multò magis de spiritalib⁹ patribus hoc dicendũ: exhibe reuerentiã, quia quotidie ministrat tibi: curat, vt ppter te legatur scripturã: sacrã domũ exornat ppter te: vigilat ppter te: orat p te: Deo preces offert pro te, cultus eius erga Deũ omnis propter te: hoc reuerere, hæc tecum cogita, & omni præstita obseruantia ad eum accedito. *Et paulò post:* audi quid dicat de principibus Iudeorũ deus. Super cathedrã Moysis sederũt scribę & pharisei: quęcunq; dixerint vobis seruate & facite, secundũ verò opera illorum, nolite facere: quæ nã deterior eorum vita reperietur? eos tamẽ nec dignitate deiecit, neq; vt à subditis despiceretur curauit, & rectẽ: si enim hæc sibi arrogariat subditi potestati, omnes statim abrogabuntur, & de

tribunali deiicietur: ppter eã & Paulus, cum in pontificẽ Iudæorum contumelias effudisset, ac dixisset: Percutiat te Deus paries dealbate: & tu Acto. 23.
 sedẽs iudicas me? sed monitus à quibusdã vt reticeret, dicẽtibus: Dei põtifici maledicis? ostendere volens, quãto honore, & reuerentia, principes prosequi tenemur, inquit: Nesciebã cum esse Dei põtificem. Ideò & alibi dicit: Obedite præpositis vestris, & subiacete illis: ipsi enĩ per uigilãt, quasi rationẽ pro animabus vestris reddaturi: ideò & huius cultus fructu potiri eos, æquum est. *Et post pauca:* Cogita quid dicat Deus de Iudæis, super cathedrã Moysis sederũt scribę & pharisei, quęcunq; dixerint vobis facere, facite. At nũc nõ possumus dicere, super cathedrã Moysis sederunt, sed super Christi: ppter eã, inquit Paulus: pro Christo legatione fungimur, tanquã Deo exhortante pet nos. Cor. 2. 3.
Audisti ab hoc doctore, quo pacto colendi sunt sacerdotes. Si ergo de sacerdotibus hoc dicit, multo magis de principibus sacerdotum, & patriarchis, & doctorib⁹ Ecclesię, qui à vobis in presentia nõ solum nõ coluntur, verum etiã impudẽtissimẽ lacerantur. Quas penas quaso subituri estis? magnas vt arbitror: imo vero non secundum meã sententiam, sed secundum aureã linguã, & admirandum Ioanne, cum dicit, qui sacerdotes iniuria afficit, Christũ iniuria afficit: qui verò Christũ iniuria afficit, quid respõ debet illa tremenda die? Sic itaque cõcludit Chrysostomus, si cogniti sunt vobis, quæ ex mellistuis eius orationibus exposuimus, præsertim quo honore principes sunt colendi, quia super cathedra Iesu & Dei sedent. Subiecti igitur estote illis:

ut & nos subiicimur: nō ut sanctis ex virtute, sed ut principibus: siquidē neq; nos, ut sanctum ex virtute Romanum Pontificē colim⁹: sed ex primatu & sacerdotio: nā si sanctus est, me sanctum nō facit, si peccator fuero: si verō peccator est, mihi nō obest, si iustus fuero. An existimatis, quia Papa est, cum heredē fore regni celorum? minime gerim⁹: sed ob eius virtutes, si quas habet: nā Papa multi, heredes erunt sempiterna dānationis: nō quōd Latini sunt, & summi pōtīfices Romani: sed propter peccata eorum. Multi etiā Cōstantinopolitani Patriarcha Graci videlicet, et Alexādrina, & Antiochia, & Hierosolymorum heredes erunt perennis ignis: non quia Graci sint, vel Patriarcha: sed propter eorum scelera: & cōtra: nō est enī acceptio personarum apud Deum, ut terrena huius vitæ principes protinus, et futura conspiciantur heredes: verum omnino qui probi sunt. An nō auditis sapientiā dicentē: Tūc stabit iust⁹ in magna cōstantia, aduersus eos, qui se angustiauerūt: ij verō vidētes, suspirabunt & dicēt: hic est is, quē aliquādo habuimus in derisum, & in similitudinē improperij stulti: nūc verō cōputatus est in filiū Dei, & inter sanctos fors ei⁹ est. Ergo aberrauimus à via veritatis: quare nō debem⁹ de cuiusuis vitæ iudicare vel nimis esse curiosi: nā vniuscuiusq; opus in eo publico cōuentu manifestabitur. Igitur fratres respicite, & pro salute vestra certate: hoc pro certo sciētes, quod qui Romano pōtīfici non subiicitur, Christo nō subiicitur: qui Petro dixit. Tu es Petrus, &c. ac nunquā salutē cōsequetur. Nā cū dicitis vos illi subiici velle, quia peccator est: id stultorū est hominū, et omnis prorsus sensus experitum. Cur iudicet Ecclesia pontificē, quē pēscis

Sap. 5.

qualis nā sit: nemo. n. dicit scriptura, nouit facta aliena, quo pacto vos iudicatis, quē omnino, ut peccatore nō nostis? Oes quāso, qui cathedrā Petri adepti sunt improbi sunt, & peccatores: nūm data opera ceteri Ecclesie. Pōtīfices, atq; Proceres, Papā eligunt peccatore: nōne erubescitis Ecclesia electionē prosequi cōtumeliosian nescitis, quod et Cōstantinopoli cum creabant Patriarchā, qui precipuē erat honore perspicuus & virtute: nā et apud hoste virtus est honorabilis: ita & hic eum, qui supra ceteros honore & virtute antecellit, cōstituunt suum sacerdotē, & regē. Si verō peccator est, quid ad nos is pro se rationē reddet, quādmōdū et nos nostri: nemo nāque pro alio iudicabitur.

At tu ultra modum Papā deificas: nos vero scimus eum hominem esse, & peccato, et probris posse demergi, propterea in iis, quæ ad fidē pertinēt, nolemus ei inhærere. Sed à nobis iā antea dictum est, hoc nihil esse, quoniam necesse est nos aliquem sequi pastorem: ille namque ut homo peccat quotidie. Si enim vna tantū hora esset vita nostra, nec ita sine sordibus esse possemus. Sed de propriis peccatis, vnusquisque pro sese rationem redditurus est, ut sēpe iā diximus. Satis est nobis si benē pascamur, secundum magnum rhologiæ doctore Gregorium. At seditionis & contentionis studiosus inquit: peccatorem caput esse non probo. Ad quos respondendum, quod benē cogitata vestra percipimus, quæ postea inferius retegemus, et si vos ob ignauiam obumbrare conamini. Nunc autem iis respondebimus, quæ palā dicitis, quia ex animi vitio hoc dicitis: non enim vobis cognitum est eum esse peccatorem: neque vobis eius vitæ ratio satis est comperta, sed impudenter calumniamini & conuiciamini illi, qui Petri successor

Sectio 14.

Ioan. 6.

est, & Iesu Christi figurā in terris gerit: nā qui eum peccatorem appellant, is qua Iudaei afferebāt, similia afferunt: quoniam illi à nativitate caecum cernentes videre, invidia torti, eum interrogant, dicentes: quis aperuit oculos tuos? *respōdit*, homo, qui vocatur Christus: is mihi dixit, laua te in Siloā: & lotus, recepi lucē. *At illi ira accensē dicunt*: da gloriam Deo quia hic homo peccator est: *quibus ille, qui nuper caecus fuerat, respōdit*: si peccator est, nescio, vnum scio, quod caecus cū esē, modò video: in hoc enim mirabile est, quod peccator cum esset, aperuit oculos meos, qui caecus erā: à seculo nō est auditū, quia quis oculos aperuerit caeci nati: nisi esset hic à Deo, nō poterat facere quicquā. *Possimus igitur hac ad successorē Dei traducere, qui est sanctus Papa. Si peccator est: quomodo maledixit vobis? & Græcos communicauit Nicolaus primus tēporibus Photij: & excommunicationi illi non defuit iota vnum, sed facti sunt captiui, ut is in excommunicatione dixit, in omnes gētes, tanquā Iudaei: scriptum est enim, peccatores non audit Deus. si peccator est, quomodo fuit exauditus? ac hic quidem sic. Innocentius ante hunc, Eudoxiā ob Chrysostomi exilium, excommunicauit, & intremuit eius sepulchrum, donec reuocato eo excommunicationem remisit: & statim constitit illius tremor sepulchri. Sed quid euenit nostra memoria, nunc sub Nicolao V. Pontifice Maximo? cum legati à Cōstantino Imperatore, qui vocabatur Dragases, ad eum missi, adhuc supersint: quibus literas dedit, plenas timoris & horroris: ubi aperte, cum execratione prophetisat excidium, & internecionem extremam infeliciū Græcorum: in quibus post*

alia multa (cum conuitia & probra rescisset, qua à Græcis quotidie impudentissimè iactabantur) mirè et hoc dicit: Omnes gentes decretum, quod fancitum est, receperunt, Græci vero neque receperunt, neque spes est eos vnquā esse recepturos, quæ super concordia & vnione decreta sunt: procrastinationes enim, procrastinationib⁹ ab eis semper prætexūtur: excusationes & respōsiones in singulis. Neq; verò Græci arbitretur Romanū Pontificē ita esse mente destitutū, omnēque occidentalē Ecclesiā, vt non intelligat, quæ in singulis dilationibus respondendo nugantur: optimè cuncta nouimus: sed toleramus in Iesum respicientes sempiternum sacerdotē, & dominum, qui sterilem illam ficū, vsque ad annum tertium iussit asseruari, agricola iam ad excindendam arborem se accingente, quia nullum fructum ferebat. *O magnam calamitatem! anno M C C C C L I. hanc conscripsit Epistolam, & M C C C C L I I I. capta est Constantinopolis: num potestis dicere hæc vera non esse? minime gentium: cum id sit manifestum, & res ipsa aperte loquatur: tres inquit annos expectabimus, si vos fortè à schismate & separatione conuerteritis: & vos verè decreto adiunxeritis, secundum saluatoris de ficu præceptam. Si verò non, excindemini, ne terram ociosam & inutilem reddatis. Hoc miraculorum miraculum maximum: quod (vt in Epistola ipsa scribit Nicolaus Papa) Græcorum gens illa magna & formidabilis, sapiens, clara, fortis, terrarum domina, ob diuinam vltionem, ita in barbarorum seruitutem abducta sit.*

Hæc enarranti mihi, subit lamentari & deplorare excidium gentis nostræ, quanquã vos non intuemini.

sectio 15. In primis ergo (ut inde incipiam sumam) in memoriam reuocate fratres, & patres: qualis nã, & quanta, existerit nostra natio: fuit enim quondã sapiens, clara, generosa, prudens, fortis, & quæ omnem terram subiecerit imperio: præterea virtutis studio, & sanctitate, omnes gentes est supergressa, ieiuniis, vigiliis, orationibus, elemosynis, & (ut uno verbo dicam) veluti spongia hausit omnem virtutem: Deo semper accepta, At in presentia (proh dolor) omnia interciderunt: Constantinopolis capta est: cuius rei solum recordatione, cogor prorumpere in verba cum clamore & eiulatu, & vltimum effundere spiritum: qua vrbe expugnata, aræ sunt prophanatæ: templum conculcatum: magna sanguinis effusio secuta: polluta moniales: virgines corruptæ: caput infantibus abscissum: impiorum manibus principes occiderunt: monachi sacri, sacerdotes, præpositi, viri, femina, connubia sunt dimissa: sacra vasa confracta: imagines ornatissima conculcatæ sunt, ac spuis cõspurcatæ. O me miserum atque infelicem, quis poterit unquã tantã cladem deplorare? & verbis acerbum casum exprimere: heu, ubi regius apparatus & comitatus? ubi ordo palatij & disciplina? ubi tot principum examen? ubi schola sapientiæ? vob mihi misero, ubi Patriarchalis administratio? ubi ornatus Ecclesiæ? ubi tãtus, et talis sacrorũ monachorũ, ac nõ sacrorũ ordo, chorus & numerus? ubi monachorũ & monialitũ ordines? Ecce, nonne cuncta sunt à Mahomete absorpta: nec tantũ in ipsa urbiũ Regima ea mala obuenerẽ, verũ etiam in subiectis regionibus plura ac deteriora, perq; singulos dies hæc apertis oculis in-

tuemur, & intelligimus. Quamobrẽ ergo hæc vel vos mihi dicite per dominũ. Si dixeritis vt dicere consueftis ob nostrã delicta hæc enuisse, non ita se res habet, ego dicã: quoniã nõ magis nos, quam cetera Christianorũ gẽtes, nostris criminibus Deũ irritamus: sunt enĩ & alia nationes magis sceleribus & peccatis obnoxie: quomodo non affliguntur, vt nostrã infelicissima & miserã da natio? vob mihi misero: alius ex alio subinde fio, cum ad hæc animũ conuerto, & cor meũ conturbatur, & spiritus meus aestuat: quia Iudeorũ gẽs, quæ duo crimina cõmisit, secundũ prophetã, dedit pœnas: duo enim mala fecit, inquit, primogenitũ meũ, filius Israel: me dereliquit fontẽ aquæ viuæ, & effodit sibi cisternam dissipatam. Et Ecclesiã, me in ligno crucifixerunt, Barrabam verò postularunt & liberarunt. Primũ igitur, cũ idolis seruissset, in captiuitatẽ adductus est in Mediam & Babylonẽ. Secundò, cũ crucifixissent dominũ nostrũ & Deũ, profecti sunt captiui in omnes gentes. Nostra verò natio (proh infortunium, proh dolor) neq; idolis seruiuit unquam, neque Dei filium crucifixit: qua de causa tam acerbẽ vexatur? Sed non solum eadem, verũ etiam multo peiora, quã impij Iudei perpetitur: ñ namq; in seruitutem abducti, omnium gentiũ facti sunt serui, vt omnib; inuisi, & Dei hostes, hi verò nõ solum gentium facti sunt serui, sed & Iudeis ipsis, qui sunt serui omnium gentium. O meam calamitatẽ! Nõne reliquũ est plorare & lamentari, ac disquirere causam, & credere, propter quæ patimur hæc? Ego verò a liam non possum inuenire (neque enim virtute nostrã natio ceteris gẽtibus peior est, imò verò melior:) nam dictum est, verẽque dictum, nationem nostrã omnes

nationes virtute, & moribus antecellere) nisi schisma, & quod se subtraxerit ab obedientia, & subiectione Romanæ Ecclesiæ. Eam, & solam, discerno esse causam interitus nostræ gentis: qui postquam ab ea diuisi sumus, maledictionem accepimus, & patimur, quæ nos patimur: nec ideo pœnitet nos, sed deteriores euadimus, & maledictis impetimus ipsam Ecclesiam: dicenda & tacenda aduersus eam impudenter euomimus. Quamobrem fratres mei per Christum, desperationem omittamus: accedamus veræ Christianorum vniõnis agnoscamus peccata nostra, ne peiores Iudas euadamus: neve falsa suasio, malitia & præsumptio ita aures obstruamus, vt nec audiamus, nec intelligamus. Audiamus Christum clamantem Apostolis: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: qui verò me spernit, spernit eum, qui misit me: Verè ergo licet dicere: qui Papam audit, dominum audit, qui vero Papam non audit, dominum non audit: qui vero dominum non audit, audit captiuos & gladiis cõminutos. Vidi & rectè memini, cum interfuero disputationibus cuiusdam monachi Barlaam, quæ habita sunt Constantinopoli, cum quodam legato Apostolico, de primatu Papæ, vbi concludens legatus dicit: Ego quidè possum cunctas obiectiones vestras diluere (non enim Christi Ecclesiæ, & præses illius summus Põtifex misit hominè, qui nesciat vestris dubitationibus respondere) sed vos semper in nugacibus verborum argutiis versamini. Quare mihi libet dicere tibi breue ac verum verbum, quod & aliis Græcis, mihi iniunctum est dicere: hæc dicit Papa: Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis, se-

LUCIO.

cundum Prophetam. Si verò nolueritis, neque audieritis me, gladius vos deuorabit. Num Põtificis os locutus est hæc? num habes huic quid cõtradicas: lege & expède, an euenerit sicut ipse dixit. Si ergo euenit, debetis, imò verò potius necesse est illum audire: secundum verò opera illius nõ facere, si mala fuerint. Ita & nobis præcepit Dominus: Super cathedrâ Moysis sederunt scribæ & Pharisei, omnia quæcunque dixerint vobis facere, facite, secundum vero opera illorum, nolite facere. Quædo ergo et hic super cathedra Petri sedet, debemus ipsum tanquam Petrum audire, & imitari sermones eius, opera vero non imitari si praua sint. Ita vos sancti docent: ita leges & canones clamant, vt antea demonstrauimus, & paulo post etiam demonstrabimus. Nunc detegere volumus, quod vos intus aduersus Papam, ac Latinos iniuste continetis: dicitur enim, quod propter peccatum illum vitatis: at hoc verum non est: sed causas queritis fratres parum veras: maledixit enim vobis & vos inuenit excommunicatio, deletique funditus estis: sed alius est morbus, ex quo ægrotat intus anima vestra, vt antea exposuimus, non audentes palam dicere, ne fortè cunctis hæreticis peiores vocemini, & sitis cogniti apud omnes, magis que vultis mandere sub dentibus. Sed aliud quid est, quod labiis premittis? quidam tamen adeo stolidi sunt, qui apertè Latinos hæreticos esse dicunt: & Papam præter ceteros omnes: ideòque vniõnem refugitis, neque Papæ memoriam audire, neque qui vniõnem ex vestris sacerdotibus amplectuntur, videre sustinetis, neque qui cum ipsis communicant, omnino pro Christianis habetis: et si fortè contingit, vt in aliquod

incurratis, quod vos Papa commonefaciat: panem oblationis non accipitis, sed furis agitamini, ac dentibus aduersus ipsos sacerdotes sauisimè infrenditis, et Iudæis deteriores esse putatis. Hæc igitur proferre reformidantes, ut iram quorundam declinetis, ad apertum integumentis strenuè confugitis. & aduersus veritatem prognatis, de asini umbra (ut fertur) deceritætes.

Sectio 16.

At nos in præcedentibus, quos antea edidimus, quatuor libris, multa de iis eisdem tractauimus, veritatem pro viribus aperte predicantes, Latinosq; in dogmatibus orthodoxos esse liquido ostendimus: & falsis eos premi calumniis, egregiè demonstrauiimus. Et in hoc quinto, profectò non pauca attulimus, scilicet Pontificem esse Petri successorem, & vicarium saluatoris nostri Iesu Christi comprobando. eumque solum obtinere potestatem, omnem Ecclesiam absolute dirigendi, et gubernandi, ligandi et soluendi, redarguendi, benedicendi, maledicendi, corrigendi, ac medendi: solumq; illum habere facultatè de fide et sacerdotio exquirendi. Nam statim magnus Theodorus Studites, in Epistola ad Paschalem Papam, hæc inquit: Audi apostolicum caput, à Deo electe pastor ouium christi, clauiger regni cælorum, petra fidei, per quã ædificata est catholica Ecclesia: nã tu es Petrus, Petri sedem exornans & gubernans. Et post quadam. Huc ades: ab occidete exurge, & ne repellas in finem: tibi nãq; dixit Christus Deus noster: Et tu quãdoque conuersus, confirma fratres tuos. Audis quomodo appellat pontificem magnus hic Pater, Petrum, & clauigerum vitæ æternæ, & pastorem, & apostolicum caput: rogatq; ut Cõstantinopoli subsidium ferat propter eorum hæreses, qui imagines oppugnabāt.

Psal. 43.

Vnde

Vnde nam hoc: non ob aliud aliquid, nisi quia is habebat potestatem ceteras Ecclesias confirmandi: tanquam qui omnibus hæresibus superior esset, longèque positus esset ab omni procella hereticorum. Huius rei ipsemet testis est in epistola ad Paschalem, dicens: Vos igitur vere illimis fons, ac sincerus iam inde à principio veræ fidei: vos ab omni hereticorum procella longè positi: securus totius Ecclesiæ portus: vos à Deo electa ciuitas, ad salutis refugium. Intelligis quo pacto securum portum appellat totius Ecclesiæ Romanum pontificem: ad quem, ut nauigia ab undis in medio maris agitata, in portum perferantur, ne foris relicta à fluctibus atque aestu mergantur: sic & omnes Ecclesiæ, ab hereticis, tanquam à fluctibus versatæ, ad Romanum pontificem, veluti ad portum salutis confugiunt: ubi tranquillitatem & quietem omnem nanciscantur: nam eo loci fidei clauis Christus apud Petrum Apostolum deposuit, ut Ecclesiam totam pasceret, atque gubernaret: nec apud illum tantum, sed etiam apud eius successores, ipsi dicens: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.

Quæ quidem non soli Petro contigerunt, sed & eius successoribus. Nam Siluester magnus Papa Romanus, post baptismum Constantini, Arrii hæresim aboleuit: & in eadem urbe, Liberius, ac Iulius, Athanasium confirmarunt, & Alexandriam remiserunt: cum ab Arrianis persecutionem pateretur. Damasus Papa, Euenomij hæresim Constantinopolitani Patriarchæ funditus sustulit. Diuus Celestinus, impij Nestorij & Constantinopolitani Patriarchæ hæresim per Cyrillum Thegorum deleuit. Leo sanctissimus, sacrilegam Eutychis, & Dioscori, hæresim damnauit. Martinus &

Agathon, Monothelitarum scelestam haresim, verbo
 & operibus sustulerunt. Gregorius magnus Dialogus,
 impietate eorum, qui imagines oppugnabant, anathe-
 mati subiecit: deinde post inobedientiam, & schisma,
 Nicolaus primus, ipsemet Constantinopolim profectus
 est Photij tēpore, ut tolleret schisma: que cum non recep-
 sissent, excommunicationi ab eo suppositi sunt. Post hūc
 summi Pōtiffices, per tēporum vices, nō desiterunt scri-
 bere & hortari Gracos ad Ecclesiæ conversionē, et obe-
 dientiā: quousque coacta est synodus apud Lugdunū,
 quā Graci octauā vocant: cuius auctor extitit, Grego-
 rius Papa decimus, & unio est subsecuta. Sed iterum
 defecerunt, & iterū Legatos Ecclesiæ receperunt. Cogi-
 tur synodus Constantinopolitana, cum Papæ Legatis,
 Ioannis Becci tēporibus Cōstantinopolitani Patriarcha,
 & unionē amplexi sunt, ad breue tēpus, obedientiam
 ostendētes, & pacē: sed postea rursus ad suū & primū
 vomitum reuerterunt. Sed nec rursus defatigati sunt
 Ecclesiæ catholica præfides: eos ad obedientiā & pacē
 excitare: at illi cum semel absurdissēt, nō paruerūt.
 Protracta est igitur res vsq; ad nos, aspeximusque no-
 stris oculis: quod multi ante nos Patriarcha & reges
 videre exoptarunt, nec viderunt. Nos verò vidimus
 beatissimum Eugenium IIII. Romana Ecclesiæ Ponti-
 ficem summum, quāto studio in hoc sanctum opus in-
 cubuerit, trirētib; missis, & sumptibus, ut hoc ma-
 gnum vulnus sanaretur: celebrataque est synodus in-
 gens atq; admirabilis Ferraria & Florētia insonibus
 Italia urbibus: magna doctorum & sapientium viro-
 rum frequentia, & Theologia scientia, ac virtute illu-
 strium. Tandē decretum sancitum est, omni sapientia
 & veritate cōspiciūm: quod ubiq; est promulgatum

& ab omnibus gentibus receptū. Gracō verò, & ex iis
 qui peioris sunt cōditionis, vulgares quidā homines,
 & indocti huic contradicunt: at si quis rationis par-
 ticeps decreto contradicit: id non à doctrina proficisci-
 tur, sed ab animi prauitate, falsa & stulta præsum-
 ptione, & gloria inani, quam ex vulgi imperitia au-
 cupantur: quod quidē decretum & nos in manus su-
 mētes, perlegimus omni studio: idque toto ex animo
 verum esse credētes, adorauimus atque amplexati su-
 mus: unde subministrata est nobis materia respondēdi
 quinque articulis, qui in eo continentur: quorum ex-
 tremus hic est, de Papæ primatu: quem nemo mentis
 compos poterit pernegare.

At non rectē sentis, inquit: quia præter com- Sectio 17.
 munes patrum & doctorum sententias ea perscripsit.
 si ergo illa diuina sedes non rectē sancit, mentitur
 Christus cum dicit: Cælum & terra transibunt,
 verba autem mea nunquam transibunt. Is enim
 Ecclesiæ pollicitus est, se cum ea fore, & portas inferi
 non preualituras aduersus eam. Ideo ne Christum
 mendacem efficiamus, quod si vel cogitetur solum, est
 blasphemia, inerrantem Dei Ecclesiam esse dicimus:
 quam rem testificabitur rursus ipse Theodorus Ssu-
 dites, ad Michælem Imperatorem scribens, ex persona
 omnium præpositorum hoc pacto: Cum nos in vnum
 conuenissemus, venerabilis imperij vestri iuf-
 fu, minimi Episcopi & præpositi: post pauca
 dicit: nos diluimus omnes dubitationes ves-
 tras. Si verò aliquid dubitare, vel non credere
 videtur vestra diuina magnificentia: eius rei
 explicatio à Pontifice piè est postulanda: ma-
 gna & à deo firmata manus vestra, ut publicæ

cupida utilitatis, iubeat à veteri Roma capere declarationem: vt à principio à patribus nostris est traditum: ea ò Christi imitator, Imperator, inter omnes Ecclesias Dei, summum & supremum obtinet locum, cuius Petrus tenuit primam sedem, ad quem dicit Dominus: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: *Et iterum idem in alia Epistola ad Naucratium: cuius principium est: non implebitur auris mea à vocibus auditionis, inquit: Testor nunc coram Deo & hominibus, diuisi sunt à corpore Christi, & à suprema sede, apud quam Christus deposuit clauēs fidei: aduersus quam portæ inferi à seculo non præualuerunt, nec præualebunt vsque ad consummationem eius: hæreticorum videlicet effrenata ora, secundum promissionem veracis Domini. Audis, quo pacto ea est caput Ecclesie Christi: cuius Petrus est primus præses: & quod nunquam præualuerunt, neque præualebunt vsque ad consummationem seculi, hæreticorum effrenata ora, secundum promissionem veracis saluatoris? Si ergo nunquam præualuerunt hæretici aduersus Christi Ecclesiam: quomodo audeat dicere eam errare? qua inerrans à doctoribus prædicatur. Id etiam ostenditur in tertia sancta synodo: in qua allatis ab Apostolica sede literis, Arcadius Episcopus cum surrexisset, ad synodum, dixit: Iubeat vestra beatitudo, Reuerendissimi Patres, allatas ad vos literas sancti & cum adoratione vocati Cœlestini Papæ Apostolicæ sedis Episcopi, legi, ex quibus percipere poterit*

vestra beatitudo, quanto studio profequitur omnes Ecclesias: Eadē, & horum similia, Proiectus Episcopus protulit. Et paulò post Cyrillus Alexandria dicit: Literę acceptæ à sanctissimo Apostolicæ sedis Episcopo Romano Cœlestino, cū decēnti honore legantur. *Audis Arcadium & Proiectum, quod omnium Ecclesiarum curam gerit Romanus Pontifex: ob quidnam aliud, nisi quia caput est omnium. Quod verò Cyrillus dicit, cum decēnti honore legi quę scripta sunt à Cœlestino, comprobauerunt patres aperiendo capita sua, & reuerenter audiēdo quę dicta sunt. In quarta verò sancta synodo ut in titulo diuina scripturę apparet, talia dicta sunt: Vt beatissimus Episcopus Romanę vrbs, cuius sacerdotiū super omneis antiquitas esse voluit: potestatē & facultatē habet de fide & sacerdotibus determinādi. Ergo quia de fide & sacerdotibus determinandi facultatem habet: merito caput & magistra omnium Christi Ecclesiarum in decreto scribitur, & à nobis colitur & adoratur: atque omnis obedientia & obseruantia ei à nobis exhibetur, & exhibetur: donec in hac vita permanebim⁹: recordati illius, qui dicit: obedite præpositis vestris, & subditi estote, ipsi enim vigilat pro animabus vestris, vt rationē redditori: & meminisse eius nunquā cessabimus in sacris missarum precib⁹, secundum sanctorum nostrorum traditiones: ne impiorum erroribus obsecundātes: à firmitate orthodoxæ fidei excidamus: pro cōperto habentes, quod qui ipsi nō subiiciunt, nunquā saluabitur: simili modo, & qui eius nō nemiunt, neq; sacerdos est, neque sacerdotis meretur habere potestatem: vt xij. Canō prima & secūda synodi aperte*

estatur: habes enim ad verbū sic: Hæreticarū zizaniarū semina, in Christi Ecclesiā spargens aduersarius, & vidēs has gladio spiritus radicūtis euelli, alia via aggressus est assumpta secū schismaticorū insania, Christi corpus diuidere. *sed & has insidias sancta synodus anticipās, undecumq; decreuit in posterum: ut si quis presbyter, vel diaconus tanquā ob aliquod delictū suum despicies Episcopū, ante synodalē cognitionem, & causæ disquisitionē, ab eius cōmunionē deficere ausus fuerit: & nominis eius in sacris missarum precibus secundū Ecclesiæ traditionē non meminerit: hunc depositioni subiici, & sacerdotali omni honore priuari: qui enim in presbyteri ordine est cōstitutus, & metropolitano- rum præuenit iudiciū, & ante iudiciū (quātum in se est) condemnat suū patrē & Episcopū: hic neq; presbyteri dign^o est honore, nec nomine: & qui hos sequuntur, si qui fuerint ex cōstitutis in sacris ordinibus: & ipsi suis dignitatibus excidāt. Monachi verò vel laici expellātur penitus ab Ecclesia, donec relicta cum schismaticis coniunctione ad suū Episcopū reuertantur. Nōne ex hoc loco deprehēdis, quod sacerdotes sacerdotio abdicat: neque sacerdotis nomen vult obtinere: qui mentionē nō faciunt primatus eorum, eorumq; sectares: & si qui sacris sunt ordinibus insigniti, prophane iubet esse: qui in sacris non sunt, cuiuscumq; sint cōtationē excommunicat. Respicite tandē fratres per Deum, respicite, nec amplius tam apertē veritati obstinēs, nec aduersus pastores animarum vestrarū decreti: durum est enim, imò verē fatui & demētis, nudis pedibus aduersus stimulum calcitrare. Nā quem-*

admodum oua lapidibus, sic & capita vestra, Ecclesia cōfringuntur: lapis nāq; & petra scādali est Ecclesia: & Christus ipse, illi se simile facit. Beatus Paulus ita scribit: bibebāt enim de spiritali, cōsequēte eos petra: petra autem erat Christus: hic est lapis de mōte virginali abscis^o: Christus verò ad Petrum: Tu es Petr^o, & super hāc petrā, edificabo Ecclesiā, & reliqua, ut sapiūs dictū est. Ecce igitur ostēsum est, quod petra & lapis Christi est Ecclesia: qui igitur in eam impingit, lux in eo nō est, sed qui seruat præcepta eius nō impingit, vera luce quæ in ipso est, illuminante, qui illuminat omnē hominē venientē in hunc mundū: lux enī veritas est & cognitio ac illuminātur ab ea, qui volunt, & manēt in ea. Sed qui nolunt obtemperare, insipientiæ tenebra eorū oculos obtegūt & impingūt, & cōteruntur, ac tandē exterminātur: & respossum ferēt, quod præcepit dominus: quod oues meæ, meā vocē audiūt: quæ verò meæ nō sunt, vocē meā nō audiūt: et lup^o rapit et dispergit eas. Ita eueniet et rationalib^o ouibus, quæ vocē pastoris nō audiunt, & pingēt enim, et labētur ī hæreses, absurditates, et schismata.

Quod verò nō possit decipi, vel errare, vel cōfringi, vel perire Ecclesia: imò verò id euenire iis, qui eā oppugnat, ostēsum est antea multis egregiis argumentationib^o: nunc efficacius quodāmodo per sacrum Chrysostomus, aureæ tubæ diuinum Ioannē audiamus ex oratione in Pentecostē, cuius principum: Cœlū hodie nobis facta est terra. Dicit enim ibi post alia multa sic: Magno studio incumbit Deus in Ecclesiam, non parietibus sultam, sed gratia custoditam: propter Ecclesiam cōstitutum est Cœlum, terra firmata est, & mare effusum, & aēr repletus,

Marci 21.

Cor. I. ca.
10.Cor. I. ca.
10.

Daniel. II.

Ioan. I.

Ioan. 10.

Sectio 18.

paradisus est plantatus, lex tradita, missi prophetae, miracula facta sunt, mare diuidebatur & resarciiebatur, petrae scindebatur, & rursus iungebantur, manna de caelo descendebat, & ex tempore mensa disponebatur, propter Ecclesiam Prophetae, propter Ecclesiam Apostoli. At cur tam multa? propter Ecclesiam vnigenitus Dei filius hominis factus est, vt Paulus ait: qui proprio filio non pepercit, vt Ecclesiae parceret, filij sui sanguinem effudit propter Ecclesiam: hic sanguis irrigat illam: per eum non possunt illius plantae tabescere, neque folia decidere: non est obnoxia temporum necessariis vicibus, neque tempori inseruit: aestate quidem folijs vernat: hyeme vero non nudatur: non. n. temporum necessitates, sed gratia spiritus eam colit: propterea non euellitur, neque mirum est eam non euelli. Quot iam inde à principio aduersus Ecclesiam bellum gesserunt, cum erat planta recens, arma aduersus eam sunt expedita: at nunc Dei gratia, & sancti spiritus robore: & Imperator est pius, & milites, & omnis terra fide est repleta: at in origine eius, in exordio, reges impij, milites irreligiosi: ob iussa Principum, arae ardebant: vndique fumus, & nidor: aer inquinabatur: demones bacchabantur, diabolus saltabat: pater filium abdicabat, filius patrem non colebat: natura scindebatur & religio: vbi igitur, qui aucti sunt aduersus Ecclesiam in acie stare? Cum erat planta recens, non tamen iniuriam passa est: cum caelum attingit, speras illam posse debellare? Quando vndecim erant

Apostoli, à nemine superati sunt: imò verò vndecim, tot milia Ecclesiarum sunt expiscati: nunc cum terra, & mare, culta & inhabitabilis regio & vrbs, & omnes fines religione referri sunt, tunc speras ei dominari: at tu non potes: Christus dixit, quod portae inferi non praeualebunt aduersus eam: facilius est caelum deleri, & terram exterminari, quam Ecclesiam extinguere. Quis haec dicit: ipse Christus, Caelum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Et rectè, nam Dei verbum ipso caelo est potentius, quia caelum est opus verbi: dixit Deus, fiat caelum, & verbum fuit opus: excurrebat natura nemine impediente, quoniam ipse Dominus est naturae, & eam immutandi: ego eam substruxi, qui caelum constitui: sed pro caelo sanguinem non effudi: pro caelo cruci non fui affixus: pro caelo, caeleste corpus non assumpsit. Sed quid dico de caelo? angelorum corpus non assumpsit: vt intelligas me ecclesiam magis aestimare, quam caelum & terram, & omnem creaturam: & ideò caelum & terra transibunt, verba autem mea, nunquam transibunt: facilius est caelum aboleri, & terram extinguere, quam mea verba interciderere. Qualia sint verba eius, in medium deducamus, videamus, an interciderint: non reuoco ego in dubium, sed haereticis os obstruo. Qualia sunt verba? caelum & terra transibunt: verba autem mea, nunquam transibunt: quale verbum? Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & portae inferi non praeualebunt aduersus eam. Super haec

petram dixit, non in Petro: non enim super hominem, sed super fidem Petri Ecclesiam suam fundauit. Quid autem erat fides? Tu es Christus filius Dei uiui, petram uocauit Ecclesiam vnas accipientē, sed non cōcussam. Ecclesia namque suscipit tentationes: at non superatur. Quid ergo est super petrā: id est super confessionē Petri, nō super opes. Non lapides iacis? nō ligna? nō spicula? nequaquā dicit: nō enim est sensibilis structura: hæc qualiacunq; sint tēpore dilabuntur: cōfessionem verò, neq; dæmones possunt superare: testantur martyres, qui latus perfossi, fidē nō amiserunt: ò rem admirabilē, murus foditur, & thesaurus nō diripitur: caro absumitur, & fides nō cōsumitur: ea est martyrū vis: super petrā ædificabo Ecclesiā meā, & portę inferi nō præualebunt aduersus eam. Attēdite sedulò, eos vocat portas inferi, qui mortem pariunt: quid igitur? in infernum intrabit, si in discrimen venerit? utiq;: nam ut portę urbis sunt ingressus in urbē, sic portę inferni, ingressus ad mortē. Cur, inquit, tētationes nō prohibes? nequaquā: ut ostendā vires meas, si nemo eam oppugnarit, possunt respōdere, nam si fuisset oppugnata, fuisset utiq; & expugnata: propterea eam permitto oppugnari, ne propugnatorum solitudo dini, victoriæ titulus inscribatur: & portę inferi nō dixit, nō aggrediētur eam. Quid ergo? oppugnabitur quidē, sed non superabitur: fluctuat Ecclesia, sed nō mergitur, sed nō petit profundū: excipit tela, sed non admittit vulnera: excipit machinas, sed turris non quassatur.

Sed quid dico Ecclesiā? vnum verbum piscator locutus est. Et turris stetit inconcussa. Quot tyranni conati sunt hoc verbum abolere, nec potuerunt? super petrā enim fundata est. Cogita quot tyranni, quot reges diademate redimiti, enses acuti, ferarum dētes, mortes imminentes, sartagine, fornaces, & pharetram suam exhausit diabolus, & Ecclesiæ non obfuit. Quā nam de causa? quia portę inferi nō præualebunt aduersus eā: ipsa res testimonium perhibet: testatur euentus experiētia. Quot bellum gesserunt? nū euicerunt? sed qui bellum gesserunt, silentio transiguntur, & obliuioni mandantur: Ecclesia verò floret. Vbi Claudius? vbi Augustus? vbi Tiberius? nuda sunt nomina, eorū meminit nemo nam postquā Ecclesiā oppugnarunt, memoria eorū deleta est: & Ecclesia super solē refulget.

Audisti verba doctoris aurei animo & corpore: audisti à Deo afflatum & theologum patrē hunc? scilicet quod Ecclesiæ oppugnatores abolētur, & obliuioni mādantur: Ecclesia verò floret. Et contorquent quidē tela pugnatōres, et ipsi vulnerātur. Cur nā hæc? quia Christus ipsam firmavit: Christus ipsam suo redemit sanguine, per quē cælum firmatū est, terra fundata. Domini enim verbo, dicit Dauid, cæli firmati sunt & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Igitur verbo quo firmavit cælum, firmavit Ecclesiam suam, dicens: super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Quam petram? solidam fidei confessionem Petri piscatoris, qua firmata manet inconcussa, & immota, & inexpugnabilis, quæ admodum & cælum stat, & permanet vi verbi. Ideo in cælo, & in terra,

Ecclesia Dei honorabilis, & sancta est. Imò verò secundum aureorum verborum & sermonum patrem hunc, cælo & angelis & omni creatura præstantior est. Ideo & subiicit Christus dicens, cælum & terra transibit, verba autem mea nunquam transibunt, id est, facilius est cælum, & terram, & omnia conciri, quàm Ecclesiam meam: incurSIONES heretici facient, at non præualebunt: in petram impingent capita sua, & dispergentur. quia super petram fundata Ecclesia est: propterea Ecclesia tanquam petra manebit incòcussa. Secura fiducia Christus dixit. Nam qui à principio sua prædicationis eam oppugnaverunt, deloti sunt, & memoria eorum cum sonitu perii: Ecclesia verò vernat, & resulget super solē. Vbi reges qui in eam desusserunt? ubi Principes? ubi heretici? ubi Arius & Eunomius? ubi Nestorius & Dioscorus? ubi Severus & Eutyches? ubi qui præcesserunt, & qui postea subsequuti sunt. omnes: nonne perierunt? nonne extincti sũnt? sed Ecclesia tunc, & nunc, & semper est, usque ad seculi consummationem & finem.

Sap. 4 & 11

Sectio 19.

Tot igitur & egregius rebus expositis ex mellifluis sacri doctoris sermonibus: æquum est, quòd illi dum araret, euenit cum omni reuerentiâ commemorare. Sic enim inuenimus scriptũ in eius vita, quã Metaphrastes enarrat, cuius initium: Et omnium qui secundũ Deũ in hac vita versati sunt: post multa ait: Cũ in noctu in oratione perstaret, te obtulit quãdam diuina res, & sublimior, quã vt oculis cerni posset: & quemadmodum rem in medium proponere, lingua vix audeat, ita & audire nouum videatur: itaq; nouum quiddam, & horrore plenum audisse. Cœterũ animaduertendũ,

quòd huic narrationi, eque inista sunt timor & lætitia: duo quidam viri alba amicti veste, aspectu horrifico visi sunt ei de cælo descendere, huicque præclaro viro, dum oraret in conspectum venisse: quorum alter volumen, alter clauces manibus continere videbatur. Cumque Ioannes hanc nouam speciem miraretur, timore esse correptum: hos verò manibus apprehensum erexisse, & metum abstersisse, bonoque animo esse iussisse. Percòntanti quinquam essent ij viri tanta præditi gloria, qui accedere ad se dignati essent, ne timeas, eos dixisse: nos venimus à Christo missi. Alterum postea manu protensa volumen tradidisse, dicentem: sume librum, nam ego sum Ioannes, cui sapientia Dei, pectus tradidit, in quod & recumbere voluit: quæ quidẽ te & per nos ad scripturas pernoscendas, idoneum reddet: & te, quasi manu ducet ad eius cognitionem. Alterum verò, manu extensa: sume, dixisse, has clauces: meque Petrum esse scito, cui Deus clauces in manus tradidit: quem nunc per me, crede, te eadem gratia, qua me participem facere: quare quęcũque ligaueris, vel solueris super terram, erunt ea ligata, vel soluta, & in cœlis: Nõne deprehendis ex his, alterum unã cum munere scripturas facile interpretandi, & harum intelligentiam à datore sapientiæ adiunxisse: alterum verò unã cum facultate soluendi & ligandi, & intelligendi, iunxisse. & piẽ in Iesum Christum Dei filium per eum credendũ? Credite in postero. quòd sine obedientia erga Petrum saluari nõ potestis. Et iure quidem: nam is est portus salutis,

Ioan. 10.

qui per eum in cognitione fidei non ingreditur, id est, ut eum agnoscat esse Christi Vicarium, nō poterit unquam salutem cōsequi: nam ut Christus inquit: Ego sum ostium, qui nō intrat per ostium, sed aliunde ascensum parat, fur est & latro. Ita & Petrus eius successor dicit: qui non credit per me filium inuisibilis Dei & Patris in carne genitum, qui passus est & resurrexit, & cetera dispensationis mysteria, hic hæreticus est: & saluari nullo unquam tempore poterit. Hac igitur & talia tenentes, quorum referta sunt omnes doctorum scripturæ, Ecclesiæ subiuicimur: in eaque permanemus: & in obedientia eius persistere in omnia secula deprecamur, ut propitium Deum nanciscamur in tremenda die retributionis: fiat, fiat.

Sectio 20.

Iam quoad eius fieri potuit, præstitimus, quod polliciti sumus, allata ad quinque articulos responsione, qui in decreto Florentinæ Synodi continentur. Conscriptissimus vero hæc à communibus patribus, ac doctoribus desumpta materia, quos Ecclesia sanctos esse decernit, illorum vestigiis insistendo, & qui hæc literis theologicis mandauerunt, & tradiderunt, ut veraces suscipiendo: quibus Ephesus Marcus nō valens in Synodo contradicere, & sui incertus, certamen detrectauit. Perfecimus autē hoc opus multo labore ac studio: propterea omnes, qui hæc perlegerint, oro, ne dolose, & cum præsumptione aut proprio affectu inducti, percurrant, sed sincera dispositione adhibita, suam conscientiam iudicem dictis præficiant. Arbitror enim eum, qui hæc conditione ad legendum accesserit, à morbo se vindicaturum, magnamque gratiam habiturum ei, qui hæc edidit, & elaborauit, cum hanc commentationem ex multis locis collegerim, & coagmentarim.

Exantlauimus vero hunc laborem, ut dominus sit, qui occulta cognoscit: non gloriam aucupando temporariam, neque opum comparandarum gratia, sed pura, & pia mente, pro virili, veritati patrocinari exoptantes: quæ quidem iis, qui aperte sanctis contradicere nolunt, liquido est demonstrata. Et ea præterea de causa hoc opus aggressi sumus, ut qui horum studiorum sunt ignari, et tamen de hoc dogmate ambigunt, nequaquam amplius excusationem afferre possint, se sententias, & dicta sanctorum plane ignorare. Ideo æquum mihi visum est, volumen hoc rerum contexere: & respicere aliquando volentibus, veluti sumptuosum quoddam conuiuium apponere. Ecclesia vero, Sponsa immaculata, nullas sordes, vel rugas admitteat, sole lucidior, denuo apparebit, ut fuit, & est, & erit. Cant. 4. Quanquam disrumpantur, qui contra sentiunt: nam semper existit extra errorem: neque diuersas opiniones prædicant, sed easdem illas, quas à diuino ore saluatoris accepit. Rogo vos iterum o charissimi, ut hæc cum charitate legatis, & spiritu fidei: ac, si vera & iusta visa fuerint, is assentiimini: si vero contra, cōfutetis, & scriptis editis, rationes afferatis: ut & nos iis perpenis, sententiam nostram cum charitate dicamus, retractates nostras, vel delentes. Spero igitur Deo fesus, qui pacis est pater, vos his rationibus suasos, veritati cessuras: animi candorem & obedientiam Deo præstando, mutuoque accipiendo paracleti gratiam et prudentiā. Nā eo cōcedente, nulla mutatio vel imminutio piæ & patrij spiritus cōsequetur, neque orthodoxa veritas imminuetur, absit, malo enim millies mori, quam suadere vos, ut tã illud quidem à vera fide declinetis. Respicite rogo fratres, respicite: quandiu

vos in hac falsa suasionē perdurabitis? quandiu, si non utroque, altero tamen pede claudicabitis? Excitemini segnes, qui humi repitis, exsurgatis: ne dum vos malū somnium fertites, facile inimicus disseminet discordia *Xeniam*. Tollatur paries, qui dirimit septem, siamus unum corpus sub eodem capite. Est autem caput ipse *Christus*, quem ut magistrum, ac vitæ datorem, piè, & pura conscientia sequendo, cognoscemus Deum & patrem eius, à quo ab æterno sine tempore, sine defluxu, & sine passione est genitus, sanctissimumque, & vivificantem eius spiritum, à patre, tanquam à productore, ab æterno, & à principio productum, & procedentem & per eum emanantem, & scaturientem essentialiter & subsistentem, & procedentem, & editum, unam increatam potētiam, & sine fine regnum, immortalē vitam, & beatitudinem, quam, utinam omnes consequamur, ne de via declinantes, in montes, solitudines, & foveas delabamur. & in loca, quæ non aspiciat lux vultus domini nostri, & Salvatoris nostri *Iesu Christi*, cui gloria & victoria in secula seculorum. Amen. Hucusque *Gennadius*.

Ex interpretatione Sacræ Liturgiæ, &c. Multi sunt & apud Græcos, & apud Latinos, qui sacram Liturgiā interpretati sunt, eiusque mysteria exposuerunt. Ex Græcis quidem *Dionysius Arcopagita* de Ecclesiastica Hierarchia cap. *Maximus Monachus* de Ecclesiastica mystagogia: *Germanus Archiepiscopus Constantinopolitanus*, in libro mystica contemplationis. *Simeon Thessalonicensis*, in libro de septem Sacramētis. Ex omnibus autem doctissimè & prolixissimè *Nicolaus Cabasila*, in libro de divinis officiis: *Isidorus Innocentius*, *Odon Cameracensis*, *Stephanus Aduēsis*
Episco-

Episcopus, *Walafredus*, *Strabo de exordiis*, & incrementis rerum Ecclesiasticarum, *Bernon Angiensis Abbas*, *Magister Florus in sua Exegesi*, & alij infiniti, qui soli rectè convincere possunt nostri seculi errores, qui missam, rem nouam, & recentem compositionem esse, impudicè affirmare non erubescunt.

DE SACRIS ORDINATIONIBVS, QVAS GRÆCI ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΕΙΣ VOCANT.

Vatuordecimus articul^o docet Euangelium non ab alijs publicè legēdum & prædicādum esse, sacraque mysteria dispēlanda, quàm ab his, qui ritè ad hoc ministerij genus, ordinati sunt: quod quidem ita debere esse, & nos ipsi agnoscimus. Sancta etenim Catholica Ecclesia, eos solum, qui legitimè sunt vocati, sacro item caractere canonicè insigniti, atque iuxta Ecclesiasticam traditionem ordinati, ab omniq; Hæreseos suspitione alieni, & populum docere, & sacram Liturgiā administrare vult, atque permittit. Plurimūmq; illos errare docet qui existiment, nihil interesse, vtrum hæc facta & diuina mysteria ab his exerceantur, qui ex laicis ad eam rem ordinatis, deligantur tātum, an ab his, qui ex sacerdotibus ritè & canonicè

consecratis & ordinatis, huic muneri præficiantur. Ordinationes autem apud nos non alio modo sunt, quàm eò, quem sacri nobis prescripserunt Canones. Et de Episcoporum quidem ordinatione primus Apostolorum Canon hæc docet: episcopus ordinatur à duobus vel tribus Episcopis. Presbiter verò ad vno Episcopo. Diaconus item, & alij eodè modo. Quod item ex Actis Apostolicis discimus. Erant, inquit, in Ecclesia quæ est Anthiochiæ, Prophete & Apostoli, Barnabas, Simeon, Lucius, Manahera, & Saulus: ministraribus autè illis Domino, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Barnabam & Saulum, in opus ministerij, ad quod elegi eos. Ieiunantes autem ipsi, & orantes, impositis illis manibus, dimiserunt eos: Vbi quinque leguntur presentes viri: tresque, duos reliquos Saulum & Barnabam segregatos, in ministerij munus ordinasse. Nò licere autem secularibus principibus de Episcopis aut sententiam ferre, aut illis veteri deprauato more, qui à sanctis concilijs abrogatus est, manus imponere. 31 Canon Apostolicus docet: Si quis Episcopus secularibus potestatibus vsus Ecclesiam per ipsas obtineat, deponatur, & à cõmuniõne separetur, & omnes qui illi communicarint. Et quanquam 28. Apostolico Canone precipitur: neminè duplici pœna ob idem crimen puniri debere: tamen vel propter delicti magnitudinem, vel propter peccati, publicam deformitatem, duplex hoc loco irrogatur pœna: omnisque hæc electio, tanquam impia, & sacrilega abrogatur: pu-

niunturque omnes illi, qui in hac parte, vel alios coegerunt, vimque aliquam intulerunt, vel autores facti, quacunque ratione fuerint, prophanique meritò & sunt, & esse decernuntur. Oporter enim eum, qui ad Episcopatus honorem prouehi debet, vt quidem sancti Patres in sancta Nicœna statuerunt Synodo, Canone quarto, ab alijs Episcopis deligi. Episcopum, inquit, conuenit maximè quidem ab omnibus, qui sunt in prouincia Episcopis, ordinari. Si autem hoc difficile fuerit aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem, tribus tamen omnino in id ipsum conuenientibus, & absentibus quoque pari modo decernentibus, & prescripta consensibus, tunc ordinatio celebretur. Summa autem & vltima potestas, atque confirmatio earum rerum omnium, quæ in tota sunt prouincia, Metropolitanò tribuatur: quæ omnia ex eodem quarto Canone, eiusdem primæ vniuersalis synodi Nicœnæ decerpuntur. Sed & Laodicensis synodi 12. Canon, hoc idem his verbis explicat. Episcopos non oportere, præter iudicium Metropolitanorum & finitimorum Episcoporum constitui & ad Ecclesiæ principatum eligi, nisi eos, quos multò ante nota, probabilisque vita commendauit: denique examinatos & in ratione fidei, hoc est, num rectam & sanam doctrinam sequantur, an secus, & in ipsius sanæ doctrinæ politia. Quibus item similia docet 13. eiusdem Synodi Canon. Illud adiiciens, neque vulgo

aut popularibus hominibus electionem illorum, qui ad sacerdotalem dignitatem sunt euehendi, committendam esse. In quorum canonum expositione, illud scriptum legitur: Non tantum, inquit, vulgus arceatur ab Episcoporum electione, sed etiam de ipsis sacerdotibus sententiam ferre non permittitur, praesentique canone illud innuitur, quod non Episcopi tantum antiquitus, sed & reliqui sacerdotes à populo eligebantur: quod postea omnino ne fieret, prohibitum fuit tanquam res inutilis ac planè pestifera. Sed & 19. Canon Antiochenae synodi, multa similia habet: tum de Metropolitano, tum de eo, ut omnes Episcopi eius provinciae ab eo conuocentur, praesentesque adsint. Episcopus, inquit, ne ordinetur absque praesentia Metropolitanus provinciae. Par enim est, Metropolitano suos collegas atque conseruos adesse. Ideò debent per Epistolam Metropolitanus conuocari. Et si quidem praesentes adfuerint omnes, longè melius esse: si autem difficile fuerit conuenire omnes, tamen vel maiorem eorum partem, omnino ex omni provincia praesentem adesse oportet, vel saltem per literas in eandem sententiam conuenire: & sic vel conuentu plurium facto, vel saltem plurium suffragiis collectis, Episcopum constitui debere. Si quid autem secus praeter praescriptum modum factum fuerit, nullius valoris ordinationem esse. Vbi verò omnia, ita ut dictum est, adhibita fuerint, contradicere tamen quispiam per priuatam contentionem

velit, plurium tamen consensus valere debet. Docet quidem eiusdem Zonaræ interpretatio: antiquitus ipsarum urbium populos, Episcopos deligere solitos. Cum autem contentiones inde exorirètur maximae: ipsis deinceps prouinciae Episcopis, ea tota deligendi & constituendi potestas Episcopi, concessa & concedita fuit. Non solum autem Episcopi, eo modo, quo diximus, alios Episcopos & Sacerdotes sacrorum canoanum instituto eligebant atque consecrabant, & non Laici, sed & ipsa Chirotonia nihil aliud sacris Canonibus designatur, quam eius, qui tunc consecrandi munus exercet, in alio consecrando diuinarum precum sacra administratio, ac Spiritus Sancti omnia perficiētis initiatoria inuocatio, propter extensionem manus pontificis, tum cum illi quem inirit atque consecrat, benedicit. Quaquam ipsa quoque sententiae atque suffragia, quibus Episcopi vel Presbyteri eligebantur, nomine Chirotoniae antiquitus appellari solebant. Nam cum penes ciuitatum populos Pontificum deligendorum potestas fuisset, colligebatur tum in vnum multitudo, & hunc quidem alij postulabant, atque eligebant, alij alium. Ut igitur plurium vinceret sententia, manus in altum illi qui suffragia, ferebant, subleuasse dicuntur, ut inde numerus cuiusque sententiae dinumerari, ac facile perspicui possit. Atque ita ille qui plurium referebat sententias, ceteris anteferebatur, indeque à manus extensione nomen Chirotoniae originem sumpsit. Quo item no-

Simile planè eiusdem vocis notatione atque etymologiae alicubi explicat Vlpianus De moesthenis interpretis inferendis suffragiis quibus Antiocheni suos eligebant Magistratus, quam vocem, ut & re ipsi imitationem, ut cetera multa ad Ecclesiasticas functiones translata fuisse existimandum est.

mine in eodem, sensu magni illi veritatis duces sancti, inquam, qui synodis præerant Patres, nonnunquam vbi esse inveniuntur, ipsas sententias & suffragia nomine Chirotoniæ appellantes. Quomodo sancta Laodicensis synodus Canone 5. loquitur. Non oportere Chirotonias in præsentia multorum fieri. Chirotoniæ nomine ipsam per suffragia electionem intelligentes: nam consecrationem Pontificis, publicè multis præsentibus potius fieri oportebat. Electioni autem vbi sententiæ ferebantur, propterea, quod nonnunquam quaræ quædam & accusationes contra candidatos proponebantur, nulli præter eos, ad quos sententiæ dicendæ ius pertinebat, interessere, ac ea quæ dicebantur, audire licuit. Et consecrationem quidem atque ordinationem, à duobus vel tribus Episcopis fieri debere, primæ synodi quartus Canon iubet: ipsam autem per suffragia electionem à pluribus etiam. Tres, inquit, omnino in eundem locum congregatos ordinare oportet, absentibus quoque suffragium ferentibus, scriptisq; assentientibus, electionem fieri. Post diligens autem & exactum examen, multaque tam rectæ fidei, quàm morum grauitatis, & vitæ integritatis testimonia, demùm dignos ordinari debere: indignos autem ab eo honore ac dignitate arceri, cum ex multis sacris canonibus, Apostolicisque institutionibus clarum est, tum ex insigni illo magni quodam Theologi Gregorij Nazianzeni, quem pro se instituerat Apa-

logetico, longè euidentius constat: ex his inquam, vbi eos qui tanto honore sunt indigni, improbi ac planè prophani, veluti transitu quodam notat, eos autè, qui & quales digni esse debeant, mirè celebrat, suisque coloribus pingit, hæcque inter cætera cum magna adfert libertate. Quotus quisque est, qui si ad amussim eam, regulamque seipsum exigit, quam Paulus de Episcopis & Presbyteris fixit, nempe vt sobrii & prudentes sint, non temulentii, non percussores, sed docendi periti, irreprehensibiles, atque huiuscemodi, vt nulla eos improborum calumniæ attingere queant, non sese à nominæ rectitudine permultum abesse compèriet: Et rursum: Primum, inquit, ipsum purgari oportet, tum alios purgare: primum ipsum institui, tum alios instituere: primum lucem ipsum effici, Deo quoque appropinquare, tum demùm alios ad Deum adducere: primo sanctificari, tum demùm alios sanctificare.

Deinde illos appellans, qui citò & negliger, nec secundum id quod sancti canones præcipiunt, ordinantur, hæc in medium adfert: Quis est ille, qui veritatis Antistitem & propugnatorem vnus dieculæ spacio, velut simulacrum ex argilla fingit? illum, inquam, qui cum angelorum classe atque ordine futurus est: qui cum archangelis Deum celebrabit: qui ad supernum altare sacrificia transmittit, simulque cum Christo sacrificio fungitur. Et iterum. Qui nihil, in-

quit, dignum sacerdotio secum adferunt, discipuli simul magistrique pietatis designantur, alios antè purgant, quàm ipsi purgati fuerunt; heri extra sacra, hodie factorum arbitri & Antistites, veteres vitio, pietate rudes & recentes. Quorum dignitas & vocatio, gratia potius & favoris humani, quàm Spiritus sancti inspirationis opus esse videtur. Eos proculdubio, qui improbi, & indigni in eos honores euehuntur, notans & proscindens, simul autem quales oporteat esse illos in veritate, qui serui idonei & ministri Iesu christi futuri sunt, docens atque subiiciens: Amplius autem & eos magnopere fugiendos & auerandos esse, qui aliqua se hæresi contaminarunt 44. Canon Apostolicus diligenter admonet. Episcopum vel Presbyterum, qui hæreticorum baptismum, vel sacrificium admiserit, deponi iubemus.

2. Cor. 6.

Quæ enim est conuentio Christi cum Belial? vel quæ pars fidei cum eo qui infidelis est?

NEQUE PRECES, NEQUE OBLATIONES, NEQUE dies festos, neque alia donaria, corrupta vita, & moribus ministrorum, vitiari.

CAPVT XV.

DE quintodecimo autem Capite, quod Ecclesiæ ministros innoxios, & irreprehensibiles esse debere docet: vitamque honestam & inculpabilem sequi: preces item atque ea quæ offeruntur, diésque festos & reliqua, quæ quasi ad cauponandam gratiam comparata sunt: pecuniam item ex alienis peccatis corradendam, rémq; faciendam, aut aliquid aliud, nihil omnino ad salutem conferre tradit: illud dicimus, sicque de tota hac re statuimus. Quemadmodum illi, qui ita Deo ministrant, proficiunt nihil: nisi irreprehensibiles, atque sine crimine, quantum homini licet, sint: puri item & innoxij? per omnéque tempus, tanquam sub iugo disciplinæ quodam viuant, in omni moderatione & sanctitate vitæ degentes, suumque munus exercentes: ita preces ipsas, sacrificia, oblationes, festos item dies, quæ iuxta beneplacitum Dei eiusque amore fiunt: ad laudem

præterea illius, memoriâque eorum, qui illi à seculo placuerunt, referuntur: ad exercitacionem & imitationem virtutis, ac præclare ab illis gestorum, rectè & conuenienter fieri, magnâque vtilitatem animabus nostris adferre, affirmamus, Multum enim, inquit scriptura, valet deprecatio iusti: multâque proficit in illis, qui fideles Dei que gratia digni sunt. Vt quidè D. Chryostomus exponens Epistolam ad Hebræos, inquit: Iusti, inquit, homines, vna sepius postulatione, omnia apud Deum lucrantur: & ad Philippenses item. Procuremus, inquit, aliquid auxiliij illis, qui ex hac vita decesserunt: modici quidem, opem tamen illis feramus. Quomodo autem & qua ratione: Ipsi inquam pro illis exorantes, aliisque vt hoc idem agant, persuadentes, pauperibus item assiduè pro illis aliquid impartientes, habet enim ea res non exiguam quandam consolationem. Audi siquidem quid Deus dicat: Protegam ciuitatem istâ propter me & propter Dauid seruum meum. Si memoria duntaxat iusti tantum valuit, quâdo & opera pro tali fiunt, quid non poterunt? Non frustra ab Apostolis sancitum est, vt in celebratione venerandorum myseriorum, memoria fiat eorum, qui hinc decesserunt. Nouerant enim illis hinc multum emolumenti fieri, multum vtilitatis: stâte siquidem vniuerso populo, manusque ad cœlos extendente, cœtu itè sacerdotali, mundoq; posito sacrificio, quomodo Deum non placabimus pro istis orâtes? Nam ita vult Deus, vt nos inuicem iuueamus.

Sanctis autem meritos honores à nobis deberi, eosque omnino recipiendos & venerandos esse, tum templis eorum, vt offeratur, iustum esse, ille qui Deus existens, nostra causa homo factus est, nobis præcepit: Qui, inquit, vos accipit, me accipit. Vnde Chryostomus præclare: Quemadmodum, inquit, illis, qui in acie stant, atque depugnant, ab his qui pace fruuntur, in bellumque ipsi non proficiuntur, stipendia debentur pro his enim militant illi: idem, inquit, nos de sanctis Dei cogitare, iustum est. Quomodo enim non absurdum erit, his quidem, qui terreno regi militant, stipendia & cœmeatus liberalissimè persolui: illis autem qui cœlestis regis milites sunt, qui que longè molestiores, potentioresque hostes in se sustinent, pro nobisque Deum exorât, & ad quos in omni tempore nostro necessario, cum precibus nostris quotidie, res necessarias petituri, confugimus, cuius, inquam, fuerit ingratitude, nihil item ex facultatibus nostris, neque in eos ipsos, neque in eorum templa, eosque homines qui tantorum virorum se seruitiis dederunt, conferre? nullamque partem liberalitatis & munificentia, nostræ, illis declarare? neque eos elemosynis nostris alere? Orare item quotidie, Deumque deprecari, populo Christiano, vtile & necessarium esse: ab eoque officio, nullum excipi, Saluator ipse, dum communem omnibus formulam orandi præscribit, docet: Quando, inquit, oraueritis, dicite: Pater noster, &c. Et: Hoc, inquit, genus demoniorum, non eiicitur, nisi oratione, & ieiunio; & aliis

7. d. 17. p. 108

Matt. 6.

Matt. 17.

1. Tim. 2. multis similibus. Et Paulus ad Timotheum: Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & castitate. Hoc enim bonum & acceptum est coram saluatore nostro, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Sacerdotes demum, ut honorentur, dignum & iustum esse, docet amplius D. Chryostomus, tanquam communis, inquit, pater est totius vniuersi sacerdos. Ab omnibus igitur æquum est illum honorari, eiusque curam haberi. Sacrificia enim Deo pro toto offert vniuerso. Preces eodem modo ad Deum fundit, pro regibus, atque illis omnibus, qui in sublimitate positi sunt, ut horum salus & incolumitas nostræ tranquillitatis & securitatis sit causa. Ad nostram, siquidem vtilitatem Deus ipsos etiam magistratus ordinauit. Absurdum igitur & iniustum est, illos quidem pro nobis bella gerere, nos autem pro illis Deum, neque per nos ipsos, neque per sacerdotes item nostros exorare. Et rursus dicit idem D. Chryostomus: An, inquit, ignoratis scriptum esse, sanctum Iob pro filiis conuiuantiis, quotidie sacrificia obtulisse? atque hac ratione peccata eorum expiasse: ne quid forte peruersi cogitarent in cordibus suis? Et alio loco. Scitote, inquit, tanquam Christi discipuli, quod orantes pro publica pace & trā-

quillitate vniuersi mundi, pro omni item felicitate, id facimus: regnumque eius quærimus, ipsamque ianuam pulsamus, ut propter viscera misericordiæ suæ, nobis illam Deus aperiat, ad eamque ex qua olim excidimus, felicitatem, nos reducat. Et rursus: Est quidem res vtilis atque salutaris, sanctorum precibus nos commendare, sed ita, si item nos ipsi in opere simus, si item & ipsi oremus: nam alia ratione, si ignaui, si ociosi ipsi simus, nullam inde referemus vtilitatem. Neque enim obscurum est, quid Hieremiæ pro ignaui & flagitioso populo orare volenti, responsum est. Ter hic in causa Iere. 7. xi. populi ad dominum supplex accesserat: ter iterum ^{14.} audiuit: Ne oras, non enim exaudiam te. Si, inquit, steterit pro illis Noë, Iacob, & Daniel, non liberabo illos, siquidem multam iam eorum præualuit malicia. Quid igitur dicet aliquis, necesse est alios pro me exorare, si ipse Deo gratus & charus sum? nequaquam hoc dicas o homo. Multis enim precibus, multis deprecationibus opus habemus. Audi enim ipsū ^{Leuit. 4.} Dominum dicentem: Deprecabitur, inquit, pro vobis sacerdos, & remittentur vobis peccata vestra: Et alia his similia quàm plurima. Quæ, si quis diligentius perquirat, plenam & confertam talibus reperiet totam sacram scripturam. ^{psal. 85.} Similiter autem & illa omnia, quæ Deo ^{1. Reg. 2.} votis redduntur, sunt illi acceptissima. Vouete, inquit Dauid, & reddite, quomodo Anna Samuelem Deo vouit, & reddidit, & alia sexcenta his similia. Sic item & festos dies celebramus,

Psal. 138.

honorantes sanctos, tanquam Dei amicos, iuxta magnum Dauidem. Mihi, inquit, nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Nisi enim sacras preces, Liturgias, dies festos, & his similia non caupo, nantes, sed Deum piè timètes peragimus, quæ quidem omnia fidei sunt consequentia; præclarâque opera, gens quædam absque Deo esse putabimur, quæ Deum non timeat, & quæ à fide viua, quæ in omnibus principem locum tenet, ac quasi familiam ducit, sit alienissima. Sublatis enim rebus illis, quæ rem aliquam necessariò natura sua consequuntur, fructusque eius quodammodo sunt, quantum in nobis est, illud ipsum, quod principale est, auferri oportet. Necessè item est illum, qui verbo præest, & doctrinæ, iuxta magnum Basilium, cum omni circumspèctione & examine, Dei voluntate tanquam certissimo scopo sibi proposita, omnia agere & dicere, vt vel illis ipsis, qui eum sequuntur, illique crediderunt, vitam suam probet, suæque ab his integritatis referat testimonium: iuxta illud Pauli: Vos inquit, testes estis, & Deus, quàm sanctè, & iustè, & sine querela, vobis qui credistis, affuimus, vt & ipsi rectè scitis. Porrò, si contigerit indignos ministros nos habere, Dei tamen vis & gratia est, quæ omnia operatur, vt quidem vniuersus testatur Theologorum chorus.

1. Theff. 2

ANNOTATIONES.

Quemadmodum illi, qui Deo ita ministrant, &c. idem sensus est Nicolai Cabasila, ex quo hæc desumpta esse videntur, Cuius verba ex Cap. 34. hoc loco apponere libuit. Sacerdos autem postquam omnibus, ea, quæ par est orauerit, etiam pro se orat, vt à donis sanctificetur. Quanam sanctificatione? vt accipiat remissionem peccatorum. Hoc enim est donorum Principale officium. Et vnde nam potest hoc sciri? Ex iis quæ dominus dixit, Apostolis panem ostendens, Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. Et in calice similiter, Memento, inquit, Domine etiam meæ indignitatis, & condona mihi omne delictum voluntarium & inuoluntarium. Et ne propter mea peccata prohibueris gratiam sancti Spiritus à donis propositis. Remissionem peccatorum dat sanctus Spiritus iis, qui sunt donorum participes. Hæc, inquit, gratia, in me ne prohibeatur ex donis propter mea peccata. Dupliciter enim dicitur gratia operari in pretiosis donis. Vno quidem modo, per quem ipsa sanctificantur. Alio, per quem gratia nos per ipsa sanctificat. Primo, ergo modo, in donis gratiam operari, nullam potest humanum malum vetare. Sed quemadmodum eorum sanctificatio non est humanæ virtutis opus: ita nec fieri potest, vt eam hominum vitium prohibeat. Secundus autem nostro etiã studio & diligentia indiget. Nos enim gratia per dona sanctificat, si nos ad sanctificationem aptos & accommodatos ceperit.

Sin autem in nos imparatos inciderit, nec vllā virilitatem attulerit, & plurimum etiam detrimentum damnūque dederit: hanc gratiam, siue est solū remissio peccatorum, siue cum illa etiam aliud donum datur iis, qui cum pura conscientia sacram hanc Cœnam sumunt, orat sacerdos, ne à domis prohibeatur, vt quæ possit prohiberi per humanum vitium. Hanc facit orationem etiam paulò post cum vniuersa communitur multitudine.

OMNI MAGISTRATV A DEO CONSTITVTO Parendum esse.

CAPVT XVI.

SEXTODECIMO loco docetis, non licere populo Christiano aliis præesse, atque imperare: pœnas item secundum leges fontibus irrogare: atque omninò aliis Reipublicæ negotiis sese immiscere. Nos autem illud dicimus: obedire, subiectosque esse oportere nos, omni potestati, atque magistratui: non modò bonis & rectis tantum, sed discolis etiam, & ea omnia, quæ ab illis legibus sancita sunt, sanctè & incontaminata seruanda. Aliter autem Deo, magis quàm hominibus obtemperandum esse. Qui (dicit alio loco scriptura) resistit omni potestati,

potestati iudiciū accipiet. Et rursum: Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Quomodo item eorum contumelia, qui illis non parent, quos ipse dominus misit, non in his solū consistit, sed in illum ipsum amplius fertur, qui eos misit: maiusque iudicium isti, quàm illi, qui in Sodoma & Gomorra perierunt, reportabunt. Dicit enim Dominus: Qui accipit vos, me accipit. Et qui vnum ex his, quem ego mitto, recipit, me recipit. Qui vos audit, me audit: & quicumque vos non receperit, neque audierit sermones vestros, excutite foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen, amen dico vobis, tollerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorræorum in die iudicij, quàm illi ciuitati. Et Apostolus: Qui, inquit, vos spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui dedit spiritum sanctum suum in nobis. Oportet igitur nos non ciuilibus tantum magistratibus obedire, sed Apostolis etiam ipsis, atque doctoribus, sacræque scripturæ Spiritu sancto plenis interpretibus parere: neque illis per minas & terrores aliquos obsistere, aut aliquo pacto aduersari. In ea autem parte, qua eos, qui sua omnia vendiderunt, damnatis, mundumque, & ea quæ in mundo sunt, salutis suæ causa reliquerunt: in eo item, quòd Euangelium non de temporalibus, sed de æternis tantum rebus omnia præcipere dicitis, & quòd solam perpetuam cordis iustitiam illud prædicet: ac ita omninò totum intelligendum & interpretandum esse putatis.

Rom. 13.

Matt. 10.

Ioan. 13.

Luc. 10.

Matt. 10.

1. Thef. 4.

Hoc quidem nulla ex parte recipimus: sed Dei Ecclesiæ doctorum interpretationem sequuti dicimus, illud Euangelicum dictum clarè seipsum explicare: Vade, inquit, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlis; & tum veni, & sequere me. Quod nos neque allegoricè, neque per vllam figuram, sed simpliciter, & ad sensum, vitamque & mores relatè dictum putamus. Hic enim ipse, qui eam quæstionem proposuerat, existimabat eum modum & rationem vitæ æternæ consequendæ sibi Dominum demonstraturum atque subiecturum, per quem sempiternum in vsu & possessione bonorum suorum victurus esset. Vbi autem longè aliud CHRISTVS Dominus, quàm ille veller, respondisset, ipsamque bonorum omnium abrenunciationem, vitæ æternæ comparandæ auctorem & ministrã esse dixit: tum demùm veluti & sua interrogatione, & Domini responsione damnata, aufugit: & vide quid interrogans dicat: Hæc omnia seruavi à iuuentute mea. Dominus verò id quod caput continet causæ, subiicit: ipsam inquam paupertatem: Vade, inquit, & vende omnia: nam si quid tibi reliquum feceris, illius seruus facillè euades. Et da, inquit, pauperibus, & sequere me, hoc autem est, in reliquis item omnibus, sis meus discipulus semper, & ubique me sequaris: non vt hodie meus sis discipulus, meisque præceptis adhæreas, cras autem me relinquant, ad tuãque redeas, sed constans, & idem, repudiatis omnibus in cursu vitæ, & imi-

tationis meæ persiste. Hoc ipsum enim esse verè & ex animo regnum cœlestè quærere, eiusque desiderio duci, docet magnum illud orbis Chrystiani sydus Chrylostomus. Præpeditur enim, inquit, quasi maiori quodam affectu ille, qui vult perfectus esse, auaritia atque diuitiarum studio: si verò, ea, quæ habet vitæ æternæ causa vendiderit, ac in pauperes erogarit, non aberrabit, sed vita æterna, iuxta Domini promissa, perpetuis porietur temporibus.

DE CONSUMATIONE

MVNDI.

CAPVT XVII I.

DE CIMVMSEPTIMVM Caput confessionis vestræ docet: in fine & cōsumatione seculi, ipsum Christum Dominum venturum viuosque simul & mortuos iudicaturum, & piis quidem & honestis viris, vitam sempiternam, gaudiumque; perpetuū, prauis autem & impiis hominibus, supplicium æternum redditurum: eamque ipsam puram veritatem esse, & vobis libenter assentimus. Quicumque autem, vel ipsorum præmiorum, vel pœnarum finem aliquem futurum esse dicunt, vel Iudaicas opiniones, aut potius fabulas denuò inducunt,

dicentes: Ante ultimam mortuorum resurrectionem sanctos & pios homines in hoc mundo regnuros, hi planè delirant, indèque meritò ipsos auersamur, ac veluti fabularum & nouitatum autores condemnamus.

DE GRATIA, ET LIBERO ARBITRIO.

CAPVT XVIII.

DECIMOCTAVVM Caput à vobis propositum, liberi arbitrij rationem explicat, de quo ita scriimus. De his quidem, quæ in nobis sunt, rectè à vobis dicitur: de illa verò parte vbi docetis, sine auxilio Dei saluari posse neminem, ita statuimus. Non ignorare, & nos Dei gratia & auxilio primò & præcipuè in omni re nos opus habere, secundum quod à Christo dictum est: Sine me nihil potestis facere. Sed simul item sanctorum doctorum, ac diuinæ scripturæ interpretum dicta & interpretationem qui nunquam à veto sacrae scripturæ sensu & scopo aberrarunt, vtpotè illi, qui à Spiritu sancto edocti, lucem perspicuitatis sacrae addiderunt scripturæ, nosque in omnibus piè & sanctè erudierunt, in omni re sequimur. Docet

Ioan. 15.

igitur Diuus Chrysostomus, gratiam, etiam si gratia sit: volentes tamen solos saluare. Quomodo idem exponens Epistolam ad Hebræos, Homil. 12 in Cap. 7. in quodam morali, dicit. Oportet, inquit, in omnibus nos custodire, atque magnam cautelam adhibere, ne aliquando obdormiamus. Ecce enim dicit Psaltes. Non dormitat, neque dormiet: qui custodit Israel. Et ibidem. Ne des in commotionem pedem tuum, psal. 120. Non dixit, ne commouearis, sed, ne des in commotionem pedem tuum. Igitur in nobis & non in alio situm est, dare pedem nostrum in commotionem: vel omninò firmum, ne commoueatur, tenere. Si enim voluerimus firmiter stare, & si constanter gressum fixerimus, non commouebimur. Quid igitur? nihil ne ad Deum referemus? imò omnia ad eum referenda sunt. Non tamen ita, vt non simul liberi arbitrij sua integritas conferuetur. Si ergo in Deo omnia, inquit, cur igitur multarum rerum item causam & principium nos esse dicit? Non aliam certè ob rem, quàm ne liberum nostrum in aliqua parte lædatur arbitrium. Ex nobis igitur res nostræ dependet, & ex illo. Nam & nos primùm ea, quæ recta & honesta sunt, velle oportet, tum & ille ea, quæ sua sunt, benignè & munificè confert. Sequitur autem ille, non antecedit nostras voluntates, ne in aliquo labefactetur nostrum arbitrium. Verùm vbi nos id, quod rectum & honestum est elegerimus, tum & ipse plurimùm Rom. 9. nos iuuat, præsensque fert auxilium. Quid igitur ad illud Pauli dicemus, Neque volentis, ne-

que currentis esse, sed miserentis Dei. Primum inquit, Chrysostomus, non ex suo sensu, sed ex eo, quod ante proposuerat, loquitur: & cōcludit Paulus, quasi ex certis prēmmissis. Cū enim dixisset scriptum esse: Miserebor, cui miserus sum & misericordiam pręstabo, cui miserebor, tanquam id, quod ex ea scriptura videbatur sequi, subiicit. Non volentis igitur, neque currentis, sed miserentis est DEI. Quod si sic explicetur, quid amplius desideremus, nō video. Deinde illud ad eandem rem cum eodem Chrysostomo dicere possumus. Cuius id, quod maius est, existit, eius totum esse dicitur. Cū igitur nostrum sit velle & eligere, Dei autē complecti & ad perfectionem deducere: quia illius est, quod maius est: meritō vsu communi dicendi totum suum esse dixit, sic enim & nos facere solemus. Verbi gratia. Aedificium aliquod pręclare exstructum videntes, dicimus hoc totum opus huius vel illius artificis esse: & si non totum eius est, sed & operarum, & eius qui materiam prębet Domini, & aliorum plurimorum: quia tamen plura ab illo conferuntur, meritō totum illius esse dicatur. Sic etiam & hoc similiter. Sed & in multitudine eodem modo, vbi plurimi sunt, omnes esse dicuntur, vbi autem pauci, nullus. Sic igitur & D. Paulus dixit. Neque volentis neque currentis esse, sed miserentis Dei. Duo autem hoc loco non parui momenti perficit, & corrigit. Vnum quidem, ne vnquam ex bonis operibus nimis efferamur, siue, inquit, curris, siue contendis, non putes

illud quod rectē factum est, tuū esse. Nisi enim supernum auxilium adfuerit, frustra laborabis. Quod tamen eō, quō tendis, peruenias, clarum est: quōd currente & volente, id assequaris. Non sic igitur dixit, nos frustra currere, sed ita demum, si totum nostrum esse putamus: si nō maiorem partem rerum nostrarum ad Deum referimus. Neque enim Deus ipse totum suum esse voluit: ne videatur nos frustra, & sine legitimo certamine coronare: neque item nostrū ne in superbiam incidamus. Si enim minimam partem habentes, tamen alta sapimus: quid si totius operis nostri domini essemus, quid non faceremus? Ad quam animi insolentiam & arrogantiam extirpandam, & hęc, & multa alia similia Deus fecit, & dixit. Verū iterum dicit quis. Quid hęc? quorsum inquit, hoc? Ergo si quid fortē cum honestate coniunctum fecerimus, superbiemus? ac ad ipsam cælum animis efferemur? Iterum igitur Chrysostomus ad Philippenses inquit: Dum aliquid rectum facimus, tum lætemur, Deus enim, inquit, est, qui operatur in nobis. Tanto igitur studiosius attendamus nobis: neque nimis efferamur, si quidem hęc talia Deus operatur in nobis. Si igitur ipse operatur, oportet, vt & nos voluntatem exhibeamus, simul applaudētem, complectētem, & minimē effusam. Si verō voluntatem in nobis ipse operatur, quomodo nos ad id, quod bonū & honestum est, adhortaris? Etenim si vt velimus, ipse facit, frustra nobis dicit, obedite, non enim obedimus, frustra

In Greco
quidem
est *πρω*
puto tamen
legē
dum *πρω*,

Serm. 8.
in cap. 2.

dicit, in timore ac tremore opereris salutem, si totum Dei est. Non ad hoc igitur, dixit, Deum esse operantem in nobis, & ut velimus, & ut operemur; sed ut sollicitudinem nostram releuet, & metū refrænet. Audi, inquit, si volueris, tunc operabitur, ut magis velis, & promptitudinem ipse nobis dabit, & operandi efficaciam. Quando enim voluerimus, voluntatem ipsam nostram postea magis adauget. Vt potè volo quidpiam boni operari, bonum istud, ipse operatur, & per seipsum etiam voluntatem. Quemadmodum enim cum ipsa bona opera, dona Dei dicit, nō deficit nos à nostro libero arbitrio, sed illud in nobis integrum conseruat: ita quando dicit, operatur in nobis, & velle & perficere, non aufert à nobis arbitrij libertatem, sed ostendit quod ipsum virtutis exercitium, magnum nobis calcar, magnam promptitudinem ad rectè faciendi voluntatē adfert. Vt enim ex opere nascitur opus, ita ex ocio trahitur ocium. Dediisti eleemosynam: incitaris magis ad dandum, non dedisti, pigresces magis, temperanter transegisti vnum diem, habes profectum, in alterum, ignauè te gessisti, auxisti segnitiem. Impius enim, inquit, cum in profundum malorum venerit, contemnit: sic & iustus, vbi in arcem iustitiæ conscenderit, tum magis ac magis porro contendit, & aspirat. Vt enim ille desperatione quadam, ignauior efficitur, ita iste considerata bonorum multitudine, diligentior redditur, veritus ne totum perdat. Pro bona, inquit, volun-

PROV. 13.

tate, hoc est, propter dilectionem, propter placiti ipsius comitatem, ut quæ ipsi placēt, fiant, & iuxta voluntatem ipsius omnia exequatur. Vides Deum omni ex parte operari. Vult, n. nos iuxta voluntatem suam viuere. Si autem vult, ad hoc certè nobis ipse cooperatur, hocque ipse omninò perficit: vult, n. ut rectè viuamus. Vides, quomodo non aufert arbitrij libertatē: omnia inquit, facite sine murmurationibus, & disceptationibus. Diabolus, n. vbi nequit nos ab eo quod rectum & honestum est, abducere: alia via conatur mercedem nostram exinanire: aut, n. vanam gloriam, aut arrogantiam nobis persuadet: aut si nihil horum, murmuratio ē: vel si neque hanc, tum disceptationem, atque censuram morum atque dogmatum, num rectè scilicet an secus se habeant. Quibus omnibus grauis est diuinitus proposita pœna, graue exilium. Nam & mores veteres nos sequi oportet, & sacre scripturę interpretib⁹ parere, & subici necessarium est. In quo enim spiritu locutus est Paulus, in eodem Petrus & reliqui: in eodem item sancti Antistites & sancti Hierarchæ nostri, Basilius magnus, Gregorius Theologus, Ioannes Chrysoströmus, ac vniuersus ille sanctorum Patrum chorus, prælucentes tanquam clarissima quædam lumina mundi, verbū iue vitæ elucidantes, & ea, quæ sacra & diuina vnt nobis annunciantes, hæcque nobis omnia summa fide & integritate enarrantes. Rursum igitur item D. Chrysoströmus, ad Timotheum hunc in nodum dicit: Si igitur quis emundauerit se

Hom. 6.
in 2. Tim.
cap. 2.

ipsum, erit vas in honorem & sanctificationē. Vides, inquit, vt non naturæ, carnalisque necessitatis sit, aureum aut fictile vas effici, sed nostræ tantummodò voluntatis, idque dum hîc sumus in hac vita. Ibi enim neque fictile vas, aureum fieri potest, neque hoc item in illud commutari, at verò dum hîc sumus, magna huius immutationis, & commigrationis facultas volenti datur. Vas erat fictile Paulus, & euasit in aureum. Iudas vas fuit aureum, sed in fictile conuersus fuit. Et alio loco, exponens illud Pauli ad Ephesios: Gratia Dei saluati sumus, ait: ne beneficiorum magnitudo te extollat, vide quomodo te reprimat. Gratia, inquit, Dei saluati estis per fidem. Deinde, ne rursus libera voluntatis facultas lædatur, posuit & ea quæ nostra sunt, quæ tamen ipsa ex nobis non esse docuit, non, inquit, ex nobis, addit statim. Nam neque fides, inquit, ex nobis, nisi nisi ipse nos vocasset, quomodo credere possemus. Dei igitur donum est, neque ipsa tamen fides ad salutem sufficit, sed ne vacuos ociososque nos saluet, requirit eam, quæ per dilectionem operetur. Sed & hoc ipsum Dei donum est, ne quis gloriatur. Et rursus cum dicit: Neminem ex operibus iustificari, hoc idem facit: vt hoc pacto gratia & benignitas Dei illustrius appareat. Ac si diceret: opera habentes non est auersatus, sed ab operibus destitutos gratia saluauit. Verùm ne quis iterum dum audit, non ex operibus, sed ex fide nos iustificari, ignauus & ociosus reddatur, vide

Serm. 4. in
cap. 2.

quod subiungat, Ipsius enim factura sumus, creati in Christo IESV ad opera bona quæ præparauit Deus vt ambulemus in eis. Constanti enim & perseveranti virtute in hoc certamine opus est, sine qua, nihil ex his rebus quæ dictæ sunt, nos quicquam inuare potest. Seruare enim nos ea omnia oportet, quæ nobis Christus Dominus præcipit, ac ne minimum quidem ex illis transgredi, vt hac ratione, nostra fides excellenti virtute sese commendet, ac quasi in lucem conspiciendam proferat.

DEVM NON ESSE AVTOREM MALO- rum.

CAPVT XIX.

Decimo nono igitur loco docetis, causam peccati penes nos, malamque voluntatem nostram, atque electionem esse, Deum autem nullo modo vllius mali causam existere. Quod quidem à vobis præclare, verissimeque dicitur: Exponens enim D. Chrysostomus Epistolam ad Timotheum, dicit: Scias, inquit, Deum omnia gubernatione sua moderari, omnibus rebus providere: & alia quidem ipsum per se efficere, alia verò fieri permittere, nihilque

In morali
homiliæ
8. in. 2. Ti
cap 3.

mali velle fieri. Bona autē omnia ex voluntate nostra, & illius adiutorio, proueniunt, nihilque ipsum latere, omnia autem mala, à nostra proficisci voluntate. Premuntur iusti, vt coronentur: peccatores verò, vt pœnas perfoluant. Neque tamen aut oēs improbi hic plectuntur, ne resurrectioni plerique non credant: neque omnes item iusti calamitatibus diuexantur, ne quis improbitatem vtilem, & laudabilem esse putet. Quæ omnia, si rectè nobiscū expendamus, nihil profectò erit, quod nos in hac vita valdè perturbare possit. Si item sacras scripturas affiduè audiamus, inueniemus profectò ea omnia, quæ nos ad salutem mirificè instruere possunt. Et paulò post progressus, inquit, in nobis situm est, ex ipsis rebus aduersis, lucrari, iacturamque perferre. Non hoc facit tristiū euentuum natura, sed nostra voluntas. Multa pertulit Iob, gratè sustinuit omnia, iustificatus est, multò minora alius, sed blasphemauit, sed indignè tulit, maledixit, in Deumque commotus est, ideò iudicatus & damnatus est. Forti igitur & magno animo opus est, & nihil graue nobis, durumque esse videbitur, sicut & contra, si ille infirmus fuerit, nihil erit, quod non grauissimum esse videatur. Tum n. demum diabolus aliquid proficit, vbi mentem nostrā Deo adhærentem non inuenit, vbi immoderatum, & intemperantem animum cernit. Cùm n. homo mandatorum Dei non recordatur, neque iustificationes eius seruat, tum demum illum captiuumprehendit, cum eoque, tanquā

In morali
homelie
9. in 2. Ti-
mot. ca. 4.

Iob. 7.

insidiosissimus Pirata, in aduersos exitij scopulos profugit. Nam & Adam, si apud se recenti memoria tenuisset præceptum illud, Ex omni ligno comedes, si item seruasset iustificationem illam, quæ dicit: quacunque die comederis, morte morieris, nunquam in ea mala, in quæ postea detrusus est, coniectus fuisset. Nemo igitur Deum accuset: nemo in eū causam maiorū suorum referat. Non enim in illis, qui vocāt, causa incredulitatis consistit, sed in his, qui vocantibus non parent, atque resiliunt. Atqui dicit quis: meliùs fuit longè inuitum etiam pertrahi, Apage verò cum ista tua oratione. Nemo enim ad honores, nemo ad coronas, nemo ad conuiuia, & panegyres: ac solennitates, quenquam nolentem vi cogit: nemo inuitum, & quasi cathenis vinctum trahit: hoc enim non honorantis est, sed contumelia afficientis potiùs. In gehennam mittit ille inuitos, in regnum porro cœleste volentes, atque currentes inuitat. Cur igitur non omnes, id, quod melius est, sequuntur? propter eam, quæ cuique inest, infirmitatem. Cur igitur eam nō extirpat? An non vniuersam hanc naturam, tanquam librum quendam, immensam humanitatem, simul & potentiam eius enarrantem expēdit? an non tot seruos suos Prophetas misit? an non toties nos vocauit? an non infinitis & inusitatis signis & portentis sua confirmauit? an non gehennam, æternumque exitium comminatus est? an non regnum cœleste toties promisit? an non quotidie solem suum oriri facit

Genes. 2.

Matt. 5.

super bonos & malos (imbres item suos mittit super iustos & iniustos? Vellem dices potius necessitate bonus esse, & ab ipsis præmiis, que hanc libertatem consequuntur, excidere, quam integræ voluntate improbus existēs, tam acerbe damnationis sententiæ, subiici, atque puniri. At qui pugnat, cum rerum natura, necessitatē fieri virtutem. Verūm si ignoras ea, que sunt facienda, age, prode ignorantiam tuam, & tunc tibi dicentur ea, quæ dici oportet: aut si benè nosti, quæ recta sunt, & ea quæ nocitura esse videantur, cur non abstines? cur in verita ruis? Non possum, inquis? At qui cæteri, eiusdem fortis & conditionis homines, longè maiora possunt: teque suo exemplo conuincunt: abundeque os istud tuum impudens obstruunt. Tu fortasse, cum vxorem habeas, temperare tibi ab aliena non potes, alius autem etiam sine vxore incorruptam seruat continentiam. Quā igitur tuæ incontinentiæ adferes defensionem? Non sum, inquires, eiusdem naturæ, non eiusdem cōplexionis. Ea scilicet causa, quod nolis, nam te non posse, dicere non debes, cum tibi facilè demonstrabitur, omnes ad virtutem idoneos nasci. Nam quod simpliciter quis non potest, illud etiam omni necessitate incumbente, nunquam poterit. Quod cum non facit, præter voluntatem suam non facere iudicatur: quale hoc est, volare, aut in cœlum subleuari, graui hoc pondere corporis depressum possibile non est. Quid igitur, si Rex facere præcipiat hæc? Quid si non facienti mortem

proponat, dicens se eos, qui non volaturi sint obruturum, vel igni traditurum, vel aliquid simile passuros? faciet ne iussum quispiam? parebitne? nequaquā. Non enim potest: non patitur natura. Quid, si idem rex iubeat, vt temperatè & continenter viuant? nonne statim plurimi huic imperio parebunt? negabis fortasse, propter eos, qui tale mandatum transgredientur. Quid si eosdem vinctos in carcerem coniciat, ibique concludat? poteruntne æstum illū cupiditatis suæ perferre, nihilque inconueniens perperi? optimè profectò. Non igitur dicas, hunc quidem natura esse bonum, illum malum. Non enim, si ita à natura quis constitutus esset, vilo vnquam tempore, vt clarè videmus, immutari posset. Voluntatis igitur nostræ, non naturæ, totum vitium est.

DE SACRIS TRADITIONIBVS, ET PRAEFERTIM Monachatu.

CAPVT. XX.

Igesimum caput docet, vos quidem bona opera non repudiare, omnēque pietatem, & religionem sequi, dies tamē festos, sacrificia stata, item ieiunia, fraternitates, mona-

chorum denique vniuersam politicam, & alia his similia, inutilia esse censere. Quod quidem nec rectè, nec sanctis patribus consentaneè sit, atque dicitur. Si enim omnia opera bona, ut dicitis, complectimini, cum hæc ipsa eius generis sint, vel in primis hæc colere, eorumque studiosi esse debeatis. Nam primo de Ascetica vita quæ eadem monastica est, illud Magnus Basilius docet: Ascetica, inquit, vita vnum solum scopum & finem habet, salutem animæ: omniaque ea, quæ ad eam salutem aliquo modo conferre possunt, vitæque suæ institutum, atque regulam, tanquam Dei mandata, cum omni timore & cautione seruare, cum ne ipsorum quidem præceptorum Dei alius scopus sit, quam eos seruare, qui illis obediunt. Oportet igitur, quemadmodum illos, qui loturi in balneum ingrediuntur, omni veste nudari, sic eos, qui vitam monasticam ingrediuntur, ab omnibus vitæ huius impedimentis denudatos, intra philosophicæ vitæ metas se continere. In qua quidem rerum omnium repudiatione, illud summum est, ut prauas cupiditates primum deponamus: deinde illud, quod vi & natura sua primum illud sequitur, ut omnia reliqua vitæ impedimenta à nobis relinquamus. Et cum hoc genus vitæ delegerimus, quod in amabili quadam societate consistit, illud imprimis curare, ut sit omnium cor vnum, & anima vna, voluntas item & studia, iuxta D. Pauli præceptum, eadem: Vnum existere corpus, ex pluribus membris compactum: omnem inter perfectionem fraternæ vnitatis & concordie complecti:

plecti: nihil proprium habentes, sed omnia in commune possidentes. Neque verò solum hoc tale genus hominum accusandum non est, sed etiam summis laudibus & commendatione efferendum: maxime illi, quos diuinus amor ad veram illam pulchritudinem celestem contemplantam erexit, ac plane vulnerauit, ipsumque ipsorum Christum dominum sectari, illique adherere docuit. In quibus alij aliam, pulchram & honestam, in Ecclesia Dei speciem, sunt complexi & occinunt. Et alij quidem virginitatis personant hymnos: alij eorum, qui ieiuniis, & humicationibus domarunt corpora sua, celebrant Encomia: alij eorum animi magnitudinem, qui sua omnia propter Christum vendiderunt, admirantes, illorum laudes longe lateque persequuntur. Non tam illud, quomodo vnoquoque eorum, quæ dicta sunt, rectè quis defungi possit, verbo docetes, quam vel solam laudem prædictorum, ad omnem virtutis profectum & incrementum, plurimum valere existimantes. Detrahere autem, aut conatiis laceffere, hoc tale genus hominum, quomodo piū & christianum sit? Ut enim ad aliquod opus vocati atque conducti, siquidem ille, qui eos vocauit, hoc propositum & hunc finem habet, ut metant, ad hoc ipsum se totos præparant: si item ut ædificet, ad ædificandum se totos componunt ac cohortantur: sic illi, qui in nomine Iesu Christi collecti sunt, in primis finem & scopum illius, qui eos collegit, cognoscere, ac ita demum ad eum finem sese componere, ac precipere omni conatu debent,

ne suo frustrentur sine, sed ut potius, eum amorem, qui ex mutuo complacēdi studio emanat, consequantur, & ne improbitatis & negligentie iudicia subeant. Debentque illius Apostolici meminisse dicti, qui inquit: Obsecro vos, ego vincetus in Domino, ut dignè ambuletis vocatione vestra, in qua vocati estis. Clarius autem ipse Dominus omnia nobis in diuinis suis promissionibus explicat: Si quis diligit me, sermone meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & habitatione apud ipsum faciemus. Ut igitur ex eo habitat in singulis nobis, si præcepta eius seruamus, ita multo magis, ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine eius, in medio illorum se ad futurum pollicetur: si itidem omnem vitam, & mores suos, ad mandata eius composuerint. Nam, si indignè vocatione sua ambulauerint, neque ad voluntatem Dei seruandam cōspirarint, & si in nomine domini in idem congregati esse videantur, illud tamen audient: Quid me vocatis, domine, domine, & non facitis, quæ ego præcipio vobis. Qui igitur diuinæ gloriæ particeps effici vult, & tâquã in claro speculo, formã Christi in mente & animo suo contemplari, debet insatiabili amore, & eo, qui expleri nõ potest studio, ex toto corde, & ex omnibus viribus suis, nocte, atque die, auxiliũ eius, ad id ipsum rectè & cōstãter comprehendendum querere. Quo perfectè nemo frui poterit, nisi prius ita, uti dictũ est, ab omni se mundana voluptate, ab omnibusque aduersæ potestatis cupiditatibus abiuxerit, que

Ephes. 4.

Ioan. 14.

Matt. 14.

Luc. 6.

Basilii in
Oratione
de libero
arbitrio.

eum luce diuina pugnãt, omni que operi bono inimica & aduersaria sunt. Proinde, si cognoscere velis, cuius causa à Deo benignissimo opifice conditi, ac in deliciarum paradiso collocati, ad extremum in numerum iumentorum insipientium coniecti, similesque illis facti, ab incontaminataque illa gloria exclusi sumus, hanc ipsam cognosce. Quòd ubi primùm per inobediẽtiam serui carnis, per prauos affectus, facti sumus, ibi nos statim ipsos à beata exclusimus vita, regione viuentium: ac in captiuitate, & dura seruitute constituti adhucque iuxta Babilonis flumina sedemus, quòd hactenus in Aegypto detineamur, nondumque terram promissionis hereditate adiuimus, melle, & lacte manantem: nondum aspersum est cor nostrum cœlestis agni sanguine, adhuc enim laqueus inferni, atque hamus maliciæ in illo infixus hæret: nondum recepimus lætitiã salutaris Christi, adhuc enim stimulus mortis pungit nos: nõdum induimus nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in sanctitate & iustitia, siquidem nedum deposuimus veterem hominem, qui corrumpitur secundum cupiditatem fraudis: nondum circumferimus imaginem hominis cœlestis, cõformes gloriæ illius facti, amplius enim imaginem terreni gerimus: nondum veri adoratores adoramus Deum in spiritu & veritate, adhuc enim regnat peccatum in mortali corpore nostro: nondum vidimus gloriam incorruptibilis Dei, adhuc enim in hac tenebrarum valle detinemur: nondum induimus arma lucis: quia nedum de

Psal. 136.

Ephes. 4.

Ibid.

1. Cor. 15
Rom. 8.

Ioan. 4.

Rom. 6.

Roma. 1.

Rom. 13.

Rom. 12. posuimus arma & opera tenebrarum nondum reformati sumus nouitate mentis, adhuc enim conformamur seculo huic in mentis nostræ vanitate: nondum cicatrices eius in corpore nostro gestamus, facti in mysterio crucis, adhuc enim in carnalibus passionibus atque cupiditatibus viuimus: nondum hæredes Dei, cohæredes autem Christi facti sumus, adhuc enim spiritum seruitutis, non autem filiationis Dei gestamus: neque enim hæcenus templum Dei, tabernaculū Spiritus sancti effecti sumus: amplius enim Idolorum templa, vasaque spirituum nequitiae, propter eam, quæ nobis inest ad mala procliuatatem, sumus. Profecto enim nondū sinceritatem illam, & puritatem morū, mentisque splendore nobis acquisiuimus: nondum spirituali, & absque omni dolo, laete, mētisque nostræ incremento, & perfectione digni sumus: nondum nobis illuxit dies, nec lucifer exortus est, in cordibus nostris: nondum nos occupauit sol iustitiæ, neque splendor radiorum eius: nondum similitudinem Dei nostri recepimus, neque consortes eius diuinę nature facti sumus: nondū germana magni Regis purpura, neque genuina imago Dei facti sumus: nondum eius diuino amore vulnerati: nondum spiritali charitate sponsi nostri Iesu Christi percussi: nondum inuisibilis, & mysticę communionis participes facti sumus. Et vt in summa omnia complectar: nondum genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis effecti sumus, siquidem amplius serpentes, am-

2. Pet. 1.
1. Cor. 11.
1. Pet. 2.

plius genimina viperarum sumus. Quomodo enim non serpentes illi, qui in terra perpetuo repunt, & ea tantum quæ terrena sunt sapiunt, neque cōuersionem suam in cælo habent: quō itē non genimina viperarum, qui non obediētia Dei, sed potius fœdi serpentis rebellionē adheremus? Quibus igitur verbis cōpellabo? quibus lachrymis, quo gemitū flectam illum? qui solus potest eum, qui in me crudelis dominum fixit, pellere errorem? Aut quomodo eas, quæ in me regnant, prauas cupiditates excludam, vt particeps efficiar gloriæ Christi, vt sanctus & mundus filius Dei sim, vt in eam requiem, in quam me precessit caput meum Christus, ingrediar? Torrentes lachrymarum profundam lauabo per singulas noctes lectū meum, donec in tribulatione & cordis mei anxietate exaudiar, misericordiamque consequar, donec cum Maria optimam me partem elegisse sentiam, donec cœlesti pane, qui mundo dat vitam, dignus efficiar. Verūm dicit quis ita: ne plurimi Christianorum, si non omnia Dei mandata compleuerint, frustra se in aliis exercebunt? Quo loco, bonum erit B. Petri meminisse, qui post tot res præclare gestas, cum toties se beatorum à Domino audiisset, ex leui voluntatis diuinę detractione, illud audit: Nisi lauero te, nō habebis partē mecum, vt interim taceā, neque ex ignauia, neque ex contemptu, sed potius ex summa erga Dominum reuerentia atque pietate Id eum fecisse. Atqui amplius dicit quis, scriptum esse: Quisquis inuocauerit nomē domini saluus erit

Matth. 23.

philip. 3.

psal. 6.

Luc. 10.

Ioan. 6.

Ex Ascensu
Basilij.
Ioan. 3.Ioel. 2.
Rom. 10.

Rom. 16.
Matr. 7.

& ita vel ipsam nominis diuini inuocationem, ad saluandos eos qui inuocant, sufficere. Verum audiat ille vicissim Apostolum dicentem. Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt: si verò credis, audi ipsum Dominum: Nō omnis, qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum caelorum, sed qui facit voluntatē patris mei. Quod si vel hoc ipsum, facere voluntatem patris, nihil iuuat, inutileque habet operis studium, nisi debitè & suo modo fiat. Hoc autē est, nisi diuini amoris & aeternae felicitatis consequendae causa suscipiatur. Sic enim ipse dominus decreuit: Faciant, inquit, ut videantur ab hominibus. Amen dico vobis quia receperunt mercedem suam. Vnde & Apostolus institutus dicit: Si, inquit, bona mea profundam in escas pauperum: si corpus meum tradidero, ita ut in igne ardeam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Quid de nobis dicemus, qui vitam mollē, & omnivoluptate diffluentē, illi, quae ex lege & voluntate Dei est, longē anteponimus? Quae tandem ratione, aut aeternae vitae felicitatem, aut sanctorum contubernium & societatem aut cum angelis gaudia in cōspectu iusti iudicis Christi nobis pollicebimur? Stulte profecto & insanā mentis est, hāc cogitatio. Quomodo enim in pari honore in regno caelesti cum beato Iob confedebit ille, qui ne minimam quidem partem eius fidei habuerit, ac ne exiguam quidem afflictionem, moderatē, & cum gratiarum actione portauerit? Quomodo cum Dauide, qui in condonandis iniuriis, sufferendisque

iam
vbi.

iniuriis nullam vnquam animi magnitudinē prætulerit? Quō cum Daniele, qui non assidua continentia, & deprecatione sedula Deum que fieri? Quō item cum aliis sanctis, qui ne vestigium quidem vllum coram virtutis, in vita moribusque suis, demonstrauit? Quis Agonethetes ad eō est iniquus, iudiciumque expertus, qui paribus præmiis, & coronis dignetur victorē, & illū, qui ne in aciem quidem descendere voluerit? Quis Dux & Imperator, in aequā praeda partem vocabit eos, qui ne in pugna quidem cōspecti sunt, cum illis, qui egregia potuerunt victoria? Bonus quidem & clemens dominus, sed idem iustus simul. Ne igitur vna tantum parte Deum illum esse agnoscamus: sola scilicet misericordia illius, neque eius immitis humanitatem, & benignitatem, occasionem ignauiæ & inertiae faciamus. Ideo enī de caelo tonat, iudeo fulmina iacit, ut nemo eius bonitatem contemnat: idem ille, qui solem suum exoriri facit, idē cœcitate improbos ferit: ille, qui pluuiis terram rigat, idē igne, sulphure, spiritu, procellaque agit, vertitque omnia. Ut enim illa sunt mansuetudinis, & benignitatis eius, ita hęc seueritatis signa: ut aut propter illa diligamus, aut propter ista meruamus eū: ne illud & nos audiamus. Nunquid diuitias bonitatis & patientiæ, & longanimitatis eius contemnis? ignorans, quoniam benignitas eius ad pœnitentiam te adducit, secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor., thesaurifas tibi iram in die iræ. Cum igitur absque exercitio illorū operū quæ

ἐπιθυμίας
αὐτῶν δὲ
καὶ ἐπιθυμίας
καὶ ἐπιθυμίας
Vel idem
mentis
cœcitate
iuste vindicatur.

Rom. 2.

Deus præcepit, neque spes sit vlla salutis: nihil profectò eorum, quæ præcepta sunt, cõremneturum sit. Magnæ enim est præsumptionis, de ipso legislatore, eiusq; legib; nos iudicium, sententiamq; ferre velle. Agè igitur, Euangelica dogmata, omni ex parte, cù vera fide cõplectamur, omnes, communem deniq; curam & cõsiliũ eò conferamus, ne nos vlla pars diuinæ voluntatis effugiat. Si enim christianum, Deique hominem, perfectum esse oportet, debet certè is omnes partes mandatorum Dei complere, in mensurâ ætatis plenitudinis Christi: Nã vt mihi prædicandi necessitas incumbit, & vñ mihi erit, nisi Euangelifauero, ita & vobis idem studiũ, idẽq; periculum inest, si aut circa necessariorum inuestigationẽ spõrdes fueritis, aut si remissi & soluti, in custodia earum rerum, quæ nobis traditæ sunt, ipsorũq; operũ studio, extiterimus. Idcõ enĩ dicit dominus. Sermo quẽ locutus sũ, ille iudicabit eum in nouissimo die. Et seruus nesciens, & digna plagis faciens, vapulabit paucis, seruus autẽ sciẽs, & nõn faciens, nec se totum ad voluntatem domini componens, vapulabit multis. Sit igitur doctrinẽ dispensatio ex parte quidem mea, sine reprehensione, ex parte autẽ vestra, fructuosa, sciẽtes vniuersæ sacre scripturæ partes, atque mandata aliquando ad tribunal Iesu Christi, ante oculos nostros poni debere. Arguam te, inquit scriptura, & cõstituiam in conspectu tuo peccata tua. Hoc pacto namque cum omni vigilantia & sobrietate his quæ dicuntur, diligentius inuigilabimus,

Ephes. 4.

1. Cor. 9.

Ioan. 12.

Luc. 12.

Psal. 49.

& diuina dogmata, ad opus sedulo producere festinabimus, ignorantes, quã die, & quã hora Dominus noster sit venturus. Ea enim quæ nobis cum Deo intercedit coniunctio, non in ea, quæ secundum carnem est, cognatione consistit: sed solo prompto studio exercendæ voluntatis eius perficitur. Qui ex Deo est, inquit scriptura, verba Dei audit. Et iterum: Qui spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt. Quem locum exponens Diuus Chrysostomus, inquit: Vt ne lauacri dono confisi, vitam subsequenter negligenter, ait: Quamnis baptisma acceperis, nisi spiritu postea ducaris, dignitatem datam perdidisti, & adoptionis prærogatiuã prodidisti. Propterea non dixit, quicumque spiritum acceperunt, sed, quicumque spiritu ducuntur, hoc est, quicumque omnem vitam ita viuunt, hi sũt filij Dei. Et Ioannes. Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Impossibile autem esse quemquam regno cœlesti potiri, qui non maiorem ea, quæ legis est Euangelij, iustitiam præ se tulerit, ipse Dominus clarè docet. Nisi, inquit, abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Et Paulus: Omnia inquit, dampnum esse putavi, præ excellentia cognitionis Iesu Christi Domini nostri, cuius causa omnia in damno collocavi, ac veluti stercora arbitratus sum, vt Christum lucrifaciam, & inueniat in illo, non habens in me iustitiam meã, quæ ex lege est, sed eam quæ ex fide Iesu Christi, quæ ex Deo est, iustitia in fide. Omne enim

Matt. 24.
Basiliius
definitio-
ne. 22.Ad Rom.
Ca. Ioã. 8.

8. Ho. 14.

Ioan. 15.

Matt. 5.

Philip. 3.

Rom. 14.

quod ex fide non est, peccatum est. Oporter
igitur nos spiritu Dei regi, oportet rectæ fidei
adhærere: vt digni futura salute efficiamur. Sed
& illud item non ignorandum est, ac vtrique
confitendum, omnium eorum quæ in nobis
bona sunt, ipsiusq; tolerantia earum passionû,
quæ pro Christo suscipiuntur, Deum ipsum
fontem & autorem esse. Dicit enim Ioannes:
Ioan. 5. Non potest homo accipere quicquam, nisi il-
li datum fuerit de cælo. Quid habes homo,
1. Cor. 4. quod nõ accepisti? Gratia enim Dei saluati su-
mus per fidem non ex nobis: Dei enim donum
Ephes. 2. est, non ex operibus nostris, ne quis gloriatur:
& hoc inquit à Deo. Nobis enim datû est pro
philip. 2. Christo, non modo credere in illum, sed etiam
item multû de se præsumendum est: ob ea præ-
clarè gesta, quæ facit quis: neque omnino alij
contemnendi: cum ad eos, qui in se confidebât
Luc. 18. & alios, tanquam ipsi iusti aspernabantur, illa
dicta sit parabola: Duo homines ascendebât in
templum, vt orarent, &c. Sibi enim & non
Deo sua tribuere bona omnia, nihil aliud est,
quàm Deum negare, cum ipsoque ex aduerso
pugnare. Propter illos igitur, qui sibi ipsis cõ-
fidunt, & non omnia in Deum omnium bono-
rum auctorem referunt, sed & alios fortasse,
præ se contemnunt: ea parabola docet: quan-
tumuis admirâda quadam iustitia, & quæ pro-
ximum Deo hominem efficiat, præpõlleat quis
si tamen cum superbia, & aliorum despicientia,
ea ipsa iustitia sit coniuncta: eam in meram

vanitatem hominẽ detrudere: ipsiq; Apostatæ
angelo, qui quondam Deo par esse voluit, simi-
lem reddere. Nemo profecto sibi confidat, ne-
mò, ait Basilius, putet se suis cogitationibus &
consiliis in Euangelij perfectione Deo placere
posse: sed omnia nostra in Deum referamus, il-
liq; soli confidamus. Fiduciam, inquit Paulus,
habemus ad Deum per Christum. Neque enim
2. Cor. 3. sufficientes sumus ex nobis ipsis, vel cogitare
aliquid bonum, tanquam ex nobis: sed omnis
sufficiencia nostra ex Deo est, qui sufficientes
nos fecit esse ministros noui testamenti sui. Et
alibi: Habemus, inquit, thesaurû hunc in vasis
ficilibus, vt sit abundantia virtutis ex Deo, &
2. Cor. 4. non ex nobis. Amplius autem ipse docuit: Si
Ioan. 14. diligitis me, mandata mea seruate. Quandiu. n.
vniuersa mandata domini non seruamus: quã-
diu vitam nostram ita non comparamus, vt il-
lud testimonium eius referre possimus, vos nõ
estis ex hoc mundo, tandiu eum non diligi-
mus, Spiritumq; eius sanctum, frustra nos ac-
cepturos ab eo expectamus. Non solum autem
præcepta eius opere complere iustû est, sed &
Ioan. 13. in alijs quoq; virtutibus atq; traditionibus nos
exercere oportet, festos dies non contemnen-
tes, memores Canonis 53. Si quis Episcop^o, vel
Presbyter, vel Diaconus, in festis diebus carnẽ
& vinum non sumat, abhorrens, & nõ propter
exercitationẽ, deponatur: vt qui habeat in iustã
conscientiã propriam, & sit multis offensionis
causa. De ieiunio itẽ. Canone 69. sic præcipitur.
Si quis sacram Quadragesimam non ieiunet,

aut feriam quartam aut Parasceue, excommunicetur. Et reliqua. Sed & ipse Dominus per Moysen ieiunium sanxit; ut quidem multis in locis scriptum legitur: & peculiariter, dum in hunc modum legem fert: Anima quae per ieiunium afflicta & humiliata non fuerit, peribit. Satisficimus igitur per ieiunium & orationem mercatum salutis exercere. Ieiunantes autem, non ieiunemus ad lites & contentiones: non percutiamus hominem humilem & aduenam: dissoluamus omnia vincula impietatis, ac violentorum contractuum conscindamus Chirographa: esurientibus panem, & escam frangamus: egenis & vagis domos nostras, iuxta Prophetarum praeceptum, aperiamus. Ieiunantes corpore, ieiunemus & mente, in omnibus nos ab omni malo abstinentes, tum erumpet quasi mane lux nostra, ita ut scriptum est, tum, inuocabimus & dominus exaudiet: tum clamabit, & dicet: Bono animo sis: Ecce adsum.

Esaï 36.

DE CULTU ET VENERATIONE SANCTORUM.

CAPVT XXI.

VIGESIMV PRIMVM capitulum, & idem vltimum considerationis vestrae, de veneratione & cultu sanctorum institutum est. Memorias scilicet sanctorum vtiliter celebrari, easque ad

id solum, ut fides nostra solidetur & confirmetur, conferre, dum cogitamus eos gratiam & auxilium, fide, diuinitus consecutos esse. Nos autem dicimus inuocationem quidem verè & propriè soli Deo conuenire, illique primo & propriè deberi, eam autem quae sanctorum est, inuocationem, non propriè dici, sed ex accidenti, ut ita dicam, quodammodo & ex gratia, & priuilegio quodam. Neque enim aut Petrus, aut Paulus ipse exaudit eorum quamquam, qui illum inuocant, sed gratia & donum, quod habent, iuxta illud promissum: Ego, inquit, vobiscum sum, usque ad consummationem seculi. Et de ea quidem inuocatione, quae ipsi Deo debetur, Paulus ad Romanos scribit: Quomodo, inquit, inuocabunt, in quem non crediderunt: Deum, inquam, sine omni dubio intelligens. Quod autem & nos soli Deo propriè inuocationem tribuimus, patet ex ipsa sacrae arcanorum celebratione, ubi sic Deum cōpellamus: Dignare nos domine, liberè & cum bona venia audere te cœlestem Deum Patrem inuocare, dicentes Pater noster qui es in cœlis. Et rursum Domine Deus virtutum sis nobiscum: alium enim præter te, in anxietatibus & tribulationibus nostris adiutorem, non habemus. Et iterum: Alium, inquit, præter te Deum non agnoscimus, Mediatores autem facimus omnes sanctos. In primis autem & excellenter ante alios omnes, ipsam Dei genitricem virginem Mariam matrem Dei. Secundum hanc autem, atque secundum angelorum atque alio-

Matt. 28.

Rom. 10.

σχετιχός δ
λατρευτι-
χός αείου-
κωνυμάτων

rum sanctorum choros, templis, donariis, sup-
plicationibus, sacris imaginibus, eorum, non
proprio Dei cultu, sed relatè & consideratione
quadam ad ipsa exemplaria, honorem facimus,
illisque aduoluimur. Scimus enim eum hono-
rem, qui λατρεία dicitur, soli Deo deferri: neque
alium extra illum Deum agnoscimus: neque
adoramus deos alienos, neque in sanctis, eo-
rumque imaginibus venerandis nimij sumus:
sed intra modum metuentes scilicet, ne eum
honorem qui Dei proprius est: illis deferam⁹,
quod absit. Res enim est, impia, & à Christi
Ecclesia, eiusque alumnis alienissima, verè, &
nò ad aliud relatè, sacras imagines adorare, qua-
rum omnis honor, ad prima eorum exempla-
ria, inquit D. Basilius, referri debet. Caterum,
& alios sanctos omnes mediatores nobis, &
aduocatos constituimus, nec in præsentì tan-
tùm hac vita, sed etiam in futura. Nam & hæc
mediatio quædam est, cùm angeli alijque san-
cti: atque adedò non minus ipsa mundi domina
pro nobis exorat. Neque tamen simplici-
ter pro omnibus, neque pro aliquo qui
in lethali peccato mortuus est, illi deprecantur.
Nequaquam enim hoc dicendum est. Iam
enim vna sententiâ hos tales à sua exclusit mi-
sericordia Deus, ac tale quid contra illos pro-
nuncianit. Si steterit Noe, aut Iob, aut Daniel,
filios eorum & filias non liberabunt, sed pro
illis solis exorant, pro quibus preces suas gra-
tas & acceptas Deo esse, arbitrantur: pro his
scilicet, qui in medio pœnitentiæ cursu ex hac

vita sunt rapti: nondum tamen peccatorum suorum
sordes, planè emundare potuerunt, idque
profectò stante adhuc iudicio, nec dumque la-
ta sententiâ. Nâ vbi semel solutum fuerit thea-
trum: vbi quisque ad sibi designatum locum pœ-
næ abductus fuerit, ibi iam mediatio nulla est,
neque omnino vnquam fiet. Hæc enim media-
tio nûc, dum in hac vita sumus, in Ecclesia sus-
cipitur, atque prædicatur: dum nunc quidem
sanctos, nunc ipsam dominam, & matrem Dei,
nunc angelos, mentesque beatas, compellamus
ac illorum sacris precibus nos commendamus.
Et dominam quidem nostram hoc modo: Sancti-
ssima, inquit, domina nostra, Dei mater, in-
tercede pro nobis peccatoribus. Sanctos verò
angelos: Omnes cœlestes virtutes, sanctorumque
angelorum & archangelorum chori, orate pro
nobis. Sed & Prophetam illum, atque præcur-
sorem, Baptistamque, domini gloriosos item
Apostolos, Prophetas, martyres: sanctosque
pastores, ac doctores: sanctarum item mulie-
rum cœtus, omnèsque sanctos oramus, vt
intercedant pro nobis peccatoribus, quò gra-
tia Dei ipsius insuperabili, item diuina, ac in-
comprehensibili virtute sanctæ Crucis, pro-
picius nobis peccatoribus fiat. Nobis, inquam
eum solum verum Deum colentibus, illique
soli confitentibus, in veraque pœnitentiâ per-
seuerantibus. Rogamus item, vt oculos ani-
mæ nostræ illuminet, ne aliquando onere pec-
catorum depressi, obdormiamus in morte.

inimicusque noster præualeat aduersus nos. Precibus igitur & interpellationibus eorum omnium, quos supra memorauimus, petimus clementissimum Deum: ut ipse susceptor & liberator noster esse velit: nõsque à laqueis inimicorum nostrorum benigna sua misericordia liberare dignetur.

ANNOTATIONES.

Neque enim aut Petrus, aut Paulus ipse exaudit quemquam, &c. *Non hoc dicunt, quod sancti omnino non audiant: quodque preces nostras non cognoscant, pugnat enim hoc cum his sanctorum compellationibus, quas paulo post ipsi subiungunt.*

Sanctissima Domina nostra Dei mater, intercede pro nobis peccatoribus. Et, Sanctorum Angelorum & Archangelorum chori, orate, pro nobis, &c. *Quales item multa per similes veterum Græcorum Patrum voces ubique exaudiuntur. Sancti Dei vos lachrymis & fletu doloris pleno rogo. Origenis. O Basili cœlitus aspice carnis stimulum, aut tuis sistas intercessionibus, &c. Nazianzeni. O communes generis humani custodes, optimi curarum focij precum ac votorum inuicem suffragatores: legati apud Deum potentissimi, astra mundi, flores Ecclesiarum. Basilij. Quis enim aut non audientem, aut non sentientem hoc modo compellat? Sed illud potius dicunt quod, neque ipsi sancti viribus suis, sed diuino dono preces nostras cognoscunt, neque nobis de suo tribuant quidquam, sed Deus ipse sanctorum precibus, promissionibusque*

tionibusque, quas illis fecit flexus ac persuasus, donat, largiturque omnia. Percipiunt aut, & exaudiunt nostras preces sancti, vel in ipso Dei verbo, quod eam ob causam, candor lucis eterne, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius: vel in ipso diuino lumine: iuxta illud: Nõ erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te, sed erit tibi dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam: non occidet vltira sol tuus & luna tua nõ minuetur, quia Dominus erit tibi in lucem sempiternam &c. Et Apoc. 21. Et ciuitas nõ eger sole, neque luna: ut luceat in ea, nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius est Angelus. Vel etiã ministerio Angelorum, iuxta illud Tobia. Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, ego obruli orationem tuã Domino. Et illud Apocal. 8. Et alius angelus venit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum & data sunt ei incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante tronum Dei. Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu angeli coram Deo. Verum hæc alterius & prolixioris sunt considerationis.

σ χελερός ἔ λατρευε χερός ποσοκυριμωας. Non proprio Dei cultu, sed relatè ad exemplar, &c. Non caruit menda hic locus: itaque sensum & sententiam secuti sumus.

ἢ ἐπιπολόγημεθα ἀγαπῆς υσχαι. Neque in venerandis imaginibus nimij fumus, sed intra modum &c. Gracè sic scriptum erat, quod certè

nullum sensum habere videtur id tamen eos velle dixisse, quod posuimus, & res, & verba ipsa innuunt. Tum Canon septima & octavae synodi docet, ubi sic de imaginibus decernitur. Sacram imaginem Domini nostri Iesu Christi, & omnium saluatoris, a quo honore, cum libro sanctorum Evangeliorum adorari, decernimus. Sicut enim per syllabarum eloquia, quae in libro feruntur, salutem consequuntur omnes, ita per colorum imaginariam operationem, & sapientes & idiotae cuncti ex eo, quod in promptu est, perfruuntur utilitate. Quae enim in syllabis sermo, haec & scriptura, quae in coloribus, praedicat, & commendat. Dignum est enim, ut secundum congruentiam rationis, & antiquissimam traditionem propter honorem, qui ad principalia ipsa refertur, etiam deriuatiuae imagines honorentur & adorentur, ut sanctorum Evangeliorum facer liber, atque typus praeciosae crucis.

EPILOGVS DE QVIBVS- DAM, VT ISTI VOCANT, abusibus.

Mplius autem ad eos, quos dicitis abusus respondentes, dicimus. Primum vtriusque spei participes esse oportere oes dicitis, & recte quidem: nam & nos hoc idem tremendis his mysteriis participes facimus, illi inquam, qui

his digni sumus, praeter id, quod non in azymo, sed in fermentato pane panis speciem accipimus. Secundum est, quod dicitis, melius esse nubere, quam viri iuxta illud Pauli: Vnius uxoris viri, & reliqua quae Paulus in hoc genere praecipit. Proinde & nos illis sacerdotibus, qui in virginitate persistere non possunt, priusquam tamen consecrentur, & sacerdotes fiant, uxores accipiendi potestate damus. Deus enim matrimonium sanxit. Illud item non ignoramus, turpitudinis germina multa suscipi inter eos, qui sacerdotes uxores accipere prohibent. Ille autem qui semel virginitatem professus est, virgo permaneat, nec iam illi vlla amplius licentia post vorum susceptum nubendi damus. Nemo enim mittens manum ad aratrum, & respiciens retrorsum idoneus est consequendo caelesti regno. Si vero huic humanitas quid contigerit, hanc Ecclesiastica disciplina coercemus, ac ad moderationem vitae, per poenitentiam atque confessionem, carnis item mortificationem ac oem vitae continentiam reuocamus, ac veluti illustratione quadam expiamus: nihil dubitantes misericordiam benignissimi Dei humanae eius infirmitati non futuram. Tertio loco explicatis, sacra Liturgia cum maiore pietate & deuotione apud vos, quam apud aduersarios vestros celebrari, ut quam ad quaestum, & ad lucrum a quibusdam referrí dicatis, indeque multiplicationem priuatarum missarum exortam esse: vnam ite solam Liturgia vos celebrare, non ritu Roman. Ecclesiae plures, scribitis. Si qui igitur sunt, qui ad quaestum & lucrum tantum

1. Cor. 7.

1. Tim. 4.

Luc. 9.

referant mysterium, illi turpiter & improbè faciunt, quòd certum & confessum esse, & nos, & veritas ipsa testatur. Quòd autem additis, mortem Christi non tantum vetus primì parentis nostri debitum sustulisse, sed & omne aliud peccatum deleuissè, in eam partem illud dicimus. Debitores nos esse vniuersæ legis diuinæ implédæ, ad imitationemque vitæ & cõuersationis eius, qui pro nobis mortuus est, & resurrexit, pro posse cuiusque nos obligari: memòres illius Apostolici. Charitas, inquit, urget Christi, nos iudicantes hoc: si enim vnus pro omnibus mortu⁹ est, num ergo omnes mortui sunt: At vnus quidè pro omnibus mortuus est Christus: vt & qui viuunt, iam non sibi viuant sed ei, qui pro ipsis mortu⁹ est & resurrexit. Si. n. vna parte corporis sui tantum circumcisus iuxta legem Moyis, debitor est vniuersæ legis: quãtò magis circumcisus quis, Christi circumcisionem, depositione vniuersi corporis, peccatorum carnis, quemadmodum scriptum est, debitor efficitur, adimplere illud Apostoli dictum: Ego mundo crucifixus sum: & mundus mihi. Viuo autem iam non ego, sed viuit in me Christus. Mortuos enim nos oportet esse peccato, neque amplius illi seruire: & ita demum sequi Christum, quod quidem est Deo plenè & perfectè viuere. Si enim liberè peccabim⁹, nec pœnitentiam agemus vnquam: hac quidem ratione, ne mors quidem Christi, quam adeò superbè iactamus, nobis proderit quicquam. De confessione autem & remissione peccatorum, quod

2. Cor. 5.

Galat. 5.

Colof. 2.

Galar. 6.

Galat. 2.

quarto loco ponitis: ex sententia magni Basilij respondemus. Oportere vnumquemque Christianorum, siquidem dignum pœnitentiæ profectum demonstrare velit, vitæque ad legem Iesu Christi institutæ habitum & consuetudinem, sibi comparare, nullum animi motum, occultum apud se continere, nullumque verbum non expensum proferre, sed occultissima etiam quæq; cordis sui confiteri: non quibusuis passim, sed illis tantum, qui remedium, & sciūt & possunt adhibere. Et in alio loco inquit idem Basilius. Oportet illis, inquit, quibus commissa & concredita est sacrorum Dei mysteriorum dispensatio, peccata sua confiteri. Sic enim antiquitus omnes illi, qui pœnitentiam egerunt ad genua Sãctorum fecisse inueniuntur. De potestate autem remittendi & retinendi peccata, illud existimandum esse putamus, nec omnibus vt dictum est, passim, nec simpliciter traditam esse: sed pœnitentis obedientia interueniente tantum, paratòque animo ad eã omnia faciendã, quæ is, cui ea cura animæ nostræ demandata est, iusserit atque præscripserit: tum vt is, qui absoluendus est, verè, & ex animo pœniteat. Vera enim pœnitentia est, ad eadem non relabi mala. Nam si quis ad eadem peccata redeat, hic similis est canis, ad suum vomitum redeuntis. Oportet autem vita & proposito, ab omni temerario ausu nos remouere, contrariãque remedia vulneribus nostris adhibere. Quintum est de oblationibus, festis dieb⁹, statis ieiuniis, de traditionibus: item & quod gratis per Christum

In Asceti
cis. ca. 26.

2. Per. 2.

peccata; & non propter aliqua merita. & iustitias nostras nobis remittantur, confiteri debeamus: impossibile item esse: oēs traditiones quęquam seruare posse; vnde grauatur & perterrentur pia & trepidat cōscientiæ. Ad quę omnia verbis D. Basilij sic respondemus. Cauendū, inquit, nobis est ne occasione vnus pcepti, alia trātgrediamur. Quare inquit, & ipse Paulus, de ciboru ratione docēs, nō simpliciter carnis rationem nō habendā esse monet, sed in desiderijs. Tanguā illud quiddē, quod ad libidinem & voluptatē in carne nostra est pceptis & procliuę, per exercitacionem, atque mortificationē sit extirpandū illud autē, quod est vtile, quodq; ad virginitatis & pietatis exercitiū cōfert, est quę necessariū: diligenti cura & studio exercēdū, atque cōseruandū. Etsi enim inquit Paulus, nos Deo nō cōmendat, & regnum Dei nō est cibus & pbrus; sed iustitia, pax, gaudiū in spīritu sancto: Quare & ipsa cibi abstinentia, cum ratione est suscipienda: quā si inquit, ipse per se expendas: neque si manducauerimus, abuti dabimus, neque si non manducauerimus, deficiemus. Neque enim illi, qui non comedunt, meliores sunt; non comedentibus, si ipsum solum comedere spectes, neque iterum illi, qui comedūt: deteriores his qui non comedūt, sed hoc solum tantū cōsideres, si cętera oīa eadē sunt. Omne igitur corporis exercitiū ad animi virtutē referri, & comparari debet. Fit enim plerūque, vt ea quę p se ipsa pulchra, & honesta nō sunt: q; tamē talibus inseruiāt, ipsa et pul-

chri & honesti formā & speciē acquirunt. Hęc igitur ratione: ea omnia, quę nobis à sanctis Patribus tradita sunt, tanquam ea, quę hunc solum finem respiciunt, seruare & amplecti debemus. Qui enim talia spernit; Deum ipsum spernit. Neque omnino quicquam earum rerum, quę nobis à sanctissimis viris sunt relicta, aut ridendū aut traducendū est. Et si qui præter pium vsum ac finem his abutantur, nō oportet tamen propterea tales traditiones irridere, ac traducere: sed eos quidem qui illis abutuntur, leniter instruendo, admonere, ipsarum autem rerum verum & rectum vsum demonstrare. Quod quidem magnus ille Basilius sæpius facere consuevit, maximē verò in eo loco vbi quærit. Num acceptabile sit Deo opus aliquod bonum, etiam si nō per omnia, iuxta pceptum Dei ritē & debitē sit factum. Nihil enim est, quod nos magis imitatores Christi faciat: quā vbi proximorum nostrorū curam suscipimus. Pudor autem est homini Christiano, Deest particula *μν.* sanctis & piis institutis, conscientiam suam grauari, aut perterri dicere. Omne enim quod ex Deo est, vincit mundum. Quare; inquit, idem Basilius, Quis adeo est ferus expers, quis tam incredulus, vt putet se non posse illis rebus ferendis parēm esse, quę iam antē multi alij pertulerunt? aut quomodo tanquam viribus suis graviora, magisque laboriosa recusabit quis, quę nulla difficultate multi, qui cum antecesserunt,

superarunt. Quare & monasticam vitam, quæ recto fine, Deiq; causa suscipitur, nemo unquam bonis contempsit; nemo risit; quæ etsi quidē multi fidenter aggredi fortasse audent: ut tamen dignè & competenter ad calcē usq; perueniant, paucis fortasse curæ est, etsi omnino nō in ipso recto proposito laus operis consistit: sed in ipso fine fructus est totius laboris. Et ipsum quidem vitæ genus laudant, miranturque omnes, iuniores autem & rudiores instruxerunt, & hortati sunt illi, qui potuerunt, ut alicubi, à quodam subiicitur & præcipitur. Disce, inquit, tu qui solitarius, fidelisque homo es, ipsiusque pietatis operarius, disce inquam Evangelicæ cōversationis modum, & reliqua. Et rursus idem ipse in eodem loco docens, cum qua probatione & examine eos, qui se huic vitæ generi addicere volunt, suscipi oporteat, inquit. Necessè est illos cohortari, ut à prima statim ætate tradant & offerant se Deo, illi, qui se huic generi vitæ addicere volunt. Qui, n. ita fecerit, & charitate erga Deum germanus, & in eius retributionis, quæ à domino proposita est, perceptione, firmus apparebit. Quæ verò, cōtra traditiones, à vobis ex D. Paulo adferuntur, vel ex his quæ iā dicta sunt, facile solui & explicari possunt. Apostolū scilicet, nō de his observationibus, & traditionib⁹, in illis locis agere, quæ piè & secundū Deū sunt: sed de illis, quæ rū ab Hæreticis, atque aliis prauis hominib⁹, falsò & impiè cōfingebātur. Itaque D. Chrysostr. in Cap. 4. ad Timotheum, hæc de Manichæis, Eucratistis,

Ho. 12. in
1. Ti. ca. 4.

ac Marcionistis dicta esse interpretatur. Ut autē illi qui rectæ & sanæ adhærent fidei, sub tuta & secura ancora nauigant, sic illi qui ab ea semel exciderunt, nusquam tutò & constanter consistere possunt. Sed cū multum surdèque per omnes errores diuagati fuerint, ad extremum in ipsa extremæ perditionis vada atque scopulos deferuntur. In secunda autem ad Coloss. gentilium atque Iudæorum, his verbis superstitiones reiici, de illisque qui nondum Christo adhæserunt, hæc dicta esse, idē docet Chrysostr. Hom. 3, Quinto item ad Galat. 1. ad Titum eodem modo. Quod idē. D. inquit Basil. illis verbis: Si, inquit studium eius iustitiæ, quæ ex lege est, eos qui in baptismo se Deo consecrarunt, tanquam non sibi amplius victuri, sed illi, qui pro eis mortuus est, & resurrexit, spiritualis adulterij obnoxios facit, ut per ea, quæ superius dicta sunt, abundè demonstratum est, quod, inquit, de humanis dicitur quis traditionibus? studium, inquam iustitiæ quæ ex lege est per humanas intelligens traditiones. De ea porrò iustitia, quæ ex fide est, iuxta aureum os Chrysostr. respondemus. Iam primum igitur constat, ex fide cognitionem Christianam prouenire, nec sine illa quenquam Christum cognoscere posse. Nam & resurrectionem, & natiuitatem, nulla humana ratio nobis probare potest. Sola autem id docet fides: hacque primum parte, causa esse iustitiæ dicitur. Quod cū ita sit vides quod non simpliciter oporteat fidem habere, sed quæ sit per opera, Ille, n. potissimum Christum resurrexisse cre-

dit, qui sui vitæque suæ nullā habet rationem, periculis seipsum obiciens, illiq; passionib; cōmunicās. Ob idq; dixit Apostolus. Et inuētus sū in me ipso non habens meam iustitiam : illam quæ ex lege est, sed eā quæ ex fide est Christi, eā inquam, quæ ex Deo est iustitiā, in fide: fide. n. illum cognoscimus: fide resurrectioni illius assentimur: fide ad cōmunionem passionum ipsius erigimur. Et iterū idem Chrysost. Fidelis, inquit, Deus qui promisit nos saluare, idē omnino saluabit, sed non alio modo, quā eo, quo promisit: si voluerimus, si audiemus ipsū : non simpliciter, neq. veluti ligna & lapides, ociosos & desides. Rectē autē illud confidimus, p̄ dominū posuit, quasi dicat: benignitatē eius nos credere oportet, omniaque nostra ad eum referre, in eumque reicere: ita tamen, vt & ipsi in omni virtutis & honestatis genere ad extremum vsque spiritum nos exerceamus. Non igitur simpliciter Christum teneamus, sed ei conglutinemur. Nā vel si minimum recesserimus, proculdubio peribim;. Scriptum. n. est: peribūt oēs qui elōgāt se à te. Conglutinemur igitur ei: & cōglutinemur per opera, Qui. n. seruat opera mea, ipse manet in me, inquit, & profectō plurimis exemplis nos multūm coniungit. Et animaduerte quæso: ipse caput, nos membra, ipse fundamentum, nos ædificium, ipse vitis, nos palmites. Hæc omnia cōglutinationem demonstrant, & nihil vacuum in medio relinquunt, ne minimum quidem. Quippe qui parūm abest, cum processerit, aberit longiūs. Nam vel

Hom. 5.
in. 2.
Tess. cap.
73.

In morali
homil. 3.
in 1.
Cor. cap. 3
Psal. 72.

minima palmes, si à radice abscindatur, statim arefcit, ac inutilis efficitur. Itaque id quod in ea re nimium esse videtur, paruum omninō non est, sed in eo, quasi totum consistit. Et proinde, vbi quid parūm deliquerimus, nolimus, vel exiguum despiciere, siquidem id neglectum, quā primū in immensum crescit. Et de fide quidem hactenus: De Monachatu autē, illud cum D. Basilio sentimus, benignissimum Deum, qui salutis nostræ curam habet perpetuā, in duo quasi vitæ genera oēm hunc præsentem vitæ statū diuisisse, cōiugum, in quā, atque virginum: ita, vt qui nō possit virginitatis perferre certamina, vxorē accipiat. Illud recte sciens, q̄ non minor, ab ipso cōtinētiæ & sanctitatis exposcetur ratio: quomodo, scilicet eos, qui piē & sanctē in matrimonio vixerunt, liberosque ad laudem & honorē Dei educarunt, imitatus fuerit. Vnicuique. n. ex his fructibus, quos ex ea charitate, quam erga Deū & proximum gessit, producere debuit, reddenda erit ratio. Et item ex omni prætermissione & contemptu mandatorum Dei: neque verō sola ratio reddenda, sed etiam grauis & inexcusabilis pœna subeunda, ipso domino apud Matthæum comminante: Qui amat patrem suum, aut matrem, plus quā

In principio
Asceticorum.

Matt. 10.

lestis cōuersationis amator: tu euangelici instituti negociator, tu qui sanctorum IESV Christi Apostolorum commilito esse cupis, obfirma animum tuum ad subeunda omnia illa, quæ iubentur, aduersa, atque strenuè & fidenter te adiunge monachorum cœtui, atque eorum qui præclare viuunt, sis imitator: eorumque res gestas inscribe cordi tuo. Velis vnus ex paucis esse, rarum. n. quod bonum, & propterea regnum ipsum cœleste paucis patet. Si rapere illud vis, violentus existas oportet. Submitte igitur collum iugo Christi, circunda clutellis illius humeros tuos, preme atque extenua tu ipse ceruicem tuam, perpetuo virtutum exercitio, in ieiuniis, in vigiliis, in obedientia, in quieto silentio, in psalmodiis, in orationibus, in lachrymis multis, in opere ipso, in omni rerum aduersarū, quæ exoriuntur, tolerantia, siue illæ à dæmonibus cōtra te excitentur, siue ab ipsis hominibus proficiantur, Cuius exercitij socia, & administra virginitas esse solet in illis, qui tam præstanti bono rectè & prudenter uti sciunt. Non. n. sola abstinentia, ab opere carnis virginitatis perficitur donum, sed omnem item vitam nostram, vniuersos item actus, & mores nostros, pudorem & virginitatem quandam suam conseruare oportet, in omni instituto, ac conatu suo, id quod sanctum & integrum est, præ se ferentes. Si igitur cupimus, secundum similitudinem Dei characterem animæ nostræ, per quandam animi quietem & tranquillitatem exornare, vt inde vitæ item nostræ immortalitas prolate-

Hæc itē
ex codē
loco Basilij.

Act. 5.

tur, attendamus nobis, ne indigne, pacto, & data fide viuentes, Ananiæ & Saphiræ iudicium incurramus. Quibus licuit quidem statim à principio, possessiones suas sibi habere, nec illas domino dicare: at posteaquam inanis gloriæ studio, sua bona voto & dedicatione Dei fecerunt, illique non tam vt Deo placerent, quàm vt apud homines liberalitate & munificentiâ conspicui & admirandi essent, consecrarunt: vbi de precio illarum clam ad se partem aliquam auerterunt, talem cōtra se Dei indignationem cōmouerunt, cuius Petrus executor, & administrator fuit, vt nulla etiam pœnitentiâ curari, aut expiari potuerint. Proinde ante quidem castæ & religiosæ vitæ votum, atque promissionem, liberum est cuique volenti, iuxta concessam & legitimam viuendi rationem, coniugio sese tradere. Si quis verò spontè & liberè, voto ac professione sua, Deo se tradidit, huic verò amplius non licet retrò pedem referre, sed potius totum se illi, veluti quoddam semel Deo oblatum ac dedicatum donarium, purum & integrum conseruare, ne, si semel voto Deo sacratum corpus, communis vitæ functionibus contaminarit, in scdissimum sacrilegij crimen incurrat. Hæc autē cum dico, nō vnum tantum genus elatæ cupiditatis intelligo, vt quidē permulti putāt, in sola corporis custodia, torum virginitatis & castitatis consistere decus, sed ab omni item licentiosa cupiditate, eum, qui se Deo consecrauit, continere, ac custodire se debere existimo, ne aliqua

mundi huius labæ, mentis suæ puritatem contaminet, aut impedimentum aliquod, ad veræ diuinam peragendam vitã, sibi accersat. Hæc igitur illum, qui mundo præsentique vitæ renunciauit, ne vas semel Deo dicatum, aliquo prauæ cupiditatis affectu contaminet, intueri oportet; illudque apud se maximè expèdere, iã se supra humanam naturam esse, altiusque penas suas extulisse, ac immortale quoddam, & corporis expers vitæ genus, complexum esse, angelicãque vitã sequutum: liberum. n. ab omni coniugali lege esse, nullãque aliam pulchritudinem præter Deum ipsum, mentis, oculorumque intuitu, perpetuo spectare, hoc proprium est angelicæ naturæ opus. Rumpendæ igitur sunt omnium cupiditatum, & affectionum vitæ huius cõpedes illi, qui verè & per omnia Deũ sequi, & imitari velit. Quod nisi per omnimodũ mundi contemptum, morumque veterum obliuionem, obtineri nullo modo potest. Nisi. n. nos planè ab omni mortali cogitatione, communisque vitæ consuetudine separauerimus, ac veluti ad alium quendam mundum omni animi cõtentione ac propensione, mortalitate hæc supata, transfulerimus, iuxta Pauli dictum: Omnis conuersatio vestra sit in cœlis, nunquam finem illum quem quærimus, Deo perfectè placendi consequemur, domino præcisè dicente: eum qui non renunciauerit omnibus quæ habet, non posse eius esse discipulũ. Quod ubi fecerit, omni deinceps custodia cor suum eum obseruare conuenit: ne sanctæ illæ, quas

Philipp. 3.

Luc. 14.

de Deo concepit cogitationes, illi effluant, neuè memoriam mirabilium eius, rerum vanissimarum cogitatione contaminet: sed assidua potius, & ab omni rerum mundanarum contagione, munda & libera, rerum diuinarũ meditatione, animo impressã, atque firmissimo sigillo ob signatam, sanctã de Deo cogitationem secum vbique circumferat. Hæc enim ratione charitas Dei nobis quæritur, simulque nos ad omne mandatorum Dei exercitiũ excitat: quò item exercitio ipsa conseruatur, vt cõstanter & perseveranter, colatur. Quod quidem ipse dominus demonstrat, nunc quidem dicès: Sidiligitis me, mandata mea seruare, nunc autem, si mandata mea seruabitis, manebitis in dilectione mea: quales ille homines alio loco perfectos vocare solet. Itaque non oportet mirari, rectè & honestè viuentium monachorũ vitam, perfectam appellari. Per professionem quidè lauacri, inquit Chrysostomus, priora nostra omnia nobis condonauit, ac post eam veniam, ipsumque lauacrum, secundũ præsidium & remedium, quod ex pœnitentia est peccatoribus reliquit. Si fuerint, inquit Propheta, peccata vestra vt coccinum, instar niuis ea dealbabor, ac in contrarium habitum transferam. Proinde non tam quidem cadere obest, quàm ubi cecideris, non te statim erigere, periculosum est. Proinde laudare potius, quàm extenuare, monasticæ vitæ institutũ conuenit. Qui. n. eos, qui se in perfecta virtute exercent, colit atque obseruat, hic Deum ipsum tanto magis honorabit, at qui

Ioan. 14.
Ioan. 15.
Matt. 29. 3

Esai. 1.

Matt. 10.

hos semel contemnere didicerit, hic facile, pessimo profectu, in ipsum deum cōtumeliosus euadet. Qui vos accipit, inquit dominus, me accipit, qui vos spernit, me spernit. Hos igitur & nos imitemur: & sic oī ex parte deum, ipsius vitæ honeste studio glorificabimus. Neq; verò illud recte quis dicere potest, nō posse quēq; his seculis ad eum gradum virtutis peruenire. Nā cūm charitas Dei non doceatur, ipsa q̄ue lex nō aliud sit, quā earum, quarum nobis femina natura indidit, facultarum, agricola quādā & nutrix, vel. n. i ea parte, vbi Deus proximos nostros, tāquā ipsos nos amare iussit. Inspiciamus obsecro diligenter, num itē eius rei omni ex parte perficiēde, vim & femina nobis insita à Deo habeamus. Quod quidē ita esse, facillimē deprehendemus. Quis. n. non videt hominē natura mansuetum, & sociale animal esse, non solitariū, nō ferum neque adē quicq; eius nature est proprium: quā cum alijs communem vitam agere, alijs vti, simileq; ac cognatum diligere. Quarum igitur rerum nobis Deus prior femina dedit, earum merito & iure suo à nobis fructum & prouentum expetit dicens: Mandatum, inquit, nouum do vobis, vt diligatis inuicem. Ad quod mandatum eo magis animos nostros excitare volens, signum & iudicium suorum discipulorum, non miracula, non virtutum porrenta ab illis exquirat, quāquam & horum, in spiritu sancto, illis magnam vim concessurus erat: sed audi quid dicat. In hoc cognoscent vos, quia mei estis discipuli, si dilectionē mutuam

Hæc itē
ex Basilij
Asceticis.

Ibidem.

mutuam inter vos colueritis. Quæ quidē duo, Dei & proximi dilectionis præcepta, ita secum vbiq; necit ac glutinat, vt ea officia, quæ in proximum conferuntur, in seipsum transferat. Esuriui, inquit, & dedistis mihi comedere. Et Matt. 25. deinde infert: Quæcunque, inquit, fecistis vni ex minimis istis fratribus meis, mihi fecistis. Proinde per primum quidem præceptum, licet secundum etiam perficere: per secundum autē est quidam reditus, & conuersio ad primum. Qui enim diligit dominum, idem consequenter diligit & proximum suum. Qui, inquit, diligit me, mandata mea seruabit. Præceptum autem meum hoc est, vt diligatis inuicem, sicut ego dilexi vos. Eum item qui diligit proximū, Dei dilectionem complere testatur, vt qui ea officia quæ proximo impenduntur, in eam partem accipere soleat, ac si in se collata sint. Quæ Exod. 23. ppter fidelis ille in domo Domini seruus Moyses, tantam erga fratres præ se tulit charitatem, vt deleri potius elegerit ex libro vite, in quem inscriptus fuerat, quā vt populus ille præuaricator, suorum delictorum veniam consequi non deberet. Neque verò solū ipsa mandata Dei, ea veneratione nobis sunt colenda, sed vt in summam rem contrahamus totam, sanctissimorum item Patrum vniuersæ traditiones & instituta contemnenda non sunt. Præcipientium quidem differentia, inquit Basilij, nihil debet lædere obedientiam earum rerum, quæ præcipiuntur. Cū ne Moyses quidem aspernatus sit, consilium Iethro soceris sui, recte

1. Ioan. 4.
Ioan. 14.
Ioan. 13.

Exod. 23.

In Asceticis.

Exod. 18.

monentis. Et ipsorum quidem præceptorum differentia magna est. Nam alia quidem sunt, quæ domini præceptis aduersantur, corrumpuntque ea, aut saltem admixtione earum rerû, quæ prohibitæ sunt, cõtaminant: alia verò & si clarè cum illis non coniunguntur, plurimum tamen ad ea rectè perficienda conferunt, ac quasi opem quandam præsentem adferunt. Oportet. n. Pauli dicentis meminisse. Prophetias nolite contemnere, omnia verò probantes, quod bonû est retinete, ab omni opere prauo abstinete vos. Et rursum: Omnia consilia destruente, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum. in obsequiû Christi: & in promptu habentes. vlcisci omnem inobedienciã, cum impleta fuerit vestra obedientia. Et si quid fortasse ex his, quæ iubentur tale est, quod cum lege Dei consentiat, vel quod ad eam explendam nos iuuet, huic ipsi tanquam Dei mandato, omni studio & diligentiã nos parere oportet. Satisfacientes illi mandato Pauli, sufferentes vos mutuo cum charitate Dei. Si quid verò præcipitur, quod legi diuinæ aduersetur, eamque aut euertat, aut inquinat, tum demùm illud dicere, opportunum erit: Magis oportet nos obedire Deo, quàm hominibus, memores Domini dicentis: Alienum enim non sequuntur, sed fugiunt ab eo, neque enim norunt vocem alienorum. Et Apostoli, qui nostræ cautionis & securitatis causa, non dubitat, vel angelos ipsos perstringere, cum dicit: Etiã

De esse videtur particula. *iii*

1. Theff. 5

2. Cor. 10

Ephes. 4.

Act. 5.
ioan. 10.

Gal. 1.

si nos ipsi, inquit ille, aut angelus de cælo euangelisauerit vobis aliud, præter id, quod vobis euangelisauimus, Anathema sit. Vnde instrui-mur: quod & si maximè cognatus quis sit, & si maximè clarus, ab eo autem quod Dominus præcipit, nos prohibeat, vel ad id: quod ab ipso vetitum est, sollicitet, & impellat, fugiendum, & tanquam pestem his, qui diligunt Dominû auerfandum esse. Quod quidem de his quæ à nobis dicta sunt, nullo modo verè intelligi potest. Ea enim quæ synodicè constituta sunt, omnes Christi fideles, tanquam diuinitus inspiratæ scripturæ consentanea recipiunt, atq; amplectuntur semper: ob idque & à suffocato vsque ad hodiernum diem abstinemus nos, illudque auerfamur, sanctorum Patrum, atque adeò ipsorum Apostolorum præceptis inhærentes: scriptum enim est. Ab idolotitis abstinendum esse, sanguine & suffocato. Et in sexta synodo Canon. 67. decernitur. Si quis sanguinem animantis comederit, excommunicetur. D. quo- In proce-
mio Aſce-
ticorum.

que Basilius hac de re legem ferens, inquit: Inuenio diuinas scripturas, tum veteris, tum noui testamenti repetens, neque in multitudine, neque in magnitudine eorum, quæ delinquuntur, sed in sola cuiuscunque mandati transgressione, conspicuè censerit, & iudicari contra Deum incredulitatem, & commune esse contra quancunque inobedientiam Dei iudicium. Et paulò superiùs. Ex istis itaque & consimilibus manifestum esse iudico, quod generaliter quidem cupiditatum malicia,

ex ignorantia Dei, & praua de illo opinione oritur: peculatiter verò diffidia hæc multorum inter se, non aliundè proficisci, quàm quòd indignos nos gubernatione & moderatione domini, ipsi constituamus. Ad considerationem n. talis vitæ, si fortè aliquando, inquit Basilius, me referre volui, ne modum quidem & magnitudinem talis stupiditatis, aut stultitiæ, aut vecordix (propter enim excédentiam maliciæ vno certo nomine illam appellare non possum) inuenire potui. Si. n. in brutis animantibus inde concordia oritur & proficiscitur, quod ad suos duces seruant obedientiam, quid dicemus nos in tanta inter nos discordia, in tanto mandatorum Dei contemptu & rebellionem deprehensi? An non reputabimus hæc omnia, nunc quidem ad nostram doctrinam & conuersionem, à Deo proposita esse: in magno verò illo & terribili iudicij die, in confusionem ac condemnationem eorum, qui disciplinam respuerunt, ab illo producenda esse, ipso dicente. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Et multa alia his similia. Illud item ab Apostolo dictum. Si, inquit, patitur vnum membrum, compatiuntur reliqua membra. Er illud. Ne sint schismata in corpore, sed vt membra mutua sui gerât curam, ab vna scilicet omnia inhabitante anima, mota & impulsâ. Quorsum, inquam, hæc talis hominis fabrica? quorsum fabricæ explicatio? Ego quidem existimo eò spectare omnia, vt

I. I. I.

2. Cor. 12.

eadem seruetur similitudo: idem rectus ordo, imò multo maior in ipsa Dei Ecclesia, ad quam dictum est. Vos estis corpus Christi, & membrum de membro, vno, solo, verò, principatum obtinente, ac mutuo omnia membra conglutinate capite, ipso inquam Christo Iesu. Apud quos verò mutua non colitur concordia, neque vinculum pacis seruetur, neque spiritus mansuetudo custoditur, sed discordia, contentio, & æmulatio implent omnia. Nimis profectò audax res est, tales vocare membra Christi, aut dicere ab ipso regi: stultæ verò mentis, non liberè fateri in illis imperium sensus carnis dominari, secundum sententiam Apostoli præcisè dicentis: Cui exhibuistis vos seruos ad obediendum, serui estis eius, cui obedistis. Cuius sensus proprietates, alibi clarè exponēs, inquit. Cùm n. sit in vobis zelus & contentio, nonne carnales estis? Docens autem liquidè, quàm, acerbis sit horum exitus, & quàm nihil tales homines commune habeant, cum vera pietate, dicit: Sapientia, inquit, carnis, inimica est Deo. Rom. 8. Legi enim Dei, non est subiecta, nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Ob idque dicit Dominus: Neminem Rom. 8. posse duobus simul seruire Dominis. Neque Matt. 6. tales illud, quod in Actis Apostolorum dicitur, implere possunt. Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna, & erant illis omnia cõmunia: nemine scilicet propriæ voluntati parente, sed omnibus in commune in vno sancto Spiritu, vnam vnus Domini Iesu Christi vo-

Rom. 6.
Hæc ex
Asceticis
Basilij.

Rom. 8.

Matt. 6.

Ioan. 6. Iuntatem quærentibus, qui dixit. Descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me patris. Incedamus igitur iuxta hunc Canonem sanctè, & applicati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo: in quo omne ædificium compactum, crescit in templum sanctū in domino. Deus autè pacis sanctificet perfectè, id totum quod sum^o, spiritum inquam, animam, & corpus nostrum, inculpabileque in diem aduentus Domini nostri conseruet. Fidelis autem est Deus, qui vocauit nos, & vos simul, & qui omnes vult saluari.

1. Timo. 2. Quod & faciet, si mandatis eius, quod quidem vniuersæ salutis caput est, paruerimus: & sine quorum custodia, impossibile est quenquam gratia Iesu Christi in Spiritu sancto, vt quidem iam superiùs demonstratum est, ac distinctiùs illustratum, certam consequi salutem. Ne igitur dimidia tantum parte illum Deum esse agnoscamus, neque eius benignam misericordiam, nostræ ignauitæ, & pigritiæ ansam capiamus: sed his omnibus quæ dicta sunt sobriè inrèti, ad opus ipsum, omnia eius diuina dogmata deducere, studiosè curemus: nihil aliud respicientes, quàm illū qui dicit: Ignem veni mittere, & quid volo, nisi vt ardeat? Cuius ignis in se opus Dauid experiri volens, inquit: Proba me dñe, & tenta me, vte renes meos, & cor meum. Hic si quidè ignis, interni oculi trabe abstracta, mundum oculum constituit, vt naturali videndi facultate recuperata, assiduè mirabilia de

Ex Basilij oratione de libero arbitrio. Luc. 12.

Psal. 25.

Hæc eadem ex Basilij.

lege Dei contempletur, cum illo qui dicit. Reucla oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Hic talis ignis demones fugat, maliciã adurit, futuræ resurrectionis est vis & facultas, immortalitatis efficientia, sanctorum animæ irradiatio, ac rationabilium facultatum ordo & series. Hunc eundem ignem, vt & ipse ad nos pertingat, Deū exoremus omnes, vt in luce bonorū operū ex omni parte ambulantes, ne minimū quidè offendamus vnquã, sed tanquã luminaria quædã orbis vniuersi conspici, verbis vitæ, vbiq; inhæreamus. Vt ita beneficiorū Dei participes facti, cū Domino nostro Iesu Christo, in vita hac, quasi consepulti, præcepta eius omnesque virtutes, ac totum hoc quod diuinū & salutare est, dignè, sanctè, vt quidem necessarium est, adimplentes, requiescamus. Sic enim vniuerso hoc incolatus nostri tēpore peracto, ad veram illam cœlestis gloriæ patriam transferemur: qua gratia & beneuolētia Iesu Christi Domini nostri digni efficiamur. Amen. Et hæc quidè fratres charissimi hæten^o: quæ, vt & ipsi videtis, omnia cum scripturis, diuinitus nobis traditis, præclarè conueniunt, iuxta sapientissimorum, sanctissimorumque simul ac spirantiū Patrum Deum interpretationē & dilucidationem. Neque. n. nobis licet priuata confisis interpretatione aliquid diuinitus inspiratæ scripturæ, aut ipsos intelligere, aut aliis tradere, nisi quātū cū scopo sanctarū synodorū, Ecclesiæq; sanctæ Theologorū, illud ipsum conuenit, ne semel ex recto Euangelicæ doctrinæ tramite,

veræque sapientiæ & intelligentiæ semita ab-
repti, precipites feramur, neuè sensus dein-
ceps noster, more Protei, in hanc, & illam for-
mam fidei transferatur, hucque atque illuc di-
uagetur. Atqui fortè dicet quis vestrum, quæ
igitur earum rerū, quæ suo loco dimoræ sunt,
correctionis spes? que ratio? quæ inquā & qua-
lis? Hæc, inquā, Deo ipso iuuatè, si nihil præter
ea quæ nobis à sanctis Apostolis sanctisq; syno-
dis diuinitus ordinata sunt, ordiemur, nihil al-
liud sequemur. Qui enim intra hos limites se
rectè & constanter continere volet, hic quasi
eundem chorum ducet nobiscum, hic eiusdem
fidei & communionis nobiscum erit. Nam ille,
qui sæpe dictos Canones respuit, & contra A-
postolos similiter contumaciter progreditur,
& aduersus sanctos impudenter se offert, hic
nullam nobiscum communionem habere po-
terit. Aut quæ pars huic inter nos esse potest?
quomodo item domesticus, & contubernalis
noster efficitur? cùm omnes piè viuere volen-
tes, sic alloquantur nostri contubernij docto-
res, illudque doceant. Hic quidem. Quisquis
dixerit aliud præter illa, quæ statuta sunt: sit
quantumuis fide dignus, virginitatem & om-
nem vitæ continentiam colat, signa & miracu-
la faciat, futura prædicet, lupus tamen hic ouiu
pellibus tectus, ouibusque exitium molis exi-
stimandus est. Alter verò. Qui ex his, quæ Deo
plenis Patribus visa & decreta sunt, aliquid cõ-
uellere velit, huic non amplius œconomia ad-
scribenda est, transgressi & præuaricatio dog-

Ignatius
in epist.
ad Hic.

mat. Alius autem oportet, inquit, illos tremè-
dum iudiciū Christi ante oculos habere, sciètes
quantū discrimen sit ex his rebus, quæ nobis à
Spiritu sancto traditæ sunt, aliquid auferre, vel
illis aliquid addere. Non igitur oportet quen-
quam nouarum sententiarum ambitiosè au-
ctorem esse velle, sed illa, quæ nobis à sanctis
viris prædicata, & relicta sunt, agnoscere. Cùm
igitur tot & tanti sacre doctrine interpretes,
nos aliud sequi, præter ea, quæ accepimus, pro-
hibeāt, vna & sola rerum recuperandarum ra-
tio superest, idem semper cum sanctis consiliis
sentire, Canonibusque Apostolicis per omnia
inhærere, & sic in omnibus Christum Domi-
num & magistrum sequi.

Et vos igitur Germani viri doctissimi me-
diocritatis nostræ filij in Christo charissimi,
cum sapienter, magnoque consilio, ac tota
mente velitis, cum ea quæ apud nos est Iesu
Christi sanctissima Ecclesia, vos coniungere,
nos tanquam parentes filiorum amentes libè-
ter obuiis vt aiunt, vlnis hanc vestram charita-
tem ac humanitatem in sinum mediocritatis
nostræ recipim⁹, si modo Apostolicas, & syno-
dicas nobiscum simul sequi traditiones volue-
ritis, hisque vos ipsos subiicere. Tunc enim de-
mum verè & sincerè vna domus nobiscum ef-
ficiemini. Et vt confidimus, vbi ei quæ apud
nos est sanctæ & Catholicæ Iesu Christi Eccle-
siæ vos subiicietis, magnam laudem & cõmen-
dationem apud omnes bonos, & rectè sentien-
tes, inde consequi poteritis: sicque ex duabus

Ecclesiis, quasi vna Dei benevolentia facta, reliquum tempus in beneplacito Dei trasigemus, vnaque simul viuemus, donec tandem ad caelestem illam transferamur patriam. Qua utinam potiamur omnes in Christo Iesu, cui fit laus & gloria. Amen.

Scriptum Dei benignitate Constantino-
poli Anno ab incarnato Iesu Christo
Domino nostro 1576. Mensis Maij, die
15. in aedibus ac residentis bea-
tissimi Patriarchæ. Subscriptum manu Pa-
triarchæ.

ANNOTATIONES.

Primum vtriusque speciei particeps esse oportere, &c. Nemo fuit unquam, qui modo vel sacras literas serio legerit, vel antiquitatis Ecclesiasticae aliquam notitiam habuerit, vel qui saltem sobrio & quieto animo res sacras tractauerit: qui vtriusque speciei usum magnopere necessarium esse indicaret. Quis, n. sacram scripturam legit, ille facile animaduertit, sacra quidem mysteria nobis à Christo Domino relicta esse, sed & eorundem dispensatores, Apostolos, virosque Apostolicos institutos. Sic nos, inquit Apostolus, existimet homo, tanquam Dei ministros, & dispensatores ministeriorum eius Testamentum, vltimamque voluntatem, quam nulli mortalium transgredi licet, nobis perscriptum esse, sed eiusdem testamenti procuratores atque executores Apostolos, eorumque successores constitutos. Atqui & depositi, & legati dispensandi tota potestas, penes dispensatores, testamentique curatores posita esse solet, si praesertim testator voluntatem suam disertis verbis non expresserit.

si distincte quid cuique debeat, non docuerit: quod in hoc vtriusque speciei legato factum esse videmus. Datur diuinum legatum duodecim praesentibus curatoribus solis, ut ipsi praesentes utantur: adhibetur alius nemo, ampliusque additur nihil. Qua causa? nisi ut tota dispensationis potestas, penes curatores atque dispensatores tanti legati sit: ita, ut nisi additus locus ille Ioannis octauo fuisset: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem: qui tamen multas expositiones recipit: ne vniam quidem speciem multitudo, à testamento curatoribus ex legato iure repetere posset. Aliquid autem praeter voluntatem, vel dispensatorum, vel curatorum ex demortui hereditate sibi usurpare nihil aliud est, quam furem & violentum inuasorem esse, ipsiusque vltima voluntatis testatoris euerforem. Nulla igitur necessitas est vtriusque speciei, si voluntatem testatoris spectes. Sic qui veteris Ecclesiae mores, aliqua ex parte cognouit: ille aequè frequentem usum vnius speciei, quam vtriusque facile animaduertere potuit. Primum in domesticis & priuatis communionibus, quarum saepius Tertullianus, Hieronymus, Cyprianus item meminerunt. Vbi, n. minus dignos se esse censebant, ut ad martyrum templa venirent: domi asseruatam Eucharistiam, communicabant. Non sciat maritus, inquit Tertullianus uxori suae: quid secretò ante omnem cibum gustes: & si sciret panem, non credit illum esse, qui dicitur. Et Cyprianus docet. Cùm mulier quaedam arcam suam, in qua domini sanctum fuit, manibus indignis tetasset aperire, igne inde surgente deterrita esse, ne auderet attingere. Hieronymus autem, quod igit, in ecclesia non licet, nec domi liceat: nihil deo

clausum est, & tenebræ quoque lucent apud Deum. Deinde in persecutionibus, vbi vtriusq; speciei commodus vsus nequaquam esse potuit. In solitudinibus item, cuius vtriusque rei meminit in ea Epistola, quam ad Cesarium patricium scripsit Basilius. Illud autē, inquit, in persecutionis tēporibus, necessitate cogi quempiam, non præsente sacerdote, aut ministro, id est, Diacono, communionem, propria manu sumere, &c. Et paulò post: Omnes in heremis solitariam vitā agentes, vbi non est sacerdos, communionem domi seruantes, à seipsis communicant. Et: In Alexandria, inquit, & Ægypto, vnusquisque eorum qui sunt de populo, vt plurimum, habent communionem in domo sua. Demùm in navigationibus ipsis, quomodo Paulus in Actis communicasse videtur: & Satyrus frater D. Ambrosij, de quo illud idem scribit Ambrosius, cui quod secum gestabat in nauis, Christiani de Eucharistia contulerunt, quod alligauit in orario, & orarium inuoluit in colo, atque ita se detecerat in mare, non requirens de nauis compage resolutam tabulam, cui supernatans iuuaretur, quoniam fidei solius arma quaesierit. Quod itē in aegrotis, qui vtriusq; speciei capaces esse non possunt, fieri solitum, ex pulcherrima illa de Serapione historia, apud Eusebium lib. 6. cap. 36. videre licet. In peregrinorum item communionem, qua laica etiam dicebatur, & qua nonnunquam Clerici puniebantur, qua ex asseruata Eucharistia conferebatur peregrinis, sub vnaque specie dabatur. Cuius rei author est Irenæus in Epistola ad Victorem referente Eusebio, lib. 5. cap. 24. Cyprianus in Epi. ad Antonianum Toletanū

concil. Canon. 4. Quod idem cernitur in illa communionem, qua obuiam Episcopis aliisque magnis viris vniuersi à Diocæsani solebat, ad probandum, num eiusdem essent cōmunionis, & num ea, qua ad pacē sunt, secum ferant. Cuius rei apud veteres scriptores frequens fit mentio. Quomodo item & in illa communionem, qua die Parasceue, atque die Sabbati magni semper fiebat, & nunc fit etiam ex præsanctificatis atque præconsecratis, ac in multis aliis similibus eodem modo clarè videre licet. Tum quidem certè, cum ea de re à Constantien. Synodo Canon latus est ad vnamque solam speciem communicatio laica reuocata totum quasi orbem præter eas, qua Vicleff atque Hus hæresim sectata erant provincias, vna sola specie spontè, & nullo Ecclesiastico quasi Canone iussus vsus fuisse patet: quod vel ex ipso decreto eius concilij, quod in hunc modum decernit, apparet: Cùm in nonnullis mundi partibus quidam temerariè asserere præsumāt, populum Christianum sacramentum Eucharistiæ sub vtraque panis & vini specie suscipere, & non solum sub specie panis, sed & sub specie vini, populum laicum passim communicent, &c. Et infra. Vnde cum huiusmodi consuetudo ab Ecclesia, & sanctis Patribus, rationabiliter introducta, & obseruata sit, habenda est pro lege: quam non licet reprobare, aut sine Ecclesiæ auctoritate pro libito mutare, &c. Quæ quidem omnia, cum Græci rectè perspecta habeant, neque nūc, neque alias vnquam, in hac parte nimij vtriusque speciei exactores, extiterunt: & cum in eo totum studium suum collocassent, quò aliquid vel perexiguam reperirent, in quo Latinos accusarent, vnius speciei

tamen usum nunquam illis serio abiecerunt: non prætermisuri, si quid in ea re momenti inesse putarent. In Concilio quidem Florentino, ubi omnia etiam minima utrinque diligentissimè expendebantur, ea præcipuè, quæ ad hoc spectabant sacramentum: de utriusque tamen communionis usu aut, decreto Cõstentienfi, ne verbum quidè unum prolatum fuit. Idque ob eam causam, quod & ipsi Græci, eos, qui à re diuina abfunt, & qui domi infirmi communicant, una sola reficiunt specie, non aliud iudicantes quàm illud nihil omnino interesse, num aliquis sub vna, aut sub utraque specie communicet, cum utriusque plenus et integer Christus accipiatur. Sed & isti ambitione, atque studio nocendi, homines temulenti, qui hoc tanquam vexillum quoddam perturbandæ Reip. Christiana erexerunt, alio modo hac de re loquuntur, ubi crapulam edormierunt, & alio, ubi prava cupiditate victi, omnia agunt, feruntq;. Edormita crapula Lutherus in libro declarationis Eucharistiæ, inquit, non dixi, neque consului, neque est intentio mea: ut vnus, vel aliqui Episcopi propria authoritate, alicui incipiant utramque speciè porrigere, nisi ita cõstitueretur & maderetur in cõcilio generali. Et alio loco: quãuis pulchrum esset, utraq; specie Eucharistiæ uti, & Christus hac in re nihil tanquàm necessariũ præcepit, præstaret tamè vnitatè, quã utriusque Christus præcepit sectari, quàm de specièbus Sacramenti contendere. At ubi furor illius incepsit, ubi spiritus vertiginis & tumultus occupauit: in libro de captiuitate Babylonica, ipse sædè à suis cupiditatibus captus, longè aliter sentit, & loquitur. Si quo casu, inquit, Cõciliũ statuerit, minime

omniũ nos vellemus utraq; specie potiri: imo tũ primũ in despectũ illius Concilij vellemus, aut vna, aut neutra, & nequaquã utraq; potiri: & eos planè Anathema habere, quicũq; talis cõcilio authoritate potiretur utraq;. Similiter ab eadè perturbatione relictus Melancthon in suis Hypotiposibus: sicut edere suilam, aut abstinere à suila, sic alterutra specie utriusque mediũ & indifferens esse docuit. In familiaribus usè colloquijs, utriusque speciè usum indifferentè esse, quasi semper cõsuevit. Quo autè animo & quo instituto, ab his ea agitari capta sit questio, præclare explicat primi huius Tragediæ authores Boemi. Propter eã enim Iacobello Misinensi scribuntur gratulabũdi adhasse, quia reperissent scripturã & articulũ, quo turpiter errasse Ecclesiã Romanã demonstrare possent, & per quẽ Romana sedis ignorãtia vel nequitia argui possit. Luther⁹ etiã profitetur amplexũ se opinionè hãc de utraque specie, ut à sede Romana & concilij liberius disidere possit. Ita isti fascino quesierunt, quo cõmodè oculis Christi factũ facere possint. Si quando autè dubitabatur, num aliquid boni insit in hac utriusque specie, extra obedientiam nimia et pertinaci repetitione: nunc planè hæc omnis dubitatio sublata esse videtur, cũ, si hoc eorũ hominũ studiũ, cũ sensu et voluntate Christi cõiunctũ fuisset, nunquã huiusmodi hoĩes ex hoc ipso quasi principio, in tot postea errores tã fædos, disidia tot, omniumq; rerũ humanarũ & diuinarũ perturbationè, blasphemias, mœrã deniq; impietatè prolapsi fuissent: neq; hæc ipsa res tot pestis et calamitatũ seminaris fuisset. Nõ quod in specièb⁹ aliquid mali insit, sed quod melior sit obedientia quã victima: & ascoltare magis, quam offerre adipem arietum: quouiam quasi peccatum arsolãdi est, repugnare, & quasi

scelus idololatriæ nolle acquiescere, ait Dominus omnipotens. Inobedientia autem omnis erroris mater & magistra est: Sed & hæc hæctenus.

Qui Sacerdotes vxores accipere prohibeāt, &c. Neque hoc priscum est neque cum veteri more Ecclesiæ coniunctum. Quāquam enim in primis recentis Ecclesiæ terminis non ex continentibus tantum, sed etiam ex illis qui vnus vxoris essent viri & presbyteri, & Episcopi eligerentur, tamen vbi iam in eum ordinem afferebantur, non amplius vxoribus conuuebant suis. Labet hæc de re duorum amplissimæ authoritatis virorum adferre testimonia, Græci alterius, Latini alterius. Ex Græcis Epiphanius est, Episcopus Cypræ: ex Latinis D. Hieronymus. Epiphanius igitur contra Montanistas, nuptias tanquam natura impuras damnantes, sic scribit.

To. 1. li. 2.
heres. 48.

Gaudet, inquit, ille Apostolus his, qui approbatum Dei cultum præstare possunt, & virginitatem, ac castitatem, & continentiam exercere diligunt. Verùm vnas nuptias honorat, etiã si maximè sacerdotij dona, per eos, qui ab vnis nuptiis se continuerunt, & in virginitate vitam degunt, se ornasse præexpressit, velut etiã Apostoli ipsius Ecclesiasticam sacerdotij regulã ordinatè, ac sanctè constituerūt. Si verò quis per debilitatem opus habuerit, post primæ vxoris obitum, secundas nuptias contrahere: hunc ipsum veritatis regula non interdicit, hoc est, eū qui non sit sacerdos. Et longè clariùs contra Catheros. Reuera. n. non suscipit sancta Dei prædicatio, post Christi aduentum eos, qui à nuptiis, mortua ipsorum vxore, secundis nuptiis coniuncti

Heres. 58.

iuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem. Et hæc certò sancta Dei Ecclesia cum sinceritate obseruat: sed & adhuc viuentem, & liberos gignentem, vnus vxoris virum, non suscipit, sed eum, qui se ab vna cōtinuit, aut in viduitate vixit, Diaconum & Presbyterum, & Episcopum, & hypodiamonũ, maximè vbi sinceri sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi, omninò in quibusdam locis adhuc liberos gignere, & Presbyteros, & Diaconos, & hypodiamonos, at hoc non est iuxta canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem, quum non inueniretur ministerium. Nam quod decentius est, id semper Ecclesia per Spiritum sanctum benè disposita vidēs statuit apparare, vt cultus diuini indistracti Deo perficerentur, & spiritalia necessitates cum omni beneuola conscientia peragerentur. Dico autem quòd decorum est, propter repentina ministeria ac necessitates, vt presbyter, & Diaconus, & Episcopus Deo deditus sit. Si. n. præcipit populo sanctus Apostolus dicens, vt ad tēpus vacent orationi, quantò magis sacerdoti id præcipit, vt indistractus sit, inquam, ad vacandum secundum Deũ sacerdotio, quod in spiritalibus necessitatibus ac vñibus perficitur. Idem isdem planè verbis hoc idem docet D. Hiero. lib. 1. contra Iovinianum hoc modo. Sed & ipsa Episcopalis electio mecum facit. Non. n. dicit, eligatur Episcopus, qui vnã ducat vxorem, & filios faciat, sed qui vnã habuerit vxorem, & filios in omni subditos disci-

plina: certè confiteris, non posse esse Episcopū, qui in Episcopatu filios faciat: alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur. Aut permittite sacerdotibus exercere opera nuptiarum, ut idem sint virgines, quod mariti: aut si sacerdotib. non licet vxores tangere, in eo sancti sunt, quia imitantur pudicitiam virginalem. Sed & hoc inferendum. Si laicus & quicumque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali, sacerdoti cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est. Si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hostias offerebant, non solum in domibus suis non erant, sed purgabantur ad tempus, ab vxoribus separati, & vinum & siceram non bibebant, quæ solent libidinem prouocare. *Et in Apologia ad Pammach.* Igitur, ut dicere cœperamus, Christus virgo, virgo Maria, vtriusque sexus virginitatē dedicauere: Apostoli vel virgines, vel post nuptias continentēs, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè post sacerdotium in æternum pudici. Quid vobismetipsis illudimus & irascimur. si subātib. nobis ad coitum præmia pudicitiaē denegentur? Volumus oppiparè comedere, vxorum adhiberi complexibus, & in numero virginum & viduarum regnare cū Christo: idem ergo habebit fomes, præmium, & ingluuiēs sordes & munditiaē? saccum & sericū? Lazarus recepit mala in vita sua, & diues ille

Epist. 50.

purpuratus, crassus, & nitidus, fructus est carnis bonis dum adiuuaret, sed diuersa post mortem tenent loca, miseriam deliciis, & delicia miseris commutantur: in nostro arbitrio est, vel Lazarum sequi, vel diuitem. *Et aduersus Vigilantium.* Quid facient orientis Ecclesiam? quid Egypti & sedis Apostolicae, quæ aut Clericos virgines accipiunt, aut continentēs, aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt? Hoc docuit Dormitantius, libidini freta permittens & naturalem carnis ardorem, qui in adolescentia plerumque feruescit, suis hortatibus duplicans, imò extinguens coitu foeminarum, ut nihil sit, quo distemus à porcis, quo differamus à brutis animantibus: quo ab æquis, de quibus scriptū est: Equi insatiētes in foeminas facti sunt mihi: vnusquisque in vxorē proximi sui hinniebat, hoc est quod loquitur per Dauid Spūs sanctus. Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus nō est intellectus. Et rursum de Dormitatio & lociis eius: In chamo & frano maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. *Hæc Hieronimus.*

Sanctorum Patrum, atque adeò Apostolorū. *Constitutio Apostolica hæc est.* Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, ut abstinere vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodientes vos, benè agitis. *Quod idem cano. 62. ita precipiunt.* Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omninò ex sacerdotali Catalogo, comederit carnes in sanguine animæ ipsorum,

vel quid à feris captum, vel morticiniū, deponatur: hoc. n. lex prohibuit: si autem sit laicus, segregetur. Canon item, quem isti tanquam sexta Synodi, allegant, in hunc modum præcepit. Sacra scriptura nobis præcepit, ut abstinemus à sanguine & suffocato, & fornicatione: Merito igitur damnamus eos, qui cuiuscunque animalis sanguinem arte aliqua condunt, & sic comedunt. Qui hoc fecerit Clericus, deponatur, laicus excommunicetur. Nos vero ad Apostolicam quidem constitutionem respondentes, dicimus, præceptum illud pro tempore tantum factum fuisse, hoc est, quamdiu idola manebant, & quamdiu item Iudaica infirmitatis habenda fuit ratio, & quatenus erant immolaticia, & ad idolorum, quibus consecrata erant, culturam pertinentia, quod satis etiam ipsius decreti verba declarant: non enim dixit, ut abstineant à contaminatione idolothyti, sed à contaminationib. idolothyti, & sanguinis, & suffocati. Hac enim omnia erant contaminationes: quia omnis sanguis habebatur diis consecratus: & omne item suffocatum propter sanguinem retentum: in illo autem quod sequitur, & à fornicatione, repetendum est verbum, abstineant, non referendo fornicationem ad contaminationes, quas dixerat. Fornicatio enim, & si crimen graue est, non tamen ad contaminationem cultus idolorum pertinet. Immolaticium autem sanguinem, & suffocatum in hoc decreto prohibita esse, testes, & authores sunt Tertul. in apologético, Cyrillus Hierony. in catechesi 4. Iustinus martyr in q. 45. Grego. Naz. in Ser. in sanctum Pascha. Orig. lib. 8. cont. Celsum, & Macquetes antiquiss. auctor lib. 3. apologiæ pro Euangelio contra

Theosthenem Euangelia calumniantem. Vbi autem & idola sunt sublata, nec amplius illis offertur quidquam, & iam infirmitatis Iudaica tanquam deserta nullus habendus sit respectus: quin imò potius illud agendum, ne vlla ex parte Iudaisare, eorumque superstitionem sequi videamur: sublata legis causa, legem sublata esse putamus: cum præsertim, quemadmodum tum, cum ea lex ferebatur, illud maxime cauebatur, ne Christiani gentis are videantur: ita nunc vicissim plurimum curandum est, ne Iudæorum ritus sequi videamur. Itaque iam ipse Paulus posterioribus temporibus, huius legis, ubi eius causa aufertur, cepta est, rationem non habuit, cum omnibus indifferenter utendum esse, nihil interrogantes propter conscientiam præcipit: alia præsertim causa longe maiore cum mouente, quam iam exoriebantur homines attendentes spiritibus erroris et doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentes mendacium, & cauteriatam habentes conscientiam: prohibentes nubere, & abstinere à cibus, quos Deus creauit, ad percipiendum, cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt veritatem. Quorum error, ne aliquo modo confirmaretur, omnibus passim indifferenter cum benedictione & gratiarum actione, uti præcipitur: Hocque magis est Iudaisare, si modo persentiant Græci contra præceptum Pauli, qui omnibus indifferenter vescendum esse putat, à suffocato abstinere, quam in alymo pane Christi exemplo, cenam Domini conficere. Sed isti festucam ex oculis alienis ciuiunt, cum trabem in suis non videant. Ad Canonem autem sextæ Synodi illud dicimus, Canonem illum sextæ Synodi non esse, sed particularis cuiusdam, quæ post quatuor, vel

quinque annos, à sexta Synodo fuit ab Imperatore Iustiniiano in despectum quasi Sergij Pontificis, qui tum eius conatibus obstitabat, congregata. Cui neque legati sedis Apostolicæ præfuerunt Constantinopoli, neque deinceps ipse summus Pontifex subscripsit. Et reuera illi Canones multa habent, quæ neque planè Catholica sunt, & iam futurum schisma olent. Itaque per iocum ab ipsis Græcis *πεδοχρη* quinta sexta dicebatur, quod neque quinta, neque sexta esset, sed monstrum patius utriusque sibi nomen vendicans. Hac autem ita esse, ut diximus, non melius cognosci potest, quam ex illorum ipsorum Canonum verbis: sic enim habet. Quoniam autem sanctæ & vniuersales synodi quinta & sexta, de mysterio fidei plenissimè disputantes, Canones non fecerunt, propterea nos conuenientes ad hanc Imperialem urbem, sacros Canones conscripsimus: oportebat enim, ut synodus vniuersales canones Ecclesiasticos promulgaret. Verum de his Canonibus suū cuiquam conseruetur iudicium. Hæc verò ut & alia hæctenus.

Laus Christo Domino.

156

INDEX MATERIARVM, QVÆ
per totum hunc librum exagitantur inter
Latinos & Græcos: prout apparebit in
singulis Capitibus, per ordinem,
inferius descriptis.

MATERIARVM CAPITA.

1. Symbolum Nicænum approbatur: proprius Græcorum, de processione Spiritus Sancti, error asseritur. Cap. 1. fol. 6.
2. Articuli fidei summam explicantur, & ad vitæ & morum institutionem accommodantur. Caput. 2. fol. 19.
3. De peccato originis, baptismo, sacro chrismate, & eorum, qui baptifantur, communionem. Caput. 3. fol. 24.
4. De pœnitentia, & peccatorum remissione. Caput. 4. fol. 29. verso.
5. De fide & operibus. Caput. 5. fol. 31.
6. Neque nimis de gratia Dei præsumendum, neque desperandum esse. Caput. 6. fol. 36. verso.
7. De numero & natura sacramentorum. Caput. 7. fol. 42.
8. De Ministris Ecclesiæ, & eorum honore. Caput. 8. fol. 46.
9. De Baptismo paruulorum. Cap. 9. fol. 42. lege. 50.
10. De cœna Domini, & veritate corporis & sanguinis Christi. Caput. 10. fol. 42. verso. lege. 50.

11. De officio confitentis, & eius, qui audiendæ confessioni præest, Caput. 11. fol. 57.
12. De multis, atque satisfactionibus, quas D. Basilius *in Struua*, alij Græci *in Exomias*, appellare solent. Caput. 12. fol. 59. vers.
13. De sacra Liturgia, hoc est, de incruento, quod in missa fit, sacrificio: cuius opus, finis, vniuersaque œconomia, plenissimè explicantur. Caput. 13. fol. 65. vers.
14. De sacris ordinationibus quas Græci *κείον-
omas* vocant. Caput. 14. fol. 113.
15. Neque preces, neque oblationes, neque dies festos, neque alia donaria, corrupta vita, & moribus ministrorum, vitiari. Caput. 15. fol. 117.
corruptè legitur. 171.
16. Omni magistratui a Deo Constituto parendum. Caput. 16. fol. 120. vers.
17. De consummatione mundi. caput. 17. fol. 122.
18. De gratia & libero arbitrio. Caput. 18. fol. 122. verso.
19. Deum non esse Autorem malorum. Caput. 19. fol. 126.
20. De sacris traditionibus, & præsertim Mo-
nachatu. Caput. 20. fol. 128.
21. De cultu & veneratione Sanctorum. Caput. 21. fol. 134.

157

RÉVERENDISSIMO AC
NOBILISS. ANTISTITI IACOBO
Bielenski Episcopo Lacedemonien-
si, Suffraganeo Plocen. &c. fautori &
educatori suo.

 Oncionem nostram pro cultu & adoratione Iesu Christi in Sacramento Eucharistiæ apud Serenissimum Regem meum aliquando habitam: nunc autem in hac solenni corporis & sanguinis Iesu Christi panegyri diligentius recognitam, ac ad eiusdem Iesu Christi laudem & gloriam, christiani autem populi ædificationem & consolationem editam, ad R. P. V. fautorem & educatorem meum mitto, ut sit aliquod saltem testimonium & significatio meæ perpetuæ erga R. P. V. obseruantia atque pietatis: illius autem erga me immortalium beneficiorum memoria extet sempiterna. Neque enim dissimulare volo, quin semper libenter ubique fatear, quidquid in his studiis profeci, quidquid ornamentorum consequutus sum, id me illius hortatu, cura ac studio singularique liberalitate consequutum esse. In qua Iesu Christi alumnorum agricultura ac segete, si alij quoque longè locupletiores eodem

modo elaborare vellent, multò maiores & vberiores profecto Ecclesie Dei fructus parent, longè cultior & fertilior vinea domini exercituum appareret, longè plures operarios haberet. Verum nos nihil præter nostra curare solemus, utque vel mundo post mortem nostram terra, iuxta vetus dictum dehiscat, obitumque nostrum obitus omnium rerum consequatur, nihili ducimus. Quam mentem si maiores nostri itidem habuissent, longè deterius vel nobiscum ageretur, quàm nunc agitur. Tu quidem nobilissime Antistes maestè ea laude esto, cui non erat satis ipsum his præstantissimis virtutibus & doctrinis, quibus affatim abundas, esse præditum, nisi alios ipsis excoli curares; ac veluti hæredes illarum relinqueres. Quo nomine te Deus omnis honestatis ac sapientiæ parens, felicem & beatum in multos annos conseruet, omniumque bonorum ubertate augeat, ac ex septuagenario centenarium faciat. Ego quidem eius educationis meæ nomine tibi maximas apud omnes bonos gratias ago & habeo, neque unquam agere desinam, utque maiores longè fructus studiorum meorum indies decerpas, si Dominus valetudinem hanc meam fractam erexerit, etiam atque etiam vehementer curabo. Vale venerande mihi que charissime senex.

158

PRO CULTV ET ADORATIONE IESV CHISTI
IN EVCHARISTIAE
SACRAMENTO.

STANISLAI SOCOLOVII
apud Serenissimum STEPHANVM Regem habita
Concio.

GLORIOSISSIMÆ memoriæ institutionis & adorationis corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi anniuersariam festiuitatem magno gaudio & letitia celebramus, quem toto corde & animo, veraque lætitiâ, id autem est vnico & proprio Dei cultu, in tam sublimi sacramento colimus atque veneramur. Atque hoc illud est quod nobis in loco extemæ impietatis à filiis obiicitur Belial, propter quod nos ex christianis idololâtras, ex populo Dei populum infidelem, ex filiis Dei, filios æternæ gehennæ factos esse clamitant, monstrisque cognominibus ipsi maiora monstra conscindunt. Dum nos iam Artolâtras, id est, panis adoratores, iam Sarcolâtras, id est, carnis cultores, iam Anthropolâtras, hominum sczt adoratores appellare solent.

Coniicia
hæretico-
rû in Ca-
tholicos.

In quo cum summus quasi cardo cause versetur, in ipsiusque Iesu Christi castissimi & sanctissimi coniugij dedecus & contumeliam, eiusque sanctae & immaculae sponsae conuicium ea res feratur, mihi dissimulandum tantum nefas non putavi, ipsum enim sponsum accusant, quasi ille thalami sui non fuerit satis diligens custos, quasi sponsam suam in foedissimum, spiritualis fornicationis idololatriae, inquam, scelus, contra veterum verum promissa, & firma sua decreta incidere permiserit: quasi denique ipse pater omnipotens sepulchrum filij sui, quod gloriosum futurum per Isaiam praedixit, tali abominatione contaminari passus fuerit, super quod vsque adhuc, hoc tale sacramentum ab omnibus gentibus, quae sub caelo sunt, & qui Christi nomen gerunt, consecratur, offertur, & adoratur: aut tanquam omnino nobis alius Messias cum Iudaeis expectandus sit, qui iuxta praedictionem Prophetarum, non idola tantum delere debebat, sed nomina etiam idolorum, non ut adorerentur modo, sed ut ne recordentur, quidem homines illorum amplius. Si enim haec Christus Dominus morte & resurrectione sua non sustulit, alius certe nobis Messias expectandus erit, qui haec auferat, qui que ab hac foeditate vineam suam expurget. Quae omnia cum & ipsius aeterni parentis summam providentiam praedictant, & Iesu Christi curam & sollicitudinem, quam de sua sponsa habet, diminuunt, & totam fidem christianam foedem

Haereticum
Christum
accusant
negligen-
tiae: & a-
lium ab illo
Messiam
expectan-
dum relin-
quunt.

Isaia 11.

Zacha. 13.

contaminent, & Ecclesiae Dei eam notam inu- rant, qua stante, ipsa sponsa Christi amplius esse non possit: obstruendum igitur Dei praesidio, os loquentium iniqua iudicauimus, ac de ea adoratione quae Iesu Christo in tali sacramento constituto debetur, pauca ex multis adferre oportere existimauimus. Proponemus igitur in primis scandala & accusationes aduersariorum: deinde totam rem per verissimas, ac quasi immediatè ex sacra scriptura, totaque analogia doctrinae sanctae propositiones excerptas, vltimè ipso veteris Ecclesiae perpetuoque consensu concludemus: demum accusationibus aduersariorum, quantum breue feret tempus, respondebimus. Vestrum erit conatum nostrum vestra deuotione adiuuare, Christo Domino prius sublimi reuerentia, in eodem sacramento adorato.

O salutaris hostia, &c.

QUI Ecclesiam Dei ob cultum & adoratio- August. li.
nem huius Sacramenti accusarunt, primi erant 20. in fau.
gentiles: ut vel inde, rei antiquitas cognosca- Cap. 15. &
tur, qui Christianos infimulabant Bacchum 16.
& Cererem sub speciebus panis & vini ado-
rare. Conuiuium hoc fuit à nostro instituto a-
lienissimum. Auerrois item iactatur dictum: Haereticum
Quoniam Christiani Deum suum quem ado- gentiliū
rant manducant: Sit anima mea, dicebat ille, & veterū
cum Philosophis. Habent autem hoc pro- apostata-
rium contumelias
prium haeretici, ut quibus vulneribus & con- infaurāt.
tumeliis quondam gentiles Ecclesiam Dei la- Contra
cerabant, eadem ipsi refricent. Quod in San- Iulianū.

Eunap. in
vitis So-
phist.

ctorum inuocatione cum Iuliano (referente Cyrillo) fecerunt, in reliquiis sanctorum venerandis, cum Eunapio qui dicebat nos salitos deos colere, nunc faciunt, ut facile seiplos prodant & in illorum se locum successisse, & eodem quo illi spiritu agitari. Hos sequuti sunt Manichæi: qui cum nihil carnis & sanguinis, sibi persuadebant, in eisdem sacro pani & vino, dicebant à Catholicis puras creaturas adorari, & se ab ipsis iniquè accusari, quod adorarent solem ipsum, qui esset creatura. Quin etiam, ut ex Leone Papa perspicitur, verborum Christi proprietatem de Eucharistia calumniabantur, & de ea disputare non verebantur, sed frustra. Suum tamen errorem nostro instituto, confirmabant, Deum scire per omnia esse futurum, & in omnibus partibus creaturæ adorandum. Sunt enim hæretici venenosis araneis simillimi, qui ex omni etiam saluberrima herba, venena exitiosa ad confirmandos suos errores fugunt.

Cyriil. in
expositio-
ne Synodi
Nicœnæ.

Consequutus est postea Nestorius, qui cum naturarum concomitantiam diuinæ inquam atque humanæ in Christo negasset, sicut Anthropophagiam in Eucharistia asserbat, ita de Anthropolatia, id est hominis adoratione, cælum & terram (ut inquit Cyrillus) fugillabat. Multum deinceps fuit ea de re silentium, maximus autem apud omnes ecclesias consensus: ita ut cum de manducatione aliqua dubitatio extitisset, de adoratione, nulla vnquam exitit: ut ex illis verbis Pe-

tri venerabilis clarum est. Si ad honorandum, Li. i. ca. x. si ad adorandum, tantummodò daretur, quaestio non esset: sed quia etiam ad manducandum datur, non potest nos, ut illos quondam non mouere. Quod enim honorari, quòd adorari debeat, fidelibus omnibus certum est: quòd autem comedi, quia comestionis ratio non videtur, admirabile, & super omnia stupendum est.

Exortus est tandem ante quingentos annos Berengarij descriptio Berengarius. Andegauen. Archidiaconus, sub Leone nono Papa, homo vanæ mundi gloriæ avidus, animo elatus, conuiciator inuictus, ut Guirmundus eius æqualis testatur, qui cum præsentiam Iesu Christi in hoc sacramento negasset, ita ut rei natura fert, eius adoratores idololatriæ reos esse accusauit: quem tamen veritatis tandem vis inuicta & vniuersalis de hoc sacramento consensus euicit: ita ut morientis verba hæc fuisse extrema ferantur: Berengarij nouissima verba. Nos sanè credimus, post benedictionem Ecclesiasticam, mysteria illa verum esse corpus & sanguinem Saluatoris, adducti eius verbis, & veteris Ecclesiæ autoritate: Et. Hodie in die apparitionis suæ apparebit mihi Dominus meus I E S U S, propter pœnitentiam, uti spero, ad gloriam: vel propter alios, uti timeo, ad pœnam.

Mortuo Berengario, extinctum est penitus incendium. Quod si quæ exoriebantur Iustauratores hæreseos Berengarij. scintillæ, statim vi veritatis suprimebantur, rengarij.

donec accensæ sunt illæ, quibus nunc orbis terrarum accensus flagrat, faces, Carolstadius, inquam, Zuinglius, Oecolampadius, Petrus martyr, Calvinus, & istorum primi parentes, Lutherus, Philippus, Hussus, Vicleuf, qui vt ceteros omnes præteriti temporis errores ex orco consepultos excitarunt, ita & in hac ipsa parte cum Rufo Dracone, contra castissimam sponsam Christi ora sua aperuerunt. Qui vel quod Christum dominum ex hoc sacramento penitus sustulerunt, vel quod cum pane & vino simul esse docuerunt, vel quod extra vsum sacramentum esse negauerunt, vel quod hoc nusquam iussum, nusquam imperatum sit, vel quod eo nõ sine vt colatur institutũ, vel quod ipsa sola sumptione illud satis coli putarunt, vel quod alia sacramenta item non adorentur, vel quod in illis locis nonnunquam est vbi indecenter colatur, nullo pacto adorandum esse docuerunt. Hæc igitur sunt scandala, hæ Draconis blasphemiam, hæ aduersariorum accusationes. Quæ tamen vel ipsa illud docent, cum adorationis sacræ Eucharistiæ vsum iam à primis ecclesiæ temporibus extitisse, vt quæ iam ab ipsis Gentilibus Iudæisque sint impugnata, tum quos duces & authores isti sequantur, cum quibusque communem causam habeant, Gentiles inquam Iudæos atque fœdissimos hæreticos abundè indicant. Nunc quibus fundamentis ac veluti columnis subnixæ Ecclesiæ Dei

vera

vera Christi sponsa, & istorum ora obstruat, & suam fidem & integritatem, ac innocentiam erga sponsum suum tueatur & vindicet, paucis videamus. Hoc autem est, axiomata quædam, id est, propositiones per se & natura sua notas ac fide dignissimas proponamus. Ex quibus illud constet, eos quidem qui sacramentum hoc colunt, ab omni idololatria alienissimos esse, vt illos qui illud profanè tractant, maiestatis diuinæ impiissimos violatores existere.

Primum igitur illud fundamentum sit, prima propositio fide dignissima. Deum, vbicumque sit, & in quacunque specie adorandum esse, præsertim vbi certa, & euidentia, eaque diuina sint eius præsentiam testimonia.

Apparuit Dominus in forma hominis deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, primis parentibus nostris Adæ & Euz, statimque illi metu ac reuerentia perculsi, absconderunt se. Apparuit Dominus Abraham patri omnium credentium, in specie trium angelorum, in conualle Mambre, quos cum tres vidisset, vnum adorauit. Apparuit Dominus Iacob in forma ipsi soli cognita, in nixu scalæ, super quam ascendebant angeli & descendebant: surgit & adorat, verè Deus est in loco isto & ego nesciebam, non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. Apparuit Dominus Moyfi in flamma ignis de medio rubi, quo cum liberius accedere voluisset, audit, non appropinques huc, sol-

Exodi] 19.

ue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est. Et abscondit Moyses faciem suam, non enim audebat aspicere contra Deum. Appariturus Dominus cuncto populo in monte Sinai, in caligine nubis, sic præcepit: Descende & contestare populum, ne forte velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo. Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos. Vade ad populum, & sanctifica eos, hodie & cras lauent vestimenta sua, ne appropinquent vxoribus suis. Omnis qui vicinius tetigerit montem, morte moriatur, siue homo, siue iumentum fuerit, non viuet. Manus tanquam nefarium hominem non tanget eum, sed lapidibus & iaculis obruetis illum. Sic postea in Sanctis sanctorum, sic in caligine templi; sic in arca adorari solebat, idque ab illo populo qui ad omnem idololatriam natura effusus fuit: Neque verò tantum ea lex humanam attingit naturam, sed omnem item creaturam, maria, inquam, montes & flumina & quidquid conspicitur. Antecedebat Dominus populum suum in nube, & columna ignis & statim illud fit quod Psaltes magnificè celebrat: Mare vidit & fugit: Iordanis conuersus est retrorsum. Montes exultauerunt vt arietes: & colles sicut agni ontium. Quid est tibi mare, quodd fugisti: & tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum? Montes exultastis sicut arietes: & colles sicut agni o-

uium? A facie Domini mota est terra: à facie Dei Iacob. Qui conuertit petram in stagna aquarum: & rupem in fontes aquarum.

Sed & cælum ipsum eadem obligatur lege, Deus, inquit scriptura: Cum egredieris in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto: Terra mota est, etenim cæli distilauerunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israel. Stet igitur firma lex, Deum in omni specie, & loco odorandum esse, vbi certa eius præsentia testimonia & indicia extiterint. Vt in adoratione Eucharistiæ, tot seculis & testimoniis sanctorum patrum confirmata.

Secundum causam fundamentum illud est: Iesus Christus verum Deum & hominem esse. Fuit hæc fides principis Patriarcharum Abraham, qui mittens seniore seruum domus suæ, quærendæ vxoris causa filio suo Isaac, sic inquit: Pone manum tuam subter femur meum, vt adiurem te per Deum cæli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananeorum.

Quem in lumbis & femore gerebat, hunc Deum cæli & terræ vocat, magno misterio. Fuit hæc eadem fides magni Iob. Credo, inquit, quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: Et in carne mea videbo Deum saluatorem meum.

Quem visurus sum ego ipse & non alius & oculi mei conspecturi sunt. Hæc ipsa fides fuit omnium Prophetarum: Quare quasi colonus futurus es in terra, inquit, Hieremias, & quasi viator

declinans ad manendum? quare futurus es velut vir vagus & fortis, qui non potest saluare? Tu autem in nobis es domine: & nomen tuum inuocatum est super nos: ne derelinquas nos.

Baruch. 3. Hic est Deus noster, inquit Baruch, & non aestimabitur alius aduersus eum: hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo: post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

Ioan. 1. Hæc eadem fides est Apostolorum. Et verbum (inquit Ioannes) caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. Optabam enim ego, inquit Paulus ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria & testamentum, & legislatio, & obsequium & promissa, quorum patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Amen. Hanc eandem fidem vna sancta Chatholica & Apostolica confitetur Ecclesia. Est ergo fides recta, inquit Symbolum, vt credamus & confiteamur, quia Dominus noster Iesus Christus Dei filius, Deus & homo est. Deus est ex substantia patris ante secula genitus, & homo est ex substantia matris in seculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens: æqualis patri secundum diuinitatem: minor patre secundum humanitatem. Qui licet Deus

Rom. 4.

Anast. 5.

fit & homo, non duo tamen, sed vnus est Christus. Vnus autem non conuersione diuinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum. Vnus omnino non confusione substantiæ, sed vnitæ personæ. Nam sicut anima rationalis & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus. Vt qui alterum istorum non confiteatur, illum aut Nestorianum, aut Ebionitam, vel Arrianum esse oporteat. Quam fidem magnifice explicat vetustissimus Irenæus. Si enim homo non vicisset inimicum hominis, non iuste victus esset inimicus. Rursus autem nisi Deus donasset salutem, non firmiter haberemus eam, & nisi homo coniunctus fuisset Deo nostro, non potuisset particeps fieri incorruptibilitatis. Oportuerat enim mediatorem Dei & hominum, per suam ad utrosque domesticitatem, & ad amicitiam & concordiam utrosque reducere, & facere, vt & Deus assumeret hominem, & homo se dederet Deo. Quis enim ratione, filiorum adoptionis eius participes esse possemus, nisi per filium, eam quæ est ad ipsum, recepissemus ab eo communionem, nisi Verbum eius communicasset nobis, caro factum? Et paulo post. Propter hoc enim Verbum Dei homo, & qui filius Dei est, filius hominis factus est, commixtus Verbo Dei, vt adoptionem percipiens fiat filius Dei. Non enim poteramus aliter incorruptelam & immortalitatem accipere, nisi aduniti fuissemus incorruptelæ & immortalitati. Quemadmodum autem adunari possemus incorruptelæ &

Irenæus lib. 3. cap. 20. & 21.

immortalitati, nisi prius incorruptela & immortalitas facta fuisset, id quod & nos, ut absorberetur quod erat corruptibile ab incorruptela; & quod erat mortale ab immortalitate, ut filiorum adoptionem perciperemus? Vtraque scriptura diuina de eo testificantur, & quoniam homo indecorus & passibilis, & super pullam asina ascendens, aceto & felle potatur, & spernebatur in populo, & vsque ad mortem descendit, & quoniam dominus sanctus & mirabilis consiliarius, & detorus specie, & DEVS fortis super nubes veniens vniuersorum index: quem constituit pater vniuersorum heredem: omnia de eo scriptura prophetabant.

Sicut enim homo erat ut tentaretur, sic & verbum ut glorificaretur, requiescente quidem verbo, ut posset tentari & inhonorari & crucifigi & mori, absorpto autem homine in eo quod vincit, & sustinet, & resurgit, & assumitur. Hic igitur filius Dei dominus noster existens verbum patris, & filius hominis, quoniam ex Maria, quæ ex hominibus habebat genus, quæ & ipsa erat, homo, habuit secundum hominem generationem, factus est filius hominis. Hactenus Irenæus. Notant autem hoc loco sancti Patres, omnem honorem & adorationem, non ad aliquam naturam aut partem personæ, sed ad totam referri personam. Neque enim in homine aut solam animam rationalem, aut solam carnem colimus, sed totam personam ex anima ratione particeps & humana carne

constitutam. Sic in CHRISTO Domino, non aut solam diuinitatem, aut solam humanitatem colimus, sed diuinitatem simul & humanitatem vna adoratione veneramur, quia vtraque natura vnā constituit personam. De tali adoratione dixit Psaltes: Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium. Et in alio Psalmo: Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient illi: quia liberauit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor. Et Diuus Paulus. Cùm introduceret, inquit, primogenitum in orbem terrarum, dixit. Et adorent eum omnes angeli Dei, quasi diceret, non tum tantum cùm esset in sinu patris, non tum tantum cùm esset in forma DEI, adoratum fuisse ab Angelis, sed tum etiam cùm introduceret, inquit, eum in orbem terrarum, hoc est per incarnationem dixit. Qui enim Christum adorant, & diuinitatem, & humanitatem eius adorant.

Et adorabunt eum omnes angeli eius. Talem Ioannes in utero adorauit, indignumque se esse dixit, cuius corrigiam calceamenti solueret. Pastores in præsepio, reges in cunis, discipuli in nauicula, Apostoli in cælum ascendentem adorant. ut apertè euangelistarum testimonia comprobant.

Eum Petrus allocutus est: Domine discede à me, homo enim peccator sum.

X. iij

psa. 21.
psalm: 71.

Hebræ. 1.
pal. 96.

Lucæ. 5.

Joan. 20. Talem Thomas Deum & Dominum suum esse professus est. Rectè igitur statuit antiquum concilium : si quis non vna adoratione honorificat Emanuelem, hoc est, Deum & hominem secundum quod factum est verbum caro, anathema sit.

Joan. 14. Tertium illud est præsentis negocij fundamentum : Diuinitatem Iesu Christi ab ea, quam semel accepit humanitate, nunquam separari posse. Nam cum à Deo nemo nisi per ipsum peccatum separari possit, cum in eius humanitatem nullum vnquam cadat peccatum, nullus error, nulla macula : Venit inquit, princeps huius mundi, & in me non inuenit quidquam : impossibile est item vllam vnquam in eo separationem fieri. Docet hoc liber Sapientiæ : Cum Dei verbum, Dei sapientiam nusquam, ne in morte quidem hominem illum, in figura Iusti Ioseph deseruisse testatur. Hac venditum iustum non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum : descenditque cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam aduersus eos qui eum deprimebant : & mendaces ostendit, qui maculauerunt illum, & dedit illi claritatem æternam. Nam illa ipsa diuinitas & cum anima eius ad inferos descendit, potestatesque tenebrarum deuicit, amplissimamque prædam inde tulit.

Et eadem diuinitas corpori in sepulchro adfuit, quæ illud & ab omni corruptione

conseruauit, & postea illud ipsum corpus viuificauit, ac veluti arcum resolutum iterum intedit, dum suam corpori restituit animam. Docet hoc longè expressius longè clarius D. Ioannes. In hoc cognoscitur Spiritus Dei, omnis spiritus qui confitetur IESVM Christum in carne venisse, ex Deo est : & omnis Spiritus qui soluit Iesum, ex Deo nõ est : & hic est antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc iam in mundo est. Quis autem soluat Christum, nisi qui eius diuinitatem ab humanitate separet? Rectè igitur Aethiopes in ea adoratione, quæ ad elevationem Sacramenti fit, dicunt: Verè hoc est corpus & sanguis Emanuel Dei nostri. Amen, Credo, Credo, Credo, & nunc, & vsque in secula: Et mox addunt ter item, credo, credo, credo, quod diuinitas non sit separata ab humanitate, ne hora quidem, ne per ictum oculi.

Quartum & vltimum est causæ firmamentum sub speciebus panis et vini verum & totum Christum contineri: docet hoc ille qui peccatum non fecit, & dolus non est inuentus in ore eius : qui est via, veritas, & vita; cui omnis impossibilitas cedit, qui stultam fecit mundi huius sapientiam, cuius verbum & manus est omnipotens: qui nos supra captum nostrum adamauit. Et de quo Paulus illud effatur, Dei enim filius Iesus Christus qui in vobis per nos prædicatus est, per me & Syluanum & Timotheum, non fuit, in illo est, & non, sed est in illo fuit. Neque simpliciter & vt cũque docet, sed sub quatuor testibus, vt omne constet

1. Ioan. 4.

Christus totus cõtinetur sub speciebus panis & vini.

1. Cor. 1.

2. Cor. 1.

verum. Tribus, inquit, Euangelistis, & quarto Doctore gentium Paulo, Rem totam sic testes
 Matt. 26. exponunt: Cœnantibus autem eis accepit Iesus panem & benedixit & fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite, & mâdurate, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est sanguis me⁹ noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum &c. Exaudis voces reclarè exprimentes: Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus. Exaudis interpretationem vocum, ne quid in sit ambigui, quod pro vobis tradetur, quod pro nobis offeretur: Traditus est pro nobis Deus & homo, traditur & nobis Deus & homo. Quod si vberiore interpretationem audire vis, audi eundem Christum apud Ioannem latius suum testamentum interpretantem: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo. Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem, & qui manducat me, & ipse viuet propter me. Hic est panis qui de cœlo descendit: non sicut manducauerunt patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum. Audis, in me manet, & ego in eo: ipse igitur est in sacramento. Audis, qui manducat me, viuet propter me, ille igitur ipse viuificat. Audis, qui de cœlo descendit. Deum autem verum descendisse negare non potes, nisi Arrianus aut Ebio-

Io. 6.

nita esse velis: Hucq; illud pertinet, secius, quã isti interpretantur, hæc verba spiritus & vita sunt. Caro non prodest quidquam, non quod hîc non sit vera caro, sed quod cum spiritu & vita, hoc est, vero Deo coniuncta, vt quemadmodum ille viuit propter patrem, ita & nos viuimus propter illum, vt rectè interpretatur Cyrillus. Ex quibus locis præclare concludit magnus ille Hilarius, de veritate, inquam, carnis & sanguinis Christi non relictus est ambigendi locus, vt illud compleatur. Et videbit omnis caro salutare Dei, quamuis in enigmate, quamuis in speculo, quamuis in sacramento. Hactenus fundamenta. Ad cætera testimonia pergamus.

Lib. 8. de Trinit.

Adiciamus his fundamentis ex quibus vi & natura sua sequitur, hunc ipsum Deum & hominem, qui sub eo ipso continetur sacramento, adorandum esse, Pauli doctrinam atque veterum patrum instituta. Pauli igitur doctrina quæ est? Duæ sunt partes vniuersi cultus diuini quem Græci latriam appellant: Interior, inquam cultus & exterior: Interioris cultus illæ sunt partes, fides, charitas erga Deum, & proximum discretio, atque diiudicatio creatoris à rebus quæ creatæ sunt, sui probatio, puritas mentis, reconciliatio. Exterior cultus illis partibus constat: Ieiunio, sobrietate, corporis puritate, loci & temporis obseruantia, omni denique honesta & submissa rotius situs nostri compositione, vtramque hanc partem cultus diuini ad hoc sacramentum adferendū esse docet Paulus

Pau. doct. de ador. Christi in Eucharif.

1. Cor. 10

illudque omni parte adorandum, idque cum graui, æterni iudicij comminatione, Quod ita esse vt melius animaduerramus, ipsius Pauli doctrinam audiamus: Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum. Primum quidem conuenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo: nam oportet & hæreses esse: vt qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. Conuenientibus ergo vobis in vnum, iam non est dominicam cœnam manducare. Vnusquisque enim suam cœnam presumit ad manducandum: & alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Nunquid domos nû habetis ad manducandum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confundetis eos qui non habent: Quid dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo. Et paulò post. Itaque quicumque manducauerit panem & biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Quòd si nosmet ipsos diiudicaremus, non vtique diiudicaremur. Dum iudicamur autem, à Domino corripi-mur, vt non cum hoc mundo damnemur. Itaque fratres mei, cum conuenitis ad manducandum, inuicem exspectate. Si quis esurit, do-

1. Cor. 11

mi manducet: vt non in iudicium conueniatis. Cætera autem cum venero disponam. Et Pauli quidem doctrina hæc est: quæ verum cultum ipsi soli Deo debitum huic sacramêto hoc quidem modo tribuit, vt audistis, modò non surda aure audiueritis.

Nunc ad sanctorum Patrum doctrinam nos referamus. Quo enim spiritu locutus est Paulus aut Petrus, eodem spiritu locutus est Augustinus, Chrysostronus, & cæteri sancti patres: Cumque omnium sententias referre vnius orationis modus non ferat, quatuor solis testibus locupletissimis contenti erimus, duobus inquam occidentalis Ecclesiæ, & duobus orientalis Patribus.

Primus igitur sit testis Ambrosius: *Non medio cris igitur quæstio & ideo diligentius consideremus, quid sit scabellum. Legimus enim alibi: Cælum mihi thronus, terra autem scabellum pedum meorum. Sed nec terra adoranda nobis, quia creatura est Dei. Videamus tamen ne terram illam dicat adorandam Prophetæ, quam Dominus Iesus in carnis assumptione suscepit. Itaque per scabellum terra intelligatur, per terram autem caro Christi quam hodie quoque in mysteriis adoramus, & quam Apostoli in Domino Iesu (vt supra diximus) adorarunt. Neque enim diuisus Christus, sed vnus. Neque cum adoraretur tanquam Dei filius natus ex Maria negabatur.*

Secundus testis Augustinus est: qui eundem locum tractans, eademque verba expendens, inquit: *Et adorare scabellum pedum eius, quoniam factum est. Quid habemus adorare? Scabellum*

Patrum doctrina de adoratione Eucharistiæ.

Li. 3. de Spiritu sancto cap. 12.

In p. 2. 58.

pedum eius. Suppedaneum dicitur scabellum. Quod dicunt Graeci ὑποπόδιον, dixerunt Latini scabellum: & alij dixerunt suppedaneum. Sed videte fratres quid nos iubeat adorare. Alio loco Scriptura dicit Caelum mihi sedes est, terra autē scabellum pedum meorum. Ergo terram nos iubet adorare, quia dixit alio loco, quod sit scabellum pedum Dei: Et quomodo adorabimus terrā, cum dicat aperte Scriptura. Dominum Deum tuum adorabis: & hic dicit. Adorate scabellum pedum eius? Exponens autem mihi quid sit scabellum pedum eius, dicit: Terra autem scabellum pedum meorum. Inceps factus sum, timeo adorare terram, ne damnet me qui fecit caelum & terrā. Rursum timeo non adorare scabellum pedum Domini mei, quia Psalmus mihi dicit: Adorate scabellum pedum eius. Quæro qui d sit scabellum pedum eius, & dicit mihi Scriptura: Terra scabellum pedum meorum. Fluctuans conuerto me ad Christum, quia ipsum quæro hic, & inuenio quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum eius. Suscepit enim de terra terrā, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnē nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducet, nisi prius adorauerit, inuētum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Nunquid autem caro uiuificat? Ipse dominus dixit: cum de ipsa commendatione eiusdem terra loqueretur: Spiritus est qui uiuificat, caro autem nihil prodest. Ideo & ad terram quamlibet cum te inclinās atque prosteris, non quasi terram intuearis, sed illum

sanctum cuius pedum scabellum est quod adoras: propter ipsum enim adoras: ideo & hic subiecit, Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.

Ho. 24. in
priorē ad
Cor.

Ex orientibus tertius testis Chrysoſtomus: Hoc corpus in præsepi reueriti sunt Magi, & uiri impij & barbari, longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Imitemur igitur saltem barbaros nos, qui cælorum ciues sumus. Illi enim cum id præsepe & tugurium tantum, neque eorum quidquam quæ tu nunc intueris, uiderunt, summa acceſſerunt reuerētia & horrore. Tu uero non in præsepe id, sed in altari: non mulierē quæ in uinis teneat, sed sacerdotem præsentē, & spiritum perabundē super proposito diffusum sacrificio uides. Nec simplex, ut illi corpus intueris, sed & eius potētiam & oēm cognoscis administrationē, & nihil eorum quæ per ipsum facta sunt ignoras, & diligenter initiatus es in omnibus. Excitemur igitur horrescāmūque, & maiore quàm barbari illi præ nobis feramus pietatē, ut nō simpliciter neq̄ frigide accedētes uehementiori igni caput obijciamus. Hac autem non dico, ut non accedamus, sed nē temerē accedamus. Et in alio loco idem Chrysoſtomus: Per id tempus & angeli sacerdoti aſſident, & cælestium potestatum uniuersus ordo clamores excitat, & locus altari uicinus, in illi honore qui immolatur, angelorum choris plenus est. Id quod credere abundē licet, uel ex tanto illo sacrificio, quod tum peragitur. Ego uero & commemorantem olim quendam audiui, cum diceret senem quendam uirum admirabilem, ac cui reuelationum mysteria multa diuinitus fuissent detecta, sibi narrasse, se tali olim uisione dignū habitū a Deo esse, ac per illud quidē ips

Homi. 61.
ad populū
Antio. &
Homil. 3.
Ephes. Idē
Lib. 6. de
Sacerdo-

de repente angelorum multitudinem conspexisse (quatenus humanus ad spectus ferre poterat) fulgentibus vestibus indutorum, altare ipsum circumdantium: denique sic capite inclinatum, ut si quis milites praesente rege stantes videat: id quod facile mihi ipse persuadco. Item & alius quidam mihi narrauit, non ille quidem ab alio edoctus, sed dignus habitus, qui id & vidisset ipse, & audisset, quod qui de vita hac emigraturi sunt, si mysteriū huiusmodi cum pura & munda conscientia fuerint participes spiritum efflaturi, ab angelis illorum corpora satellitum more stipantibus propter assumptum illud sacrum hinc recta in cælum abducuntur.

Chrysostrum Damascenus sequitur. Proinde cum omni timore & conscientia pura & indubitata fide accedamus, veneremur ipsum omni puritate corporis & animi. Accedamus ad eum desiderio ardenti manus in crucis modo fingentes, crucifixi corpus suscipiamus. Amplissimum & illud est Nicæna Synodi testimonium quæ dicit. Non esse attendendam eam humilitatem specierum, sed fide attendendam eam humilitatem peccata mundi, in mensa positam & preciosum & honorandum eius sanguinem, eumque honora, mirare & mente contingere.

Cōsensu
omnium
eccles. de
adorat.
Eucharist.

Cui quidem vniuersæ vetustatis consensui adiungendus est omnium Ecclesiarum, quæcunque in orbe sunt consensus ac conspiratio, orientalium (inquam) occidentalium, Africanorum ac nostrarum septentrionalium: in quarum omnium liturgiis, statim post consecrationem magno cultu & reuerentia hoc ipsum sacramentum populo adorandum proponitur.

A quo perpetuo cōsensu recedere, & vnius & alterius hominis male feriatu conuiciis & maledictis adhærere, an non extremæ est demeritæ: Continere me hoc loco non possum.

Stephane Rex, quin apud te Imperatorem maximum, hōsque tuos milites inuitato quidem exemplo, sed hoc loco maximè accomodato cuiusdā militis Gregorij Sanoeci breuem dehortationem recitē, qua post deuictos Turcos Vladislao Regi militibusque suis religioso furore percitus dissuadet, ne prolato sacramento Eucharistiæ iurent, neue illud prophanis Turcarum oculis subiiciant. Hoc enim Turcæ ad firmandam pacem, quam hac ratione sanctissimam putabant fore à Rege Vladislao exposcebant, ut vel inde sine omni fūco & fallacia cognosci possit, quo loco hoc sacramentum fieret, quàm sancte tam à Christianis quàm à Saracenis coleretur & adoraretur: Deus, in paulo ante contra impios pugnātes, omnia tristitia, diffidētiaque perpeffi sumus, dum vinceremus: nunc rursus pro religione armati, & propemodum victoriam manu tenentes, sacrosanctum diuini mysterij arcanum sub prophanorum oculis sponte proferamus. Quid prima, quid hac secunda expeditione à nobis petitur, quid adedò ingētem belli molem ex tam diuersis inter se regionibus Italia, Burgundia, Thracia euocare? quid denuo arma induere? quid hucusque progredi oportuit, si sacra nostra prodenda erant mineri nostro facinore per

Poloni militis ad regem suum præclara oratio.

Lib. 3. Philippi Calima.

ignauia domi inermes sedendo, pati potuimus, illa prophanari, quam nunc simus armati prodituri. Pudeat nos gratulationum quibus nuper victores accepti: pudeat laudum, quibus, vt christianæ rei seruatores prope in cœlum modo elati sumus: pudeat denique obnoxiosadeò nefariis cogitationibus nos dignos haberi, aut in quibus totius Europæ reges, & principes spes suas collocauerint, aut pro quibus innumerabiles populi & nationes, omnibus in templis ad Deum supplices manus tendant, pro victoria nostra vota nuncupando. Quanto sanctius prisca Romani, qui capta à Gallis vrbe, ne sacra sua conspici possent, terræ infodere: Nos victores, nostra vltro impiis prodere cogitamus, commitemusque, vt religiosius ab illis inanes quædam diuinorum persuasiones seruata dicantur, quam à nobis sacrosanctum immortalitatis nostræ pignus, ac mysterium: & publicè nos eo facinore cõtaminabimus, quod si vnus quispiam sacrilega audacia perpetraret, seuerissimè vindicaremus. Omitto quantum piaculi apud Deum contrahemus, qui nõ modo ab ipsius causa defecerimus, sed ipsum etiã restem, ac pignus defectionis nostræ impiis exhibuerimus: quid de nobis hostes sentire poterunt. videntes nos tanti pacem æstimasse, vt nõ minus sacrilegè iurauerimus, quam ipsi impudenter postulauerint: Sed, vt hæc, pacis vtilitas leuiores videri faciat omnia, quæ aut in nostra, aut aliorum secta, religiosa altius elata sunt, quam quæ humanis sensibus attingi queat, ce-

rimoniariũ velamento, sanctoq; arcano mortaliũ animis infunditur. Que si nuda in mediũ protrahantur, quia nullo humanæ rationis argumento subsistunt, & temerè asseuerari, & impudenter peri, vt credantur, apparet. Audiuere dudum hostes, Deum à nobis præsentem coli, asseuerariq; in Sacrariorũ penetralibus: & quia ignorant, quo id pacto contingat, quum de eo cogitât, nihil simile his, quæ terrena, & momentanea cognoscunt, sed quicquid extra mortalitatis sortem positum putant, mentibus eorum occurrit, & id, quod quale sit nesciunt, tantè nostræ de eo asseuerationi par figurant, nos hanc ipsorũ persuasionẽ, patefactis arcanis nostris, corumpemus, elataq; ad diuina & cœlestia defactis nostris mētes, ad caduca, & terrena reuocabimus, specie panis in conspectum exhibita, qua verũ corpus Christi contineri, vt nos quidem scienter credamus, efficit diuina institutio gratiaque in qua nati sumus. Quibus illi orbiati quũ res per se fidem nõ faciat, restat vt nos irrideat, veluti minimè possibilis credamus. Nolite per Deũ cõmittere, vt aboleatur sacer ille horror, quo ipsorũ animi perstringuntur in bello, quũ secũ reputat inuituros se plũ cõtra nos, quib⁹ adeò propitius sit Deus, vt propemodũ vidẽdus nobis corã pariter inter nos versetur. Quantũ de nostra deq; relig. nost. maiest. hoc factõ minuetur, tantũ crescet apud illos audacię credituros subinde, vt ipsis quidẽ videbarur, ex specie, quã intuebuntur, nos non modo in veri Dei tuitione nõ esse, sed nec in alteri⁹ cuiuspiã,

Multis modis stabilitati conuentorum caueri potest (quamuis cum fidei pignus, regium verbum satis esse deberet) aliaque inter priuatos cautiones, alia inter principes exhibentur. Ad extremum, relicturum se prophanata castra ascrebat, si eo modo rex iurare pergeret. Itaque quum videretur tam verè, quam è religionis è que ipforum, quos illoquebatur vsu, & maiestate dixisse: constitutum est, in cõfirmanda pace vt quisque proferret in medium sacram historiam suam, quod Euangelium nostri, Alcoranum illi vocant: quibus vbi suæ quisque dextram admoit, religio se iuratum est, conuenta seruata iri & sancta, atque inuiolata permansura. Conferte hunc militem cum nostris huius seculi, si diis placet, gloriosis militibus, qui hoc tale sacramentum pedibus calcare ac bestiis obicere non verentur, pro scelus, digna posteritas genere Acacidarum: Verum hæc haec tenus.

Oēs gratiarum diuinarum actiones ad Eucharistia referuntur.

Neque solum antiquitus hoc adorabatur Sacramentum: Sed omnes item gratiarum actiones immortalis Deo pro eius omnibus beneficiis ad huius sacramenti oblationem, tanquam primi & summi beneficii habebant. Itaque antequam in omnibus Ecclesiis consecratur atque offertur, primum populus ad gratiarum actionem prouocatur, Gratias inquit, agamus Domino Deo nostro, &c. Fiebantque antiquitus gratiarum actiones pro omnibus beneficiis que Deus contulerat hominibus ab iusto Abel vsque ad hanc diem, vt quidem ex Liturgia D. Clementis, Iac. & aliorum patet. Memoria. n.

fecit in hoc sacramento Deus omnium mirabilium suorum, quæ à seculo operatus est, hoc, inquit, facietis in mei recordationem, hoc est, meorum erga vos beneficiorum memoriam sempiternam. Indèque hoc sacramentum Eucharistia nomine, hoc est gratiarum actionis insignitum est, cuius rationem exponit Magnus ille Cabasila. *Et hoc sciens beatus Paulus in suis pro omnibus gratias agere, scribens: Semper gaudete, in omnibus gratias agite. Hac de causa perfectissimam & exactissimam nostram cum Deo colloquutionem, mysterij, communionis celebrationem, in quo mentionem facimus, non huius vel illius gratia: sed omnium, vt semel dicam, Dei bonorum, & quæ actu nobis sunt & futura sunt: Eucharistiam, hoc est, gratiarum actionem, nominare erat consentaneum, non ex iis, quæ in miseria versantes, & eam implorantes rogamus, sed ex iis quæ Deus in nos confert, beneficia: nec ex nostra paupertate, sed ex diuitiis illius benignitatis. Quia enim in ea Deo supplicamus, & gratias agimus sed gratiarum quidem actio, Dei opus est, vt dictum est: supplicatio verò humana imbecillitatis: & gratiarum quidem actio propter plura, supplicatio verò pro paucioribus. Illa enim propter omnia, vt semel dicam, bona: hæc verò in nonnullis: propterea oportebat ex melioribus & pluribus ei nomine imposito, appellare Eucharistiam. Ita enim etiam homo dicitur animal ratione præditum, licet sit alicuius pariceps quod caret ratione, vt qui à meliori & maiori parte vocetur. Et maxime quia primus qui id ostendit, Dominus noster Iesus Christus, non supplicans, sed solum patri agens gratias, hoc mysterium portexit & tradidit, &*

In expositione liturgiæ. c. 52.

ea de causa, quod illud esse accepit, hoc vocat, Eucharistiam nominans. Et hæc quidem hæctenus.

Inuocatio
nes Euch.
Ho. 3. de
incompre
hensibili
Dei natu-
ra contra
Anom.

Neque gratiarum tantum actiones præsen-
te hoc sacramento fiebant, sed & omnis gratiæ
omnium rerum necessariorum impetrationes
etiam ab angelis instituebantur. Narrat hæc
Chrysofomus. Tempore illo, mi frater charissime,
non solum homines clamorem illum horribilem red-
dunt, sed etiam Angeli Domino genu stant, &
Archangeli rogant, habent sibi tempus id idoneum,
habent sacram illam oblationem in fauore. Itaque ut
homines ramos olearum gerentes mouere reges con-
sueuerunt: eoque arboris genere misericordiam com-
memorant & humanitatem: sic Angeli tunc pro ra-
mis oleaginis corpus Domini ipsum protendentes, ro-
gant pro genere humano, quasi dicant: Pro his domi-
ne rogamus, quos tu adeo dilexisti, ut pro eorum sa-
lute mortem obires, animam in cruce efflares: pro his
supplicamus, pro quibus ipse tuum largitus es sangui-
nem: pro his oramus, pro quibus corpus hoc immolasti.
Agitatos quoque ob eam rem diaconus tempore illo
adducit, & iubet caput inclinare, cum eos unà cum
fratribus orare non liceat, adducit eos, ut tumiserat us
& quia tã acerbe vexatur, & quia vocẽ reddere ne-
quirit, tua facultate ad eorum vitas defen. & auxiliu.

Ho. 4. cõ-
tra eodẽ.
Anom.

Idem Chrysofomus: Gratiam reddam, si vos
docuero, quam obrem illa præ ceteris oratio solet fieri,
& cur homines demone agitatos, & furore accitos
terrore adduci tempore illo & capita inclinare iu-
bet diaconus. Quia de causa igitur agitur ita dicam.
Vincula perquam praua & grauius agitatio demo-
num est: vincula enim ferro valida. Et itaque te-

pore instate, quo iudex prodire, & pro tribunali sede-
re solitus est: custodes carceris homines quos in vin-
culis tenent, omnes carcere educunt & pro cancello
septisque fori collocant squalentes, sordentes, coma ex-
pletos nimia, & ut cum breui Christum velut pro tri-
bunali sedere, in ipsisque sacramentis apparere futu-
rum esset, homines demone agitati illi tanquam vin-
culis quibusdam retenti adducerentur, non ut rerum
quas commississent, examen subirent modo eorum qui
in vinculis sunt, nec ut luerent penas, & supplicio
afficerentur, sed ut populo vniuersaque ciuitate præ-
sente, communes pro his fierent supplicationes, ut om-
nes iugi concordia Domini comunem orarent pro his,
& quod miseretur, magno clamore contenderent.

Spannis
miserimẽ
obductos
sic parres
statuerat.

Testatur Nazianzenus hoc idem: Aegro
erat corpore (soror videlicet) pessimẽque affecto, ac mor-
bus insolens erat & prodigijsus & c. Desperatis alio-
rum omnium auxilijs ad mort alium omnium Medi-
cum confugit, noctisque intempesta caligine obseruata
cum leuius aliquanto morbus vgeret, ad Altare cũ
fide procumbit, cũmq; qui super illud colitur, cum
magno clamore obtestans, omnibusque nominibus ap-
pellans, atque omnium rerum, quas unquam mirificẽ
gesserat, commanefaciens (nam vtriusque testamenti
historijs callebat) tandem pia & præclara quadam
impudentia effertur. Eam quæ Christi sumbria san-
guinis profusum compreferat, imitatur. Quidque fe-
cerit, audite. Caput cum pari clamore vberrimisque
lachrymis (mulierculæ illius instar, quæ olim Christi
pedes irrigarat) altari admonens nec se ante ab eo dis-
cessuram minitans, quã sanitatem consecuta sit, ac
deinde hoc suo pharmaco totum corpus perungens, ac

Greg. Na-
zian. ora-
tione in
laudem so-
roris suæ
Gorgoniæ

sic ubi quidpiam signorum preciosi corporis, aut sanguinis manus condiderat, ad lachrymis admiscens (ob rem admirandam) protinus liberatam se morbo sentit, atque & corpore & animo & mente lenis abscedit, hanc spei mercedem consecuta, ut quod sperauerat, obtineret, animæque firmitate corporis firmitatem compararet. Bernardus comitem sola præsentatione sacramenti vicit atque strauit, & cætera innumerabilia talia in dies his qui rectam fidem habent, eueniunt. In huius enim Christi nomine qui in hoc est altari, omnia à patre impetrari ipse filius docet. Quidquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Quæ cum ita sint iam supradicta scandala, conuicia, accusationes vel sua spontè ruunt.

Ioan. 14.

Obiectiones hæret. cōtra cultū Eucha.

Negat Calvinus adorandum esse hoc sacramentum. Primum quod hinc absit præsentia Christi. Deinde, si adsit, tamen hanc cum diuinitate coniunctam esse nobis non constare. Negat Calvinus: Ait Christus Dominus: tu vide seruo ne potius credas, an hero: In quo videre est miras Diaboli artes, miram inconstantiam, qui quamquam calidus sit artifex, nec tamen sibi cohæret. Dum Calvinus vult negare præsentiam corporis Christi, dicit, quia caro non prodest quidquam: verba quæ dixi, spiritus & vita sunt. Dum deinde vult negare adorationem, carnem commendat, Deum & spiritum negat, sic falsum nūquam sibi cohæret. Figura inquit est non res ipsa, dicit Calvinus, negat Christus: non sicut patres vestri manducauerunt manna in deserto & mortui sunt: qui manducat hunc

panem viuet in æternum. Patres, inquit, vestri manducauerunt figuras & mortui sunt, hæc, inquit, est veritas, & ideo qui manducat me, viuet propter me. Periculum esse dicebat Lutherus atq; Melanchton, ne simul panis vel saltem eius accidentia adorentur. Nihil nunc dico de istorum impanatione, neq; enim res præsentis est negocij, & veritas dicit: hic est panis qui de cælo descendit, non de terra. Illud quæro cur non item timeant quando Christum super omnes cælos constitutum (si quidem hoc aliquando faciunt) subleuatis oculis adorant, ne simul cælos cælorumq; orbes adorent: Aut quomodo Moyse non timebat ne rubum simul ardentem adoraret? aut Ioannes ne vterum matris aut emorroyfa, ne vestimenta quæ tangebatur, Nam & hæc accidentia panis & vini nihil aliud sunt, quam inuolucra quædam & vestimenta latentis Iesu Christi: Effugia igitur hæc sunt non argumenta. Extra, inquit, vsam sacramentum non est, quis hoc dicit? Lutherus fortasse, aut Philippus? quis alius? nemo. qua scriptura suffulti? nulla. quo ex antiquis autore? nemine. quod ergo verbo affirmatur, verbo reijcitur. Atqui contrarium dicit, vna sancta Catholica & Apostolica Ecclesia, quæ est columna & firmamentum veritatis. Ut enim apud Israeliticum illum populum, tam in deserto, quam in ipso Salomonis templo, habitabat gloria Domini super Cherubin, quæ præcedebat & deducebat populum illum, vade cum cle

Num. 10. uabatur arca, cantabat populus: Surge Domine & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à facie tua: Cùm autem deponeretur, canebat reuertere ad multitudinem exercitus Israel: ita nunc in hac peregrinatione nostra, gloria Iesu Christi, atque adeo ipse Iesus Christus, in hac arca templi nobiscum perenniter commorari putandus est, uerbum enim eius manet in aeternum, vsus momentaneus est.

Alia (dicunt) Sacramenta non adorantur: quia dominum sacramentorum non continent, sed solam eius gratiam præ se ferunt. Præclare siquidem magnus ille in diuinis Dionysius hoc sacramentum triplici ex parte alia sacramenta superare docuit, uel quod in illo ipse Christus contineatur cõmune bonũ totius Ecclesię, in aliis autẽ uirtus quædã participata ab ipso Christo Domino, uel quod alia omnia cõparata sunt, ad illud tãquam suum finem, uel quod omnia in illo consumantur: Indeque finis & cõsumatio omniũ sacramentorũ ab eodem dicitur. Sed isti rerum modos & differentias non norunt. Manducatione est colendum, non ueneratione, aiunt: Hoc oportebat facere, illud non prætermittere dicebat in simili causa Christus Dominus: imo ipse Deum hominesque testor, non melius nec efficacius coli quàm usu & frequẽti communione: In quo equidem summè repræhendenda est nostra, uel ignania uel ingratitude. Adeo Dominum nostrum non obseruamus, adeo illi non seruimus, ut ne ad mensam quidem eius spontè venire uelimus, nisi pœnis & excom-

municationibus adacti: ò supinam, negligentiam ò animam beneficij tanti immemorem: Non, inquit, eo fine est in sacramento, ut colatur sed manducetur: neque eo fine aut instituto fuit in utero, in præsepio, in naui ut honoraretur, tamen cultus est: At nonnunquam in fœdis & fœtulentis, tam locis quàm animantibus reperitur, uestro uicio & impietate, Deo uero nihil fœdum, nihil fœtulentum est, præter uentrẽ peccatoris, & tuũ istud os impudens.

Sursum inquit corda tenenda, quis dubitat: idem enim Christus qui sursum est, hic colitur: Nusquam inquit scriptum, nusquam imperatum est, ut colatur. Imperatum uero: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruis. Sed neque Apostolis imperatum fuit, ut ascendentem in cœlos adoratione prosequerentur, neque pastoribus ut in præsepio, non Magis, ut in cunis illum uenerarentur. Sed isti more ignauorum seruorum, ex præscripto Deo seruire uolunt.

Obstructum est igitur os loquentium iniqua, blasphemia contra domum Dei sublatã, pudor & fides uicæ sponsæ I E S U C H R I S T I vindicatus, ac ille cultus qui idololatria esse putabatur, uera C H R I S T I latria, atque adeo Theoseuia esse est demonstrata, istorum autem malicia, improbitas, calumnia, ac mera erga C H R I S T V M, & eius sponsam impietas conuicta & reueta, qui non tantum ipsi hoc sacramentum non adorant, sed etiam alios qui hoc agunt grauissimis

conuiciis incessunt, parum est hoc, sed ultra fœdissimis maledictis tantum misterium profcindunt.

Hæreticorum summa in Christum impietas.

Neque hic consistunt, sed ex altaribus, quæ antiquitas Sancta sanctorum, Cathedam Christi, Tronum Dei, Requiem, Propitiationem, Magni sacrificii officinas, Christi monumenta, eius gloriæ tabernacula appellare solebant: efræni & incoercibili audacia deiiciunt, pedibus nefandis conculcant, canibus etiam porrigunt: ô tempora, ô mores! aspiciasne hæc æquis oculis, Iesu Christe, & si aspicias, cur non vindicas? an benignitate & longanimitate tua eos ad penitentiam prouocas? an iam amplius illos, qui extremus furor tuus est, quæ summa pœna, hic illos punire vis? Tuæ enim illæ sunt voces. In quo amplius percutiam vos, item amplius non percutiam vos? & non visitabo, inquit, super filias vestras, cum fuerint fornicatæ: & super nurus vestras, cum adulterauerint? Nam quorum aliquando misereri vis, de his illud dicis, visitabo in virga filios eorum, verum tamen misericordiam meam non auferam ab eis. An dignos miraculo putas, ne fortè conuertantur & uiuant? An præstolaris ut compleatur mensura malitiæ eorum? An illud expectas dum hic Rex Stephanus, aliique Christiani principes tuam aliquando, ex istis vindicent iniuriam.

Cut Diabolus tam rabidè in sectatur adorationem Eucharistiæ.

Verum quæ tandem causa est, cur tantum, tantoque opere eam adorationem impugnat diabolus, an ut Christi cultu sublato, ipse in aliquo

visibili idolo colatur? homo enim aliqua re visibili in qua occupetur opus habet. Deinde quod facillè videt, quod quamdiu publicè Christus in hoc sacramento colitur, tandiu veritas corporis & sanguinis Christi contra omnes hæreticos vindicatur, neque alio modo hæres efficacius asseri, & demonstrari ac quasi oculis subiici potest. Vnde isti ubi primum eam adorationem sustulerunt, statim eodem tempore veritatè ipsam corporis & sanguinis amiserunt. Deinde quòd animaduertat, quòd hoc sacramentum adoramus, tandiu contra omnes hæreticos Christum Dominum verum Deum & hominem confitemur, tandiu hæc ipsam confessionem extingui non posse: ut cum dixerint nobis filij nostri, quæ est ista religio, cur hic panis circumfertur, cur adoratur? Respondeamus illis. Corpus & sanguis Iesu Christi verus hic est, hic autem Iesus Christus verus Deus & homo fuit, ita ut nunquã pereat eius rei memoria de ore hominum. Vnde isti exclusa sacramenti adoratione, Dei & hominis confessionè excluderunt. Videt denique diabolus in hoc beneficio omnia Christi adorari beneficia, quorum memoriã ille extinguere penitusque abolere nititur. Magna igitur hæc sunt arcana, magna mysteria, sed homo animalis nõ intelligit ea quæ sunt spiritus.

Non ipsum autem solum diuinæ Eucharistiæ sacramentum in eo honore quo dictum est habebatur, sed vasa etiam ipsa sacra, atque altaria, pro sanctissimis colebantur, atque instar reliquiarum honorabantur. Patet hoc ex Consi-

Altariũ & sacrorum vasorum veneratio.

Homil. 36
in priorē
Epistolā
ad Cor.
Homil.
20. in po-
steriorem
ad Ephe-
sios.

Hom. 24.
Hom. 53
& 65. ad.
Populum
antioche-
num.
Et Opta-
rius lib. 6
contra
Parmeni-
anum.

tutionibus Apostolicis, patet ex infinitis locis D. Chrysostomi, patet ex Optato: Cuius illa pulcherrima verba sunt, *Quid inquit, tam sacrilegum (reprehendens Donatistas) quam Dei altaria, in quibus & vos aliquando obtulistis, frangere, radere, remouere, in quibus & vota populi, & Christi membra deportata sunt.*

Quæ autem mensura & quis modus laudis & adorationis huius mysterij esse debeat, præclare docet Magnus huius sacramenti amator & effector D. Thomas cuius ego ingenium, iudicium, eruditionem, vitæ sanctitatem, omnium nouatorum qui sunt, fuerunt, nascunturque ex illis, ingeniis, iudicio, eruditione, vitæ denique integritate libenter antepono. *Quantum potes, inquit, tantum aude, quia maior omni laude, nec laudare sufficis. Sit laus plena, sit sonora, sit incunda, sit decora, mētis imbilatio. &c.*

Modum verò & rationem eius cultus & adorationis habent suum Ecclesiæ orientales, habent & occidentales, occidentales illum amplexæ sunt, qui & sacra scripturæ vicinior, & Christo in eius vita fuit charissimus, & pro quo ipse aliquando mirum in modum contra inuidos scribas & Phariseos pugnavit, eum scilicet: quem in die Palmarum pueri hebræorum illi magnificè præstiterunt. Præcedebat ibi turba & sequebatur a dueniētē Dominum, præcedit & sequitur, hic vestimenta sua sternebat in via, sternit & nunc, ramos de arboribus in occursum eius proiiciebat, proiicit & nunc: flores fundebat, fun-

dit & nunc. Adde Dauidicam Cytharam, Tympanum & chorū, vt omnis spiritus laudet Dominum. Adde & Mariæ Magdalenaë vnguenta & suffitus preciosos, Lampades item ardentes cum prudentibus virginibus. quæ obuiam prodierunt sponso & sponsæ. Non sunt hæc, inquit, præcepta à Domino: ne pueris quidem illis tum præcepta fuerunt, quin quanto magis ne id facerent, arcebantur, tantò magis effulse & alacriter id faciebant: Verùm de cultu & adoratione huius sacramenti ita vt proposueramus, hæctenus.

Quo in loco duo genera hominum priusquàm causam totā cōcludo, sunt mihi seriò cōmonēda. Primum istud modernorum religionis Christianæ deformatum, aut potius euerforum, vt secū diligenter etiā atque etiā cogitēt, quid agant, vbi locorū sint, quò tendant. Illudque in primis Pauli attentius secum perpendant. Irritam quis faciens legem moyſi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur, quāto magis illū putatis mereri supplicia, qui filiū Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Quomodo enim illi Christum clarè non conculcant, quomodo sanguinem testamenti non pollutum ducunt, dum tantum sacramentū tot blasphemiiis prosciūdūt, dum toties ex altaribus deiiciūt, dū aras sacras euertunt, atque confringunt. Deinde expendant & illud diligenter Salomonis. *Qui affligit patrem & fugit matrem, ignomi-*

Admonē-
tur here-
tici:

Heb. 10.

Proverbs
19.

Idem. 29. niosus est & infelix. Oculum qui subsanat patrem, & qui despicit partum matris suae, effodiet eum corui de torrentibus, & comedent eum filij aquilae. Qui maledicit patri suo & matri extinguetur eius lucerna, in mediis tenebris. Isti vero non solum matrem suam, sponsam autem Christi affligunt, non solum fugiunt, illique subsannant, atque eam despiciunt, sed etiam quod improborum est filiorum, pudorem eius in dubium vocant spirituales, fornicariam atque ad ulteram denominant. Quod si illa adultera qui tandem illi filij, nam ex illa se natos esse negare non possunt? Noli inquit gloriari in ignominia patris tui, neque enim tibi tanta gloria quam probum est, & si sensum amiserit, veniam habe. Idem ignominiosi sunt, ideo corui spirituales depascunt illos, ideo extinctum est lumen veritatis lucernae illorum.

Postremo illud secum reputent, graue & inhumanum esse malum calumnie in honesta femina, pudoris & honestatis praesertim, tamque ipsi quam eius sposo, triste & peracerbum: & quod Deus acer absconditorum inspector, vehementer vindicare solet, Apparuit hoc in Susanna honestissima femina, cuius illae sunt plenae acerbitatis voces: Deus aeternae, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me: & ecce morior, cum nihil horum fecerim, quae isti maliciosi composuerunt aduersum me. Exaudiuit autem Dominus vocem eius: & saluatus est sanguis innoxius

Ibidem 2.

Haereticorum impudetia.

Eccle. 3.

Daniel. 13.

innoxius in die illa. Quod si Deus Susannae calumniam tantopere in perditis illis senibus vindicauit, quanto magis contumeliam sponsae filij sui, matris quondam istorum Ecclesiae suae propterea vindicabit, cuius quidem plagae ac vindictae iam magna in illis extant indicia: Ut enim impudici & scelerati illi senes nusquam sibi cohaerere, nusquam secum conuenire in exitium innocentis illius foeminae potuerunt, ita isti nunquam aut inter se, aut ipsi secum concordes esse possunt.

Secundum genus hominum est nostri parum morati catholici, qui in eo turpius delinquit: quod cum certo sciant sibi que persuaedant, in hoc sacramento verum Deum & hominem contineri, veniunt tamen in conspectum eius, mente & animo polluti, corpore foedi, oculo impudeti, ore ebrio, lingua loquaci, ventre ructante, gestu insolenti incessu tumido, & pfracto, veste scurrili & impudica, sonipedes, cum cohortibus, fustibus gladiis, & armis, ut quondam Iudaei ad capiendum eundem Christum venisse leguntur. Canibus, accipitribus, scurris denique & hiltrionibus comitati: ac demum quasi in salutato hospite, terga vel latera contra Deum suum obuertunt, ac varijs clamoribus & insolentibus complent omnia. Quod si haec in laicis ferenda non sunt, quanto in templi & eius sacramentorum ministris, in sacerdotibus, inquam, minus ferenda erunt: Quam autem id praclare faciant audiant Chryostomum: *Ceterum, ut huiusmodi negligenter, forsque tempore eo*

Catholici monentur.

Homil. 4. contra A. nomacos.

versarentur: sic impræsentiarum his qui intus circum-
stant, succensendum utique reor, non quia intus ma-
neant, sed quod cum eo quo debent, maneat loco, nihilo
melius afficiuntur, quam qui foris euagantur. Dispu-
tant enim inter sese, & aut iocantur, aut negocia tra-
ctant tempore illo perhorrendo. Et paulo post: Haud
illa Diaconi exhortatio recti constantisque frustra &
sine causa instituta sancitaque est: sed ut nostras repen-
tes humi cogitationes erigeremus, &c. Cogita apud
quem proxime stas, quibus cum inuoces Deum, sci-
licet cum Cherubin, cum Seraphin, cum omnibus cæli
virtutibus: animaduerte quos habeas socios: satis hoc
tibi sit ad sobrietatem, cum recordaris te corpore constā-
tem, & carne coagmentatum, admitti cum virtuti-
bis incorporeis commendare omnium Dominum.

Hæc Chrysostomus: non fuit ea irreuerentia an-
 riquitus, nam neque infideles, neque cathecu-
 meni, neque aliquo lethali peccato contamina-
 ti huc admittebantur, ideoque quando proferri
 debebat, illi qui tales erant, foras excludebatur,
 illudque à diacono magna voce pronuntiaba-
 tur: Sancta Sanctis. De eius autem sacri arcani
 mysteriis, nemo nisi sacer, mystes atque sa-
 cerdos, aut dicere aut docere quicquam poterat:
 dumq; tam honorificè tractabatur, tum &
 dona admiranda, curationum, inquam, lingua-
 rum, prophetiæ, aliæque plurima homines illi
 inde prolixè referebant, & consolationibus no-
 uis perfundebantur? Nunc iidem eximus de
 templo, qui ingredimur, & utinam idem & nõ
 deteriores.

Cogitate igitur vos nunc in conspectu eius

consistere, ante cuius tribunal aliquando stabitis,
 omnium dictorum & factorum vestrorum
 & eius ipsius cultus & reuerentiæ rationem red-
 dituri, & à quo vel æternam salutem vel dam-
 nationem expectatis. Aspergite cinere capita
 vestra, & adorate scabellum pedum eius, quo-
 niam sanctum est.

Tu quoque Magnanime Rex, accipe lucernam, te-
stens casta & intemerata fidei tua, ac cum ista unata
sibi modestia & mansuetudine, qua te magis, quàm
aut hæ ipsa gemma, aut hæc purpura exornat, Christo
tuo qui te unxit, participemque Regni & imperij sui
fecit: prodi obviam, sequere seruus Dominum, sub-
ditus Regem, creatura creatorem tuum. Ridebit te cre-
do filius Belial: risit & Michol Dauidem ante arcam
salcantem: at magnifice Dauid eum risum contempsit.

Viuu Dominus, quia ludam ante Dominum, qui e-
legit me potius quàm Patrem tuum, & quàm omnem
domum eius, & præcepit mihi, ut essem dux super om-
nem populum Domini in Israel, & ludam & vilior
fiam, plusquam factus sum, & ero humilis in oculis
meis, & cum ancillis de quibus locuta es.

Eundem sensum tu accipe, quanto enim vilior &
humilior in oculis tuis fueris, tantò maior & admira-
bilior apud Deum & mortales omnes apparebis. Tu
verò bone pastor, panis vere, Iesu nostri miserere: tu
nos pascere, nos tuere, tu nos boni fac videre in terra vi-
uentium. Amen.

FINIS.

